

# ΣΙΦΝΙΑΚά

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ



ΑΘΗΝΑΙ  
2013

ΚΑ΄



**ΣΙΓΝΙΑΚΑ**

**ΑΘΗΝΑΙ 2013**

**ΕΤΟΣ 21ο - ΤΟΜΟΣ ΚΑ΄**



---

---

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΙΦΝΟΥ

---

---

# ΣΙΦΝΙΑΚά

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ  
ΑΘΗΝΑΙ 2013 ΤΟΜΟΣ ΚΑ΄

---

---

Συναγάγετε τά περισσεύσαντα κλάσματα ίνα μή τι απόλλυται.  
Ἰωάνν. ΣΤ΄, 12.

---

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΣΙΜΟΣ ΜΙΑΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ  
Γλαύκου 23 - Νηρέας - 190-09 Ραφήνα,  
Τηλ.: 22940-24885, Κιν.: 693-2569774  
Ἐκδοτική παραγωγή: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε., Ἄρδηττου 12-16,  
116 36 Ἀθήναι, Τηλ. 210.9214.452, 210.9217.513 Fax: 210.9237033  
www.eptalofos.gr E-mail: info@eptalofos.gr

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- |   |              |
|---|--------------|
| 1. Ἡ οἰκογένεια Μπάου τῆς Σίφνου                                  | σελ. 5-33    |
| 2. Βλέψεις τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν σέ νησιά τοῦ Μικροῦ Ἀρχιπελάγους | σελ. 34-39   |
| 3. «Ἀνάγκην διδασχάλων θρησκείας δέν ἔχομεν»                      | σελ. 40-50   |
| 4. Ἰωάννης Λειμβαῖος, Οἰκονόμου                                   | σελ. 51-68   |
| 5. Σίφνιοι διδάσκαλοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ                              | σελ. 69-87   |
| 6. Παπᾶ Μελέτιος «Σιφινιός»                                       | σελ. 88-93   |
| 7. Κληροδότημα Μιχελέτου Κοντόσταβλου                             | σελ. 94-108  |
| 8. Δικαστικές ἀποφάσεις ἀρχιεπισκ. Σίφνου                         | σελ. 109-127 |
| 9. «Μαθηματάριο» ἔτους 1786                                       | σελ. 128-134 |
| 10. Ἱερομόναχος Γαλακτίων   | σελ. 135-138 |
| 11. Ἀναφορά Ἰω. Βασιλείου   | σελ. 139-141 |
| 12. Αἴτηση οἰκονομικῆς ἐνίσχυσης Ἀγάπης Βενιζέλου                 | σελ. 142-145 |
| 13. Καθαίρεση ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου                              | σελ. 146-148 |
| 14. Σύμμεικτα - Σημειώματα - Εὐρετήρια                            | σελ. 149-176 |

---

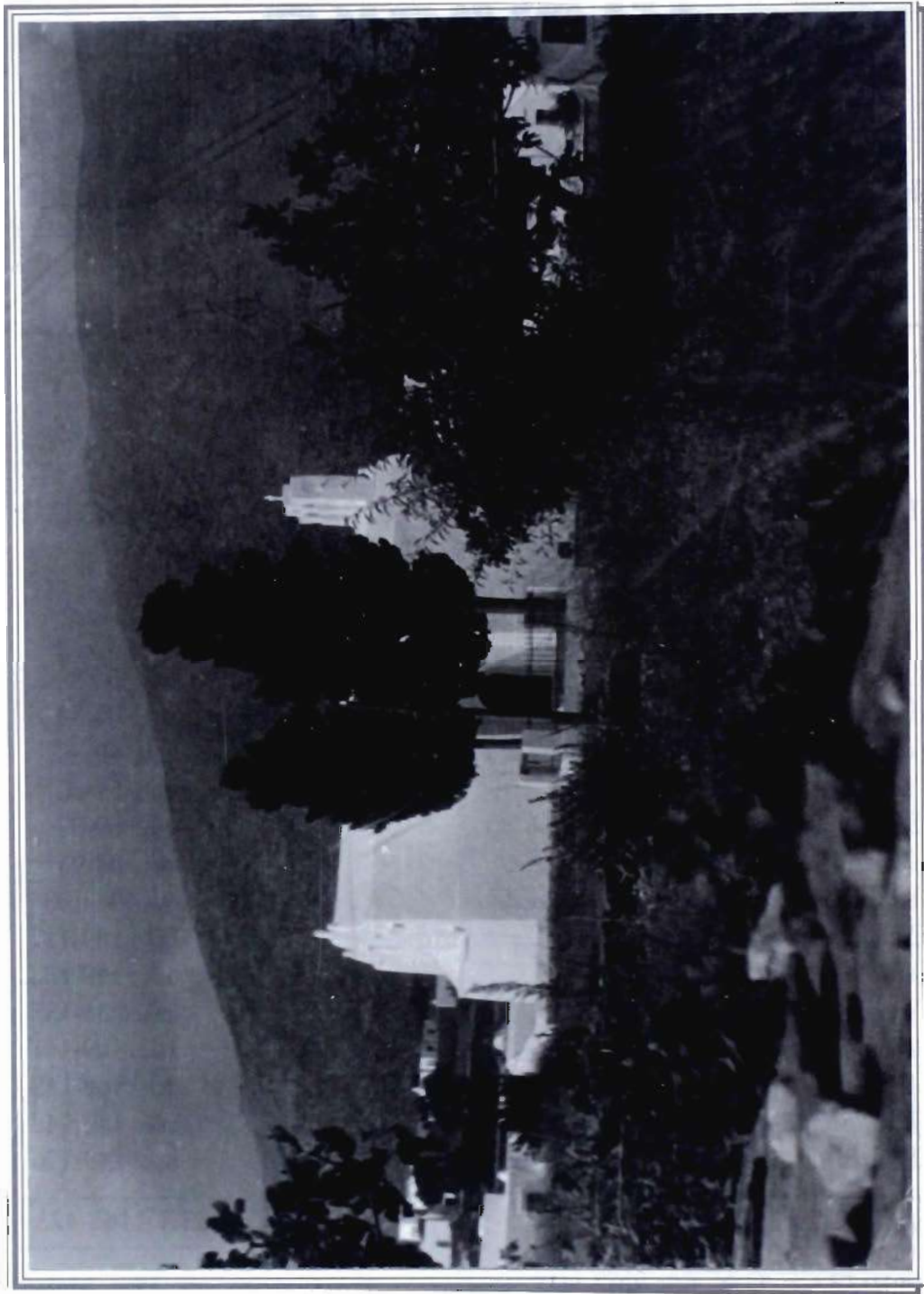
Copyright Σ.Μ. Συμεωνίδη

ISSN 1105-4239

---

Ἡ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ προέρχεται ἀπό ἔγγραφο τῆς 19ης Μαΐου 1822 πού ἀπέστειλαν «οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Σίφνου» πρὸς τοὺς Ἀρμοστὰς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. (Μπενάκειο Μουσεῖο. Ἀρχεῖο Ἀγῶνος. Φάκ. 87/3). Εἶναι ἡ παλαιὰ «ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΙΦΝΟΥ».

• Ὁ παρῶν ΚΑ΄ τόμος τοῦ περιοδικοῦ, ὅπως καί οἱ προηγούμενοι, διατίθενται ἀπὸ τὸν Δῆμο Σίφνου.



Ἱερός Ναός Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμιῶνος (1462), κέντρο Ρητορικῆς ἐπί τουρκοκρατίας, ἄλλοτε ἰδιοκτησία τῆς οἰκογενείας τῶν Μπάκων. Φωτ. Σ.Μ. Συμεωνίδη (1962).

## ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΑ

### Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΠΑΟΥ Ή ΒΑΟΥ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

#### ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Α'. Υπάρχει ή άποψη ότι ή οικογένεια Μπάου ή Βάου τής Σίφνου καί άλλων Κυκλάδων κατάγεται από παλαιά καί άριστοκρατική όμοια τής Βενετίας, εκείνη τών Baffo. Ή ίδια άποψη ισχυρίζεται, αλλά χωρίς άποδεικτικά στοιχεία, ότι ένα μέλος τής Βενετσιάνικης οικογένειας είχε έγκατασταθει στή Σίφνο κατά τόν 15ο αιώνα καί ότι δύο αιώνες άργότερα οί Μπάοι ή Βάοι καί, πίο σπάνια Πάοι, άνευρίσκονται σέ διάφορα νησιά τών Κυκλάδων (Μύκονο, Πάρο, Νάξο κ.ά.), πλήν «κάθε σχέση μέ τήν Βενετσιάνικη οικογένεια -άν ποτέ ύπήρχε- είχε ξεχαστεί»<sup>1</sup>.

Πρέπει νά σημειώσουμε ότι κατά τόν 15ο αιώνα οί πληροφορίες τών πηγών για όνοματεπώνυμα προσώπων τής Σίφνου είναι περίπου άνύπαρκτες, άγνωστο δέ ιστορικά άν τότε είχε έγκατασταθει στό νησί μέλος τής οικογένειας Baffo. Άλλ' ούτε καί όλόκληρον τόν 16ο αί., άκόμη δέ καί μέχρι τά μισά καί πλέον του 17ου αί. δέν άνευρίσκειται Μπάος στό νησί. Έτσι, ως πρώτος Μπάος τής Σίφνου φέρονταν ό Κωνσταντίνος Μπάος στίς άρχές, μόλις, του 18ου αί., στά 1705. Ήταν δ' αυτός «σύντεκνος» (= κουμπάρος) καί «καθολικός επίτροπος» (= γενικός άντιπρόσωπος) του άρχιεπισκόπου Σίφνου Μαχαρίου<sup>2</sup>.

Ό έν λόγω Κωνσταντίνος είναι πράγματι ό πρώτος, ιστορικά βεβαιωμένα, γνωστός Μπάος του νησιού, όμως έγκατεστημένος σ' αυτό πολλά χρόνια πρό του έτους 1705 καί μάλιστα πρό τής 16ης Νοεμβρίου 1667. Τότε, μέ τήν ιδιότητα του προξένου τής Γαλλίας στή Σίφνο,

1. Έλένης Δαλαμπέρα, *Προγονικό*, Άθήνα 1988, 56.

2. «Σιφνιακά», 4 (1994), 79 έπ. κατά τήν εκκλησιαστική όρολογία «επίτροπος» ήταν «ό έπιμελούμενος τών ναών, ό έχων τήν διαχείρισιν τών εισπράξεων καί δαπανών» τής επισκοπής. Βλ. Δικαίου Β. Βαγιακάκου, *Ή Έκκλησιαστική Γλώσσα*, «Άθηνά», 63 (1959), 213.

επεκύρωσε τό γνήσιο αντίγραφο τῆς, ἀπό 4 Ἰουνίου 1664, διαθήκης τοῦ μεγαλεμπόρου τοῦ νησιοῦ Μιχελέτου Κοντόσταβλου ὡς ἑξῆς:

«Τ.Σ. Ἐμεῖς, Κωνσταντῖνος Μπαῶς, μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ πρόξενος τοῦ Γαλλικοῦ Ἔθνους στή Νῆσο Σίφνο, βεβαιώνουμε ὅτι τό παρόν εἶναι αντίγραφο ἀπό ὁμοιο πού εὐρίσκεται στό Ἀρχεῖο τῆς καντζηλλαρίας Σίφνου, γραμμένο μέ τό χέρι τοῦ κυρίου Μιχαήλ Φιδέλε, ἐπιτρόπου αὐτῆς τῆς νήσου, ὅπως εὐρίσκεται καί ἔχει καί γιά πίστωση τῆς ἀληθείας θέτουμε τή βασιλική σφραγίδα μας. Κωνσταντῖνος Μπαῶς»<sup>3</sup>.

Ἀξίζει πάντως νά σημειώσουμε ὅτι τόν ἴδιο χρόνο, 1667 Ἰουλίου 12, σέ γραπτό διάβημα ὀρθοδόξων κατοίκων τῆς Νάξου πρὸς τό Βατικανό ὑπέρ τοῦ Λατίνου ἀρχιεπισκόπου Παροναξίας Βαρθολομαίου Νταπόλλα, συνυπέγραψε καί ὁ Ἰωάννης Baffo, ὀρθόδοξος πλέον αὐτός [«κατά τό παλαιόν ρῆτον», (ἰταλ. rito = δόγμα), ὅπως σημειώνεται στό ἔγγραφο]<sup>4</sup>, ἴσως δέ καί ὁ Κωνσταντῖνος Μπαῶς τῆς Σίφνου νά ἀκολουθοῦσε τό ὀρθόδοξο δόγμα ἐπειδή διατελοῦσε «καθολικός ἐπίτροπος» τοῦ ὀρθοδόξου ἀρχιεπισκόπου τοῦ νησιοῦ καί ἐπίτροπος ὀρθοδόξων μοναστηριῶν, κατά τά κατωτέρω.

Στό βιβλίο τῆς «Προγονικό», Ἀθήνα 1988, 57, ἡ κυρία Ἑλένη Δαλαμπέρα, ἐκτός ἀπό τήν τοποθέτηση τοῦ πρώτου γνωστοῦ στή Σίφνο Κωνσταντῖνου Μπαῶς μόνο κατά τή χρονική περίοδο 1705-1711, διατυπώνει καί τήν ἄποψη ὅτι ἔκτοτε ἡ οἰκογένεια Μπαῶς «δέν ἀκούγεται» στό νησί γιά τά ἐπόμενα 40 χρόνια(!), «μετά δέ τήν ἀφάνεια μιᾶς γενιᾶς... ξανάρχεται στό προσκήνιο μέ τόν Κωνσταντάκη Ἰωάννου Βᾶο, ἔγγονό τοῦ προηγουμένου Κωνσταντῖνου, γεννημένον γύρω στά 1730, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται σέ διάφορες συναλλαγές ἀπό τό 1754 καί ὕστερα».

Ἡ ἀπόλυτη αὐτή τοποθέτηση τῆς κυρίας Δαλαμπέρα εἶναι βέβαια ἐκτός πραγματικότητας δεδομένου ὅτι ἡ οἰκογένεια Μπαῶς ὄχι μόνο δέν ἔπαψε «νά ἀκούγεται» στή Σίφνο ἐπί σαράντα χρόνια, ἀλλ' ὑπάρ-

3. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα ἀπό Ἱταλικές ἀρχεαρχεαρχές πηγές, «Ἀνδριακά Χρονικά», Ἄνδρος 1994, ἀριθ. 22, 31-33. Ἡ βεβαίωση τοῦ Κων. Μπαῶς στά ἰταλικά:

«[L.S.] Noi Constantino Bao per la Iddio gratia console della nazione francese nell' isola di Sifanto, attestiamo qualmente fuèstrata la presente coppia da un' altra esistente nell' Archivio di questa Cancellaria di Sifanto per mano del signor Michiel Fedelle, epitropo della detta isola si come sta et giacce et per fide di verità ho posto l' mio bolo reale. Const. Bao».

Σημειώνεται γιά τούς ἐνδιαφερομένους ὅτι ἄλλο αντίγραφο τῆς διαθήκης Michel Condostaulo εὐρίσκεται «στή Βενετία, στό Ἀρχεῖο τοῦ κ. Pietro Martinengho notaro pubblico di Venezia» [SCPF/SCR. RIF. NEI CONGR., Arcipel., 4, 404<sup>r</sup>-505<sup>r</sup>].

4. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Στίς διαμάχες τῶν καθολικῶν τῆς Νάξου «ἐπιστράτευση» καί τῶν ὀρθοδόξων, περιοδ. «Ναξιακά», 2 (40), 2001, 50-54.



χει από τοῦ ἔτους 1667 καί ἐξῆς ἀδιάκοπα μέχρι καί σήμερα ὑπῆρξε μάλιστα πολύκλαδη καί πολυάνθρωπη στούς κλάδους τῆς σέ σημεῖο πού νά δημιουργεῖ σοβαρά προβλήματα στήν κατάστρωση τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου τῆς (ὅπως λ.χ. ἴδια ὀνόματα χωρίς ἀναφορά σέ πατρώνυμα καί στίς ἴδιες μάλιστα χρονικές περιόδους κ.ἄ.).

Ἴσως μάλιστα θά ἔπρεπε νά δεχτοῦμε ὅτι ἡ παρουσία τῶν Μπάων στή Σίφνο εἶναι παλαιότερη καί τοῦ ἔτους 1667, δεδομένης σχετικῆς ἀναφορᾶς στή διαθήκη τοῦ μεγαλεμπόρου Πετράκη Ρόζα τῆς 31 Μαΐου 1662 στήν ὁποία, μεταξύ ἄλλων, ἀναφέρει γιά ἀριθμό ὀφειλετῶν του: χρέος «... τοῦ ἀφέντη Γαλιάτσου ρεάλια 80 περίπου καθώς φαίνεται στό ἴδιο βιβλίο καί θέλετε πάρει ἀπόδειξη, τοῦ κ. Μανωλάκη Γρυπάρη ἄλλα 50 ἢ 60 καθώς φαίνεται στό ἴδιο βιβλίο καί τοῦ Μπάου ἓνα μερίδιο...»<sup>5</sup>, χωρίς μνεία, ἀτυχῶς, τοῦ ὀνόματός του.

Β'. Τῆς ἴδιας ἐποχῆς μέ τόν πρόξενο τῆς Γαλλίας στή Σίφνο Κωνσταντῖνο Μπᾶο εἶναι καί ἡ οἰκογένεια τῶν δύο ἀδελφῶν Ἀνδρουλῆ καί Ζωρζῆ, ἀγνοοῦμε ὅμως τήν μεταξύ τοῦ πρώτου καί τῶν δύο αὐτῶν οἰκογενειακή σχέση, ὅπως καί τόν χρόνο ἐγκατάστασής τους στή Σίφνο. Ὁ Ἀνδρουλῆς Μπᾶος στίς 14 Αὐγούστου 1684 «ἐπειδή καί νά εὐρίσκονταν ἄρρωστος... καί φοβούμενος τό ἄωρον τοῦ θανάτου», προῆλθε στή σύνταξη τῆς διαθήκης του μέ τήν ὁποία κατέστησε τέσσερα πρόσωπα κληρονόμους του· τή σύζυγό του Ἑλένη, τόν ἀδελφό του Ζωρζῆ, τή βαπτιστική του Ζαμπέτα καί τόν (ἀγνώστου ὀνόματος) ἀνεψιόν του, πολύ πιθανόν τέκνο τοῦ ἀδελφοῦ του<sup>6</sup>.

Ἀπό σημείωση στό verso τοῦ πρωτοτύπου τῆς διαθήκης συνάγεται ὅτι τοῦτο κατατέθηκε τόν Μαΐο τοῦ 1708 στό νάό τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης Κάστρου ἀπό τή σύζυγο τοῦ Ἀνδρουλῆ Ἑλένη ὡς καταπίστευμα τῆς ἐπιθυμίας «νά γίνεται ἡ ἐορτή τῆς Ὑπαπαντῆς καί τό μνημόσυνό <τους> ἀκαταπαύστως διά τόν ἄνδρα τῆς καί διά λόγου τῆς στόν ἴδιο νάό», μετά βέβαια καί τή δική τῆς ἀποβίωση.

Ἐνα σημεῖο τῆς διαθήκης τοῦ Ἀνδρουλῆ ἔχει ιδιαίτερο ἐνδιαφέρον· πρόκειται γιά τήν ἔκφραση τῆς ἐπιθυμίας του «...νά μέ θάπτουν στόν Ἅγιον Ἰωάννην τόν Θεολόγον <στό κάστρο> μαζί μέ τή μάννα μου...»<sup>7</sup>, κατά τήν ἀποβίωσή του, δηλαδή ἐκεῖ ὅπου εἶχε ἐνταφιασθεῖ ἡ προαποβιώσασα μητέρα του. Τό γεγονός σημαίνει δύο τινα· εἴτε ὅτι

5. «Σιφνιακά», 12 (2004), 101.

6. Γεωργίου Α. Πετροπούλου, *Νομικά Ἐγγραφα Σίφνου τῆς Συλλογῆς Γ. Μαριδάκη (1684-1835)*, στή «Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας» τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμος τρίτος, τεῦχος πρῶτον, ἐν Ἀθήναις 1956, 6-8 [ἐντεῦθεν «Πετροπούλου, Μνημεῖα»].

7. Αὐτόθι, 6.

ή οικογένειά του άνηκε άπλώς ένοριακά στον Άγιο Θεολόγο, είτε ότι ο ναός ήταν ιδιοκτησία της προκειμένου νά ένταφιάζονται σ' αυτόν τά μέλη της κατά τήν έπικρατούσα στό νησί συνήθεια. Είτε τό ένα συνέβαινε πάντως, είτε τό άλλο και αυτή ή οικογένεια τών Μπάων άκολουθοῦσε τό όρθόδοξο δόγμα.

Γιά τόν Ζωρζή, τόν άδελφό του Άνδρουλή, ό όποιος είχε σύζυγο τήν Κερανεζίνα, κατά τήν άνωτέρω διαθήκη, γνωρίζουμε ότι τό έτος 1718, Ίουλίου 7, διατελοῦσε έπίτροπος τής Μονής Παναγίας Βρυσιανής. Κατά σχετική άναγραφή στον Α' Κώδικά της «δωρεάς 100 ρεαλίων του Ίωάννου μεγαλοκονόμου Πυριγότη, γενομένου μοναχοῦ τής Μονής» συνυπέγραψε ό Ζωρζής υπό τήν ιδιότητα του έπιτρόπου<sup>8</sup>. Τόν έπόμενο χρόνο 1719, Ίουνίου 3, εξέλέγησαν έπίτροποι τής ίδιας Μονής «ό εύγενής άφέντης Άναγνωστάκης Γρυπάρης και ό άφέντης Ζωρζάκης Μπάος»<sup>9</sup> σέ δεύτερη θητεία στό άξίωμα.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

### Ο ΘΕΜΕΛΙΩΤΗΣ (:) ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

#### 1. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ «ΙΩ» ΜΠΑΟΣ

Μετά τόν θάνατο, τόν Ίούνιο του 1662, του Πετράκη Ρόζα, μεγαλεμπόρου τής Σίφνου και προξένου τριών εύρωπαϊκων κρατων στό νησί (Γαλλίας, Άγγλίας, Βενετίας)<sup>10</sup>, διάδοχός του, μόνο στό άξίωμα του προξένου τής Γαλλίας, άνευρίσκεται ό Κωνσταντίνος Μπάος (β' μισό 1662-πρό 1675) χωρίς νά μπορούμε νά προσδιορίσουμε άκριβώς τή θητεία του σ' αυτό, άφοῦ κατά τό έτος 1675, άλλ' άγνωστο άπό πότε, διατελοῦσε ό Παυλής "Όμηρος"<sup>11</sup>. Κατά τό έτος τουτο, μετά τίς 29 Αύγουστου, ό τελευταίος δολοφονήθηκε άπό σκλαβούνο κουρσάρο, τόν διαδέχτηκε δέ ως «κόνσολος τής Φράντζας» ό Φίλιππος Ναδάλες μέχρι τό έτος 1684, όπότε άντικαταστάθηκε άπό τόν Κάρολο Γκιών, ό όποιος διατηρήθηκε στό άξίωμα επί πολλά χρόνια, ίσως μέχρι και του έτους 1723<sup>12</sup>.

Ό Κωνσταντίνος Μπάος, μετά τήν, κατά τά άνωτέρω, θητεία του

8. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Η Κυρία Βρυσιανή*, Άθήναι 1966, 48 [έντεῦθεν «Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Βρυσιανή» 1966].

9. «Σιφνιακά», 2 (1992), 166, 170.

10. «Σιφνιακά», 7 (1999), 69.

11. Αὐτόθι, 69-71.

12. Αὐτόθι, 71-73.



Τό τέμπλο τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου μετά τίς ἐργασίες συντήρησής του (1990).  
Φωτ. Εὐάγγ. Παντάζογλου (†)

στό άξίωμα του προξένου, δέν έγκατέλειψε τή Σίφνο, αλλά παρέμεινε σ' αυτήν και έπιδόθηκε στην έμπορία του χρήματος, δηλαδή στον δανεισμό κεφαλαίων έντόκως, μέ άποτέλεσμα νά άναδειχτεί σέ σημαίνοντα οικονομικό παράγοντα του τόπου. Οί είδήσεις μας γι' αυτόν έξικνούνται μέχρι τά τέλη του έτους 1716 και είναι οί ακόλουθες:

α) 'Η μνημονευθεΐσα άνωτέρω επικύρωση (15 Νοεμβρίου 1667) άντιγράφου τής διαθήκης του Μιχελέτου Κοντόσταβλου μέ τήν ιδιότητά του του προξένου τής Γαλλίας στη Σίφνο.

β) 'Η «θύμηση διά τό άσχημι και μάλαμα όπου έπροσήλωσεν (= άφιέρωσε) ό παπά κύρ Μακάριος Πουλάκης» στό μοναστήρι τής Βρυσιανής, τήν όποία συνυπέγραψε ό Μπάος μέ τήν ιδιότητα «του έπιτρόπου του μοναστηρίου» στις 17 Αύγουστου 1677<sup>13</sup>. Εΐχε φαίνεται ήδη άρχίσει νά άσχολείται και μέ τά εκκλησιαστικά θέματα, αλλά μέ σκοπό ιδιοτελή, όπως θά εξηγήσουμε κατωτέρω.

γ) 'Η συμβολαιογραφική πράξη τής 2 'Οκτωβρίου 1695 του δημοσίου νοταρίου Ναυπλίου Κωνστ. Πορτάντε. Κατ' αυτήν ή Σιφνία Χρυσώ «θυγάτηρ του ποτέ 'Αντωνίου 'Αχλάδη και χήρα του ποτέ Φραντζέσκου Μοθώνη», πού εΐχε πιαστεί σκλάβα όταν έπήγαινε στό Ναύπλιο νά συναντήσει τον έξάδελφό της Τζουάνε 'Αχλάδη, ό όποιος ύπηρετούσε στη Βενετσιάνικη άρμάδα, αναγκάσθηκε νά δανειστεί 250 ρεάλια για νά άπελευθερωθεί. Αυτό τό σημαντικό για τήν έποχή χρηματικό ποσόν δανείστηκε από τον Κων. Μπάο, ό όποιος, για τή διασφάλιση του δανείου του, ύποθήκευσε τήν κτηματική περιουσία της, όπως έχει ήδη ιστορηθεί<sup>14</sup>.

δ) 'Η καταγεγραμμένη στον Α' Κώδικα τής Μονής τής Παναγίας Βρυσιανής (φ. 5<sup>β</sup>) είδηση περί άνάδειξης «του έκλαμπροτάτου άφέντη Κωνσταντάκη Μπάου κόνσολου και του έντιμωτάτου άγίου λογοθέτη Γιαννάκη Μοθονιού» σέ έπιτρόπους της (17 Δεκεμβρίου 1703)<sup>15</sup>.

'Εδώ ό Κων. Μπάος χαρακτηρίζεται πάλι κόνσολος (= πρόξενος), άγνωστο όμως ποιās χώρας. Πιθανολογοΰμε τής 'Αγγλίας έπειδή μέλη τής ίδιας οικογένειας σέ μεταγενέστερους χρόνους εκπροσωπούσαν στη Σίφνο αυτό τό Κράτος<sup>16</sup>.

ε) 'Ότι ή άνάμιξη του Κ. Μπάου στα εκκλησιαστικά απέβλεπε σέ οικονομικούς λόγους βεβαιώνεται από έέργειές του τής έποχής του 1703/1704, όταν ό άρχιεπίσκοπος Σίφνου Γαβριήλ, ό Σίφνιος [1695-1704] βρέθηκε σέ άδυναμία έξοφλήσεως «των παλαιών όμολογιών του

13. «Σιφνιακά», 2 (1992), 166.

14. Γ.Α. Πετροπούλου, *Μνημεία*, 464 και «Σιφνιακά», 9 (2001), 70.

15. «Σιφνιακά», 2 (1992), 165.

16. «Σιφνιακά», 7 (1999), 75-76.

χρέους τῆς ἐπαρχίας ταύτης», τό ὁποῖο εἶχε ἀναδεχτεῖ γιά νά περιέλθει σ' αὐτόν ἡ ἔδρα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς. Παρέρχονταν ὅμως τά χρόνια χωρίς νά γίνει δυνατή ἡ ἐξόφληση τοῦ χρέους, γι' αὐτό «έν ἀπορία καί ἀμηχανία κατετριβόμην... μή ἐφευρίσκων τόν τρόπον τῆς ἐμῆς κυβερνήσεως» ὁμολογοῦσε σέ ἀναφορά του πρός τό Πατριαρχεῖο<sup>17</sup>.

Στή δύσκολη ἐκείνη ὥρα ὁ Κων. Μπᾶος τοῦ πρότεινε νά παραιτηθεῖ τοῦ θρόνου ὑπέρ τοῦ ἱερομονάχου Μακαρίου, «σύντεκνού» του (= κουμπάρου του), ὁ ἴδιος δέ θά ἀνελάμβανε τήν ἐξόφληση τοῦ χρέους τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, θά τοῦ ἔδινε ἀμέσως 350 γρόσια «πρός βοήθειαν τῆς ζωαρχειάς» του καί θά ἔμενε στή δικαιοδοσία του τό νησί τῆς Σερίφου «τοῦ λαμβάνειν κατ' ἔτος τό πολλοστόν ἐκείνης εἰσόδημα εἰς μικράν περίθαλψιν». Ὁ Γαβριήλ, ἐνώπιον τῶν ἀναγκῶν πού ἀντιμετώπιζε καί τῶν πιέσεων τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά τήν πληρωμή τρεχουσῶν ἐκκλησιαστικῶν φορολογιῶν, ἀναγκάστηκε νά παραιτηθεῖ ὑπέρ τοῦ Μακαρίου, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τόν θρόνο τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου τό 1704. Συνέβαιναν τότε παρόμοια πράγματα στίς διαδοχές ἀρχιερέων οἰκονομικά χρεωμένων ἐπαρχιῶν.

Ὅμως, ἀφοῦ ὁ Μακάριος, Σίφνιος καί αὐτός, ἔγινε ἐπίσκοπος, ὁ Κων. Μπᾶος δέν ἐξεπλήρωσε τίς ὑποχρεώσεις του πρός τόν παραιτηθέντα Γαβριήλ, παρά τή γραπτή συμφωνία τους, ὅπως ἔχομε ἱστορήσει λεπτομερῶς. Ἡ διαμάχη αὐτή μεταξύ Γαβριήλ – Κων. Μπάου διήρκεσε πολλά χρόνια, μέχρι καί τοῦ ἔτους 1711 κατά τά μέχρι τώρα γνωστά στοιχεῖα. Κατά τό διάστημα τοῦτο ὁ Κων. Μπᾶος ἀνευρίσκει νά κατέχει τό ἀξίωμα «τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ἀρχιερέως» Μακαρίου μέ ἀρμοδιότητα τή συγκέντρωση τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰσοδημάτων, θέση ἀπό τήν ὁποία θά ἀπεκόμιζε ἀσφαλῶς κέρδη ἀλλά καί ὡς ἀντάλλαγμα τῶν ἐνεργειῶν του γιά τήν παραίτηση τοῦ Γαβριήλ καί ἀνάδειξη τοῦ Μακαρίου σέ ἀρχιεπίσκοπο Σίφνου<sup>18</sup>.

στ) Τό ἔτος 1705 ὁ ἡγούμενος τοῦ Ταξiάρχη Σερίφου Ἀθανάσιος Ρώτας «ἔχαμε ἐλεύθερον» (= ἀποδέσμευσε) «τό χωράφι εἰς τά Φυρόγαια (Σίφνου) μέ τό ἐλαιόφυτον», δωρεά τῆς Σιφνίας κερά Κατερίνας Ντεστουνιάνας, ἀπό τήν ὑποχρέωση τέλεσης ἑορτῆς «εἰς τήν Κυρίαν Ἐλεοῦσαν (Κάστρου-Σίφνου) μέ τήν καταβολή 12 γροσίων στόν Κωνσταντάκη Μπᾶο»<sup>19</sup>.

Ἡ πληροφορία ἔχει ἰδιαίτερη σημασία ἐπειδή ἡ καταβολή τοῦ ἀνωτέρω χρηματικοῦ ποσοῦ στόν Κων. Μπᾶο δέν ἔγινε λόγω τῆς ιδιότητάς του τοῦ οἰκονομικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σίφνου, ἀρμοδί-

17. «Σιφνιακά», 4 (1994), 79 ἐπ.

18. Αὐτόθι, οἱ λεπτομέρειες.

19. «Σιφνιακά», 14 (2006), 126.

ου δηλαδή για τήν εἴσπραξή του, δεδομένου ὅτι ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀκινήτου ἀπό τήν ὑποχρέωση τέλεσης ἑορτῆς στήν Κυρία Ἐλεοῦσα μέ τήν καταβολή χρηματικοῦ ποσοῦ, δέν συνιστοῦσε, ὡς πράξη, ἀρχιερατικό δικαίωμα, ἀλλ' οἰκονομική συναλλαγή μεταξύ πολιτῶν. Γι' αὐτήν δέν παρεῖχε τήν ἔγκρισή του ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ἀλλ' ἀποτελοῦσε νομική πράξη μεταξύ κυρίου τοῦ ναοῦ καί ὑποχρέου τέλεσης ἑορτῆς σ' αὐτόν, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι γνωστό, ὅλοι οἱ ναοί στή Σίφνο, ἑνοριακοί καί μή ἑνοριακοί, ἀποτελοῦσαν προσωπικές ἢ οἰκογενειακές ἰδιοκτησίες<sup>20</sup>, ἡ δέ τοπική Ἐκκλησία, παρά τό γεγονός ὅτι χρησιμοποιοῦσε τήν Κυρία Ἐλεοῦσα ὡς μητροπολιτικόν ναό, δέν ἦταν ἰδιοκτήτριά του, οὔτε καί ἡ Κοινότητα. Κατά συνέπεια ὁ ἐν λόγω ναός κατά τό ἔτος 1705 ἀποτελοῦσε ἀκίνητη περιουσία τοῦ Κων. Μπαοῦ.

ζ) Τόν ἴδιο χρόνο (1705), Σεπτεμβρίου 18, συνυπέγραψε στόν Α' Κώδικα τῆς Μονῆς τῆς Βρυσιανῆς (φ. 26<sup>α-β</sup>) μέ τήν ἰδιότητα «τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ μοναστηρίου», δωρεά τοῦ «πρωτοσυγγέλλου παπα-κύρ Γεώργη Βερνίκου ὅστις, γενόμενος ἀδελφός τῆς Μονῆς, ἀφιέρωσε ἅπασαν τήν περιουσίαν του ὡς καί τούς ναούς τοῦ ἀγίου ἀθανασίου καί Παναγίαν εἰς θέσιν Ἀρτεμῶνα»<sup>21</sup>.

η) Μέ ἀπόφαση τῆς 19 Αὐγούστου 1712, «οἱ ἐπίτροποι τοῦ ἀρχιερέως Μακαρίου παπα-Νικολός Γοζαδῖνος καί Κωνσταντῆς Μπαός» ἀνεγνώρισαν ὅτι ἡ κατοικία τῆς Μαρίας Φιλίππου, θυγατέρας «τοῦ ποτέ Ἰωάννη Ξένου», ἔχει ἑνορία στό ναό τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος κατόπιν μελέτης ἐπισήμων ἀποδεικτικῶν ἐγγράφων<sup>22</sup>.

θ) Στίς 14 Νοεμβρίου 1716 καταστρώθηκε στόν Α' Κώδικα, φ. 9<sup>β</sup>, τῆς Μονῆς τῆς Κυρίας Βρυσιανῆς ἡ διαθήκη τοῦ μοναχοῦ Ἰωανᾶ μέ τήν ὁποία ὑποχρέωνε τή θυγατέρα του Μαρία «νά κάνη μίαν ἑορτήν μέσα στήν Παναγίαν τῆς Βρύσης τήν ἰδίαν ἡμέραν ὅπου θέλει τόν καλέσει ὁ Κύριος· νά τήν κάνει ἀγογκήστος...». Τήν προσυπέγραψε καί «ὁ ἐπίτροπος τοῦ μοναστηρίου Κωνσταντῖνος Μπαός»<sup>23</sup>. Πρόκειται γιά τήν τελευταία γνωστή μας μαρτυρία γι' αὐτόν.

## 2. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝ. ΜΠΑΟΣ

Κατά τήν κυρία Ἐλένη Δαλαμπέρα ἡ οἰκογένεια τοῦ Κωνσταντίνου Μπαοῦ μετά τό ἔτος 1711 καί ἐπί σαράντα χρόνια εὑρίσκονταν σέ ἀφά-

20. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἱστορικά Ἀγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος Σίφνου*, Ἀθήναι 1991, 17 καί «Σιφνιακά», 4 (1994), 50 ἐπ.

21. «Σιφνιακά», 2 (1992), 169.

22. «Σιφνιακά», 11 (2003), 37, πανομοιοτ. σελ. 35.

23. «Σιφνιακά», 2 (1992), 166.

νεια, επανεμφανίστηκε δέ στο προσκήνιο τῆς Σίφνου μέ τόν Κωνσταντάκη Ἰωάννου Βᾶο, «έγγονό τοῦ προηγουμένου Κωνσταντίνου», δηλ. τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας καί πρώτου γνωστοῦ Μπάου τοῦ νησιοῦ, κατά τά ἐκτεθέντα ὄχι δηλαδή μέ τόν γιό του Ἰωάννη, τόν ὁποῖο μάλιστα χαρακτηρίζει, παραδόξως, πρόσωπο «ἄγνωστο»<sup>24</sup>, ἀλλά μέ τόν ἐγγονό του, ἐπειδή, προφανῶς, ἡ κυρία Δαλαμπέρα ἀγνοοῦσε τά ὑπάρχοντα ἱστορικά στοιχεῖα γιά τόν Ἰωάννη Κων. Μπᾶο.

Ὁ Ἰωάννης Κων. Μπᾶος, ἀποκαλούμενος καί «ἀφέντης Γιαννάκης Μπᾶος» θεωροῦμε ὅτι γεννήθηκε περί τά τέλη τοῦ 17ου καί ἀρχές τοῦ 18ου αἰώνα, ὅταν δέ ἐνηλικιώθηκε παντρεύτηκε θυγατέρα τοῦ Γεωργίου Νικ. Γοζαδίνου, οἰκονόμου Σίφνου<sup>25</sup>, ἄρχισε δέ νά μετέχει καί στά κοινωνικά ζητήματα τοῦ τόπου σύμφωνα μέ ἱκανές μαρτυρίες:

α) Στή Γενική Συνέλευση τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου, πού πραγματοποιήθηκε στίς 9 Δεκεμβρίου 1731, κατά τήν ὁποία ἀποφασίστηκε ὅτι οἱ πιστοί πού ἐπιθυμοῦσαν νά μονάσουν σέ μοναστήρια τοῦ νησιοῦ ἔπρεπε προηγουμένως νά τακτοποιοῦν τίς οἰκονομικές ὑποχρεώσεις τους πρός τούς ἐνοριακούς ναούς τους, προσυπέγραψαν, μετά τούς κληρικούς, καί δέκα πρόκριτοι μέ ἐπικεφαλῆς τόν Ἰωάννη Μπᾶο<sup>26</sup>.

β) Στίς 23 Ἰανουαρίου 1735 «ὁ ἀφέντης Γιαννάκης Μπᾶος» ἀγόρασε ἀντί 98 ρεαλίων χωράφι στόν Ἀρτεμώνα, ὅμορο μέ δικό του<sup>27</sup>.

γ) Στίς 6 Φεβρουαρίου 1737 ὁ οἰκονόμος Σίφνου Γοζαδίνος Γεώργιος ἐπειδή ἦταν ἀσθενής καί «φοβούμενος τό ἄωρον τοῦ θανάτου» κατέστρωσε τή διαθήκη του μέ τήν ὁποία κατέστησε «κυρίους καί καθολικούς κληρονόμους του» τούς γαμβρούς του, συζύγους τῶν δύο θυγατέρων του, Γιαννάκη Μπᾶο καί Γεωργάκη Ἀλιμπέρτη<sup>28</sup>.

δ) Στίς 10 Ἰανουαρίου 1738, οἱ δύο ἀνωτέρω κληρονόμοι προῆλθαν στή μεταξύ τους διανομή τῆς περιουσίας τοῦ πενθεροῦ τους, ὁ ὁποῖος, ὅπως φαίνεται, εἶχε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στό ἀκριβοδίκαιό τους.

ε) Στίς 6 Ἰουλίου 1738 ὁ Ἰωάννης Μπᾶος, ἐξ ὀνόματος καί τοῦ ἄλλου κληρονόμου τοῦ ἀποθανόντος πενθεροῦ τους, προῆλθε σέ διακανονισμό τέλεσης ἐορτῆς στό ναό τους τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος<sup>29</sup>.

στ) Στίς 27 Φεβρουαρίου 1739/40 «ὁ αὐθέντης Γιαννάκης Μπᾶος» εἶχε διαφορά «μέ τήν κερά παπαδιά τοῦ ποτέ παπα-νικῶλα κάτζα» σχε-

24. Ἐλ. Δαλαμπέρα, *Προγονικό*, 58.

25. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἱστορικά Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος Σίφνου*, Ἀθήναι 1991, 39.

26. «Σιφνιακά», 11 (2003), 45-46.

27. Αὐτόθι, 142.

28. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἱστορικά κ.λπ.*, 38-39, 54-55.

29. «Σιφνιακά», 11 (2003), 54-55.

τική μέ τόν ναό από τόν όποιο έπρεπε νά κηδευτεῖ τό λείψανο τῆς ἀδελφῆς τῆς παπαδιᾶς<sup>30</sup>.

ζ) Στίς 20 Αὐγούστου 1744 ὁ Ἰωάννης Μπᾶος προσυπέγραψε, ὡς μάρτυς, ἔγγραφο ρύθμισης οἰκονομικῶν ζητημάτων μεταξύ τρίτων<sup>31</sup>.

η) Τό ἔτος 1750 οἱ ὡς τότε διατελέσαντες ἐπίτροποι τῆς Σχολῆς τῆς Σίφνου, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ὁ Ἰωάννης Μπᾶος, προσέφεραν γιά τήν οἰκονομική ἐνίσχυσή της 200 γρόσια<sup>32</sup>.

θ) Στίς 25 Μαρτίου 1750, ἀποθανούσης ὀφειλέτιδος, οἱ δανειστές της «γυρεύοντας τό ἐδικό τας» (= τίς ἀπαιτήσεις τους) ζήτησαν ἀρμοδίως τήν ἐκποίηση ἐνοριακῶν ἀκινήτων πού κατεῖχε ἡ δανειολήπτρια. Τό σχετικό ἔγγραφο προσυπέγραψε καί ὁ Ἰωάννης Μπᾶος, ὡς μάρτυς<sup>33</sup>.

ι) Στίς 8 Ὀκτωβρίου 1755 ὁ Ἰωάννης Μπᾶος, καί πάλι ὡς μάρτυς, προσυπέγραψε συμφωνητικό μεταξύ ἀδελφῶν γιά τή διανομή τῆς περιουσίας τῆς ἀποθανούσης ἀδιαθέτου μητέρας τους<sup>34</sup>.

Οἱ πληροφορίες μας γιά τόν Ἰω. Κων. Μπᾶο ἐξαντλοῦνται ἐδῶ. Σημειῶνουμε μόνο ὅτι πανηγύριζε κάθε χρόνο τήν ἑορτή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (Μαΐου 8) στό ναό τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος. Αὐτή τήν ἑορτή μετεβίβασε, μέ τή διαθήκη του, στόν ἐγγονό του Γιαννάκη Κων. Μπᾶο (πού καταγράφηκε καί στό προικοχάρτι τοῦ τελευταίου), ὅπως ἀναφέρεται στόν Κώδικα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου:

«Τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἑορτάζει μέσα (ἐνν. στό ναό τοῦ Ἁγ. Κων/νου) ὁ Γιαννάκης Κων. Μπᾶος διά τά χρόνια τοῦ πάππου του Γιαννάκη γκαρική εἰς τήν διαθήκην του καί εἰς τό προικοχάρτι τοῦ Γιαννάκη»<sup>35</sup>.

### 3. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΗΣ ΙΩ. ΜΠΑΟΣ

Ὁ Κωνσταντάκης Ἰωάννου Μπᾶος γεννήθηκε περί τό ἔτος 1730. Ὄταν ἐνηλικιώθηκε παντρεύτηκε τό 1750 κάποιαν Ἑλένη καί απέκτησε μαζί της πέντε παιδιά: τή Μαρία τό 1752, τόν Πέτρο τό 1753, τόν Ἰωάννη τό 1755, τόν Ἀποστολάκη τό 1758 καί τήν Κιουρά τό 1760<sup>36</sup>. Γιά τίς δραστηριότητές του οἱ πληροφορίες μας ἀρχίζουν ἀπό τό ἔτος 1754:

30. «Σιφνιακά», 7 (1999), 56.

31. «Σιφνιακά», 14 (2006), 146.

32. Καρόλου Ἰω. Γκιών, *Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου*, ἐν Σύρω 1876, σελ. ιθ'.

33. «Σιφνιακά», 11 (2003), 60-61.

34. «Σιφνιακά», 14 (2006), 150.

35. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἱστορικά*, 69.

36. Οἱ χρονολογίες γέννησης τῶν παιδιῶν τοῦ Κωνσταντάκη Ἰω. Μπάου προέρχονται ἀπό τό βιβλίο «Προγονικό» τῆς κ. Ἑλένης Δαλαμπέρα. Τίς δεχόμαστε ἀκριβεῖς



α) Αυτόν τόν χρόνο, στίς 6 Νοεμβρίου, εξαγόρασε χρεωστική όμολογία, έκδοσης τοῦ ἔτους 1733, ἀπό τά παιδιά τοῦ Κωνσταντάκη Μάϊνα<sup>37</sup>.

β) Τό 1755, Σεπτεμβρίου 8, κατόπιν προσφυγῆς «στόν ἐνδοξότατον καί ἐκλαμπρότατον Μείμἐτ πασάν, σερασκέρην τῶν βασιλικῶν φεργάδων», δόθηκε ἐντολή νά περιέλθει στήν κυριότητα τοῦ Κωνσταντάκη ἐγκαταλελειμμένη οἰκία τῆς θανούσης Κατερινιῶς Σερμαρτῆ, ὀφειλέτιδος τοῦ ποσοῦ τῆς ἀνωτέρω ὁμολογίας, πρὸς διασφάλισιν τῆς ἀπαιτήσεώς του<sup>38</sup>.

γ) Τό 1761, Νοεμβρίου 4, ἀγόρασε ἀπό τήν Ἀντριάνα τῆς ποτέ Φλουρέζας Καρτζαούτη ἀντί τοῦ ποσοῦ τῶν 100 ρεαλιῶν ἀγρόκτημα τῆς κείμενο στήν τοποθεσία Τζιγκούρι, τό ὁποῖο ἡ πωλήτρια εἶχε ἀποκτήσει παλαιότερα ἐξ ἀγορᾶς<sup>39</sup>.

δ) Τό 1764, Ἀπριλίου 3, πωλήθηκε ἀκίνητο τῆς γυναιχείας Μονῆς Χρυσοστόμου στή Φυτειά βεβαρυμένο μέ ὑποχρέωση τέλεσης ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στόν ναῖσκο τοῦ Ἀγίου Γεωργίου στίς Λεῦκες μέ ἀποδοχή τῶν ἀγοραστῶν τῆς ὑποχρέωσης αὐτῆς κανονικά. Τό πωλητήριο ἐγγραφο προσυπέγραψε, ὡς μάρτυς, καί ὁ Κωνσταντῖνος Μπᾶος<sup>40</sup>.

ε) Τό 1765, Αὐγούστου 20, ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου τῆς Σερίφου κατέγραψε στόν Κώδικά της ὅτι ἀπέστειλε μέ τόν ἀδελφό του στόν «ἀφέντη Κωνσταντάκη Μπάγον» γρόσια 134 γιά τήν τακτοποίηση λογαριασμῶν μέ τόν χατζῆ Γιάννη<sup>41</sup>.

στ) Ὁ σιὸρ Κωνσταντάκης Μπᾶος καί ὁ ἐξάδελφός του Ἀποστόλης Μπᾶος εἶχαν ἀγοράσει ἐξ ἡμισείας ἀκίνητο τῆς Μαργαριτιῶς, θυγατέρας τοῦ ποτέ Φιλιππάκη Γοζαδίνου, κείμενο στήν τοποθεσία Ὀρνιθοῦ. Τό 1769, Δεκεμβρίου 15, ὁ σιὸρ Κωνσταντάκης προῆλθε στήν ἀγορά καί τοῦ μεριδίου τοῦ ἐξαδέλφου του Ἀποστόλη<sup>42</sup>.

ζ) Τό 1773, Ἰανουαρίου 18, ἀγόρασε ἀπό τήν Ἀννούσα τῆς Σπήλαινας καί τόν σύζυγό της Γιώργη Γιαννουλάκη χωράφι μέ θεμωνιά καί κατοικία (= ἐξοχικό οἰκίσκο)<sup>43</sup>.

---

γιατί ἔχει χρησιμοποιήσει καί τό Ἀρχεῖο τῆς οἰκογένειας Τσαντίλη τῆς Μήλου, στό ὁποῖο περιέχονται καί στοιχεῖα τῆς οἰκογένειας Μπάου τῆς Σίφνου λόγω ἐπιγαμιῶν.

37. Πετροπούλου, *Μνημεῖα*, 11-12.

38. Αὐτόθι, 13 ἐπ.

39. Αὐτόθι, 19-20.

40. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια τῆς Σίφνου*, Ἀθήνα 1984, 72 καί «Σιφνιακά», 7 (1999), 57-58.

41. «Σιφνιακά», 14 (2006), 132.

42. Πετροπούλου, *Μνημεῖα*, 23-24.

43. Αὐτόθι, 27.

Τόν προηγούμενο χρόνο 1772 ή πρώτη του θυγατέρα Μαρία παντρεύτηκε τόν ἄρχοντα τῆς Ἀστυπάλαιας Πέτρο Καμαράση, ἄνθρωπο πολύ εὐπορο, ὁ ὁποῖος ἐγκαταστάθηκε στή Σίφνο. Πρό τοῦ γάμου ὁ ἀφέντης Κωνσταντάκης Μπαῶς κατέστρωσε τό ἀβαντάριο (= κατάλογο τῶν διδομένων ὡς προῖκα) τῆς νύφης, τό ὁποῖο διασώζεται σέ ἀχρονολόγητο ἀντίγραφο· μ' αὐτό τήν προίκιζε πλουσιοπάροχα μέ πολλά ἀκίνητα, κινητά καί χρηματικό κεφάλαιο<sup>44</sup>.

Τόν ἐπόμενο χρόνο 1773 ὁ Κωνσταντάκης Μπαῶς ἀπεβίωσε (μετά τίς 18 Ἰανουαρίου) τόν διαδέχτηκε δέ, ὡς ἀρχηγός τῆς οἰκογένειας, ὄχι ὁ μεγαλύτερος γιός του Πέτρος, ἀλλ' ὁ ἀμέσως ἐπόμενος Ἰωάννης<sup>45</sup>, προσωπικότητα μέ δυναμισμό καί κῦρος.

#### 4. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝ. ΜΠΑΟΣ

Πρώτην ἀνάμειξη τοῦ Ἰωάννη Κωνσταντάκη Μπάου στά κοινά πράγματα τῆς Σίφνου ἔχομε στίς 18 Ἰανουαρίου 1773 κατά τήν ὁποία «*παρακληθεῖς ἔγραψε*» πωλητήριο «*δενδρῶν ὅπου εἶχε εἰς τά Φυρόγαια (Σίφνου) μέ τό χωράφι καθὼς εὐρίσκονταν*» ἢ κυρά Μαρία Κατερινιώ τοῦ Βασίλη εἰς τό μοναστήρι τοῦ Ταξιάρχου Σερίφου<sup>46</sup>. Ἐκτοτε ἀνευρίσκεται νά συντάσσει ἢ ὑπογράφει, ὡς μάρτυς, μέγαλον ἀριθμό ἐγγράφων [βλ. Πετροπούλου, «*Μνημεῖα*», σέ πολλές σελίδες], νά χαρακτηρίζεται ἐπίτροπος τῆς Σχολῆς τοῦ νησιοῦ<sup>47</sup>, ἐπιστάτης τοῦ Κοινοῦ (1806)<sup>48</sup>, «*ἄνθρωπος τοῦ δραγομάνου τοῦ στόλου*» (1785)<sup>49</sup>, ἐπίτροπος τῆς Μονῆς τῆς Κυρίας Βρυσιανῆς (1811-1818)<sup>50</sup>, νά ἀγοράζει μέγαλον ἀριθμό ἀκινήτων, μερίδια ἐμπορικῶν σκαφῶν, νά ἀσχεῖ ἐμπόριο προϊόντων καί ποικίλες ἄλλες δραστηριότητες, κυρίως δέ νά δανεῖζει ἐντόκως μέγαλα χρηματικά κεφάλαια στά Κοινά νησιῶν καί σέ ἰδιῶτες. Ἐτσι ἀναδείχτηκε σέ σημαίνοντα οἰκονομικό παράγοντα μέ πολλές διασυνδέσεις, ὄχι μόνο μέ συμπολίτες του, ἀλλά καί πολλούς ἄλλους. Λέγεται ὅτι στίς 8 Ἀπριλίου 1817 διορίστηκε ἀπό τόν Ἄγγλο πρόξενο τῆς Σμύρνης Werry ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας στή Σίφνο<sup>51</sup>, ἄν καί, κατ' ἄλλες μαρτυρίες, τό ἀξίωμα τοῦτο εἶχε παραχωρηθεῖ στόν γιό

44. Αὐτόθι, 389-391.

45. Δαλαμπέρα, *Προγονικό*, 58.

46. «*Σιφνιακά*», 14 (2006), 127.

47. Βασ. Βλ. Σφυρόερα, «*Ἐγγραφα τῆς Νήσου Σίφνου (1785-1820) ἐκ τῆς Συλλογῆς Γεωργίου Σ. Μαριδάκη*», στήν *Ἐπετηρ. τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου*, 17 (1967), 13.

48. Αὐτόθι, 16.

49. Αὐτόθι, 7-9.

50. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἡ Κυρία Βρυσιανή*, Ἀθήναι 1966, 79 ἐπ.

51. «*Σιφνιακά*», 7 (1999), 75.

του Πέτρο, ο οποίος μάλιστα έξακολούθησε νά τό φέρει μέχρι και τό 1835 [βλ. «Σιφνιακά», 7 (1999), 75-76].

Τό έτος 1780, σέ ήλικία 25 έτων, ο Ιωάννης συζεύχθηκε τήν 15χρονη Κατερινιά Παγκάλου από τήν Κέα. Από τόν γάμο τους γεννήθηκαν έξι παιδιά: ο Κωνσταντίνος τό 1782, ή Έλένη τό 1784, ή Μαρία τό 1790, ο Πέτρος τό 1791, ή Ύμεναία τό 1793 και ο Νικόλαος τό 1794<sup>52</sup>. Στόν Κώδικα του Άγίου Κωνσταντίνου Άρτεμώνα καταγράφηκε τό έτος 1785 ότι στις «8 Μαΐου, ήμέρα τής έορτής του Άγίου Ιωάννου του Θεολόγου έορτάζει μέσα ένν. στόν ίδιο ναό» ο Γιαννάκης Κωνσταντίνου Μπάου διά τά χρόνια του πάππου του Γιαννάκη γκαρική εις τήν διαθήκην του και εις τό προικοχάρτι του Γιαννάκη<sup>53</sup>.

Ο Ιωάννης Μπάος, μέ τίς πολλές και έπιτυχείς δραστηριότητές του, αισθάνονταν πολύ ισχυρός και άκατάβλητος. Όταν όμως ή Κεντρική Διοίκηση τής Έπανάστασης του '21 προήλθε στόν διορισμό τοπικών διοικητικών Άρχων από μή Σιφνίους, αλλά και για άλλους πολιτικούς και οικονομικούς λόγους κυρίως δ' έπειδή, όπως και άλλοι προύχοντες των νησιών, δέν πίστευε στην έπιτυχία τής Έπανάστασης, άντέδρασε έντονα και έγωϊστικά. Αυτός και ο γιός του Κωνσταντίνος, παρασύροντας και άλλους προκρίτους και λαϊκά στοιχεία, δημιούργησαν σοβαρά προβλήματα και μεγάλη κοινωνική άναστάτωση στό νησί.

Όταν τά γεγονότα καταγγέλθηκαν άρμοδίως, ή Κεντρική Διοίκηση απέφασισε νά επέμβει δυναμικά διατάσσοντας τή σύλληψη και μεταφορά τους στό Ναύπλιο. Τά έπακολούθησαντα έχουν περιγραφεί λεπτομερώς [βλ. «Σιφνιακά», 1 (1991), 5-60] μέχρι και του θανάτου και των δύο, πατρός και υιού, μέσα στό 1824. Προηγήθηκε ο θάνατος του Ιωάννη Μπάου μεταξύ 27 Μαρτίου - 30 Άπριλίου 1824 πολύ πιθανόν από καρδιακή προσβολή λόγω τής ταραχής πού δοκίμασε, τόσο από τή μεγάλη άναστάτωση πού είχαν δημιουργήσει ο ίδιος και ο γιός του, όσο και από τό γεγονός ότι αυτός και ο Κωνσταντίνος βρέθηκαν κατηγορούμενοι και καταζητούμενοι τής Έπαναστατικής Κυβέρνησης, ή όποια είχε αποφασίσει τό δυναμικό ξεκαθάρισμα τής κατάστασης στη Σίφνο. Πέντε μήνες άργότερα άκολούθησε και ο θάνατος του Κωνσταντίνου κάτω από δυσάρεστες συνθήκες στη φυλακή τής Άστυνομίας Ναυπλίου. Για τούς θανάτους αυτούς έγραψε ή Κατερινιά Ίω. Μπάου:

«Έπειδή και οις κρίμασιν ο Άγιος Θεός οΐδε, κοντά εις τήν λύπην όπου μοί άφησεν ο θάνατος του άνδρός μου, ήθέλησε νά μοί δώση και τήν άνυπόφορον και δυσβάστακτον λύπην τής στερήσεως του υιού μου...»<sup>54</sup>.

52. Κατά τήν κυρία Δαλαμπίρα, Προγονικό, 58.

53. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τά Ίστορικά κ.λπ., 69.

54. «Σιφνιακά», 1 (1991), 41.

Ἐπαυξάνουμε τό παρόν κεφάλαιο μέ δύο ἀκόμη ἱστορικά ἔγγραφα, σχετικά μέ τή δίωξη τοῦ Κωνσταντίνου τά ὁποῖα ἀπεκαλύφθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων, τά ἐπόμενα:

1. «Περίοδος Β΄ Προσωρινή Διοίκηση τῆς Ἑλλάδος  
Ἄριθ. 53 Τό Ὑπουργεῖον τῆς Ἀστυνομίας  
Πρός τόν Γεν. Ἀστυνόμον Ναυπλίου

Χθές ἔφθασεν ἐνταῦθα κάποιος Κωνσταντῖνος Μπαός, ἐκ τῆς νήσου Σίφνου. Οὗτος ἔχει ἐνάγοντα.

Διατάττεσαι λοιπόν νά τόν συλλάβης ἀμέσως καί νά τόν φυλακίσῃς εἰς τό Φρούριον τῆς θαλάσσης, ἕως ὅτου νά θεωρηθῇ ἡ μεταξύ αὐτοῦ καί τοῦ ἐνάγοντός του διαφορά.

Ἐν Ναυπλίῳ τήν 30 Σεπτεμβρίου 1824

Ὁ Ὑπουργός τῶν Ἐσωτερικῶν  
καί προσωρινῶς τῆς Ἀστυνομίας  
Γρηγόριος Δικαῖος

Διά τόν Γεν. Γραμματέα  
(Τ.Σ.) Ἀλέξανδρος Γλαράκης».

2. «Εὐγενέστατε Κύριε Ἀστυνόμε Ναυπλίου

Σήμερον πρῶτῃ ἐνεφάνη εἰς τήν Καρχελλαρίαν ἡμῶν ὁ Κωνσταντῖνος Βᾶος Σίφιμος, τοῦ ὁποίου τό ὄνομα ἦτον ἡμῖν ἄγνωστον πρὶν ἢ λάβω-  
μεν τό γράμμα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἀστυνομίας· ἅμα ἐλθὼν ἐζήτησε  
τόν ἡμέτερον συμπολίτην κύριον Γεώργιον Πούκουριν, ἀλλ' ἐν τοσού-  
τω ἐλήφθη καί τοῦ Ὑπουργείου ἡ διαταγή, ὁμοῦ δέ καί οἱ ἄνθρωποι  
τῆς Διοικήσεως. Εὐρεθεῖς οὗτος παρῶν καί ὁσμῆν λαβῶν, κατέφυγεν ἐν  
τῷ ἅμα εἰς τόν οἶκον τοῦ ἐνταῦθα Πράκτορος Ἀγγλικοῦ κυρίου Δελ-  
μέρε· ἡ κοινότης κατά χρέος ἔστειλεν ἄνθρωπον ζητοῦσα παρά τοῦ πρά-  
κτορος τόν «Κωνσταντῖνον» Βᾶον, παρρησιασθέντα ὡς Ἰγγλέζον.

Ἐπειτα ἀπό διαφόρους ὁμιλίας καί λογοτριβᾶς προβληθέντος καί  
διαμαρτυρικοῦ, κατεπίσθη νά τόν παραδώσει εἰς χεῖρας τοῦ κυρίου  
Γεωργίου Πούκουρη, ἀπομείναντος ἐγγυητοῦ εἰς τήν Διοίκησιν. Τοῦτο  
λοιπόν ἐγένετο καί παρ' αὐτοῦ τόν παρέλαβεν ἡ Κοινότης καί ἀποστέλ-  
λεται μέ τήν ἰδίαν φυλακὴν ἣτις ἐπίτηδες ἐστάλη ἐνταῦθα. Ἐξετελέσα-  
μεν ἐν ἀκριβεῖα ὅσα διετάχθημεν, ὁ ζητούμενος ἄνθρωπος ἰδοῦ πέμπε-  
ται καί ἀπό ταύτης τῆς στιγμῆς, ἐγχειριζόμενος, εὐγαίνει ἀπό τήν ἐγ-  
γύησιν ὁ συμπολίτης μας Γεώργιος Πούκουρης, μένομεν δέ εὐσεβάστως.

Ἐκ Σπετζῶν τῇ 29 8βρίου 1824  
Οἱ Πρόκριτοι τῆς Νήσου Σπετζῶν».

[ΠΗΓΗ: Γ.Α.Κ./Ἀρχεῖο Βλαχογιάννη, Ὑπουργεῖο Ἀστυνομίας, Φάκ. 60].

Πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος, πρωτότοκο τέκνο τοῦ ἰσχυροῦ Ἰωάννου Μπάου, προοριζόμενο νά τόν διαδεχτεῖ στήν ἀρχηγία τῆς οἰκογένειας, ὑπῆρξε στήν πραγματικότητα μία τραγική προσωπικότητα. Στά 1808 καί σέ ἡλικία 26 χρόνων ὁ Κωνσταντῖνος νυμφεύθηκε τό Ρηνάκι, θυγατέρα τοῦ σιόρ Κωνσταντάκη Πέτρου Μάτζα, τῆς ἄλλης μεγάλης οἰκογένειας τοῦ νησιοῦ καί ὑποπροξένου τῆς Γαλλίας. Πρό τοῦ γάμου, στίς 9 Ἀπριλίου 1808, οἱ γονεῖς του κατέστρωσαν τό ἀβαντάριό του, δηλ. προικῶ ἔγγραφο, πού προηγεῖτο τοῦ προικοσυμφώνου, μέ τό ὁποῖο τόν προίκιζαν μέ πολλά ἀκίνητα καί κινητά πράγματα «καί εἰς μετρητά 6.000 γρόσια». Στό ἴδιο ἀβαντάριο περιέχονταν καί ἕνας ὄλως ἰδιαίτερος ὅρος, περίπου ἀκατανόητος:

*«Ταῦτα πάντα δίδομεν μέ τήν εὐχήν μας εἰς τόν υἱόν μας Κωνσταντάκην, ἄν ὅμως ἰδοῦμεν καί πιάσωμεν εἶθε κατά τόν πόθον μας, εἶναι καί διαδόχους του»<sup>55</sup>.*

Τό δυσνόητο τοῦ ὅρου τούτου διευκρινίστηκε 17 χρόνια κατόπιν, μετά τόν θάνατο τοῦ Κωνσταντῖνου, ὅταν ἀποκαλύφθηκε ὅτι, μετά τή σύνταξη τοῦ ἀνωτέρω ἀβανταρίου, ὁ Ἰωάννης Μπαός ὑποχρέωσε σέ μυστική, γραπτή ὅμως, συμφωνία τό γιό του νά δεχτεῖ ὅτι, ἄν δέν ἀποκτοῦσε ἄρρενα διάδοχο του, θά ἐπιστρέφονταν τά προικιζόμενα στόν προικοδότη προκειμένου νά προικισθοῦν στόν ἀδελφό του Πέτρο, ἄν ἀποκτοῦσε καί αὐτός διάδοχον ἀγόρι. Ὁ πατέρας Μπαός πίστευε ὅτι ἡ περιουσία τῆς οἰκογένειας ἔπρεπε νά παραμένει σ' αὐτήν ὅπωςδήποτε καί νά περιέρχεται σέ ἄρρενα κατιόντα καί μόνο.

Ἔτσι ὁ γάμος δημιούργησε στόν δύστυχο Κωνσταντῖνο ἕνα μεγάλο πρόβλημα ἢ ἐπίλυση τοῦ ὁποίου δέν ἦταν ἀσφαλῶς στό δικό του χέρι. Ἐγινε μάλιστα δυσχερέστερο ὅταν ἡ σύζυγός του γέννησε περί τό 1810/11 κοριτσάκι, στό ὁποῖο δόθηκε τό ὄνομα Μοσχού, ἐκείνη δέ, 22 μῆνες μετά τή γέννηση τοῦ παιδιοῦ ἀπεβίωσε, ἄγνωστο ἀπό ποιάν αἰτία. Τή μικρή Μοσχού ἀνέλαβε «ἐκ τῶν σπαργάνων αὐτῆς» ἢ γιαγιά της Κατερινιά, ἡ μητέρα τοῦ πατέρα της, ὁ ὁποῖος βραδύτερα συνῆψε δεύτερο γάμο μέ τήν Μαρουσῶ, θυγατέρα Κωνσταντῖνου Ἀποστ. Μπάου. Οἱ ἀτυχίες ὅμως δέν εἶχαν τέλος γιά τόν Κωνσταντῖνο· ἡ δεύτερη σύζυγός του δέν μπορούσε νά τεκνοποιήσει! Φαντάζεται κανεῖς τήν ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου, ἄν ἀναλογιστεῖ ὅτι στίς 31 Μαρτίου μίσθωσε ἐγγράφως τίς ὑπηρεσίες γιαιτροῦ «διά νά κουράρη τήν ἀρχόντισσάν του κυρά Μαρουσάκη μεθ' ὅσης τῆς δυνατῆς αὐτοῦ πείρας... καί διά τῆς ἰατρικῆς του τέχνης δυνηθῆ νά κάμη τήν κυρά Μαρουσάκη νά τεκνοποιήσῃ...». Ἄν συνέβαινε τοῦτο, ὁ γιαιτρός θά εἰσέπραττε 2000 γρόσια, πλὴν οἱ θεραπείες του δέν ἔφεραν ἀποτέλεσμα.

55. Αὐτόθι.

Μετά τόν θάνατο τοῦ Κωνσταντίνου στό Ναύπλιο κληρονόμοι του ἀπέμειναν δύο γυναῖκες, ἡ ἡλικίας 14<sup>1/2</sup> ἐτῶν θυγατέρα του Μοσχουδάκι καί ἡ δεύτερη σύζυγός του, γεγονός δηλαδή ὅπως ἀντίθετο ἀπό τά ὅσα ἐπιθυμοῦσε καί προγραμματίζε ὁ Ἰωάννης Μπαῶς χωρίς νά ἐξετάζει τή δυσάρεστη ψυχολογική κατάσταση στήν ὁποία θά εἶχε περιέλθει ὁ ἄτυχος Κωνσταντῖνος. Ἡ μητέρα του Κατερινιά ἠθέλησε νά φέρει ἐμπόδια στους κληρονόμους καί ἀκολούθησαν ἄλλα γεγονότα πού ἔχουν ἤδη περιγραφεῖ<sup>56</sup>.

## 5. ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΩΝ. ΜΠΑΟΣ

Ὁ Ἀπόστολος Μπαῶς, τέκνο τοῦ Κωνσταντάκη (ἀριθ. 3) ἀνευρίσκεται κατά πρῶτον νά συντάσσει καί βεβαιώνει πώληση ἀκινήτου, κατά τό ἡμισυ ιδιόκτητό του, στόν ἐξάδελφό του Κωνσταντάκη Μπαῶ στίς 15 Δεκ. 1769<sup>57</sup>.

β) Ἀκολούθως, ὅταν στίς 4 Ὀκτωβρίου 1777 ἐκποιήθηκε ἡ ἀκίνητη περιουσία τοῦ βικαριάτου Σίφνου ἀντί 2.730 πιάστρων, μετέσχε στήν ἀγορά τμήματός της<sup>58</sup>.

γ) Τό 1778, Ἰουλίου 1, υπέγραψε ὡς μάρτυς τήν ἀγορά ἀπό τή Μονή Ταξιάρχων Σερίφου κτήματος μέ ἐλαιόδενδρα κειμένου στά Φυρόγαια τῆς Σίφνου<sup>59</sup>.

δ) Τό 1779, Μαρτίου 10, συνυπέγραψε, ὡς μάρτυς, ἐπίλυση διαφορᾶς σχετικῆς μέ «τὴν ἐνορίαν τῶν ὀσπητίων ὁποῦ ἐπροικοδότησεν» στόν κύρ Φραζέσκον Γεώργη Πετρῆ «ὁ πενθερός του Ἰωάννης Ἀτζόνιος»<sup>60</sup>.

ε) Τό 1780, Ἀπριλίου 21, συνυπέγραψε, πάλιν ὡς μάρτυς, τή χορήγηση δανείου 300 ρεαλιῶν ἀπό τόν σιόρ Ἀντώνιο Νικολάκη Γρουπάρη πρὸς τόν μισέρ Νικολό Σφήκη, Χιώτη<sup>61</sup>.

στ) Τόν ἴδιο χρόνο, στίς 12 Ἰουνίου, ἦταν πάλι μάρτυς στήν ἐπίλυση διαφορᾶς μεταξύ τῶν ἀδελφῶν σκευοφύλακος Καντζηλιέρη καί Πετράκη<sup>62</sup>.

ζ) Τό 1782, Νοεμβρίου 23, ὡς ἐπίτροπος τοῦ Σχολείου τοῦ Ἁγίου Τάφου Σίφνου υπέγραψε συμφωνητικό ἔγγραφο μέ τή μονή Ταξιάρχων Σερίφου γιά νά σπουδάζουν σ' αὐτήν νέοι Σερίφιοι<sup>63</sup>.

56. Αὐτόθι.

57. Πετροπούλου, *Μνημεῖα*, 24.

58. «Σιφνιακά», 20 (2012), 145.

59. «Σιφνιακά», 14 (2006), 124.

60. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἱστορικά κ.λπ.*, 57-58.

61. Πετροπούλου, *Μνημεῖα*, 242.

62. «Σιφνιακά», 14 (2006), 151.

63. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἡ Μονή Ταξιάρχου τῆς Σερίφου καί ἡ Σχολή Ἁγίου Τάφου Σίφνου*, ἐφημ. «Σίφνος», φ. Δεκεμβρ. 1990.

η) Τόν ἴδιο χρόνο, Δεκεμβρίου 31, υπέγραψε πωλητήριο ακινήτου από τό Κατερινιώ ποτέ Γχιουζέ Γχιών πρός τήν κυρία Μαρία Πέτρου Καμαράση<sup>64</sup>.

θ) Τό 1783, Μαΐου 13, συνυπέγραψε σεντέντζια (ιταλ. sentenza = απόφαση) αγοράς ακινήτου τῆς Σταματούλας Μάγγουρη από τήν Μονή Ταξιαρχῶν Σερίφου μέ τήν καταβολή ποσοῦ 100 γροσίων γιά τή διαγραφή ἰσοπόσου χρέους τῆς<sup>65</sup>.

ι) Τό 1784, Φεβρ. 26, ὡς προεστώς Κάστρου, συνυπέγραψε τόν «Κώδικα 1784» μέ τόν ὁποῖο ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου συγκέντρωσε σέ 15 ἄρθρα «ὅ,τι ἐστάθη παλαιά καί ἀρχαία συνήθεια νά εἶναι εἰς τάς ἐκκλησίας ὁποῦ ἔχουν προικιά τους οἱ ἱερεῖς, οἱ ἐνορίται, οἱ ἐορτάδες, οἱ λειτουργίαις καί κανδύλια προικοδοτισμένα καθὼς οἱ παλαιοί τά ἀφιέρωσαν»<sup>66</sup>.

ια) Τό 1788, Μαρτίου 23, υπέγραψε ἔγγραφο ἐπίλυσης διαφορᾶς μεταξύ τῶν Ἀμοργίνων ἐμπόρων σιόρ Μαρκῆ καί Ἰωάννη Βενέρη<sup>67</sup>.

Οἱ πληροφορίες μας γιά τόν Ἀπόστολο ἐξαντλοῦνται ἐδῶ, ἐνῶ σέ ἐπιστολή ἀπό 6 Ἰουλίου 1797 τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου Ε' τοῦτος φέρεται ἀποβιώσας πρό καιροῦ<sup>68</sup>.

## 6. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΗΣ ΑΠΟΣΤ. ΜΠΑΟΣ

Οἱ πληροφορίες μας γιά τόν Κωνσταντάκη Μπαο τοῦ Ἀποστόλου ἀρχίζουν τό ἔτος 1797, Ἰουνίου 6, ὅταν ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' ἔγραψε πρός τόν «πανιερώτατον ἅγιον Σίφνου καί τούς ἐπιτρόπους τῶν Μονῶν Κωνσταντάκην τοῦ ποτέ Ἀποστόλου Μπάγου καί Νικολάκην Παλαιόν, διά νά ἀποκαταστήσουν ἡγούμενον ἐν τῷ τῆς Βρύσεως μοναστηρίῳ τόν προηγούμενον Μαχάριον Σκουργελόν ἐπιλεγόμενον καί σκευοφύλακα τόν ἱερομόναχον Ἰάκωβον Ξηρόν...»<sup>69</sup>.

Τό ἔτος 1807, Ἰανουαρίου 30, «παρακληθεῖς ἔγραψε» καί υπέγραψε ὡς μάρτυς ἔγγραφο τροποποίησης συμφωνίας γενομένης τό 1805, Νοεμβρίου 20, μεταξύ σιόρ Γιαννάκη Μπάου καί κύρ Γεώργη τοῦ γέρο-Νικολοῦ<sup>70</sup>.

64. Πετροπούλου, *Μνημεῖα*, 406.

65. «Σιφνιακά», 2 (1992), 136.

66. Αὐτόθι, 175-178.

67. «Σιφνιακά», 20 (2012), 151.

68. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Βρυσιανή*, 1966, 75.

69. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Βρυσιανή*, 1966, 75.

70. Πετροπούλου, *Μνημεῖα*, 107-8.

Ἀπό τό 1812 μέχρι καί τόν Ἰούνιο 1819 ὁ Κωνσταντάκης, μαζί μέ τόν Ἰωάννη Μπαῶ, διετέλεσαν ἐπίτροποι τῶν τεσσάρων σταυροπηγιακῶν μονῶν τῆς Σίφνου (Προφήτου Ἡλιοῦ, Βρύσης, Ἀγίου Ἰωάννου Θεολόγου τοῦ Μογχοῦ καί Ἀγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου στή Φυτειά)<sup>71</sup> καί ἀπό 1825-1828 τῆς Βρυσσιανῆς<sup>72</sup>. Σέ ἐπιστολή τῆς 24 Δεκεμβρίου 1819 τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Πολυχάρπου ὁ Κωνσταντάκης Ἀπ. Μπαῶς ἀποκαλεῖται ἐπίτροπος τοῦ Παναγίου Τάφου «έν Σίφνω».

Τέλος, τό 1820, Νοεμβρίου 30, δανείστηκε παρά τοῦ ἄρχοντος γαμβροῦ του σινιόρ Κωνσταντάκη Ἰ. Μπάου γρόσια 500 καί στίς 2 Ἰανουαρίου 1822 ἄλλα 3712 γρόσια<sup>73</sup>. Ἀναφέρει «παρά τοῦ ἄρχοντος γαμβροῦ μου», ἐπειδή ἡ δεύτερη σύζυγος τοῦ σινιόρ Κων. Ἰ. Μπάου Μαρουσῶ ἦταν θυγατέρα του, ὅπως προαναφέρθηκε.

## 7. ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΜΠΑΟΣ

### Ἱερομόναχος

Ὁ Παρθένιος Μπαῶς, μέλος ἀγνώστου κλάδου τῆς οἰκογένειας τῶν Μπάων, ὑπῆρξε ἱερομόναχος τῆς Μονῆς Παναγίας Βρυσσιανῆς καί ἐφημέριος (πιθανόν καί ἰδιοκτήτης) τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας Ἐλεούσης Κάστρου. Ἐπειδή ὅπως ἔχομε ἤδη ἀναφέρει, ὁ ναός ἀποτελοῦσε ἰδιοκτησία τοῦ φερομένου ὡς πρώτου Μπάου, προξένου τῆς Γαλλίας, ἴσως ὁ Παρθένιος νά ἦταν μέλος τοῦ ἰδίου κλάδου τῆς οἰκογένειας, τέκνο, πιθανόν, τοῦ προξένου.

Ἄνθρωπος μέ ἰδιαίτερη μόρφωση (κατά τά ἔγγραφα πού συνέταξε) κατέλαβε κατά τήν ἱερατική σταδιοδρομία του διάφορα ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα μέ πρῶτο ἐκεῖνο τοῦ πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου, ὅπως καταγράφεται σέ μαρμαρική ἐπιγραφή στό κέντρο τοῦ δαπέδου τῆς Ἐλεούσης τῆς 1ης Ἰουλίου 1730:

*«Ἐμαρμαρώσαμεν τήν ἐκκλησία  
ὀνομαζομένη Καιρά ἐλεούσα.  
Πρωτοσύγκελλος Παρθένιος Μπαῶς».*

Εἶναι ἄγνωστο ἀπό πότε κατεῖχε τό ἀξίωμα τοῦτο, ἀλλά καί μόνον ὅτι τό ἔφερε τότε δηλώνει ὅτι ἦταν ἱκανῆς ἡλικίας. Τόν ἐπόμενο χρόνο (9 Δεκεμβρίου 1731) ὅταν ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου καθόρισε μέ ἀπόφασή της τίς προϋποθέσεις τῆς κανονικῆς εἰσόδου τῶν ὑποψηφίων μοναχῶν στίς Μονές τοῦ νησιοῦ, ὁ Παρθένιος προσυπέγραψε μέ τό ἀξίωμα τοῦ σακελλαρίου. Ἀκολούθως, στίς 4 Νοεμβρίου

71. Κ. Γκιών, *Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου*, ἐν Σύρω 1876, σελ. ιβ'.

72. «Σιφνιακά», 2 (1992), 36.

73. Πετροπούλου, *Μνημεῖα*, 85, 96.



1738, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου Νεόφυτος τὸν προήγαγε σέ οἰκονόμο· στό ἀξίωμα αὐτό διατηρήθηκε ἐπὶ πολλὰ χρόνια, μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου 1786, ὅταν τοῦτο περιήλθε στὸν ἱερέα Ἀπόστολο Μπαῶ.

Ὁ Παρθένιος ὑπῆρξε δωρητὴς καλλιτεχνικοῦ προσκυνηταρίου στό ναὸ τῆς Παναγίας Ὁδηγήτριας τῆς Κιμῶλου, τὸ ὁποῖο εἶχε διακοσμήσει μὲ ἀγιογραφικά θέματα ὁ Νικηφόρος ἱερομόναχος Κύπριος, δόκιμος ἀγιογράφος, πού ἐργάστηκε ἐπὶ πολλὰ χρόνια στή Σίφνο<sup>74</sup>.

Ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

«Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Παρθενίου ἱερομονάχου Μπαῶ<sup>75</sup> καί οἰκονόμου Σίφνου ἄφνα' (=1751) διὰ χειρὸς δέ Νικηφόρου ἱερομονάχου Κυπρίου».

Ὁ Παρθένιος ἀπεβίωσε σέ μεγάλην ἡλικία τὸ ἔτος 1799 κατὰ σχετική ἀναγραφή στὸν Κώδικα Α' (φ. 15<sup>α</sup>) τῆς Μονῆς τῆς μετανοίας τοῦ Παναγίας Βρυσιανῆς:

«1799, Αὐγούστου 23, ἀνεπαύθη ὁ μακαρίτης Παρθένιος μοναχὸς καί πρῶην οἰκονόμος»<sup>76</sup>.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

### ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

#### ΙΩΑΝΝΗ «ΜΙΧΕΛΛΙΟΥ» ΜΠΑΟΥ

– Στις 9 Ἰουλίου 1732 πραγματοποιήθηκε γεροντοχρυσία γιὰ τὴν ἐπίλυση διαφορᾶς πού ἀνέκυψε μεταξύ τριῶν ἐφημερίων ἰσαριθμῶν ἐνοριακῶν ναῶν· τοῦ οἰκονόμου Γεωργίου Γοζαδίνου τοῦ ναοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος, τοῦ παπα-Νικόλα Κάτζα τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων Καταβατῆς καί τοῦ σακελλαρίου Παρθενίου Μπαῶ, ἱερομονάχου, τῆς Κυρίας Ἐλεούσας Κάστρου. Ἡ διαφορά εἶχε ἀνακύψει ἀπὸ τὴ διεκδίκηση ἐνοριακῶν (οἰκονομικῶν) δικαιωμάτων τῶν ἐκκλησιῶν τους. Στὴν ἐκδίκαση τῆς ὑπόθεσης παρέστησαν ἐκτάκτως «ὁ ποτέ ἀρχιερέας <Σίφνου> Μακάριος» καί «ὁ σιὸρ Ἀποστολάκης Μπαῶς γυρεύοντας τὸ δικαίωμα τῆς ἐκκλησίας του, τοῦ Μέγα Θεολόγου Κάστρου»<sup>77</sup> μολο-

74. «Σιφνιακά», 8 (2000), 117.

75. Ἡ ἐπιγραφή δημοσιεύεται στό περιοδ. «Κιμωλιακά», 2 (1972), 233, λανθασμένα ὅμως γιατί τὸ ἐπίθετο τοῦ Παρθενίου ἱερομονάχου, ἀντὶ Μπαῶ, ἀποδόθηκε ὡς «Μήλου».

76. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Βρυσιανή, 1966, 58.

77. «Σιφνιακά», 11 (2003), 46-47.

νότι δέν ἐθίγονταν δικαιώματά του, ὅπως κρίθηκε τελικά, ἀλλά ἔτσι πίστευε ὁ ἴδιος.

– “Ὅταν ἀπεβίωσε ἡ θυγατέρα «τοῦ κύρ Ἰωάννου Τομάζου, ὄνομα δέ αὐτῆς Μαρία», ἐπρόκειτο νά γίνει ἡ κηδεία της στό νάό «τοῦ Μέγα Θεολόγου Κάστρου» στίς 3 Ἰουνίου 1737, πλὴν ὁ οἰκονόμος Σίφνου «ζητώντας νά πάρη τό λείψανο νά τό ἐνταφιάσῃ εἰς τήν ἐκκλησίαν του» (τόν Ἅγιο Κωνσταντῖνο Ἀρτεμῶνος), υπέβαλε ἔνσταση κατά τῶν γονέων της «καί τῶν παιδίων, εὐρεθέντων εἰς τό παρόν, τοῦ ποτέ Ἰωάννου Μιχελλίου Μπάου... ζητώντας νά τήν θάβουν εἰς τήν ἐκκλησίαν των, στόν Μέγα Θεολόγον στό Κάστρο...»<sup>78</sup>, ὅπου, κατ’ αὐτά, ἀνήκε ἐνοριακά ἡ θανοῦσα Μαρία.

“Ὅπως συνάγεται ἀπό τίς δύο ἀνωτέρω ὑποθέσεις [βλ. τά σχετικά ἔγγραφα στίς λεπτομέρειές τους καί ἐπεξηγήσεις στό «Σιφνιακά», 11 (2003), 46-47, 50], ὁ Ἅγιος Θεολόγος Κάστρου υπῆρξε ἰδιοκτησία τοῦ «Μιχελλίου» (= Μιχάλη, σιφν. Μιχελῆ) Μπάου, στή συνέχεια τοῦ γιοῦ του Ἰωάννη καί μετά τόν θάνατο τοῦ τελευταίου (πρό τοῦ 1737) τῶν (ἀγνώστου ἀριθμοῦ) παιδιῶν του, ἓνα ἀπό τά ὁποῖα πάντως ἦταν ὁ σιόρ Ἀποστολάκης, γιά τόν ὁποῖο μάλιστα γνωρίζομε ὅτι στίς 3 Ἰουλίου 1720 υπέγραψε ἔγγραφο μέ τήν ἰδιότητα τοῦ «ἐπιτρόπου τοῦ ἀρχιερέως» Σίφνου Μακαρίου<sup>79</sup>.

Ἄν λοιπόν ἀναγάγουμε τά ἀνωτέρω στοιχεῖα σέ βάθος χρόνου, ὁ Μιχελῆς Μπάος, ἀκόμη ὅμως καί ὁ γιός του Ἰωάννης, πρέπει νά υπῆρξαν σύγχρονοι τοῦ φερομένου ὡς πρώτου Μπάου τῆς Σίφνου, τοῦ Κωνσταντίνου Μπάου, προξένου τῆς Γαλλίας. Ὁ δέ ἀπόγονός τους σιόρ Ἀποστολάκης εὐρίσκονταν στή ζωή καί τό ἔτος 1732 διεκδικώντας, κατά τά ἀνωτέρω, δικαιώματα τῆς οἰκογενειακῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Θεολόγου, τά δέ λοιπά ἀδελφία του ζοῦσαν καί τό ἔτος 1737.

Μία παράγραφος ὅμως τῆς ἀνωτέρω ἔνστασης τοῦ οἰκονόμου Σίφνου προκαλεῖ ἀπορία καί χρῆζει ἰδιαίτερης ἐξέτασης· αὐτή πού ἀναφέρει: «καί τῶν παιδίων, εὐρεθέντων εἰς τό παρόν, τοῦ ποτέ Ἰωάννου Μιχελλίου Μπάου...». Δηλαδή τῶν παιδιῶν πού ἔτυχε τότε («εἰς τό παρόν») νά βρεθοῦν στή Σίφνο, ἀπό τήν ὁποῖα ἀπουσίαζαν, προφανῶς. Στή διατύπωση αὐτή δύο εἶναι οἱ πιθανές ἐξηγήσεις: α) εἴτε ὅτι τά παιδιά τοῦ Ἰωάννη ἀπουσίαζαν συνήθως ἀπό τό νησί λ.χ. γιά ἐπαγγελματικούς λόγους (ναυτικοί, ἔμποροι) καί β) εἴτε ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ Μιχελλίου Μπάου εἶχε, ἀπό χρόνια, ἐγκατασταθεῖ σέ ἄλλο νησί καί μέλη της ἐπισκέπτονταν, κατά καιρούς, τή Σίφνο, ὅπου διατηροῦσαν

78. Αὐτόθι, 49-53.

79. Ἐφημ. «Σιφνιακή Φωνή», φ. Μαΐου 1972, ἀριθ. 89.

ακόμη περιουσία και τόν ναό του Μέγα Θεολόγου. Αναφέραμε ότι η οικογένεια είχε, πιθανόν, εγκατασταθεί σε άλλο νησί και όχι σε άλλον τόπο, για τόν εξής λόγο: έδω και πολλά χρόνια κατά τις έρευνές μας στα Γενικά Αρχεία του Κράτους εύρήκαμε, μεταξύ άλλων, και καταγράψαμε μίαν, άνευ ιδιαίτερης σημασίας, όπως υποθέσαμε τότε, πληροφορία, ή οποία όμως τώρα αποδεικνύεται πολύ χρήσιμη για τό ζήτημα πού εξετάζομε έδω (έστω υποθετικά). Η πληροφορία περιέχεται σε δύο πωλητήρια έγγραφα της Μυκόνου της 16ης Σεπτεμβρίου 1729 μέ τά όποια «ό σιόρ Μιχελάκης Μπάος, σιφινέος, επίτροπος της συζύγου του κυρά Έλένης, πωλεί στόν σιόρ Πετράκη Φώσκολο, καντζιλιέρη Μυκόνου, ένα άμπέλι εις τόπον λεγόμενον Γλάστρο διά γρόσια 40» και άλλο ένα ακίνητο, ιδιοκτησίας και αυτό της συζύγου του<sup>80</sup>, προφανώς Μυκονιάτισσας.

Δέν αποκλείεται λοιπόν ό σιόρ Μιχελάκης Μπάος, ό Σίφνιος της Μυκόνου, νά είναι ό Μιχελής Μπάος της Σίφνου, εγκατεστημένος από χρόνια στη Μύκονο. Πρός τοϋτο συνηγορουν, τόσο ή εποχή πού έλαβαν χώρα τά ιστορηθέντα γεγονότα (1729-1732/1737), όσο και τά διατυπούμενα στην ένσταση του οίκονόμου Σίφνου ότι τά παιδιά της οικογένειας Μιχελλίου Μπάου πηγαινοέρχονταν κατά καιρούς στό νησί, όπως έτυχε και τότε, κατά τόν θάνατο της θυγατέρας «του κύρ Ιωάννου Τομάζου, όνομα δέ αυτής Μαρία», πού ήταν, όσο ζούσε, ενορίτισσα του Μέγα Θεολόγου τους γι' αυτό και θεωρούσαν ότι ή κηδεία της έπρεπε νά τελεσθει στό ναό τους.

### Ό ναός του «Μέγα Θεολόγου» και ή οικογένεια Ρά(μ)φου

Ό ναός του Άγίου Ιωάννου του Θεολόγου στό Κάστρο άνήκε ιδιοκτησιακά στην οικογένεια Μιχαήλ Μπάου τουλάχιστον από τό δεύτερο μισό του 17ου αιώνα<sup>81</sup>. Φαίνεται όμως ότι μετά τό έτος 1737 είχε περιέλθει σε άλλο ιδιοκτησιακό καθεστώς γεγονός πού ισχυροποιεί, κατά κάποιον τρόπο, τήν άποψη ότι ή οικογένεια προετοιμάζε τή μετεγκατάστασή της στη Μύκονο (κατά πάσαν πιθανότητα).

Σαράντα χρόνια αργότερα, τό 1780 Ιανουαρ. 20, ό ναός υποθηκεύτηκε για τή διασφάλιση δανείου χορηγηθέντος στόν ιδιοκτήτη. Δανειολήπτης ό Μιχαήλ, υιός του ποτέ Νικολού Ρά(μ)φου, ό όποιος δανείστηκε 100 ρεάλια από τόν σιόρ (Κωνσταντάκη) Μάτζα. Για τή διασφάλιση της κανονικής εξόφλησης του δανείου ό δανειολήπτης υποθή-

80. ΓΑΚ/Χειρόγραφα Μυκόνου, Φάκ. 116. φ. 179<sup>α</sup>, 179<sup>β</sup>.

81. Όπως συνάγεται από τά ιστορηθέντα άνωτέρω.

κευσε «τὴν ἐκκλησίαν τοῦ μεγάλου θεολόγου ὁ ποῦ ἔχει γονικὴν του καὶ ὀφέποτε ἤθελε γυρέφει ὁ σιὸρ Μάτζας τό ἐδικόν του (= τὴν ἀπαίτησή του) καὶ δέν ἤθελε ἔχει νά τοῦ τά δώσει, νά ἔχη ἄδειαν νά πιάνη τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν νά πλερώνεται...»<sup>82</sup>.

Ἡ ἐκκλησία λοιπὸν τοῦ Θεολόγου δέν ἀνῆκε τότε (1780) στὴν οἰκογένεια (ἀπογόνους) τοῦ Μιχαήλ Μπάου, ἀλλὰ στὸν Μιχαήλ Νικολοῦ Ράμφο, ἦταν δέ «γονικὴ» του, δηλαδή εἶχε πρωτοπεριέλθει, ἄγνωστο πότε ἀκριβῶς, στοὺς γονεῖς του καὶ ἀκολουθῶς σ' αὐτόν. Στὸ ἐρώτημα μέ ποιὸν τρόπο εἶχε περιέλθει στοὺς Ράμφους, ἡ ἀπάντηση εἶναι διττή: α) εἴτε ἐξ ἀγορᾶς, β) εἴτε σέ κατιόντα τῆς οἰκογένειας τῶν Μπάων, γένους θηλυκοῦ, πού εἶχε συνάφει γάμο μέ μέλος τῆς οἰκογένειας τῶν Ράμφων καὶ συγκεκριμένα τὸν Νικολό Ράμφο, πατέρα τοῦ Μιχαήλ, καὶ παρέμειναν στὴ Σίφνο. Δέν ἀποκλείεται μάλιστα ὁ δανειζόμενος ἀπὸ τὸν Κων. Μάτζα Μιχαήλ Νικ. Ράμφος νά ἔφερε τό ὄνομα τοῦ προπάππου τοῦ Μιχαήλ Μπάου.

Πρέπει, πάντως, νά ἀναφέρουμε ὅτι τό ἐπώνυμο «Ράμφος» δέν εὐρίσκεται συχνά στὴ Σίφνο, ἢ μᾶλλον ἐμφανίζεται σπάνια στίς πηγές. Εἶναι γνωστό ὅτι ὁ Ἀνεγνώστης Ράμφος συνυπέγραψε μέ πολλοὺς ἄλλους κατοίκους τῆς Σίφνου ἔγγραφο τῆς 18ης Ἰανουαρίου 1682 μέ τό ὁποῖο περιέγραφαν ἐγκληματικές πράξεις πού βίωσαν στά 1675 ἀπὸ τὸν φοροεισπράκτορα Κων. Ἀλιπράντη<sup>83</sup>. Ὁ δέ Νικολός Ράμφος συνυπέγραψε δύο ἔγγραφα τῆς 29ης Ἰουλίου καὶ 1ης Σεπτεμβρίου 1684 μέ τά ὁποῖα οἱ ὀρθόδοξοι Σίφνιοι ἀνέθεταν τὴν πνευματικὴ διακυβέρνησή τους στὸν καθολικό ἐπίσκοπο τῆς Μήλου Καμίλλη, λόγω οἰκονομικῶν διαφορῶν πού εἶχαν μέ τὸν ἀρχιεπίσκοπό τους Φιλάρετο<sup>84</sup>. Ἄλλος Ράμφος στὴ Σίφνο ἀνευρίσκεται μετὰ 100 χρόνια, τὴν 1-8-1780, ὁ παπᾶ-Δημήτριος Ράμφος<sup>85</sup>, πού ὑπέγραψε, ὡς μάρτυς, ἔγγραφο χορήγησης δανείου, πολὺ πιθανόν συγγενῆς τοῦ ἰδιοκτήτη τοῦ ναοῦ Μιχαήλ Νικ. Ράμφο, ἴσως καὶ ἐφημέριος τοῦ Θεολόγου.

82. Πετροπούλου, *Μνημεῖα*, 247-248.

83. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἐγκλήματα στὴ Σίφνο τοῦ 1675*, περιοδ. «Κυκλαδικὰ Θέματα», Α', τ. 5, Νοέμ.-Δεκ. 1984, 272-274.

84. «Σιφνιακά», 1 (1991), 69 ἐπ.

85. Πετροπούλου, *δ.π.*, 248.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

### ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

#### ΠΑΠΑ-ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΠΑΟΥ ΣΚΕΥΟΦΥΛΑΚΑ - ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Μετά τόν θάνατο (16 Φεβρουαρίου 1737) τοῦ οἰκονόμου Σίφνου Γεωργίου Νικ. Γοζαδίνου, ἡ περιουσία του «εἰς ὅ,τι καί ἄν τοῦ εὐρίσχονταν» σέ κινητά ἤ ἀκίνητα, ὅπως καί ὁ ἐνοριακός ναός τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος καί τά δύο ἱερά ἐξαρτήματά του, οἱ ναοί τοῦ Ἁγίου Λουκά καί τοῦ Ἁγίου Γεωργίου «τοῦ Βάρβαρου» περιῆλθαν, κατά τόν ὀρισμό τῆς διαθήκης του, στούς δύο γαμβρούς του, Γιαννάκη Μπαῶ καί Γεωργάκη Ἀλιμπέρτη. Λαϊκοί καί οἱ δύο κληρονόμοι ἐγκατέστησαν ἐφημέριο γιά τίς ἱεροπραξίες στούς ναούς «τόν αἰδεσιμώτατο παπα-Νικολάκη Μπαῶ», ἀνεψιόν τοῦ ἀποβιώσαντος πενθεροῦ τους, τέκνο τῆς ἀδελφῆς του Κατερίνας καί τοῦ (ἀγνώστου ὀνόματος) συζύγου της Μπαῶ»<sup>86</sup>.

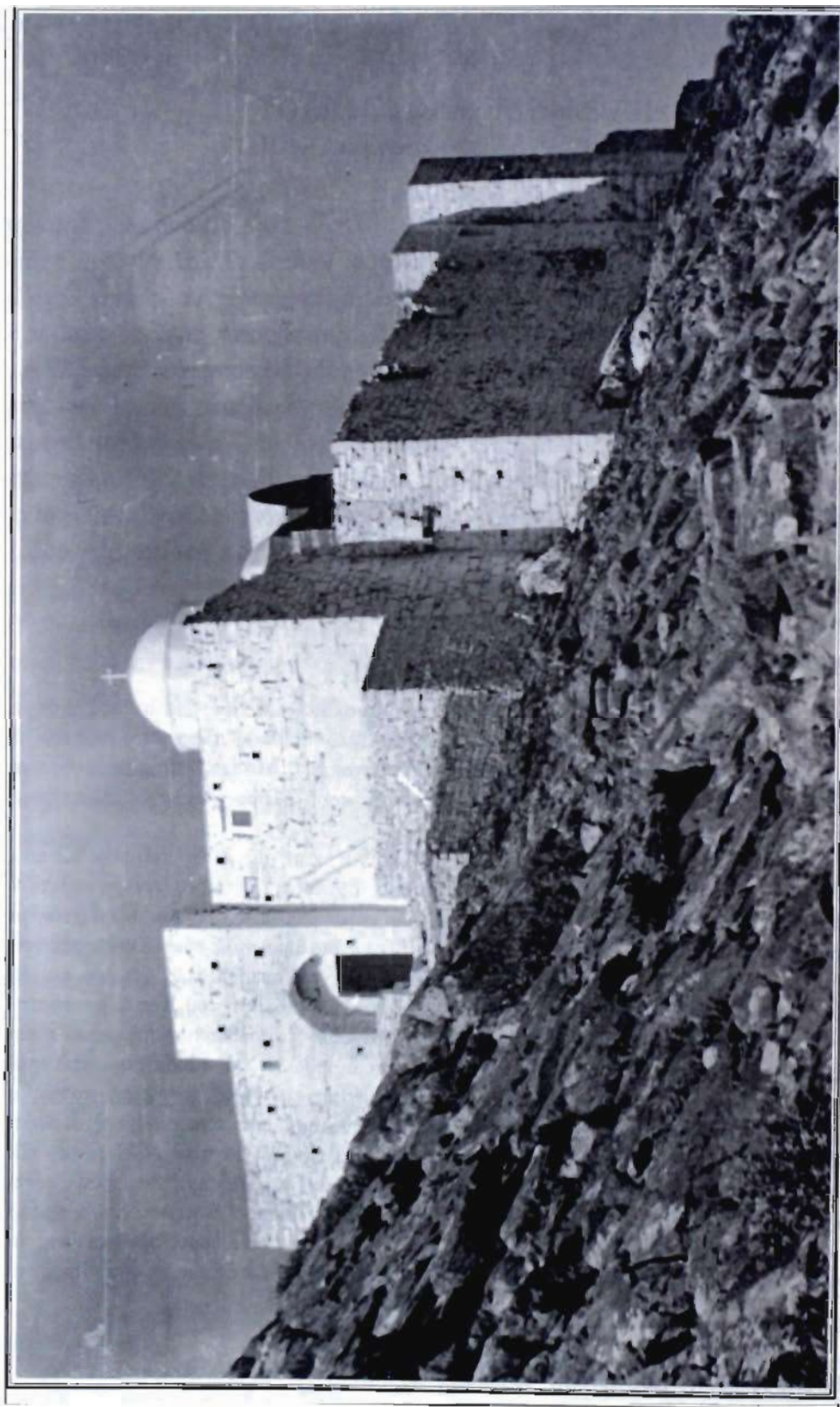
### Σημείωση

α) Ἄν κρίνουμε ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ παπα-Νικολάκης Μπαῶς ἔδωσε στό γιό του τό ὄνομα Ἀπόστολος (βλ. κατωτέρω), εἶναι πολύ πιθανόν αὐτό νά ἦταν καί τό ὄνομα τοῦ δικοῦ του πατέρα, ἴσως τοῦ σιόρ Ἀποστολάκη Μπαῶ, τέκνου «τοῦ ποτέ Ἰωάννου Μιχελλίου Μπαῶ», ἰδιοκτητῶν τοῦ ναοῦ «τοῦ Μέγα Θεολόγου Κάστρου», κατά τά ἀνωτέρω.

β) Θεωροῦμε ὅτι ὁ οἰκονόμος Γεώργιος Γοζαδῖνος, ἀπό διαφορές πού εἶχε μέ τούς ἰδιοκτητές τοῦ ναοῦ τοῦ Μέγα Θεολόγου Κάστρου, σχετικές μέ τίς «ἐνορίες» πολιτῶν, κατά τά ἐκτεθέντα ἀνωτέρω, δέν ἐπιθυμοῦσε τόν γάμο τῆς ἀδελφῆς του Κατερίνας μέ τόν Ἀποστολάκη Ἰω. Μπαῶ· τοῦτο δ' ἐπειδή μέ τή διαθήκη του εὐεργέτησε πλούσια τούς γαμβρούς του, τόν ἀδελφό του Φιλίππακη καί τά παιδιά του, ἀκόμη καί τό «κοπέλλι» του μέ χωράφι, θεμωνιά, μάνδρα, ἐνῶ γιά τήν ἀδελφή του Κατερίνα παρήγγειλε νά τῆς δοθοῦν 50 ρεάλια!<sup>87</sup>. Τό γεγονός φαίνεται πώς ἐξόργισε τή μητέρα του πρεσβυτέρα κυρία Μαργαρίτα, ἡ ὁποία ἔσπευσε νά διορθώσει τό «ἀτόπημα» τοῦ γιοῦ της καί «ὡς γνησία του μήτηρ καί καθολική καί βέβαιη αὐτοῦ κληρονόμος, καθὼς οἱ θεοὶ καί ἱεροὶ καί βασιλικοὶ νόμοι διαχελεύουν», ἠθέλησε «νά εἶναι (μέν) ἡ διαθήκη στέρεη καί ἀνέκοπτη εἰς τόν ἅπαντα αἰῶνα· μόνον διά τήν σούμα πού μιλεῖ (δηλ. τῶν 50 ρεαλιῶν) νά λαβαίνει ἡ θυγατέρα της τό Κατερινάκι καί ἀδελφή τοῦ ποτέ αὐτοῦ οἰκονόμου, νά παίρνει τό χωράφι ὀμπρός εἰς τόν Ἁγιον Κωνσταντῖνον» καί ὄχι τά 50 ρεάλια. Ἡ ἀπόφαση αὐτή ἀλλαγῆς τοῦ ὅρου τῆς διαθήκης μέ τήν ἐπίκληση, ἀπό τή μητέρα τοῦ διαθέτη, εἰδικῶν νομικῶν διατάξεων, συντάχθηκε στίς

86. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορικά, 36 ἐπ.

87. Αὐτόθι, 54-55.



Τερά Μονή Προφήτου 'Ηλιου «ἐπί τοῦ λόφου τοῦ Ὑψηλοῦ τῶν Βουκίων».  
Φωτ. Σ.Μ. Συμεωνίδη (1962).

26 Φεβρουαρίου 1737 από τον Κωνσταντή Μάτζα, ενώπιον δύο μαρτύρων, του λογοθέτη Σίφνου Καντζηλλιέρη και του Ίζέππου Γκιών, κονσόλου (= προξένου) της Γαλλίας στη Σίφνο, φέρει δε επικύρωση τουρκική και σφράγισμα<sup>88</sup>, πρόσθετο δηλ. κύρος.

Ὁ πάπα-Νικολάκης Μπᾶος εἶχε λάβει τό ἱερατικό σχῆμα πρό τοῦ θανάτου τοῦ θείου του οἰκονόμου, τόν ὅποιο φαίνεται πώς βοηθοῦσε ἀπό-ταν ἀκόμη ἦταν λαϊκός, ἄν κρίνουμε ἀπό τό ἐνδιαφέρον πού ἐπεδείκνυε στήν προάσπιση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ναοῦ σύμφωνα μέ τά διαλαμβανόμενα σέ ἔγγραφο τῆς 9 Ἰουλίου 1747. Ἀναφέρεται σ' αὐτό ὅτι κάποια ἑορτή ἀνῆκε στήν ἐφημερία τοῦ «αἰνδεσιμωτάτου ἀγίου οἰκονόμου Γεωργίου Γοζαδίνου» καί μετά τήν ἀποβίωσιν τοῦ ἀγίου οἰκονόμου τήν ἐφημέρευεν... ὁ παπα-Νικολάκης Μπᾶος καί σκευοφύλαξ», πλὴν «ἐγίνονταν καί ἕτερη ἑορτή εἰς τήν αὐτήν ἐκκλησίαν στίς 16 Ἰανουαρίου, τήν ὁποίαν τήν ἄφησαν (= ἐγκατέλειψαν οἱ ὑπόχρεοι) καί δέν ἐγίνονταν πλέον καί παντρεύοντας ἡ αἰνδεσιμότης του, ἤγουν ὁ ἅγιος σκευοφύλαξ, τήν ἐπήασεν (= ἀνέλαβε) καί τήν κάνει ἕως τήν σήμερον»<sup>89</sup> ὁ ἴδιος. Τό ἐνδιαφέρον αὐτό τοῦ παπα-Νικολάκη δηλώνει καί τήν πιθανότητα, ἐλλείψει ἄλλου ὑποψηφίου κληρικοῦ στήν οἰκογένεια, τά μέλη της νά προόριζαν αὐτόν στή διαδοχή τοῦ θείου του οἰκονόμου Γοζαδίνου στήν ἐφημερία τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Ἡ χειροτονία του σέ κληρικό πραγματοποιήθηκε πρό τοῦ ἔτους 1737, ὅμως τό ἀξίωμα τοῦ σκευοφύλακα τοῦ παραχωρήθηκε μετά τό 1740 ἀφοῦ στίς 9 Ἰουλίου 1732 τό κατεῖχε ὁ ἱερέας Τρουλλίδης καί τό 1740 ὁ συνάδελφός του Νικόλαος, ἀγνώστου ἐπωνύμου<sup>90</sup>, ἀλλ' ὄχι ὁ ὑπό ἐξέτασιν Νικόλαος Μπᾶος.

Ἔτσι ὁ παπα-Νικολάκης ἀνέλαβε τήν ἐφημερία τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ἀφοῦ οἱ νέοι ἰδιοκτῆτες, γαμβροί τοῦ θείου του οἰκονόμου, δέν ἦταν κληρικοί καί εἶχαν ἀρκεσθεῖ στήν προστασία τῶν οικονομικῶν δικαιωμάτων τοῦ ναοῦ καί μόνο, κατά τίς μαρτυρίες τῶν πηγῶν. Ἡ κατάσταση αὐτή διήρκεσε ἐπί χρόνια μέχρι πού ὁ ναός περιῆλθε στήν

88. Αὐτόθι, 55-56.

89. Αὐτόθι, 40-41.

90. «Σιφνιακά», 11 (2003), 47 καί Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορικά, 40, ὅπου καταγράφεται ἐπιγραφή ἐπί τῆς εἰκόνας «ἡ Ὑψωσις τοῦ Τιμίου καί Ζωοποιοῦ Σταυροῦ» στό τέμπλο τοῦ ναοῦ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Ἀπολλωνίας, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἐξῆς:

† ΔΕΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΟΥ/ΛΟΥ ΤΟΥ Θ'Υ ΝΙΚΟΛΛ/  
ΟΥ ΙΕΡΕΩΣ Κ ΣΚΕ<Υ>ΟΦΥΛΛΑΞ/ΣΙΦΝΟΥ  
Κ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟ/ΛΟΥ ΙΕΡΕΩΣ  
Κ ΣΑΚΕΛΛΙΟΥ·

ΧΕΙΡ ΝΙΚΗ/ΦΩΡΟΥ

ΙΕΡΟΜΟΝΑ/ΧΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ 1740

Δέν πρόκειται γιά τόν ἐδῶ ἱστορούμενο σκευοφύλακα Νικόλαο ἱερέα Μπᾶο, παρ'

ιδιοκτησία του παπα-Νικολάκη, άγνωστο μέ ποιόν τρόπο, περί τό έτος 1764, όταν πλέον έφερε (άπό τό 1762) τό αξίωμα του σακελλαρίου Σίφνου<sup>91</sup>.

Ό παπα-Νικόλαος Μπάος και ή πρεσβυτέρα του Καλίτζα απέκτησαν τρία παιδιά, τόν Άπόστολο, τόν Κωνσταντίνο και τή Φλώρα ή Φλουρί, σύζυγο Ίωάννη Καμπάνη. Μέχρι τό έτος 1779 ό παπα-Νικόλαος έμφανίζεται μόνος κύριος του Άγίου Κωνσταντίνου, όμως πρό του Μαρτίου ίδιου έτους μετεβίβασε τή μισή εκκλησία στον σύζυγο τής θυγατέρας του Ίωάννη Καμπάνη, τό δέ 1784 τήν άλλη μισή στό γιό του Άπόστολο, ενώ ό ίδιος εξακολούθησε νά ασκεί καθήκοντα εφημερίου μέχρι νά ιερωθεϊ ό γιός του<sup>92</sup>.

Άλλά και μετά τή χειροτονία του Άπόστολου (μετά τίς 26 Όκτωβρίου 1784) ό πατέρας του εξακολούθησε νά προσφέρει τίς υπηρεσίες του και νά μετέχει ένεργά στον κοινωνικό βίο του τόπου μέχρι του θανάτου του τό 1802<sup>93</sup>. Αύτή τήν περίοδο σώζεται μεγάλος αριθμός έγγραφων (νομικού και εκκλησιαστικού περιεχομένου) πού συνέταξε ό ίδιος ή συμμετέσχε ως μάρτυς σ' αυτά.

## 2. ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΝΙΚ. ΜΠΑΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΣΙΦΝΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΣ

Γιά τόν Άπόστολο Νικ. Μπάο παραπέμπομε στό βιβλίο του Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ίστορικά Άγίου Κωνσταντίνου Άρτεμῶνος Σίφνου*, Άθήναι 1991, 41-43 και στό πληρέστερο βιογραφικό του πού δημοσιεύθηκε στό «Σιφνιακά», 11 (2003), 147-152. Γιά τό αξιόλογο βιβλιογραφικό έργο του βλ. Μαρίας Λ. Πολίτη, *Τά χειρόγραφα τής Μονής Βρύσης Σίφνου*, στό *Πρακτικά Α' Διεθνούς Σιφναϊκού Συμποσίου*, Άθήνα 2001, τόμ. Β', 109-140.

---

όλο πού είχε και αυτός γιό Άπόστολο, επειδή ό τελευταίος έγινε κληρικός πολύ άργότερα, ενώ ό Άπόστολος ιερέυς τής έπιγραφής ήταν ήδη (1740) σακελλίων.

Σέ άλλην έπιγραφή του επισκευαζομένου τέμπλου τής μονής του Προφήτου Ήλιου (άγνώστου έτους), όταν ό Νικόλαος Μπάος έφερε τό αξίωμα του σακελλαρίου αναγράφεται:

«Διά δαπάνης και έξόδου Νικηφόρου ιεροδιακόνου, μηνί Ίουλίω, και διά συνδρομής Νικολάου ιερέως Μπάου και Σακελλαρίου Σίφνου».

91. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ίστορικά*, 40.

92. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ίστορικά*, 41-42.

93. Αύτόθι, 61.



### 3. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΑΚΕΛΛ. ΜΠΑΟΣ

Ὁ δεύτερος γιός τοῦ παπα-Νικόλα Μπάου καί σακελλαρίου. Ὁ ἀδελφός του Ἀπόστολος, ὅταν χειροτονήθηκε κληρικός (μετά τίς 26 Ὀκτωβρίου 1784) καί ἀνέλαβε τήν ἐφημερία τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος, ὡς ἐπιμελής βιβλιογράφος πού ἦταν, κατέστρωσε τό ἔτος 1785 τόν Κώδικα τοῦ ναοῦ στόν ὁποῖο κατέγραψε τούς ἐνοριῆτες του, τούς ὑποχρέους τέλεσης ἱεροπραξιῶν καί λοιπά στοιχεῖα. Στό φ. 4, α' τοῦ Κώδικα σημείωσε ὅτι στίς 20 Σεπ/ρίου «τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου, ἐορτάζει ὁ Κωνσταντάκης σακελλαρίου Μπαῶς μέσα εἰς τόν Ἅγιον Κωνσταντῖνον καθὼς διαλαμβάνει τό προικοχάρτι του»<sup>94</sup>, ὅπως καί στόν κατάλογο μηνός Νοεμβρίου (φ. 5, α') ὅτι «εἰς τὰς τρεῖς τοῦ παρόντος ἐορτάζει ὁ ἀδελφός μου ὁ Κωνσταντάκης εἰς τόν Ἅγιον Γεώργιον εἰς τές Λίμνες, γχαρική στό προικοχάρτι του» τήν ἐορτή τῆς ἀνεύρεσης τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγίου Γεωργίου<sup>95</sup>.

Πρώτην εἶδηση γιά τόν Κωνσταντῖνο ἔχομε στίς 23 Νοεμβρίου 1782, ὅταν διατελοῦσε ἐπίτροπος τῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου τοῦ νησιοῦ<sup>96</sup>. Γνωρίζουμε ἀκόμη ὅτι ὑπέγραψε διάφορα ἔγγραφα ἀπό 1812-1816<sup>97</sup>, διετέλεσε πρόκριτος Κάστρου καί τό 1813, Νοεμβρίου 5, «ἐπιστάτης τῆς καντζηλαρίας»<sup>98</sup>. Ἀπεβίωσε μεταξύ 1816-29 Ἰουν. 1819<sup>99</sup>. Τέκνο του ὁ Πετράκης.

### 4. ΠΕΤΡΑΚΗΣ ΚΩΝ. ΜΠΑΟΣ

Τέκνο τοῦ προηγουμένου Κωνσταντίνου καί ἐγγονός τοῦ σακελλαρίου ὁ Πετράκης κατά τά σημειούμενα καί στόν Κώδικα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος: «Στίς 20 Σεπτεμβρίου τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου, ἐορτάζει ὁ Πετράκης Κωνσταντάκη σακελλαρίου Μπάου μέσα εἰς τόν Ἅγιον Κωνσταντῖνον καθὼς διαλαμβάνει τό προικοχάρτι του δίνοντας πληρωμήν παράδες εἴκοσι 20»<sup>100</sup>. Ἡ ἐγγραφή αὐτή καταχωρίστηκε στόν Κώδικα στίς 2 Μαΐου 1819 ἀπό τόν νέο ἐφημέριο τοῦ ναοῦ Νικόλαο Ἀποστ. Μπαῶ κατά τήν ἐκκαθάριση καί ἀνασύνταξη τῶν καταλόγων ἐνοριτῶν, ἐορτῶν κ.λπ.<sup>101</sup> πού εἶχαν καταρτισθεῖ τό 1785

94. Σίμου Μιλτ. Συμειωνίδη, *Ἱστορικά*, 63.

95. Αὐτόθι, 66.

96. Σίμου Μιλτ. Συμειωνίδη, *Ἡ Μονή Ταξιάρχου Σερίφου καί ἡ Σχολή τοῦ Ἁγίου Τάφου Σίφνου*, ἐφημ. «Σίφνος», φ. Δεκεμβρ. 1990.

97. Πετροπούλου, *Μνημεῖα*, 43, 68, 271, 317, 325, 402, 410.

98. «Σιφνιακά», 3 (1993), 131.

99. Αὐτόθι, 133.

100. Σίμου Μιλτ. Συμειωνίδη, *Ἱστορικά*, 76.

101. Αὐτόθι, 75 ἐπ.

**ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΩΡΖΗ ΓΟΖΑΔΙΝΟΣ**

πρό 1680 συζεύχθηκε τή ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΑΝΑΓΝ. ΝΑΔΑΛΗ  
Σκευοφύλαξ 1686-1691, Οικονόμος 1691-1728. Άπεβίωσε 1728.



**ΓΕΩΡΓΙΟΣ**

1708-1728 σακελλάριος  
1728-1737 οικονόμος  
1737 φεβρ. άπεβίωσε  
Άπέκτησε:

Α΄ θυγατέρα, σύζ. Ίω. Κων. Μπᾶος

Β΄ θυγατέρα, σύζ. Γεω. Άλιμπέρτη



**ΚΑΤΕΡΙΝΑΚΙ**

x

**ΑΠΟΣΤ. ΜΙΧ. ΜΠΑΟΣ**



**ΦΙΛΙΠΠΑΚΗΣ**

**ΝΙΚΟΛΑΟΣ** σύζ. ΚΑΛΙΤΖΑ [†1770, Αύγ. 20]

1747-1762 σκευοφύλαξ, 1762-1784 σακελλάριος  
Άπεβίωσε Ίαν. 1802



**ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ**

σύζυγος **ΜΑΡΙΑ** († Νοε. 1787)  
οικονόμος 1786-1820  
άπεβίωσε 10 Δεκ. 1843



**ΚΩΝ/ΝΟΣ**

↓  
**ΠΕΤΡΑΚΗΣ**



**ΦΛΩΡΑ**

x

**ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΗΣ**



**ΖΑΝΝΗΣ**



**ΝΙΚΟΛΑΟΣ**

σύζυγος: **ΚΙΟΥΡΑ ΜΑΤΖΑ** (18 Φεβρ. 1883 άπεβ.)  
ιερεύς: 1819, οικονόμος 1820  
άπεβίωσε: 15-8-1868



**ΑΝΤΩΝΙΟΣ**

Άξιωμ. Β. Ναυτικού  
Λιμενάρχης Θήρας  
άπεβ. 1897, Ίουν. 15

ἀπό τόν θεῖο του Ἀπόστολο. Συνέχιζε δηλ. αὐτός τήν ἑορτή πού τελοῦσε ἀνέκαθεν ὁ πατέρας του.

Οἱ πληροφορίες μας γιά τόν Πετράκη ἀρχίζουν ἀπό τίς 12 Νοεμβρίου 1812 καί ἐξικνοῦνται μέχρι καί τοῦ ἔτους 1843, Μαΐου 24, ὅταν διατελοῦσε εἰρηνοδίκης καί συμβολαιογράφος Σίφνου<sup>102</sup>. Τήν 1η Αὐγούστου 1819 ὑπέγραψε «ὡς ἀπό προσώπου τοῦ Φλουργιοῦ οἰκονόμου Μπάου» ἔγγραφο διανομῆς χρημάτων ἀπό δανειστές τοῦ ὑπερχρέου ὀφειλέτη «μακαρίτου Φρασέ Πρόκου»<sup>103</sup>, δηλαδή γιά λογαριασμό τῆς πρώτης ἐξαδέλφης του Φλώρας, θυγατέρας τοῦ θείου του Ἀποστόλου Μπάου, οἰκονόμου.

Ὁ Πετράκης φαίνεται πώς εἶχε κάνει καλές σπουδές καί εἰδικευτεῖ στή νομική ἐπιστήμη γιατί, ὅταν οἱ Ἀρμοστές τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καί τῶν Σποράδων (κατά τή διάταξη ὑπ' ἀριθμ. 1180/1 Μαΐου 1822 τοῦ Ἐκτελεστικοῦ) προῆλθαν στή σύσταση τοῦ Ἀντεπαρχιακοῦ Κριτηρίου Σίφνου ὑπό τόν Ἀντέπαρχο καί τρεῖς ἐκλεγομένους ἀπό τοὺς κατοίκους συμβούλους, ἕνας ἀπό αὐτούς ψηφίστηκε στίς 3 Φεβρουαρίου 1823, ὁ Πέτρος Κων. Πᾶος. Σημειώνεται ὅτι ἔκτοτε καί προκειμένου νά διακρίνεται ἀπό τόν Πέτρο Ἰωάννου Μπᾶο ὑπέγραψε μέ ἐπώνυμο Πᾶος τοῦ Κ(ωνσταντίνου)<sup>104</sup>.

Συνεχίζεται



102. «Σιφνιακά», 3 (1993), 134, ὑποσ. 19-20 καί σελ. 136, ὑποσ. 22, ὅπου ἐσφαλμένα φέρεται ὡς ἀδελφός τοῦ ἀντιπροξένου τῆς Ἀγγλίας στή Σίφνο Ἰωάννη Κ. Μπάου, ἐνῶ πρόκειται γιά τόν ἐδῶ ἐξεταζόμενο.

103. Αὐτόθι.

104. Πετροπούλου, *Μνημεῖα*, 165-166.

ΒΛΕΨΕΙΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΤΩΝ ΙΠΠΟΤΩΝ  
ΣΕ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ «ΜΙΚΡΟΥ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΥΣ»  
[ΝΑΞΟΣ - ΠΑΡΟΣ - ΑΝΤΙΠΑΡΟΣ - **ΚΙΦΝΟΣ**]

~ 1822-1824 ~

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Τό ιπποτικό τάγμα τῶν Ἰωαννιτῶν ἰδρύθηκε στά μέσα τοῦ 11ου αἰῶνα ἀπό μοναχούς καθολικοῦ δόγματος μέ στρατιωτική ὀργάνωση καί πειθαρχία. Κύρια ἀποστολή του ἦ προστασία τῶν Ἁγίων Τόπων καί τῶν χριστιανῶν προσκυνητῶν ἀπό τοὺς Τούρκους. Τό 1310 τό τάγμα ἐγκαταστάθηκε στή Ρόδο μέχρι τό 1522, ὅταν τό νησί καταλήφθηκε ἀπό τοὺς Τούρκους καί ἀναγκάστηκαν νά τό ἐγκαταλείψουν. Τό 1530 τοὺς παραχωρήθηκε ἡ Μάλτα ἀπό τήν ὁποία ἐκδιώχθηκαν ἀπό τόν Ναπολέοντα Βοναπάρτη, καί ζήτησαν τήν προστασία τοῦ πάπα ὁ ὁποῖος τοὺς ἔθεσε ὑπό τή σκέπη του. Τό 1924 ἡ Γαλλία ἀναγνώρισε τό Τάγμα ὡς κυρίαρχο καί τό 1961 ὁ πάπας ἐπεκύρωσε τό νέο σύνταγμά του. Σήμερα ἐδρεύει στό Παρίσι, διαθέτει μεγάλη περιουσία καί διατηρεῖ διπλωματικούς ἀντιπροσώπους σέ πολλές χῶρες. Σημειώνεται, πάντως, ὅτι κατά τήν Ἑλληνική Ἐπανάσταση τοῦ 1821 τό Τάγμα ἦταν ἐντελῶς ἀδύναμο, τόσο οἰκονομικά, ὅσο καί πολιτικά-στρατιωτικά. Παρ' ὅλα ταῦτα δέν εἶχε πάψει νά ἔχει βλέψεις γιά τήν ἐπανεγκατάστασή του σέ ἑλληνικές περιοχές.



Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι ἡ παρουσία τῶν μοναχῶν-στρατιωτῶν τοῦ Τάγματος στίς ἑλληνικές θάλασσες κατά τόν 17ο αἰῶνα, ἰδιαίτερα, (αἰῶνα διεξαγωγῆς μακροχρονίων πολέμων μεταξύ Βενετίας-Τουρκίας, 1645-1669, 1684-1699) ἦταν διαρκῆς, στήν κυριολεξία δέ πειρατική καί καταστροφική καί γι' αὐτούς τοὺς χριστιανούς κατοίκους τῶν νη-

σιών, ιδιαίτερα τούς ὀρθοδόξους, τούς ὁποίους θεωροῦσαν αίρετικούς, ἐπειδή δέν ἦταν καθολικοί. Αὐτοί κατέστρεψαν ἀπό τά θεμέλιά του τόν μοναδικό οἰκισμό τῆς μικρῆς Κιμῶλου στά 1638 βυθίζοντας στήν ἀπελπισία ἐπί χρόνια μετά τούς κατοίκους παρ' ὄλο πού πάντοτε τούς ἐξυπηρετοῦσαν κατά τίς παραμονές τους στό νησί μέ τά πολεμικά-πειρατικά πλοῖα τους. Ἄπ' αὐτούς ὑπέφεραν καί τά ἐμπορικά σκάφη τοῦ μεγαλεμπόρου τῆς Σίφνου Βασιλείου Λογοθέτη, ὁ ὁποῖος ζητοῦσε, κατά καιρούς, ἀπό τό Βατικανό νά συνηγορήσει στόν Μεγάλο Μάγιστρό τους νά μήν τά παρενοχλοῦν [«Σιφνιακά», 20 (2012), 30-31]. Ἄλλος, ἐπίσης, μεγαλέμπορος, ὁ Ἀνδριώτης Γάσπαρης Κοντόσταβλος, ἔγραφε στίς 22-2-1672 ἀπό τή Σίφνο κατονομάζοντάς τους ἐμμέσως κουρσάρους:

«... οἱ κουρσάροι μέ σημαία τῆς Μάλτας καί τοῦ Λιβόρνου κακοποιοῦν καί λεηλατοῦν χωρίς φόβο Θεοῦ καί χωρίς νά λογαριάζουν τούς λοιπούς πρίγκηπες (ἐννοεῖ τούς ἀρχηγούς ἄλλων Κρατῶν), καταληστεύουν ἀκόμη καί Βενετούς ὑπηκόους (ἐννοεῖ τόν ἑαυτό του ἐπειδή διατελοῦσε πρόξενος τῆς Βενετίας στήν Κρήτη), ἀπό ἐμένα δέ τόν ἴδιο ἄρπαξαν μία φρεγάτα γεμάτη ἐμπορεύματα καί αὐτούς τούς φτωχοῦς ναῦτες της...» [«Σιφνιακά», 7 (1999), 64]. Σέ τέτοιους ἐπικίνδυνους ἀνθρώπους εἶχαν μεταβληθεῖ οἱ «μοναχοί» τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, μέχρι πού ἦρθε ἡ ὥρα νά πληρώσουν γιά τά ἔργα τους διά τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτη καί νά μποῦν στό περιθώριο.

Σ' αὐτήν τήν κατάσταση τῆς διάλυσης εὐρίσκονταν καί τό 1821 ὅταν τόν Μάρτιο ξέσπασε ἡ Ἑλληνική Ἐπανάσταση. Τό γεγονός θεώρησαν ὡς ἀπροσδόκητη εὐκαιρία γιά τήν ἐπιστροφή τους στόν ἑλληνικό χῶρο μέ κατάλληλους χειρισμούς καί τήν «εὐλογία» τοῦ Πάπα, παρά τό γεγονός ὅτι ἦταν ἐντελῶς ἀποδυναμωμένοι καί χωρίς στρατιωτική δύναμη καί οἰκονομικά μέσα.

### 1. «Διπλωματικές» ἐπαφές τῶν Ἑλλήνων

Ὅταν ἔγινε γνωστό στήν Ἑλλάδα ὅτι τό φθινόπωρο τοῦ 1822 θά γινόταν στή Βερόνα τῆς Ἰταλίας Συνδιάσκεψη τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ὁ Ἄλέξ. Μαυροκορδάτος εἰσηγήθηκε στήν ἑλληνική ἐπαναστατική κυβέρνηση νά ἀποστείλει στήν Ἰταλία διπλωματική ἀντιπροσωπεία γιά νά ἐκθέσει στούς συνέδρους τούς σκοπούς τοῦ ἐπαναστατημένου ἑλληνικοῦ λαοῦ, νά ἀνασκευάσει τά διαδιδόμενα ἀπό τουρκόφιλους τῆς Εὐρώπης σέ βάρος τῆς Ἐπανάστασης καί νά ζητήσει τήν ἀναγνώριση καί δικαίωση τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνα. Ἡ πρόταση τοῦ ἔμπειρου Μαυροκορδάτου, μεγάλης πράγματι πολιτικῆς σημασίας, ἐγκρίθηκε ἀπό τήν κυβέρνηση, τόσο γιατί ἂν γίνονταν δεκτή ἡ ἑλληνική ἀποστολή στή Συνδιάσκεψη θά ἐπρόκειτο γιά σημαντική ἐπιτυχία, ὅσο καί ἂν δέν γίνον-

ταν δεκτή, θά εύρισκε τρόπους νά γνωστοποιήσει τούς σκοπούς τῆς ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης μέ ὑπομνήματα καί ἐπαφές μέ προσωπικότητες στό περιθώριο τῶν ἐργασιῶν τῆς καί νά προκαλέσει τό ἐνδιαφέρον διπλωματῶν καί πολιτικῶν.

Τήν ἑλληνική διπλωματική ἀντιπροσωπεία ἀπετέλεσαν ὁ ὑπουργός τῆς Ἀστυνομίας Ἀνδρέας Μεταξᾶς καί ὁ Νικ. Πίκκολος πού μόλις τότε εἶχε ἐπιστρέφει στήν Ἑλλάδα ἀπό τό Παρίσι. Ἐπειδή ὅμως ὁ Πίκκολος ἀρρώστησε πολύ σοβαρά ἀντικαταστάθηκε ἀπό τόν Γάλλο φιλέλληνα κόμητα Ζουρνταίν, ὁ ὁποῖος ἦταν γνώριμος τῶν προκρίτων τῆς Ὑδρας. Παράλληλα ὑπῆρξε μία μεγάλη κινητοποίηση σημαντικῶν ἑλληνικῶν προσωπικοτήτων ἐγκατεστημένων σέ χώρες τῆς Εὐρώπης γιά νά ἐνημερώνουν τήν ἐπαναστατική κυβέρνηση στήν Ἑλλάδα μέ πληροφορίες πολιτικῆς σημασίας, ὅπως λ.χ. γιά τίς προθέσεις εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων σχετικές μέ τό ἑλληνικό ζήτημα, καί μέ προσεταιρισμό διακεκριμένων εὐρωπαϊκῶν πολιτῶν ὑπέρ τῆς Ἐπανάστασης.

## 2. Ἐνέργειες τῆς διπλωματικῆς ἀποστολῆς

Ὅταν ἡ ἑλληνική ἀποστολή ἔφτασε στήν Ἀγκῶνα τῆς Ἰταλίας (ἐπικράτεια τότε τοῦ παπικοῦ Κράτους), ἔσπευσε νά στείλει ὑπομνήματα στόν Πάπα, στόν τσάρο τῆς Ρωσίας καί στόν ἀντιπρόσωπο τῆς Γαλλίας μαρκήσιο Καραμάν, πλὴν δέν ἐπῆρε καμμία εὐνοϊκή ἀπάντηση. Μυστικά ὅμως ὁ Πάπας Πίος Ζ' ἔδωσε ἐντολή στόν καρδινάλιο Κονσάλβι, ὑπουργόν του τῶν Ἐξωτερικῶν, νά ἔλθει σέ ἐπαφή μέ τόν Ἀνδρέα Μεταξᾶ, ὁ ὁποῖος εἶχε συγκεκριμένες ὁδηγίες τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης νά ζητήσει τή μεσολάβηση τοῦ Ποντίφηκα προκειμένου νά ἀκουστεῖ στή Συνδιάσκεψη ἡ θέση τῶν Ἑλλήνων Ἐπαναστατῶν. Γι' αὐτό καί ἡ ἑλληνική ἀντιπροσωπεία εἶχε ἐξουσιοδοτηθεῖ νά προσφέρει στόν Πάπα ἕνα νησί τοῦ Αἰγαίου γιά νά χρησιμεύσει σάν ἔδρα τοῦ Τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν. Ὁ σκοπός τῆς κυβέρνησης ἦταν διπλός α) νά τόν ὠθήσει νά ἐνδιαφερθεῖ γιά τόν ἑλληνικό ἀγῶνα καί β) νά προκαλέσει τόν τσάρο νά «ἀνοίξει τά χαρτιά του», πράγμα πού δέν ἔκανε, ἐνῶ διαδήλωνε ὅτι ἦταν ὁ προστάτης τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἀπέφευγε ὅμως νά δηλώσει τή συμπαραστάσή του στους ἀγωνιζομένους ὀρθοδόξους Ἕλληνες. Ἔτσι θά φαίνονταν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀναγνώριζαν πλέον θρησκευτικό ἀρχηγό καί προστάτη τους τόν Πάπα καί ὅτι ἀκολουθοῦσαν φιλοδυτική πολιτική. Συγχρόνως ἡ κυβέρνηση ἀπεφάσισε τήν ἐνίσχυση τῆς ἀντιπροσωπείας στήν Ἰταλία μέ δύο ἀκόμη πρόσωπα γιά νά συνδράμουν τούς Μεταξᾶ-Ζουρνταίν στίς προσπάθειές τους. Ἦταν δ' αὐτά ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός καί ὁ Γ. Μαυρομιχάλης μέ ἐντολή μάλιστα νά διαπραγματευθοῦν ἀκόμη καί αὐτήν τήν «ένωση τῶν

ἐκκλησιῶν» προκειμένου ὁ Πάπας νά «μεσιτεύσῃ εἰς τοὺς μονάρχας ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων».

### 3. Διαπραγματεύσεις μέ τοὺς Ἰωαννίτες

Ἡ νέα ἀντιπροσωπεῖα δέν ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὸν Πάπα μετὰ ἀπὸ παρέμβαση τῆς αὐστριακῆς κυβέρνησης, ἂν καί ὁ Πάπας εἶχε καταλάβει ὅτι οἱ ὑπερβολικὲς ἀπαιτήσεις του (σέ μυστικὲς διαπραγματεύσεις μέ τοὺς Ἑλληνας) δέν ἦταν δυνατόν νά γίνουν δεκτές.

Παρ' ὅλα ταῦτα γνωρίζοντας τίς δυσχέρειες πού ἀντιμετώπιζε ὁ ἑλληνικὸς ἀγῶνας, ἀνέθεσε στὸν ἀρχηγό τῶν Ἰωαννιτῶν νά ἀρχίσει διαπραγματεύσεις μέ τὸν Ἀνδρέα Μεταξᾶ μέ τὴν ἐλπίδα ὅτι, ἂν αὐτὲς πετύχαιναν, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση θά ἀναγνώριζε τὴν κυριαρχία τῶν Ἰωαννιτῶν σέ μερικὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου. Ἔτσι θά ἐπιτυγχάνονταν τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ τὴν ἐπιβολή τῆς δυτικῆς κυριαρχίας στήν Ἀνατολή. Ὁ Μεταξᾶς, χωρὶς νά ζητήσῃ τὴ γνώμη τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης, δέχτηκε τίς προτάσεις αὐτὲς καί ἔστειλε τὸν Ζουρνταίν στό Παρίσι, στήν ἔδρα τοῦ Τάγματος, νά διαπραγματευθεῖ τοὺς ὅρους συνθήκης ἐπιθετικῆς καί ἀμυντικῆς συμμαχίας καί οικονομικῆς ἐνίσχυσης τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνα.

### 4. Ὑπογραφή προσωρινῆς «συνθήκης συμμαχίας»

Στίς 10 Ἰουλίου 1823 ὑπεγράφη προσωρινὴ «συνθήκη συμμαχίας» μέ 24 ἄρθρα. Οἱ ἱππότες ἔδιναν πολλές ὑποσχέσεις πού, στήν πραγματικότητα, δέν μπορούσαν νά ἱκανοποιήσουν γιατί τότε δέν διέθεταν οὔτε οἰκονομικά μέσα, οὔτε πολιτικὴ καί στρατιωτικὴ δύναμη. Σάν ἀντάλλαγμα ὅμως θά ἔπαιρναν τὴ Ρόδο, Κάρπαθο καί Ἀστυπάλαια (ἄρθρο 7) «μετὰ τῶν ἐξαρτωμένων νήσων καί νησιδρίων, τῶν ἄλλοτε κατεχομένων ὑπὸ τοῦ Τάγματος Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου...». Μετὰ ταῦτα ἔστειλαν στήν Ἑλλάδα ἀντιπρόσωπο τοῦ Τάγματος, τὸν ἱππότη Φίλιππο Chastelain, στὸν ὁποῖο εἶχαν δώσει ἰδιαίτερες ὁδηγίες κατὰ τίς διαπραγματεύσεις πού θά πραγματοποιοῦσε. Μεταξύ αὐτῶν καί ποιὰ νησιά νά προτιμῆσῃ νά τοὺς δοθοῦν, ἐκτός ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω. Τοῦ συνέστησαν νά ἐπιδιώξῃ νά συμπεριλάβῃ καί τὰ νησιά Νάξο, Πάρο, Ἀντίπαρο καί Σίφνο, ἂν γίνονταν δέ δυνατόν ἀκόμη καί τὴν Κρήτη!

Ὁ Μαυροκορδάτος ὅταν διάβασε τὸ κείμενο τῆς συνθήκης διαμαρτυρήθηκε γιὰ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Μεταξᾶ νά προέλθῃ σέ διαπραγματεύσεις καί νά τὴν ὑπογράψῃ μάλιστα χωρὶς νά ἔχει πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδότηση τῆς κυβέρνησης, θεώρησε ὅμως ὅτι δέν συνέφερε ἡ ἄμεση ἀπόρριψή της, ἀλλὰ νά χρησίμευε ὡς ὄπλο τοῦ ἀγῶνα στήν πολιτικὴ

κονίστρα της Ευρώπης «διότι θέλομεν κάμει πολλούς έχθρούς, οί όποιοι θέλουν κηρύξει ότι είμεθα δημοκράται άχαλίνωτοι και δέν έπιθυμοϋμεν καμμίαν σχέσιν μέ τούς όπαδούς των μοναρχικων άρχων (όποιοι είναι όμολογουμένως οί Ίππεις του Τάγματος) έν ω και δάνειον και πασαν άλλην φιλικήν σχέσιν ζητοϋμεν από τούς λεγομένους φιλελευθέρους. Δέν συμφέρει άκόμη ν' άπορριφθῆ τό πρόβλημα, διότι ή Γαλλία θέλει ύποπτεύσει ότι έλάβαμεν τόσον στενάς σχέσεις μέ τήν Άγγλίαν, ώστε έμποδιζόμεθα από τό νά προσεγγίσωμεν εις αύτήν...» έγραφε στις 9 Νοεμβρίου 1823 προς τον Ίωάννη Όρλάνδο. Καί όλα αυτά γιατί οί τουρκόφιλοι της Ίταλίας, όπως και οί πράκτορες του Μέττερνιχ, διέδιδαν ότι «οί Έλληνες είναι καρμπονάροι, άθεοι και άσπονδοι έχθροί της μοναρχικής Ευρώπης».

Διακεκριμένοι Έλληνες του έξωτερικού τάχθηκαν άλλοι υπέρ της συνθήκης (Α. Βογορίδης, Ίγνάτιος, μητροπολίτης Ούγγροβλαχίας), άλλοι έναντίον, όπως ό Ίωάννης Καποδίστριας, πού έμενε τότε στη Γενεύη, και έγραφε στον φιλέλληνα Έϋνάρδο τίς απόψεις του για τό Τάγμα των Ίωαννιτών τονίζοντας πώς άν ή έλληνική κυβέρνηση δεχόταν τούς όρους της συνθήκης «τό έλληνικόν έθνος θά έθάπτετο διά δύο αιώνες».

Τελικά, τόσο οί ένάντιες απόψεις, όσο και οί συμβουλές του Μαυροκορδάτου απέτρεφαν τήν επικύρωση της συνθήκης από τήν έλληνική κυβέρνηση. Όμως, οί διπλωματικές επαφές και πολιτικές ζυμώσεις πού έγιναν ώφέλησαν σημαντικά τον έλληνικό άπελευθερωτικό άγώνα· ιδιαίτερα μάλιστα από διαρροές πληροφοριων των Ίωαννιτών στό Λονδίνο, όπου κατέφυγαν αναζητώντας δάνειο προκειμένου νά αντιμετωπίσουν σημαντικά έξοδα σε περίπτωση πού ή έλληνική κυβέρνηση έπεκύρωνε τή σύμβαση· οί διαρροές εκείνες συνετέλεσαν στην ανάπτυξη του ένδιαφέροντος της άγγλικής κυβέρνησης για τό έλληνικό ζήτημα, επειδή διέβλεπαν ότι, πίσω από τούς Ίωαννίτες, κρύβονταν ή Γαλλική κυβέρνηση. Έτσι ή Σίφνος και τά άλλα νησιά του «Μικροϋ Άρχιπελάγους» δέν κινδύνευσαν τότε νά «θαπτοϋν επί δύο αιώνες», κατά τον Ίωάννη Καποδίστρια.



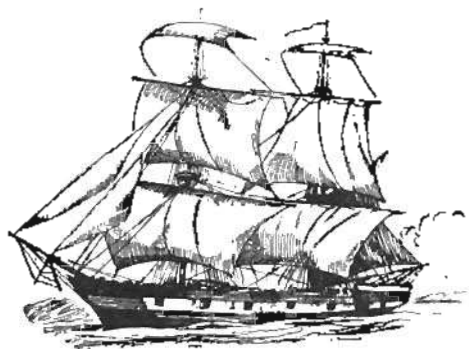
Κλείνοντας τό θέμα μας θεωροϋμε χρήσιμο νά σημειώσουμε ότι κατά καιρούς τό «ένδιαφέρον» διαφόρων ευρωπαϊκων δυνάμεων για διαμελισμό και κατάκτηση έλληνικων περιοχων υπῆρξε μεγάλο. Κατά τον 17ο αιώνα λ.χ., στη διάρκεια του πρώτου πολέμου Τουρκίας-Βενετίας (1645-1669), στά διάφορα σχέδια πού καταρτίζονταν στις Αϋλές των ήγεμόνων της εποχής για τή συντριβή του Τουρκικού κράτους προ-



βλέπονταν ή χρησιμοποίηση τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου γιά τήν καταπολέμηση τῶν ἀπίστων. Δέν γίνονταν ὅμως κᾶν λόγος γιά τήν ἀπελευθέρωσή του. Ἀντίθετα, διατυπώνονταν σχέδια διαμελισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν περιοχῶν καί διανομῆς τους στούς Λατίνους φεουδάρχες. Σέ ἕνα ἀπό τά σχέδια αὐτά, πού εἶχε συντάξει γιά τόν Γάλλο βασιλέα ὁ πρόξενός του στή Δαμιέτη καί στούς Ἁγίους Τόπους Jean Corpin, τό 1638, προβλέπονταν καί ἡ διανομή τῶν νησιῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους: στούς Βενετούς ἡ Πάρος, ἡ Νάξος, ἡ Πάτμος, ἡ Κῶς, ἡ Μύκονος καί ἡ Σάμος· στόν Δούκα τῆς Φλωρεντίας ἡ Σίφνος (μαζί μέ τή Θάσο, Σαμοθράκη καί Ἰμβρο)· στόν Δούκα τῆς Πάρμας ἡ Μῆλος, ἡ Φαλκονέρα καί ἡ Ἀνάφη· στόν Δούκα τῆς Μόδενας ἡ Κέα καί ἡ Σέριφος· στόν Δούκα τῆς Μάντοβας ἡ Φολέγανδρος, ἡ Σίκινος καί ἡ Σαντορίνη καί στόν Δούκα De la Mirandola ἡ Ἄνδρος μέ τή Σκύρο. [Κυριακού Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιωτές στήν Ἑλλάδα 333 μ.Χ.-1700*. Ἀθήνα 1972 (Β' ἔκδοση), σελ. 475].

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δημ. Πασχάλη, *Οἱ ἱππῶται τῆς Μάλτας καί αἱ ἀπόκρυφοί ἐνέργειαι αὐτῶν*, «*Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος*», 1922.
- Νικολάου Βλάχου, *Ἡ ἀναβίωση τῶν κατακτητικῶν βλέψεων τῶν Ἰπποτῶν τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις κατά τήν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821*, «*Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς Παντείου Σχολῆς*», 1949-50.
- Ἐμμαν. Γ. Πρωτοφάλη, *Κατακτητικαί βλέψεις τῶν Μελιταίων Ἰπποτῶν ἐπί ἑλληνικῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου (1822-1824)*, «*Ἀθηνᾶ*», τ. ΝΣΤ' (1952).
- Γιάννη Κορδάτου, *Μεγάλη Ἱστορία τῆς Ἑλλάδας (Νεώτερη Β')*, τ. 10 (1957), ἔκδοση 20ῆς Αἰώνας.
- Ἀπόστ. Ε. Βακαλόπουλου, *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ - Ἡ Μεγάλη Ἑλληνική Ἐπανάσταση (1821-1829)*, Θεσσαλονίκη, τ. ΣΤ' (1982).



## «ΑΝΑΓΚΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΔΕΝ ΕΧΟΜΕΝ»

«Παρεχτός ἄν, ὃ μὴ γένοιτο,  
σκοπεύωμεν ν' ἀλλάξοπιστήσωμεν»  
Ἕφοροι τῶν ναῶν τῆς Σύρας (1836).

Ἀπό τοῦ ἔτους 1827 καί ἐξῆς σημειώνεται ἀθρόα προσέλευση μισσιοναρίων (= ἱεραποστόλων) τοῦ προτεσταντισμοῦ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο μὲ στόχο τὸν προσηλυτισμὸ καί τὸν «ἐκδυτικισμό» τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. «Ἰσχυρές πολιτικά καί οἰκονομικά εὐρωστες ἱεραποστολικές Ἐταιρεῖες τῆς Ἀμερικῆς καί τῆς Εὐρώπης ἀναλάμβαναν τὴν προετοιμασία, τὴν ἀποστολή καί τὴ συντήρηση τῶν μισσιοναρίων, ἀλλὰ καί τὴν ἐπιμελημένη καθοδήγησή τους»<sup>1</sup>. Εἰδικὰ ἐκπαιδευμένοι οἱ ἐν λόγῳ μισσιονάριοι καί ὀπλισμένοι μὲ τὴν πεῖρα τῶν κοινωνιῶν τους, γνώριζαν «ὅτι ὁ ἀποτελεσματικότερος τρόπος πραγμάτωσης τῆς προσπάθειάς τους ἦταν ὁ δρόμος τῆς παιδείας, ὄχι μόνον μὲ τὴν εὐρύτερη μορφή τῆς κατήχησης τῶν λαϊκῶν μαζῶν καί τὸν προσηλυτισμὸ, ἀλλὰ πρό πάντων μέσα στὸν ἴδιο τό φυσικὸ τῆς χῶρο, τό σχολεῖο»<sup>2</sup>.

Προῆλθαν λοιπὸν στὴν ἴδρυση σχολείων σέ ἀστικά κέντρα μὲ μεγάλο πληθυσμὸ, μέσω τῶν ὁποίων, μὲ τό πρόσχημα προσφορᾶς ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου (πού πράγματι προσέφεραν) ἀσχοῦσαν διάβρωση τῆς εὐπλαστῆς νεολαίας καί ἀντιορθόδοξη προπαγάνδα. Στὴ Σύρο, ὅπου εἶχαν καταφύγει χιλιάδες πρόσφυγες τῶν νησιῶν πού κατέστρεψαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ '21 [τῆς Χίου (10-4-1822), τῶν Ψαρῶν (8-9 Ἰουνίου 1824), τῆς Κάσου (24 Ἰουν. 1824), τῶν Κυδωνιῶν], εἶχε ἐγκατασταθεῖ ὁ Ἀμερικανὸς Δανιὴλ Κόρκ, ὁ ὁποῖος τὸ 1829 διηύθυνε δύο Ἑλληνικά καί δύο Ἀλληλοδιδακτικά σχολεῖα<sup>3</sup>. Ὁ Ἀμερικανός, ἐπίσης, Α. Hildner ἴδρυσε τὸ «Φιλελληνικὸ Παιδαγωγεῖον» πού γρήγορα ἔγινε σπουδαῖο ἐκπαιδευτικὸ κέντρο μὲ περισσότερους ἀπὸ 500

1. Γεωργίου Μεταλληνοῦ, πρωτοπρ., «Ἡ κατὰ τὴν Ἀνατολήν Δύσις. Ὁ μεταχριστιανικός ρόλος τῶν Δυτικῶν Μισσιοναρίων στὸ Ἑλληνικὸ Κράτος», περιοδ. «Σύναξη», τεύχος 8/1983, 23-55.

2. Αὐτόθι.

3. Τρύφ. Ε. Εὐαγγελίδου, «Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας», ἐν Ἀθήναις 1936, 81 ἐπ.

μαθητές<sup>4</sup>. Τό 1833 ἐγκαταστάθηκε στό νησί καί ὁ μισσιονάριος Robertson πού διηύθυνε σχολεῖο μέ περισσότερα ἀπό 500 κορίτσια<sup>5</sup>, διατηροῦσε δέ καί τυπογραφεῖο<sup>6</sup>. Ἄλλοι μισσιονάριοι τότε ἐμφανίστηκαν στήν Αἴγινα ὁ Ἄρτλέν, στήν Ἀθήνα ὁ Χίλλ καί ὁ Κίγκ καί ὁ Πίγκερτον στήν Κωνσταντινούπολη<sup>7</sup>.

Ἡ φήμη τους εἶχε διαδοθεῖ τόσο, ὥστε καί οἱ ἐπίτροποι τῆς Σχολῆς τῆς Σίφνου στίς προσπάθειές τους νά ἐξεύρουν χρηματικά κεφάλαια γιά νά μή διακόπτεται ἡ λειτουργία της ἀπό τή μή πληρωμή τῶν μισθῶν τοῦ διδασκάλου, ἀπευθύνθηκαν πρὸς διαφόρους οἰκονομικούς παράγοντες καί «πρὸς τὰς φιλανθρωπικάς Ἐταιρείας τῶν Ἑγγλων καί Ἀμερικανῶν, πρὸς τοὺς Σιφνίους, πρὸς τοὺς κυρίους Ν. Καλέργην, Δόκτωρα Κόρκ Ἀμερικανόν, Βενιαμίν Βάρκερ Ἑγγλον καί ἐμπόρους τῆς Σύρας...»<sup>8</sup>. Τό διαβρωτικό ἔργο τῶν μισσιοναρίων ἐγίνε γρήγορα γνωστό, τόσο ἀπό τή σπουδάζουσα νεολαία πού τό ζοῦσε ἄμεσα στοὺς χώρους διδασκαλίας<sup>9</sup>, ὅσο καί ἀπό τοὺς πολίτες τῆς Σύρου μέ ἀποτέλεσμα νά ξεσπάσουν σοβαρά ἐπεισόδια τό 1831/1832, ὅπως ἔγραφε ὁ «Ἑλληνικός Ταχυδρόμος»:

«Πίναξ τῶν σχολείων. Ἐν Σύρῳ τό παιδαγωγεῖον Χίλδνερ μετὰ 610 μαθητῶν διαιρεῖται εἰς 4 τμήματα: α) ἄσυλον, β) ἀλληλοδιδασκικόν ἀρρένων, γ) τό τῶν κορασιῶν καί δ) ἀνώτερον διά νεάνιδας διδασκαλίσας. Ἐπειδὴ ὅμως διεδίδετο ὅτι ἐν τῷ σχολεῖῳ ἐγίνοντο προσηλυτιστικαὶ διδασκαλῖαι καί ὅτι δῆθεν αὐτός θά διωρίζετο γενικός διευθυντής ὄλων τῶν σχολείων τῆς Σύρου, ὁ λαὸς ὀχλαγωγῆσας ἐπὶ 5 ἡμέρας καί ἀπειλήσας νά καύσῃ τό σχολεῖον, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς διάστασιν τῶν πολιτῶν καί ἐπαύθη ὁ διδάσκαλος Δημήτριος Φιλάρετος, ἤδη παραιτηθεὶς ἀπὸ 2 Σεπτεμβρίου ὑπὸ τῆς δημογεροντίας κατηγορησάσης αὐτόν ὡς ὑπαίτιον τῶν συμβάντων, ἐνῶ ἡ ἔκθεσις τῶν Ἐφόρων τῶν Ναῶν καί Νοσοκομείων Σύρου διαφεύδει τὰς κατηγορίας τὰς ἐξυφανθείσας ὑπὸ τῶν ἄλλων διδασκάλων»<sup>10</sup>.

Ἡ ἐν λόγῳ ἔκθεσις, ἓνα βαρυσήμαντο πρᾶγματι κείμενο διαχρονικῆς σημασίας, ἔχει ὡς ἐξῆς:

4. Μεταλληνοῦ, ὁ.π. Εὐαγγελίδου, ὁ.π.

5. Μεταλληνοῦ, ὁ.π.

6. Εὐαγγελίδου, ὁ.π.

7. Εὐαγγελίδου, ὁ.π., 82-83.

8. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, «Τὰ Γράμματα στό Νησί τῆς Σίφνου (1650-1833)», Πειραιεύς 1962, 31 [ἀνάτυπο ἀπό τὴν ἐφημ. «Κυκλαδικόν Φῶς»].

9. «Σιφνιακά», 17 (2009), 130-141, ὅπου τὰ γεγονότα πού ἔλαβαν χώρα ἀπὸ τοὺς μαθητές τοῦ Διδασκαλείου στήν Ἀθήνα κατὰ τοῦ Διευθυντοῦ του Χ.Λ. Κόρκ, Ἀμερικανοῦ Προτεστάντη, κατὰ τό ἔτος 1835.

10. Εὐαγγελίδου, ὁ.π., 86.

«'Αριθ. 14

Πρός τόν Σεβαστόν Ἐκταχτον Διοικητήν  
Σύρας καί Μυκῶνου.

Κύριε,

Οἱ ὑποφαινόμενοι Ἐφοροὶ τῶν θρησκευτικῶν καί φιλανθρωπικῶν καταστημάτων τῆς νήσου ταύτης εἰδοποιοῦνται μέ ἀγανάκτησιν καί μέ ἄκραν ἀπορίαν τῶν ὅτι οἱ Ἑβραῖοι τῶν Σχολείων μας ἔκαμαν μίαν ἔχθρην εἰς τήν ἐπιτόπιον Δημογεροντίαν, χρονολογημένην τήν δύο τρέχοντος, ἀναφορικῶς εἰς ὅσα διέτρεξαν περί τῆς παύσεως τοῦ Δημοσίου Ἑλληνικοῦ διδασκάλου Φιλάρητου καί περί τῆς συγχύσεως ἧτις ἠγέρθη ἐξ αἰτίας τοῦ κυρίου Φ. Χιλδνέρου, διευθυντοῦ τοῦ ἐνταῦθα Ἀμερικανικοῦ Σχολείου καί ὅτι ἡ ἔχθρῃς αὕτη σᾶς διευθύνθη παρά τῆς ἰδίας Δημογεροντίας, συντροφευμένη μέ ἀναφοράν τῆς διά νά ἐξαποστείλητε εἰς τήν Σ(εβαστήν) κυβέρνησιν τήν ρηθεῖσαν ἔχθρην.

Χωρίς νά ἐπεμβῶμεν εἰς τό νά ἐξετάσωμεν ὁποῖον αἴτιον ἦτον ἐκεῖνο διά τό ὁποῖον μετηλλάγησαν τά πράγματα, οἱ ὑποφαινόμενοι διωρισμένοι εἰς τό νά συμπράττωμεν μέ τούς Ἐφόρους τῶν Σχολείων καί θεωροῦντες διασυρομένην ἀσυστόλως τήν συναίνεσίν μας μέσα εἰς τήν ἔχθρην τούτων ἐπί πραγμάτων, διά τά ὅποια ποτέ δέν συνήνεσαν καί ἐξ ἑνός μέρους πιστοί εἰς τήν ἀποστολήν των, ἐξ ἄλλου δέ χρεῶσται τοῦ πρὸς τήν ἀλήθειαν σέβας, χρεωστοῦμεν νά παρατηρήσωμεν, προσέχοντες μόνον εἰς τήν ἔχθρην ταύτην, ὅτι οἱ κύριοι Ἐφοροὶ τῶν Σχολείων, ἀνακυκῶντες διά τῆς μνησθείσης ἐχθέσεως τῶν πράγματα ἀνύπαρκτα εἰς τά ὅποια μᾶς ἐννοοῦσε συμφῶνους καί συναποφασίσαντας, κύριον καί μόνον σκοπόν των προτίθενται, φαίνεται, νά καταστήσωσι τόν κύριον Χιλδνέρον διευθυντήν ὅλων τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, νά παραδώσωσιν εἰς αὐτόν ὅλων μας τῶν μυρακίων τήν ἐκπαίδευσιν, νά τόν δικαιοῦσιν δι' ὅσα πολλοί πολῖται ἐφώναξαν κατά τῆς διδασκαλίας τοῦ Σχολείου του καί ἐν ταύτῳ νά παύσωσι τόν κύριον Φιλάρητον τοῦ ἐπαγγέλματός του, διά λόγους τούς ὁποίους αὐτοί μόνοι γνωρίζουσι.

Ἄλλ' οἱ ὑποφαινόμενοι, τούς ὁποίους ὀνομάζουσι συμφῶνους καί συναποφασιστάς τους, ἐστάθημεν καί πάντοτε εἴμεθα σύμφωνοι εἰς ὅλον τό ἐναντίον. Ἐτάχθημεν καί εἴμεθα σύμφωνοι μετά τῆς Δημογεροντίας νά παύσῃ ὁ κύριος Χιλδνέρος μέχρι ἀποκρίσεως τῆς Σ(εβαστῆς) Γραμματείας περί τούτου τοῦ ἀντικειμένου, διό ἐξ αὐτοῦ καί τῶν συναδελφῶν του ὀλίγον καλόν δύναται νά προκύψῃ τόσον εἰς τήν Σύραν, καθῶς καί εἰς ὅλην τήν Ἑλλάδα, τό δέ κακόν τό ὁποῖον δύναται νά προκύψῃ ἐκ τῶν ἰδίων εἶναι μέγιστον.

Κανείς δέν ἀγνοεῖ ὅτι ὁ κύριος Χιλδνέρος εἶναι ἀπόστολος μιᾶς Ἐταιρείας ἧτις ἐπαγγέλεται μέν νά διδάσκη τό Εὐαγγέλιον εἰς τό Σχολεῖον

του, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καταγίνεται νά πολεμῆ καί πολλά ἄρθρα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μας. Τοῦτο εἶναι γνωστόν καί εἰς τόν ὅστις ἔχει ἰδέαν τῆς ἱστορίας ἀπό τοῦς 1545 ἕως σήμερον καί εἰς τόν ὅστις ἀναγνώσει δύο βιβλιάρια, ἐξ ὧν τό ἐν ὀνομάζετο «Ἱστορία τοῦ Ἀνδρέου Δούνου», τυπομένον ἐν Μελίτη κατά τό 1827, τό δέ ἄλλο λόγος τοῦ περιφήμου Ἀρχιεπισκόπου Τελλοντσῶντος κατά μετουσιώσεως, τυπομένον καί αὐτό εἰς τό ἐν Λονδίῳ τυπογραφεῖον τῆς Ἐταιρείας εἰς τά 1827, ἐκ τῶν ὁποίων πολλά σώματα, μεταφρασμένα εἰς τό Γραικικόν, διεσπάρησαν εἰς τήν Ἑλλάδα ἀφ' οὗ καιροῦ ἐρίζωσαν εἰς τήν Σύραν ἀπόστολοι τῆς αὐτῆς Ἐταιρείας.

Τοιαῦτα βιβλιάρια, καθῶς καί ἄλλα διάφορα εὐρεθέντα εἰς τήν ἀποθήκην τοῦ κυρίου Χιλδνέρου πραγματευόμενα ἐκ συστήματος τήν περιφρόνησιν πολλῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας μας καί καλοῦντα αὐτήν «ὕψηλόφρονα καί κενόδοξον» εἶναι ἐπίφοβον μή σπείρωσιν ἐκ νέου εἰς τό Ἔθνος μας τόν σπόρον τῶν αἰρέσεων ἐκείνων, αἵτινες ἄλλοτ' ἔφερον τάς διχονοίας, αἱ δέ διχονοιαί τόν ἐξανδραποδισμόν τοῦ Ἔθνους μας. Τοιαῦται διδασκαλῖαι εἶναι ἐπίφοβον μή προξενήσωσιν εἰς τόν ἀμαθῆ λαόν τῆς Ἑλλάδος τήν περιφρόνησιν τῆς θρησκείας, ἐνῶ καιρῷ διά τήν πολυχρόνιον τυραννίαν του, δέν ἐδυνήθη ἀκόμη ν' ἀποκτήσῃ οὔτε ἦθη, οὔτε παιδείαν, οὔτε νόμους· εἶναι ἐπίφοβον μή γίνῃ καμμία συζητικῆ ρῆξις περί τοιούτων ἀρχῶν καί καταντομένων εἰς δισταγμόν τῶν πρωτίστων δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας μας, γεννηθῶσιν εἰς τοῦς κόλπους μας καί ἕτεραι θρησκείαι, ἐνῶ τόσους αἰῶνας σήμερον τό Ἔθνος μας ἔλαβε τήν εὐτυχίαν νά λατρεύῃ μίαν καί μόνην.

Δέν εἶναι ἰδιόν μας νά ἐξετάσωμεν τήν βαρύτητα τοιούτων ἀρχῶν, ὁποίας πρεσβεύουσι τά ρηθέντα βιβλιάρια καί τάς ὁποίας ἀπεικάζομεν ὅτι ἐπιθυμεῖ νά διασπείρῃ μεταξύ μας ἡ εἰρημένη ἐταιρεία· δυνάμεθα ὅμως νά εἴπομεν μετά παρρησίας ὅτι ἡμεῖς δέν ἔχομεν Πάπας, οὔτε τόν Ἰωάννην εἰκοστόν δεύτερον, οὔτε τόν Λέοντα δέκατον διά νά ἔχωμεν ἀνάγκην νά ἀντιτάξωμεν τάς ἀρχάς, οὔτε τοῦ Λουθήρου, οὔτε τοῦ Καλβίνου, οὔτε τοῦ Βρεντίου, οὔτε τοῦ Μελάγθονος, οὔτε τοῦ Βεργερίου καί περιπλέον δυνάμεθα νά καυχηθῶμεν ὅτι ἐνῶ ὅλα τά Ἔθνη σέβονται τήν θρησκείαν των, ἡμεῖς πρέπει νά τῆ σεβώμεθα ἀκόμη περισσότερο καί διότι αὕτη μᾶς ἐφύλαξε τόν Ἐθνισμόν μας καί διότι τό Ἱερατεῖον μας, ἄν καί ἀμαθές διά τόν γενικόν κατακλυσμόν τῆς ἀπαιδευσίας, δέν ὠμοίασε τόσους αἰῶνας σήμερον τό Ἱερατεῖον τῶν δυτικῶν, οὔτε κατά τό αἰρεσιαρχικόν πνεῦμα, οὔτε κατά τό πνεῦμα τῆς ἰδιοτελείας διά νά ἔχωμεν ἀνάγκην νά τό παροξύνωμεν εἰς διόρθωσιν προτοῦ νά σκεφθῆ περί τούτου τακτικῶς Ἐκκλησιαστικῆ τις σύνοδος, ἐπί τούτῳ συγκαλεσμένη.

Ἄλλ' ὕστερον ἀπό τοιαῦτα δεινά, τὰ ὅποια προβλέπει εὐκόλως ὅστις γνωρίζει ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι αἱ μεγαλύτεραι μάστιγες τῶν Ἑθνῶν ἐγεννήθησαν ἀπό μικρά ἡμελημένα πράγματα εἰς τὴν ἀρχὴν των, δέν δυνάμεθα νά ἀποσιωπήσωμεν καί τό ἐφεξῆς τοῦτο. Εἶναι μεγάλης ἀπορίας ἄξιον ὅτι ἐξ ἀρχῆς τῆς συστάσεως τοῦ Σχολείου τῆς ἄνω εἰρημένης ἐταιρείας ἐδῶ, δέν ἐφάνη κανένας διδάσκαλος τεχνῶν καί ἐπιστημῶν μέ τάς ὁποίας ἠδύναντο μόνον νά μᾶς εὐεργετήσωσιν, ἀλλ' ἐφάνησαν μόνον διδάσκαλοι θρησκείας καί τοιαύτης θρησκείας ἢ ὁποία πολεμεῖ κατ' εὐθείαν τὴν ἡμετέραν. Ποῖος ἐξ ἡμῶν εἶναι τόσον ἠλίθιος ὥστε νά μή γνωρίζῃ ὅτι ἀνάγκη διδασκάλων θρησκείας δέν ἔχομεν. Ὅλοι αἱ θρησκεῖαι ἔχουν τοὺς διδασκάλους των, ἔχομεν καί ἡμεῖς τοὺς ἐδικούς μας καί χρεῖαν ξένων διδασκάλων θρησκείας δέν ἔχομεν παρεκτός ἂν, ὃ μή γένοιτο, σκοπεύομεν ν' ἀλλαξοπιστήσωμεν.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα ὅποια εἶναι τὰ καλά τὰ ὅποια μᾶς ὑπόσχεται ὁ κύριος Χιλδνέρος, τόν ὁποῖον οἱ κύριοι Ἐφοροὶ τῶν Σχολείων ἠθέλησαν νά κάμωσιν γενικόν διευθυντὴν αὐτῶν. Ἄν οἱ κύριοι Ἐφοροὶ οὗτοι ὑπέφερον νά καταφύγωσιν εἰς τό ἔλεος ἐνός ξένου διὰ γρόσια 500 (διότι εἰς τόσα μόνον περιορίζεται ἡ μηνιαία συνδρομὴ αὐτοῦ, ἐκτός τῶν ἐξόδων τοῦ γυμνασίου του, ὅπου διδάσκονται 150 ἕως 200 παιδιὰ), ἡμεῖς ἐξ ἐναντίας νομίζομεν ὅτι ἤθελον φροντίσει κάλλιον νά δώσωσι σχέδιον ἐκπορίσεως δύο χιλιάδων γροσίων κατὰ μῆνα, διὰ τῶν ὁποίων ἤθελον συντηρεῖσθαι δύο καλοὶ ἀλληλοδιδασκτικοὶ διδάσκαλοι καί πέντε τοῦλάχιστον ὑποδιδάσκαλοι διὰ νά διδάσκωσι τὴν ἀνάγνωσιν καί τό γράψιμο χιλιάδων παιδιῶν καί ἐν ταύτῳ ἐκ τῶν ἰδίων νά συντηρηθῇ καί ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου. Ἰδοὺ εἰς τί συνίσταται τό προξενούμενον καλόν ἀπό τόν κύριον Χιλδνέρον καί ὅστις τό παραβάλλει μέ ὅσας ζημίας ἤθελε ἐμμέσως λάβει τό ἔθνος, δέν δύναται νά πιστεύσῃ ὅτι ἤθελεν εὐρεῖν ποτέ ὑπερασπιστάς μεταξύ τῶν Ἑλλήνων.

Ἰδοὺ κύριε Ἐκτακτε αἱ παρατηρήσεις μας αἱ εἰλικρινεῖς, αἵτινες, ἐνούμεναι μέ τὴν γενικὴν κατακραυγὴν τῶν πολιτῶν, μᾶς ὑπηγόρευσαν τό μέτρον τοῦ νά προτείνωμεν τὴν προσωρινὴν παῦσιν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Σχολείου ἐλπίζοντες ὅτι ὁ κύριος Χιλδνέρος, παυόμενος, ἤθελεν ἀναχωρήσει μόνος του χωρὶς νά λάβωμεν τὴν δυσαρέσκειαν νά ἴδωμεν κανέν ἄτοπον κατ' αὐτοῦ. Ἰδοὺ καί οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ἠθελήσαμεν νά συντηρηθῇ εἰς τὴν θέσιν του καί ὁ Ἑλληνικὸς Διδάσκαλος κ. Φιλάρετος.

Δέν εἴμεθα μὲν ἡμεῖς Ἐφοροὶ τῶν Σχολείων διὰ νά δώσωμεν σχέδια περὶ τῆς κοινῆς ἐκπαιδεύσεως. Εἴμεθα ὅμως πολῖται καί ἐν ταύτῳ ἔφοροι τῶν ἄλλων καταστημάτων, ἐπιφορτισμένοι νά συσχεπτῶμεθα μετὰ τῶν ἐφόρων τῆς ἐκπαιδεύσεως καί κατ' αὐτάς τάς δύο

σχέσεις θεωρούμενοι ἐδώκαμεν καί δίδομεν τήν ἐξῆς γνώμην μας περί αὐτῆς.

Εἶναι σήμερον ἀναμφισβήτητον ὅτι διά νά διατηρῆται πᾶσα πολιτεία ἢ ἀνατροφή μας πρέπει νά μᾶς προδιαθέτῃ εἰς τό νά ἔχωμεν αἰσθήματα καί δόξας ὄχι ἀντιθέτους μέ τά καθεστῶτα. Τοῦτο δέ δέν ἀποκτᾶται παρ' ὅταν τά τρία εἶδη τῆς ὁποίας λαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι ἀνατροφῆς διαδοχικῶς, ἤτοι τῶν γεννητόρων, τῶν διδασκάλων καί τοῦ κόσμου, διευθύνωνται κατά τήν γνώμην τῆς Πολιτείας. Ἀληθές εἶναι ὅτι ἡ ἀνατροφή τῶν γεννητόρων καί τοῦ κόσμου εἶναι ὅλως διόλου ὑπό τήν ἐξουσίαν τῆς κοινῆς δόξης καί δέν δύναται νά διατάξῃ περί αὐτῶν ἡ πολιτεία, διότι αἱ θελήσεις δέν προστάζονται. Ἄλλ' ὅσον περί τῆς διδασκαλικῆς ἀνατροφῆς, ἐπειδή αὕτη συνεργεῖ πολύ δυνατά καί πολύ κατ' εὐθεῖαν διά τῶν διαφόρων δημοσίων ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, τά ὁποῖα συσταίνει καί προστατεύει καί διά στοιχειωδῶν βιβλίων τά ὁποῖα παραδέχεται ἢ ἀποβάλλει, διά τοῦτο ἐνομίσαμεν καί νομίζομεν ὅτι εἶναι φρόνιμον νά ἀφίνωμεν τήν Κυβέρνησιν νά φροντίζῃ περί αὐτῶν ὅταν μάλιστα τοῦτο γίνεται μέ ἡμερα μέσα. Ἴδού οἱ λόγοι διά τούς ὁποίους ἡμεῖς δέν ἐννοήσαμεν ποτέ ν' ἀποβάλλωμεν διδάσκαλον διωρισμένον ἀπό τήν Σ(εβαστήν) Κυβέρνησιν νά παραδίδῃ τήν Ἑλληνικήν γλῶσσαν εἰς τό κοινόν μας σχολεῖον. Ἄν ὅμως ὁ κύριος Φιλάρετος ἔσφαλεν εἰς ὅσα τόν κατηγοροῦσιν, ἐπροτείναμεν ὅτι οἱ κύριοι Ἐφοροὶ ἠδύνατο ν' ἀναφερθῶσιν εἰς τήν Σ(εβαστήν) Γραμματεῖαν ἢ δέ αἰτία τήν ὁποίαν προβάλλουσι δικολογικῶς, ὅτι δηλ. ἐπειδή ἅπαξ ἐπληρώθη παρ' αὐτῶν εἶναι πλέον ἰδικός των διδάσκαλος, δέν εἶναι λόγος ἱκανός εἰς τό νά τόν παύσωσι τοῦ νά εἶναι διδάσκαλος διωρισμένος ἀπό τήν Σ(εβαστήν) Κυβέρνησιν, ἐνῶ μάλιστα ὁ ἄνθρωπος αὐτός, διά τήν γνωστήν μας μεγίστην ἀνέχειάν του, ἠδύνατο νά ζητήσῃ καί νά λάβῃ τήν πληρωμήν του ἀφ' ὁποιοῦδήποτε ἤθελε νά τόν πληρώσῃ καί ἐνῶ ἐπληρώθη ἀπό δημόσια καί ὄχι ἰδιαίτερα χρήματα.

Ἄν εἰς ταύτας τάς αἰτίας προσθέσωμεν καί ὅτι δέν εἶναι δίκαιον ν' ἀποβληθῇ μέ τόσῃν ἀχαριστίαν ὁ διδάσκαλος αὐτός, ὅστις εἶναι γνωστόν ὅτι μέ ὄλην του τήν δυστυχίαν δέν ἐστέρησε ποτέ τό σχολεῖον τῆς παραδόσεώς του, οὔτ' ἐπί τῆς παυσάσης, οὔτε ἐπί τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως. Ὅτι ἀπ' ὅλας τάς κατά καιρόν Ἀρχάς ἔχει ἀποδεικτικά ὅτι ἐξεπλήρωνε τά χρέη του, νομίζομεν ὅτι καί κατ' αὐτούς τούς λόγους εἴχομεν δίκαιον νά μὴν δεχθῶμεν τήν ἀποβολήν αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου ὅστις φαίνεται μάλιστα, ἀπό σημαντικά δεδομένα, ὅτι τό παρελθόν ἔδειξε προκοπήν, ἀρετήν καί ἀξιοσύνην.

Ἴδού, κύριε Ἐκταχτε, ὁποίας γνώμης εἴμεσθε καί εἴμεθα πάντοτε ἡμεῖς ἀναφορικῶς εἰς τάς ἐγερθείσας διαφοράς περί τῆς προσωρινῆς

παύσεως τοῦ κυρίου Χιλδνέρου καί ἐκείνης τοῦ κυρίου Φιλάρετου καί δέν ἐννοῶμεν νά πιστεῦσῃ ἡ Σ(εβαστή) Γραμματεία οὐδέν ἀπ' ὅσα σχεδιάζει φανταστικῶς ἢ, ὑπό τὰς δύο Δεκεμβρίου, ἀναφορά τῶν Ἐφόρων τῶν Σχολείων περί τῆς συναινέσεώς μας· καί ἐπειδή πληροφορούμεθα ὅτι ὁ κύριος Χιλδνέρος ἀνοίξε πάλιν τό Σχολεῖον του, ὁ δέ κύριος Φιλάρετος εἰσέτι μένει ἀργός, πρᾶγμα τό ὅποῖον προσβάλλει τόν χαρακτήρα τῆς Σ(εβαστῆς) Κυβερνήσεως καί τόν ἐδικόν μας καί τά περί τῆς κοινῆς ἡσυχίας φρόνιμα μέτρα, ἔνεκα τούτων, κύριε ἔκτακτε, καθυποβάλλοντες ὑπ' ὄφιν σας ὅλα τά εἰρημένα καί τήν ἀνάγκην τοῦ νά συμβιβασθῶσι τόσα ἀτοπήματα, νομίζομεν χρέος μας νά σᾶς εἰδοποιήσωμεν ὅτι εἶναι μεγίστη ἀνάγκη νά ἀποκαταστήσετε εἰς τήν θέσιν του τόν κύριον Φιλάρετον ἀνευ ἀναβολῆς καί νά συγκαλεσθῆ ὅσον οὔπω γενική Συνέλευσις τῶν Πολιτῶν διά νά συσχεφθῶμεν ὁμοφώνως· δι' ὅλα ταῦτα καί ἐν ταύτῳ παρακαλοῦμεν νά σταλῆ ἡ παροῦσα μας εἰς τήν Σ(εβαστήν) Γραμματείαν διά νά λάβῃ ὑπ' ὄφιν τήν ἀκριβῆ καί εἰλικρινῆ ἰδέαν τῶν διατρεχόντων.

Ἐποσημειούμεθα δέ μέ ὅλον τό σέβας.

Σύρα τῆ 21 Δεκεμβρίου 1832

Οἱ Ἐφοροὶ τῶν Ναῶν

Δημήτριος Μιχαήλ

Πέτρος Λαμαράκης

N. Μεταξᾶς

Οἱ Ἐφοροὶ Νοσοκομείου

Νικόλαος Ἐλευθερίου

Π. Κάζηρας

N. Πρασακάκης

Θ. Ταμπακάκη

Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς

(Τ.Σ.) Ὁ Γραμματεὺς τοῦ Ἐκτ. Διοικητοῦ»<sup>11</sup>.

Καί στό νησί τῆς Τήνου οἱ μισσιονάριοι τοῦ προτεσταντισμοῦ ἔδωσαν, ἐπίσης, ἀφορμές ἐπεισοδίων μέ τίς δραστηριότητές τους κατά τό ἔτος 1836 διανέμοντας θρασύτατα προπαγανδιστικά φυλλάδια «εἰς τόν διά τήν ἑορτήν (τῆς Μεγαλόχαρης) συρρεύσαντα λαόν», ἀλλά καί βιβλία στά Δημοτικά Σχολεῖα τῆς πόλης καί τῶν χωριῶν «ἀπό Ἀνα-

11. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, «Ἀνάγκην διδασκάλων θρησκείας δέν ἔχομεν. Ἐνα σπουδαῖο ἱστορικό κείμενο τοῦ 1832», περιοδ. «Παράδοση», Β' περίοδ. Ἰαν. - Δεκ. 1995, τόμ. Δ', τεύχος 1-4 (13-16), 143-147.



τολικοδυτικούς κατοικουμένων», βιβλία «έναντία τῶν δογμάτων καί τῶν ἀρχαίων παραδόσεων τῆς ἐκκλησίας μας». Οἱ καθολικοί κάτοικοι μάλιστα μάζευαν, ἔσχιζαν καί ἔκαιαν φυλλάδια καί βιβλία τῶν προπαγανδιστῶν μέ τήν ἀπειλή «ἀφορισμοῦ τῶν πιστῶν τους ἀπό τόν Κλήρον των». Ὁ ἑπαρχος τῆς Τήνου ὁμως δέν κατήγγειλε τούς καθολικούς γιά τήν ἀπειλή ἀφορισμοῦ τῶν πιστῶν τους, ἀλλά δύο ἐφημερίους τῶν ὀρθοδόξων, ἐκεῖνον τοῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καί τόν ἐφημέριο τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν νά δημιουργηθεῖ ζήτημα καί ἐπεμβάσεις, τόσο κυβερνητικές, ὅσο καί τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κατά τά ἐν συνεχεία δημοσιευόμενα ἔγγραφα.

Ὅπως συνάγεται ἀπό τό περιεχόμενό τους φαίνεται πῶς κρίθηκε ἡ ἀποφυγή ἀντιπαραθέσεων γιά πολιτικούς λόγους καί γιά τήν καταλλαγή τῶν πνευμάτων τό βάρος τῆς «παρεξήγησης» ρίχτηκε στόν ἑπαρχο<sup>12</sup>.

«Ἄρ. Πρ. 4416-4547  
Ἄρ. Διεκ. 335  
ἐν Ἀθήναις 30 Μαΐου 1836

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ  
Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ.  
Β. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας

Περί τῶν διατρεξάντων κατά ἀμερικανικῶν βιβλίων ἐν Τήνω.

Διά τῆς ἀπό 5 τοῦ ἤδη λήγοντος μηνός καί ὑπ' ἄρ. 4405/254 ἀπαντήσεως τῆς ἔλεγεν ἡ Σύνοδος πρὸς τήν Β(ασιλικήν) ταύτην Γραμματεῖαν, ὅτι προσεκλήθη ὁ Σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος Κυκλάδων νά κάμη τάς ἀναγκαίας ἐξετάσεις ἐπί τῶν παρά τινων ἱερέων εἰς Τήνον κατά τήν ἀπό 24 Ἀπριλίου καί ὑπ' ἄρ. 567 ἀναφορᾶν τοῦ Ἐπάρχου τῆς νήσου ἐκεῖνης γενομένων ἀταξιῶν νά πράξῃ περὶ αὐτῶν ὅ,τι ἐκ τῶν καθηκόντων του καί νά πληροφορήσῃ τήν Σύνοδον· ὁ εἰρημένος ἔπραξεν, ὡς ἐπροσκήθη, καί δίδει τάς ζητηθείσας πληροφορίες.

Ὅθεν κρίνει εὐλογον ἡ Σύνοδος νά πέμψῃ πρὸς τήν Β. ταύτην Γραμματεῖαν εἰς ἀντίγραφα τῆς πρὸς τόν Ἁγιον Κυκλάδων ἀναφορᾶς τοῦ ἐν Τήνω ἐπιτρόπου του οἰκονόμου Φιλοθέου καί τάς πρὸς τοῦτον ἐγγράφους ἀπαντήσεις τῶν, ὡς ἀτάκτων, παρά τοῦ Ἐπάρχου καταμηνυθέντων δύο ἱερέων. Ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράφων θέλει πληροφορηθῆ ἡ Β. αὕτη Γραμματεία περὶ τῆς μεταξύ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καί τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς διαφορᾶς εἰς τήν ἔκθεσιν τῶν διατρεξάντων· θέλει πληροφορηθῆ ὅτι τά πράγματα ἦσαν μικρά καί ἀθῶα καί δέν ἀπέβλεπον παντελῶς εἰς κίνησιν ταραχῆς καί ἀταξίας καί ἀπορεῖ ἡ Σύνοδος πῶς ὁ

12. Τά ἔγγραφα ἀνήκουν στά ΓΑΚ/ΓΕΔΕ (1833-1848), Φάκ. 127/5, «Βιβλικαί Ἐταιρίαι» (12/1).

Ἐπαρχος ἠθέλησε νά τά μεγαλύνη καί παραμορφώση. Ὅθεν ἡ Σύνοδος νομίζει δίκαιον, πληροφορουμένη ἡ Β. αὕτη Γραμματεία περί τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων, νά ἐπιπλήξῃ τόν Ἐπαρχον διά τήν παραμόρφωσιν τῶν συμβάντων καί νά τόν ὀδηγήσῃ νά εἶναι ἄλλοτε προσεχτικώτερος εἰς τά τοιαῦτα καί νά μή πλάττῃ ὅ,τι δέν ὑπάρχει διά νά θέτῃ τήν Κυβέρνησιν εἰς ὑποψίαν.

ὁ Κυνουρίας Διονύσιος, πρόεδρος

ὁ πρώην Ἡλείας Ἰωνᾶς

ὁ Κυκλάδων Ἀνθιμος

ὁ Τριφυλίας Παῖσιος

(Τ.Σ.) Ὁ Γραμματεὺς

Θ. Φαρμακίδης».

«Πρὸς τόν Σεβασμιώτατον ἐπίσκοπον  
Ἁγίον Κυκλάδων

Σεβασμιώτατε

Ἡ δύο ἡμίσεων σχεδόν χρόνων εἰς τό τῆς Ἐπιτροπείας χρέος ὑπηρεσία μου καί ἡ ἐν τούτῳ τῷ διαστήματι διοικήσεις τῶν εἰς ἐμέ ἐμπιστευθέντων πνευματικῶν χρεῶν, ἀρχοῦσιν ἴσως, ὡς νομίζω, εἰς ἀπόδειξιν τῆς μέχρι σήμερον ἐν τῇ ἐνταῦθα ἀπουσία σας ἀταράχου διοικήσεως καί ἀκατηγορήτου διαγωγῆς μου.

Κατά τήν ἑορτήν τῆς Εὐαγγελιστρίας Παῦλος τις Α. Ραπτόπουλος διένεμε πλῆθος ἀμερικανικῶν βιβλίων εἰς τόν διά τήν ἑορτήν συρρεῦσαν λαόν, τά ὅποια ἐλέπτυναν οἱ λαβόντες εἰς μικρά μερίδια.

Μετά τινος ἡμέρας Σ. Βέριοις, μισθωτός τοῦ κ. Λείβου διεμοίραζε διάφορα τῶν εἰρημένων βιβλίων εἰς τά Δημοτικά σχολεῖα τῆς πόλεως, εἰς αὐτήν καί εἰς διαφόρους κώμας ἀπό Ἀνατολιχοδυτικούς κατοικημένας.

Διεσπάρησαν δέ φωναί ὅτι τά βιβλία τούτου εἶναι ὡς ἐκεῖνα τοῦ Ραυτοπούλου, τά ὅποια καί οὗτος κατηγόρει ἐναντία τῶν δογμάτων καί τῶν ἀρχαίων παραδόσεων τῆς ἐκκλησίας μας· ἀλλ' αἱ φωναί αὗται ἐγεννήθησαν ἀπό τοὺς Δυτικούς, οἱ ὅποιοι ἀναφανδόν συναΐουσι, σχίζουσι καί καίουσιν, ἐπειδὴ ἀφορίζονται ἀπό τόν Κλῆρον των οἱ λαμβάνοντες αὐτά· περί τούτων τῶν βιβλίων εἰδοποίησα τόν Β. Ἐπαρχον καί τόν τῆς Τήνου Δήμαρχον· ταῦτοχρόνως συνέβη καί ἡ εἰς Σύρον κατ' Ἀμερικανῶν ταραχή, ἣτις διεκοινοῦτο καί ἐξηγεῖτο ποικιλόχρους εἰς τά ὦτα τοῦ λαοῦ, ἐπαυξήσασα τήν δυσἀρέσειαν τούτου.

Ὅθεν ἔκρινα ἀναπόφευκτα χρέος μου νά γνωστοποιήσω τήν κατ' ἀθέσμων βιβλίων ἐγκύκλιον τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου εἰς τόν ὑπό τήν

ὁδηγίαν μου κλῆρον νά συμβουλευσῆ τόν λαόν νά ἡσυχάσῃ καί νά ἀπαιτήσῃ ἀπό τούς ἔχοντας τοιαῦτα βιβλία νά θεωρηθῶσι καί ἐξεταχθῶσι παρ' ἐμοῦ, ὅσα δέ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἄθεσμα ν' ἀποσταλῶσιν εἰς τήν Ἱερᾶν Σύνοδον, τά δέ λοιπά νά ἐπιστραφῶσιν εἰς οὓς ἐλήφθησαν. Τήν αὐτήν ἡμέραν ἀνέβην εἰς τά χωρία διά τά ἀρχιερατικά καί ποιμαντικά σας χρέη, δέκα ἡμέρας σχεδόν διατρίψας εἰς αὐτά. Ἐπανελθὼν δέ εἰς τήν πόλιν καί τυχῶν τόν Β. Ἐπαρχον εἰς τήν οἰκίαν του, ἀνέφερε μοι τήν ἀπό τόν τῆς Τήνου Δημοτικόν διδάσκαλον κατά παπᾶ Λέου καί παπᾶ Μηνᾶ ἀναφοράν του ὅτι ἀφόρισαν τούς ἐνορίτας των· τῶ εἶπον ὅτι τούς διέταξα νά ἡσυχάσωσι τόν λαόν, ὡς οἱ λοιποὶ ἱερεῖς ἔχαμον καί θέλω ἐξακριβώσῃ, ἂν οὕτως ἔχη ἢ ὑπόθεσι, προσθέτων ὅτι τά πράγματα εἶναι ἀσήμαντα ὅλως καί ἐάν μέ ιδέαζε κατά πρῶτον ἤθελεν ἐξακριβωθῆ ἢ ἀλήθεια καί τ.λπ., ἐπομένως ἐπιστρέψας εἰς τήν ἐπισκοπὴν συνήθροισα τόν κλῆρον τῆς πόλεως καί εἰς ἐπήκοον πάντων ἐξήτασα τούς παπα-Λέον καί παπᾶ-Μηνᾶν ἂν ἀληθῶς ἀφόρισαν· μοί εἶπον, τό οὐ, ἐπανελάβα δέ ὅτι τὰς λέξεις τὰς ὁποίας ἐπ' ἐκκλησίας ἐπ' αὐτῶ ἐξέφρασαν, νά μοί δώσουν ἐγγράφως, ἀντίγραφα τῶν ὁποίων ἐσωκλείω πρὸς γνῶσιν σας· ἐξετάσας ἀκολούθως πολλούς, ὅλοι ἠγνόουν τούς ἀφορισμούς καί τὰς τόσον ἐξογκοθείας ταραχάς, ἐκτός τοῦ Δημοτικοῦ διδασκάλου. Αὐτά συνέβησαν εἰς τήν ἀπουσίαν μου, αὐτά γνωρίζω ἐγώ τε καί πολλοί, αὐτά εἶναι τὰ ἀληθῆ καί ὄχι τὰ ἐκ τοῦ Δ. διδασκάλου εἰς τόν Β. Ἐπαρχον ἐξιστορηθέντα κατά τῶν ἀπλουστάτων ἱερέων.

Ὁ λαός, Σεβασμιώτατε, δέν ἐταράχθη μέ τὰς πατρικὰς συμβουλὰς τῶν ἱερέων, ἀλλὰ ταραττεται μέ τούς περιφρονητικούς τρόπους, τούς ὁποίους ὑποφέρει ὁ κλῆρος τῶν ὀρθοδόξων περὶ ἀνυπάρκτων καί ἀσημάντων λέξεων, ἐν ᾧ ὁ τῶν Δυτικῶν διά ἐνυπάρκτων καί σημαντικωτάτων ὑποθέσεων ἡσυχάζει.

Ἐν Τήνῳ τῇ 18 Μαΐου 1836

Τῆς σεβασμιότητός σας εὐπειθέστατος

Οἰκονόμος Φιλόθεος

Ἴσον ἀπαράλλακτον τῶ πρωτοτύπῳ

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

(Τ.Σ.) Θ. Φαρμακίδης».

Συνημμένα δύο ἀντίγραφα ὁμολογιῶν τῶν δύο ἱερέων:

α) «5 Μαΐου 1836

Πρὸς τόν ἅγιον Οἰκονόμον.

Κατά τήν ζήτησίν σου σᾶς φανερόνω τὰ ὅσα ὠμίλησα ἐπ' ἐκκλησίας διά τὰ Ἀμερικανικά βιβλία εἰς τὰς 19 Ἀπριλίου· ἐστάθηκα καί εἶπα

πώς πολλαῖς φοραῖς ἔλεγα πώς τά Ἀμερικανικά βιβλία δέν εἶναι καλά, τώρα ὁμως σᾶς λέγω ὅτι ὅλοι μας ἔχομεν νά μιλήσωμεν τώρα σᾶς λέγω ὅτι εἶναι ἐναντία καί ἀκούομεν τήν παραβολήν τοῦ εὐαγγελίου ὅπου λέγει διά τόν σπόρον ὅτι ἦλθεν ἐχθρός καί ἔσπειρεν ζιζάνια· ἰδοὺ ἐχθρός εἶναι ὁ ἀμερικανός, ζιζάνια εἶναι αὐτά τά βιβλία ὅπου μᾶς ἐδιεύθειρε, πλὴν νά τά φέρητε χωρίς ἄλλο διατί ἐγώ δέν ἔρχομαι νά τά γυρεύσω, μόνον νά τά φέρητε εἰς τό σπήτι διά νά πᾶμε εἰς τήν ἐπισκοπήν νά ἐξεταχθοῦν καί νά μὴν τά ληκοντίσητε εἰς τά σπήτια σας καί τά κρύψετε διατί αὐτά εἶναι ἀφωρισμένα.

Ἰωαννίκιος ἱερομόναχος  
τοῦπίκλην Λέος  
ἐφημέριος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν».

β) «1836 Μαΐου 5

Πρός τόν ἅγιον οἰκονόμον· κατά τήν ζήτησίν σου σᾶς φανερόνω ἐκεῖνο τό ὅποῖον ἐμιλήσαμε εἰς τάς 19 Ἀπριλίου ἐπ' ἐκκλησίας· εἶπα, εὐλογημένοι χριστιανοί, τά ἀμερικανικά χαρτία νά τά φέρητε νά τά ὑπάγω νά τά κοιτάξῃ ὁ ἅγιος οἰκονόμος ἄν ἔχουν ἐναντία τῆς πίστεώς μας· ὅποιος τά κρύψει θέ νά ἔχη τήν κατάραν τῆς Παναγίας.

παπα Ἀντώνης Μηνᾶς  
ἐφημέριος τοῦ Ἀγίου Γεωργίου

ἴσα ἐξ ἴσων ἀπαράλλακτα

τῷ πρωτοτύπῳ

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου  
Τ.Σ. Θ. Φαρμακίδης».



## ΕΝΑΣ ΣΙΦΝΙΟΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΡΙΦΟ

### ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΕΙΜΒΑΙΟΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ὁ Ἰωάννης Λειμβαῖος γεννήθηκε στή Σέριφο περί τό ἔτος 1790. Γονεῖς του ὁ οἰκονόμος τοῦ νησιοῦ Κωνσταντῖνος Λειμβαῖος καί ἡ Σιφνιά Θεοφανῶ Λεονάρδου Προβελεγγίου<sup>1</sup>. Σπούδασε τά ἐγκύκλια μαθήματα στήν περιώνυμη Σχολή τοῦ Ἁγίου Τάφου τῆς Σίφνου<sup>2</sup> καί ἀκολούθως στό Βουκουρέστι ἀνώτερα μαθήματα κοντά στόν ἐξάδελφό του Ἰωάννη Προβελέγγιο, ὁ ὁποῖος ἀσχοῦσε ἐκεῖ τραπεζικές ἐργασίες<sup>3</sup>. Πιθανολογοῦμε ὅτι συνέχισε σπουδές καί στήν Κωνσταντινούπολη στήριζόμενοι σέ σημείωση στό βιβλίο του «Κατά Ὁκέλλου, περί τῆς τοῦ παντός φύσεως... 1787» στήν πίσω πλευρά τῆς σελ. τίτλου:

*«Ἰωάννης οἰκονόμου λειμβαίου  
τῆ α' Νοεμβρίου 1807. Κωνσταντινούπολις»<sup>4</sup>.*

Ἦταν καλός μαθητής καί βιβλιόφιλος ὁ Λειμβαῖος. Ἀπό ἱκανόν ἀριθμό ἀξιολόγων βιβλίων του καί σχετικῶν σημειώσεων στίς λευκές σελίδες ἢ τά περιθώριά τους, διαπιστώνει κανεῖς τήν ἀγάπη του γι' αὐτά καί τή φροντίδα γιά τήν ἀπόκτησή τους<sup>5</sup>. Τοῦ δώσαμε τόν χαρακτηρισμό «Σιφνιός ἀπό τή Σέριφο» μόνο καί μόνο γιατί γεννήθηκε στή Σέριφο, ὅπου ἔκανε καί τά πρῶτα βήματά του, ἀλλά στή Σίφνο μεγάλωσε, ἀπέκτησε μόρφωση καί (μετά τίς σπουδές του στό ἐξωτερικό), σ' αὐτήν ἐπέστρεψε καί ἐγκαταστάθηκε μόνιμα. Στή Σίφνο παντρεύτη-

1. Μάρκου Β. Πελοποννήσιου, Ἐκείνος Ζηλήμων, ὁ ἀξιός Σίφνιος Δικαστής, περιοδ. «Κυκλαδικά Θέματα», Δ' (1987), τεῦχος 20, 80 ἐπ. Ἀντώνη Τρούλλου, Βίβλος Ληφοδοτική Ἰωάννου Λειμβαίου (Σίφνος 1820), περιοδ. «Κυκλαδικά Θέματα», Δ' (1988), τεῦχος 24, 340 ἐπ.

2. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τά Γράμματα στό Νησί τῆς Σίφνου (1650-1833), Πειραιεύς 1962, 21.

3. «Σιφνιακά», 14 (2006), 165.

4. Νίκου Ἀνδριώτη - Ρέννου Οἰχαλιώτη, Βιβλιοθήκες τῆς Σίφνου, Κατάλογος Ἐντύπων, «Σιφνιακά» - Παράρτημα Ἀριθ. 1 (1994), 94.

5. Ὁ.π., passim.

κε και δραστηριοποιήθηκε επαγγελματικά και κοινωνικά ως εξαιρέτος πολίτης του τόπου με σημαντικές προσφορές στην έν γενει προαγωγή του. Υπήρξε στενός συνεργάτης του διδασκάλου Νικολάου Χρυσογέλου κατά τά χρόνια της Έπανάστασης του '21, άγνωστο όμως αν υπήρξε μέλος της Φιλικής Έταιρείας, όπως και ο Χρυσόγελος άλλωστε<sup>6</sup>. Όπως και άλλοι Σίφνιοι και Κυκλαδίτες προεπαναστατικά, «μέσα στα πλαίσια, προφανώς, του συνωμοτισμού πού είχε αρχίσει να καλλιεργείται έντονα», ο Ίω. Λειμβαίος καταγράφεται τέκτων, όπως συνάγεται από την ύπογραφή του με τεκτονικά σύμβολα σε έγγραφο του έτους 1819<sup>7</sup>. Πολύ πιθανόν να είχε οργανωθεί στην Κωνσταντινούπολη όπου μετέβαινε τακτικά από τό 1817-1820 με την ιδιότητα του οικονομικού επιτρόπου του μητροπολίτου Σίφνου Καλλινίκου, ο όποιος διατελούσε συνοδικός στό Πατριαρχείο<sup>8</sup>.

#### α) Οικογενειακή αποκατάσταση

Ο Ίωάννης Λειμβαίος παντρεύτηκε στις 21 Μαρτίου 1819 τή Μαρία, θυγατέρα μέν του Ίωάννη Κων. Μπάου και της Αϊκατερινιάς Παγκάλου (από την Κέα), αλλά υιοθετημένη από την αδελφή του πατέρα της Μαρία, σύζυγο του ευκατάστατου Πέτρου Καμαράση, από την Άστυπάλαια<sup>9</sup>. Τό ζευγος Καμαράση, πού δέν έκανε παιδιά, ανέλαβε τή μικρή Μαρία «έκ της θείας κολυμβήθρας... και παιδιόθεν την ανέθρεψε και ως γνήσιον παιδί της την άπεκατέστησεν...». Η θεία-μητέρα της μάλιστα στις 29 Άπριλίου 1814 προήλθε στη σύνταξη προικοδοτικού γράμματος με τό όποιο την έπροίκισε πλουσιοπάροχα<sup>10</sup>. Τό κείμενό του έχει ως εξής:

*«1814: άπρίλιος 29 σίφνος εις δόξαν Χριστου*

*† ο Σίφνου Καλλίνικος επιβεβαιοϊ.*

*† την σήμερα, ή κερά Μαρία σύζυγος του μακαρίτου Καμαράση, οικειοθελώς και άπαραβιάστως προικοδοτεϊ από την σήμερα προς την ανεψιάν της κυρά Μαριάν, θυγάτηρ του αύταδέλφου της σιόρ Γιαννάκη Πάου, την όποιαν και έκ της θείας κολυμβήθρας ανεδέξατο και παιδιόθεν*

6. «Σιφνιακά», 12 (2004), 157.

7. «Σιφνιακά», 5 (1995), 106.

8. «Σιφνιακά», 15 (2007), 148.

9. Γεωργίου Α. Πετροπούλου, *Νομικά Έγγραφα Σίφνου της Συλλογής Γ. Μαριδάκη (1684-1835)*, στα *Μνημεία της Έλληνικής Ιστορίας της Άκαδημίας Άθηνών*, 1956, τεύχος Ι, 391 έπ. [έντεϋθεν «Πετροπούλου, Μνημεία»].

10. Αύτόθι.

τό ἀνέθρεψεν καί ὡς γνήσιον παιδί της τό ἀπεκατέστησεν (οὔσα ἡ εὐγενεῖα της ἄτεκνος), διά τοῦτο καί ἀπό τήν σήμερον, ὡς ἄνωθεν εἶπομεν, τήν προικοδοτεῖ τά ἀκόλουθα πράγματα διά νά εἶναι ὑπό τό ζάπτι καί κυριότητα αὐτῆς ὡς πρᾶγμα καλῶς καί ἐννόμως προικισθέν.

καί πρῶτον τά ὀσπήτια εἰς τό μέσα Κάστρο ὀμπρός εἰς τήν φραγκοκλησίαν ἀνώγαια κατώγαια μέ ὅσα μοπιλτά καί ἄν εὐρίσκονται μέσα, εἴτε τοῦ ὀσπητίου, εἴτε τῆς μαγειρικῆς, καθῶς καί τοῦ κελαργιοῦ, ὅλα ἀπό τήν σήμερον ἐδικά της. ὁμοίως καί τά ροῦχα φορεσιᾶς, μαλάματα, μαργαριτάργια, ἀσήμι, ροῦχα κρεββάτου, δηλ. στρώματα, παπλώματα, σεντόνια καί ἐν ἐνί λόγῳ ὅσα ἡ πόρτα κλείει ὅλα, μέ τήν εὐχὴν της ἀπό τήν σήμερον ἐδικά της· τό περιβόλι μέ ἀμπέλια ἐλαιόδενδρα ὅλον καθῶς εὐρίσκεται ἀπό ἄνω ἕως κάτω παντελεύθερον ἐδικόν της· τό χωράφι μέ μάνδρες εἰς τό Πετάλι. τά χωράφια καί μέ ἀμπελάκι μέ συκιαῖς εἰς τοῦ Καλαμπελά, τά χωράφια μέ θεμωνιά εἰς τήν Τόργια, τά ἀμπέλια εἰς τό Σκαλωτό καί εἰς μετρητά καί ὁμολογίας σίγουρες γρόσια δύο χιλιάδες καί πεντακόσια, ἦτοι γρόσια 2500 καί νά κἀνη τήν ἑορτήν τοῦ Ἁγίου Εὐθυμίου εἰς τήν Παναγιάν τοῦ παπᾶ Κωνσταντῆ Ναδάλε μέ πληρωμὴν παρ(ά)δ(ων) 20: καί τήν ἑορτήν τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 29 Αὐγ(ούστου) εἰς τήν Ἐλεοῦσα ὅπου ἡ εὐγενεῖα της διά τήν ψυχικήν της σωτηρίαν ἔπιασεν καί νά διδῆ παράδ(ες) 5: αὐτά ὅλα μέ τήν εὐχὴν της ἀπό τήν σήμερον τήν προικοδοτεῖ μέ τοῦτο νά συνοικοῦν πάντοτε καί νά τήν γεροντοτροφῆ καθῶς καί ἡ εὐγενεῖα της τήν ἐπαιδοτρόφησεν. οὕτω θέλει μέ καλήν της γνώμην καί εἰς τήν περί τούτων ἔνδειξιν ἐγένετο καί τό παρόν προικοδοτικόν γράμμα ὑπογεγραμμένον παρά ἀξιοπίστων μαρτύρων καί εἰς ἔνδειξιν καί ἀσφάλειαν.

- Κωνσταντῖνος Σακελλαρίου Μπαῶς μέ τήν θέλησιν τῆς κυρά Μαρίας ὑπογράφω καί μαρτυρῶ.

† ὁ πρῶην Λαμφάκου Ἀρσένιος παρακληθεῖς παρά τῆς κυρίας Καμαράσαινας, ὡς πνευματικός αὐτῆς πατήρ, μαρτυρῶ τῇ βουλῇ καί θελήσει τῆς εὐγενεῖας της ὅτι αὐτή ἔστι.

- Κωνσταντῖνος Παλαιός κατά γνώμην καί θέλησιν τῆς ἀρχοντίσσης κυρίας Καμαράσαινας ὑπογραφόμενος μαρτυρῶ.

- Νικόλαος Βαλέτας μάρτυς.

- Ἀπόστολος Κωνσταντίνου Μπαῶς βεβαιῶ.

- Κωνσταντῖνος Μάτζας τῇ βουλῇ καί θελήσει τῆς κερά Μαρίας ἔγραφα καί μαρτυρῶ»<sup>11</sup>.

Μέ τήν, ἀπό 28 Ἀπριλίου 1816, διαθήκη της μάλιστα ἡ Μαρία Καμαράση διέταξε ὅτι «τό προικοχάρτι ὅπου ἔχαμε εἰς τούς 1814: ἀπριλίου 29:

11. Αὐτόθι, 401-402.

της αναθρεπτικῆς της καί ὡς καθ' αὐτό γνήσιον τέκνον της ἀνεψιά της Μαρία, ἃν ὁ κύριος κρίμασι οἷς οἶδε δέν ἤθελε ἀξιῶσει νά τήν ὑπανδρεύσει κατά τήν ἔφεσίν της νά εἶναι μέ τήν εὐχὴν της στέρεον καί ἀναπόσπαστον εἰς αἰῶνας ἀτελευτήτους οὔσα ὑπερευχαριστημένη ἀπό λόγου της»<sup>12</sup>.

Τό ζεῦγος Ἰωάννη Λειμβαίου καί Μαρίας Ἰω. Μπάου (Καμαράση) ἀπέκτησε πέντε τέκνα· στίς 15 Φεβρ. 1820 γεννήθηκε τό πρῶτο ἀγόρι τους στό ὁποῖο ἔδωσαν τιμητικά τό ὄνομα Πέτρος, ὄνομα τοῦ ἄρχοντα Πέτρου Καμαράση. Στίς 29 Αὐγούστου 1821 γεννήθηκε ἡ Αἰκατερίνη (ἡ μετά σύζυγος Ἀλεξάνδρου Καμπάνη), στίς 24 Νοεμβρίου 1823 ἡ Ἑλένη (μετά σύζυγος Νικ. Β. Σπεράντσα), στίς 30 Ἰανουαρ. 1828 ὁ Κωνσταντῖνος (πού ἀπεβίωσε στίς 2 Φεβρουαρ. 1829) καί στίς 13 Ἰανουαρ. 1835 ἡ Θεοφανῶ (σύζυγος τό 1853 τοῦ διδασκάλου Γεωργίου Ζηλήμονος καί μητέρα τοῦ κατόπιν δικαστή καί προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου Ἀντωνίου Ζηλήμονος)<sup>13</sup>.

### β) Ἐπαγγελματικές δραστηριότητες

«Προσκληθεῖς κατά τό 1817 παρά τῆς Μεγάλῆς Ἐκκλησίας, ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν» ὁ μητροπολίτης Σίφνου Καλλίνικος ὡς συνοδικός· τή διοίκηση τῆς μητρόπολης κατά τήν ἀπουσία του ἀνέθεσε σέ ἐπιτρόπους, ἔμπιστα σ' αὐτόν πρόσωπα. Κατέστησε γενικόν ἐπίτροπο τόν πρῶτον πρωτοπαπᾶ καί οἰκονομικούς ἐπιτρόπους-διαχειριστές «τόν σιόρ Γιαννάκη Μπαῶ καί τόν Ἰωάννη Λειμβαῖο»<sup>14</sup>. Μέ τήν ιδιότητα τοῦ οἰκονομικοῦ ἐπιτρόπου ὁ Λειμβαῖος ἐπήγγαινε τακτικά στήν Κωνσταντινούπολη, μετέφερε χρηματικά ποσά στόν Καλλίνικο καί ἐκτελοῦσε παραγγελίες του. Ὅπως ἀνέγραψε ὁ ἴδιος στή σελίδα τοῦ φευδοτίτλου τοῦ βιβλίου του «Φαρμακοποιία γενική... παρά Διονυσίου Πύρρου, Κωνσταντινούπολη 1818»: «Καί τόδε ἰωάννου οἰκονόμου Λειμβαίου· ἐδόθη μοι δωρεάν παρά τοῦ ἑξαδέλφου κυρίου Χριστοδούλου ἀλεξανδρίδου, αὐθ' = 1819, Ἰαννουαρίου 25. Κωνσταντινούπολη»<sup>15</sup>, εὑρισκόμενος τότε στήν πρωτεύουσα. Ὁ Καλλίνικος, ἐπίσης, σέ ἐπιστολή του τῆς 10 Νοεμβρίου 1820 πρός τόν ἐπίσκοπο Λαμφάκου Ἀρσένιο, βοηθόν του στόν πνευματικό τομέα στή Σίφνο, ἔγραψε: «... καί μέ τόν ἐρχομόν τοῦ σιόρ Γιαννάκη Λειμβαίου, ἐπιτρόπου μας, ἐλάβομεν τόν λογαριασμόν τῆς Μήλου ὅπου ἐπαράδωσες τῇ εὐγενείᾳ

12. Αὐτόθι, 450.

13. Ἄντ. Τρούλλου, Βίβλος..., 340 (ἀπό ὅπου ὄλα τά γενεαλογικά).

14. «Σιφνιακά», 15 (2007), 148.

15. Ἀνδριώτη · Οἰχαλιώτη, ὅ.π., 117-118.



του...»<sup>16</sup>, κατά μαρτυρία δέ τοῦ 1822 ὁ Λειμβαῖος ἀναφέρεται «γενικός ἐπίτροπος» τοῦ Καλλινίκου στή Σίφνο<sup>17</sup>.

Ἄλλη δραστηριότητα τοῦ Λειμβαίου ἦταν ὁ δανεισμός κεφαλαίων μέ τόκο, ὅπως συνάγεται ἀπό σχετικό ὁμολόγο τοῦ Κοινοῦ τῆς Κιμῶλου τῆς 11 Μαρτίου 1819:

«Ἐλάβαμε ἐμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι ἱερεῖς καί γέροντες καί ὄλος ὁ κοινός ραγιαῖς τῆς νήσου Κιμῆλου διά χρεῖαν τοῦ κοινοῦ μας ἀπό τόν σινιόρ Γιαννάκη Λειμβαῖο γρόσια χίλια, ἤτοι Νο 1000, ὑποσχόμεσθε πληρώσει αὐτά εἰς κάθε του ζήτησι μέ τό διάφορό τους πρὸς δώδεκα τὰ ἑκατό τόν χρόνο καί διά πίστωσιν ἐδώσαμε τό παρόν μας ὑπογεγραμμένο εἰς χεῖρας τοῦ ἄνωθεν ἐσφραγισμένο καί μέ τή βούλλα τῆς κοινότης εἰς ἔνδειξι καί ἀσφάλεια.

1819 Μαρτίου 11: Κίμηλος

- ὁ πρῶην οἰκονόμος Σάρδης
- σακελλάριος Σάρδης
- χωροπίσκοπος Λογοθέτης
- Ἐλευθέριος Σάρδης
- Χατζηγιάννης καί ἐπίτροπος τῆς Κοινότης
- οἰκονόμος Κιμῆλου γέγραφα καί βεβαιῶ».

Στή δεύτερη σελίδα τοῦ ὁμολόγου ὁ Λειμβαῖος σημείωσε τά ἐπόμενα ἰδιοχείρως:

«Σίφνος τῆ 8 Ἰουλίου 1820 ἐξωφλήθη ἡ παροῦσα κοινή ὁμολογία τῆς νήσου Κιμῆλου παρά τοῦ ἀγίου οἰκονόμου Ἀφεντάκη καί τό κεφάλαιον καί τά δεδουλευμένα της μέχρι σήμερον διάφορα γρόσια ἑκατόν ἐξήκοντα -160- καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν. Ἰωάννης Λειμβαῖος»<sup>18</sup>.

[Σ' αὐτήν τήν ὑπογραφή του ὁ Λειμβαῖος πρόσθεσε τά τεκτονικά σύμβολα].

Μετά τόν γάμο του ὁ Λειμβαῖος χρησιμοποίησε, ὅπως ἦταν φυσικό, καί τά 2.500 γρόσια τῆς προίκας τῆς συζύγου του γιά τήν ἐκμετάλλευσή τους σέ ἔντοκους δανεισμούς, ὅπως συνηθίζονταν τότε. Γνωρίζουμε μάλιστα ὅτι α) ἡ Μονή Ταξιάρχου Σερίφου χρεωστοῦσε «600 γρόσια τῆς Καμαράσαιννας, (τά ὁποῖα) ἐπροικίσθησαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ κ. Ἰω. Λειμβαίου»<sup>19</sup> καί β) δύο χρεωστικά ὁμολόγα τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου πρὸς τόν Πέτρο Καμαράση τῶν ἐτῶν 1811 καί 1812, συνολικοῦ ποσοῦ 1500 γροσίων, εἶχαν μεταβιβάσθαι σ' αὐτόν<sup>20</sup>. Καί γιά τά δύο αὐτά ὁμολόγα οἱ τόκοι ἦταν πλη-

16. «Σιφνιακά», 15 (2007), 151.

17. «Σιφνιακά», 16 (2008), 166.

18. «Κιμωλιακά», 3 (1973), 348-349.

19. «Σιφνιακά», 14 (2006), 124.

20. «Σιφνιακά», 7 (1999), 92.

ρωμένοι μέχρι και του έτους 1820, κατά σημείωση στον «Πίνακα καταγραφής των χρεών εις ά επί της Όθωμανικής έξουσίας υπέπεσεν ή Κοινότης της Νήσου Σίφνου»<sup>21</sup>, από τον επόμενο όμως χρόνο 1821 με την έναρξη της Έπανάστασης, τό Κοινό της Σίφνου (όπως και τά Κοινά άλλων νησιών) ανέστειλαν τίς πληρωμές των υποχρεώσεών τους από δάνεια με άποτέλεσμα και τά κεφάλαια της οικογένειας των Λειμβαίων, τά τοκισμένα στό Κοινό της Σίφνου και άλλων νησιών, νά παραμένουν άνενεργά και χωρίς άπόδοση. Τήν ίδια τύχη είχαν και τά περιουσιακά χρηματικά κεφάλαια της Σχολής Σίφνου με άποτέλεσμα νά διακοπεί ή λειτουργία της από άδυναμία πληρωμής των μισθών του διδασκάλου ή των άπαραιτήτων δαπανών συντήρησης του οίκοδομικού συγκροτήματός της κ.λπ. Έκτοτε και επί πολλά χρόνια ή οικογένεια Λειμβαίου είχε περιέλθει σέ κατάσταση οικονομικής δυσπραγίας, όπως τουλάχιστον δήλωνε σέ αναφορές του ο ίδιος πρός τον Κυβερνήτη Ίωάννη Καποδίστρια. Τά κείμενα των αναφορών αυτών (στά όποια πρότασε τό οικονομικό ζήτημα της Σχολής Σίφνου από ειλικρινές, πράγματι, ενδιαφέρον), έχουν ως εξής:

### 1. «Έξοχώτατε Κυβερνήτα

Δέν μου συγχωρούν νά αναχωρήσω έντεϋθεν αί, εις τήν παροῦσαν μου αναφοράν, τρεῖς αναγκαιόταται υποθέσεις, εάν δέν λάβω παρά της Υ(μετέρας) Έ(ξοχότητος) τήν παρηγορητικήν μοι έκτέλεσιν.

α<sup>ο</sup>. Μέ μεγάλην θλίψιν της ψυχής μου βάλλω υπ' όψιν της ότι ή νεολαία της Σίφνου άπασχολεῖται της εκπαιδευσεώς της από της αρχής της Έπανάστασεως και ότι ή επταετής άργία της προήλθεν από τήν έκ των περιστάσεων έλλειψιν των όποίων είχε χρηματικῶν πόρων πρό της Έπανάστασεως, ή έν αυτή τή Νήσω κοινή Έλληνική Σχολή. Οὔτοι ήσαν οί έτήσιοι τόκοι των εις διάφορα μέρη όλίγων δανείων της, οί όποιοι επειδή δέν έξαρχοῦσαν εις τούς των διδασκάλων έτησίους μισθούς τούς αναπληροῦσεν ή κατ' έτος κοινή των Σιφνίων συνεισφορά.

Πόση λοιπόν άθυμία και λύπη δέν κατέχει τώρα τάς ψυχάς των πολιτῶν Σιφνίων νά βλέπουν, ότι ένῶ άλλοτε από τήν Σχολήν της Νήσου των έφωτίζοντο και τόσοι άλλοι όμογενεῖς, τώρα από τήν έλλειψιν χρηματικῶν πόρων παῦσιν της, οί υιοί των αύξάνοντες και προβαίνοντες εις τήν άνδρικήν ήλικίαν, μένουν άνεφοδιάστοι από τήν εκπαίδευσιν, από τήν όποιαν δύναται νά τρυγηθῶσιν, έν καιρῶ, κοινής και ιδιαιτέρας ώφελείας καρπόν.

21. Αὐτόθι. Ο Ίω. Λειμβαῖος ήταν μέλος της 9μελοῦς επιτροπής πού κατέστρωσε τον πίνακα των οικονομικῶν υποχρεώσεων του Κοινοῦ κατά τήν εποχή της Όθωμανικής κυριαρχίας.

Παρακαλεῖται λοιπόν ἡ Υ.Ε. παρά τούς ὅς τις ἔφερε κατά δυστυχίαν τόν ἀντιπροσωπικόν χαρακτήρα τῆς Νήσου ταύτης, νά παρηγορήσῃ τούς κατοίκους της χωρηγῶν εἰς αὐτούς πόρον τινά ἐτήσιον πρὸς σύστασιν τῆς Σχολῆς των. Καί ἐάν αἱ περιστάσεις δέν τό συγχωροῦσι πρὸς τό παρόν, λαμβάνων τήν τόλμην, προτίθηναι εἰς τήν Υ.Ε. νά διατάξῃ ἐντόνως τούς πρὸς αὐτήν ὀφείλοντας, νά πληρώσουν ἐντός ὀλίγων ἡμερῶν, ὅλους τούς τόκους τῶν δανείων της διά νά μὴ ἀναβληθῇ παντελῶς ἡ τῆς νεολαίας ἐκπαίδευσις. Ἡ δέ ἐνεργεία τῆς συστάσεώς της θέλει γένη ἀπό τήν παρά τῆς Υ.Ε. διορισθησομένην ἐπί τούτου ἐπιτροπήν.

β<sup>ον</sup>. Πληροφορῶ τήν Υ.Ε. ὅτι καθ' ὅλην τήν ἐπαρχίαν ἀκολουθοῦν καταχρήσεις καί ἀταξίαι εἰς τὰς διαφόρους ὑποθέσεις τῶν πολιτῶν ἐπειδή δέν ἐδιορίσθησαν καί εἰς αὐτήν δημόσιαι νοταρίαι, καθὼς εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας.

γ<sup>ον</sup>. Ἀναφέρομαι, ἐν συνόψει πρὸς τό παρόν, περί τῆς ἰδιαιτέρας μου καταστάσεως, εἰς τήν ὁποίαν μέ ἔσπρωξαν ἡ ἀδιακρισία καί σκληρότης τῶν ἰδίων ὀφειλετῶν μου ὁμογενῶν.

Ὅλίγα ἔτη πρό τῆς ἐπαναστάσεως νυμφευθεὶς, ἐπροικοδοτήθημεν ἀμφότεροι μετὰ τῆς συζύγου μου ἀπό κινητὰ καί ἀκίνητα. Καί ἐπειδὴ ἐκ τῶν κινητῶν, τό χρηματικόν, ὅσον μᾶς ἐπροικίσθη, εὐρέθη κατά δυστυχίαν νά χρεωστάται δι' ὁμολογιῶν ἀπὸ τὰς κοινότητος διαφόρων Νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καί μέρος ἀπὸ τήν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐπαρχίαν τῆς Σίφνου, ἐζήτησα πολλάκις τούς τόκους των ἢ κἂν μέρος αὐτῶν, ὡς ἐπαίτης, διά νά παρηγορήσω μικρόν τὰς ἀνάγκας μου, αὐταὶ ὅμως ἐφέρθησαν τόσο ἀπανθρώπως, ὥστε δέν μ' ἔδωκαν τίποτε. Ἀπὸ τὰς κτηματικὰς μου προσόδους μόλις ἐμπορῶ νά ζήσω τό τέταρτον τοῦ ἔτους, ἐπειδὴ αὐταὶ εἶναι πολλά μικραὶ, ὡς φαίνονται εἰς τόν ἀποδεκατισμόν. Εἰς ἀμηχανίαν λοιπόν καταντήσας, ἐπρόστερξα εἰς δάνειον μέ ὑποθήκην τῶν ἀκινήτων μου καί εἰς πώλησιν σχεδόν ὅλων τῶν κινητῶν μου, διά τῶν ὁποίων μόλις ἕως τώρα προμηθευθεὶς καί τῶν πρὸς τῶν ζῆν ἀναγκαίων τῆς οἰκογενείας μου καί τῶν τῆς καλῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδίων μου, τώρα πλέον ἀφοῦ δέν ἔχω τι, μέ καταθλίβουν καί οἱ δανεισταὶ εἰς ἀπόδοσιν τοῦ δανείου των.

Ὅθεν παρακαλῶ θερμῶς τήν ὑμετέραν συμπαθεστάτην Ἐξοχότητα νά διατάξῃ τὰς εἰς ἐμέ χρεωστώσας κοινότητας, ἅμα δέ καί τόν τοποτηρητὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας Σίφνου νά μοῦ πληρώσουν τὰ χρέη των, ἢ τοῦλάχιστον τούς χρεωστουμένους τόκους των, διά νά ἐξοικονομήσω πρὸς τό παρόν ἐξ αὐτῶν α<sup>ον</sup>) τὰ πρὸς τό ζῆν ἀναγκαῖα τῆς οἰκογενείας μου, β<sup>ον</sup>) τήν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τι ποθεινὴν καί εὐχταίαν μοι ἐκπαίδευσιν τῶν παιδίων μου καί γ<sup>ον</sup>) διά νά ἐμπορέσω νά ἐξοικονομή-

σω πρὸς ὦραν τοὺς δανειστάς μου, ἐπειδὴ ἄλλως μοῦ ἀφαιροῦν τό κτηματικόν μου καί καταντῶ δυστυχῆς ἄδικα.

Εἶμαι εὐελπίς ὅτι θέλω ἐπιτύχειν τῶν δικαίων καί ἐπαναγκῶν αἰτημάτων μου ἐπειδὴ ἡ παραμικρά ἀναβολή ἀφοῦ μοῦ ἀφαιρεῖ καί τήν εἰσέτι ἀκίνητον περιουσίαν, ἐπιφέρει καί τήν ἐσχάτην ἐξουδένωσίν μου καί τῶν τέκνων μου μὴ ἔχων εἰς τό ἐξῆς οὔτε πόρον ζωῆς, οὔτε σπουδαίας ἀνατροφῆς.

Μένω εὐσεβάστως καί μέ βαθυτάτην ὑπόκλισιν  
Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 27 Ἰαννουαρίου 1828

Πρὸς τόν Ἐξοχώτατον Κυβερνήτην τῆς  
Ἑλλάδος κ.τ.λ., κ.τ.λ., κ.τ.λ.

Ὁ Πολίτης  
Ἰωάννης Λειμβαῖος»<sup>22</sup>.

## 2. «Ἐξοχώτατε Κυβερνήτα!

Ὁ ὑπογεγραμμένος ἀναφέρει ὅτι πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος διεύθυνεν ἀναφορὰν τοῦ εἰς τὴν Υ(μετέραν) Ἐ(ξοχότητα) τὴν ὁποῖαν μὴ βλέπων ἐνεργουμένην ἀφ' οὗ ἀνήκει στοχάζομαι ὅτι παρέπεσεν, ὅθεν καί κατ' ἐπανάληψιν ἀναφέρω εἰς τὴν παροῦσαν μου ἐν συνόψει, ὅσα καί εἰς τὴν πρώτην μου.

Δύω πράγματα ἀναγκαῖα ζητῶ. Τό πρῶτον εἶναι νά δοθῇ πόρος διὰ νά συστηθῇ ἡ Ἑλληνική σχολή τῆς Σίφνου, ἐπειδὴ στερουμένη ἔπαυσεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἄν αἱ παροῦσαι περιστάσεις τοῦ ἔθνους δέν συγχωροῦσιν ἐν τοιοῦτον πρὸς τό παρόν, ἅς διαταχθῶσιν οἱ χρεῶσται τῆς εἰρημένης σχολῆς νά τῆς πληρῶσουν τοὺς χρεωστούμενους τόκους τῶν δανείων τῆς νά συστηθῇ ἡ σχολή εὐθύς, διὰ νά μὴν χάνη πλέον ἡ Νεολαία τόν πολῦτιμον καιρόν τῆς εἰς μάτην.

Τό δεύτερον εἶναι ἀτομικόν μου καί ἀποβλέπει νά διατάξετε τοὺς χρεῶστας μου ὅτι ν' ἀφήσουν πλέον τὴν σκληρὰν ἀδιαφορίαν καί νά μοῦ πληρῶσουν ὅ,τι μοῦ χρεωστοῦν, ἢ τοὺς τόκους των πρὸς τό παρόν, ἐπειδὴ ἡ ὀκταετῆς ἔλλειψίς των μ' ἔκαμεν νά δανεισθῶ καί νά πωλήσω τὰ κινητὰ μου διὰ νά προμηθεύω τὰ πρὸς τό ζῆν ἀναγκαῖα τῆς οἰκογενείας μου καί τὴν ἐκπαίδευσίν τῆς. Ἀπὸ τὰς προσόδους τῶν ὑποστατικῶν μου μόλις ἐμπορῶ νά ζήσω τρεῖς μῆνας καθὼς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τόν ἀποδεκατισμόν. Αὐτό τό χρηματικόν ἔτυχε νά μοῦ χρεωστᾶται ἀπὸ τινος κοινότητος τῶν Νήσων μας, αἱ ὁποῖαι δέν μ' ἔδωκαν σήμερον ὀκτῶ ἔτη οὔτε ὀβολόν.

22. Σ.Μ. Συμεωνίδη, Ἀναφορά τοῦ Ἰω. Λειμβαίου πρὸς τόν Καποδίστρια, ἐφημ. «Σιφναϊκά Νέα», φ. Δεκεμβρίου 1993.

Προστρέχω λοιπόν εις τήν Ὑ. Ἐ. ὡς Κυβερνήτην καί Κοινόν Πατέρα (τόν ὁποῖον ἐπρόσμενα ἀνυπομόνως), παρακαλῶν νά μέ παρηγορήσῃ διατάττων αὐτάς τάς κοινότητάς νά μοῦ δώσουν τοῦλάχιστον τοῦς τόκους μου διά νά προμηθεύσω πρὸς τό παρόν τά πρὸς τό ζῆν ἀναγκαῖα τῆς οἰκογενείας μου καί τήν σπουδαίαν ἀνατροφὴν τῆς ἢ παραμικρὰ ὅμως ἀναβολή μέ καταντᾶ εἰς ἀμηχανίαν καί ἀθλιότητα.

Μένω δέ εὐσεβάστως καί μέ βαθυτάτην ὑπόκλισιν

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ α<sup>η</sup> Φεβρουαρίου 1828

Ὁ Πολίτης

Ἰωάννης Λειμβαῖος»<sup>23</sup>.

Τό οικονομικό αὐτό ζήτημα τῶν Λειμβαίων δέν εἶχε τέλος, ἀφοῦ τά χρηματικά κεφάλαια τοῦ Κράτους προορίζονταν γιά ἄλλους ἐπείγοντες σκοπούς. Σχετικές μάλιστα ἀναφορές ὑπέβαλε καί αὐτή ἡ σύζυγος τοῦ Ἰωάννη Λειμβαίου στά 1853 καί 1855 κατά τό ἐπόμενο ἔγγραφο, ἀπό τό ὁποῖο συνάγεται ὅτι εἶχαν δανείσει καί τόν μητροπολίτη Σίφνου Καλλίνικο, ὅταν χρειάστηκε χρήματα γιά τήν καταβολή κρατικῆς φορολογίας:

«750/591

Ἐπί τοῦ ἀρ. 7984

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Φεβρουαρ. 1855

Πρὸς τό Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν

Περί τῆς αἰτήσεως τῆς Μαρίας Ἰω. Λειμβαίου

Ἐπιστρέφοντες ἔγκλειστον ὧδε τήν διά τῆς ἐπισημειώσεως ὑμῶν 19 μηνός φθίνοντος διευθυνθεῖσαν πρὸς ἡμᾶς ἀναφοράν τοῦ πληρεξουσίου Δικηγόρου τῆς Κυρίας Μαρίας Ἰω. Λειμβαίου, Σιφνίας, ἀπαιτούσης παρά τοῦ Δημοσίου τήν πληρωμὴν τῶν ἀυλικῶν χρεῶν τοῦ μακαρίτου Μητροπολίτου Σίφνου Κυρίου Καλλινίκου, γνωστοποιοῦμεν εἰς ὑμᾶς ὅτι περί αὐτῆς ταύτης τῆς ὑποθέσεως εἶχεν ἀνενεχθῆ εἰς τό καθ' ἡμᾶς ὑπουργεῖον ἡ ἰδία αὐτῆ Κυρία δι' ἀναφορᾶς τῆς 22 Δεκεμβρίου 1853, ἐδόθη δέ εἰς αὐτήν, διά τοῦ Νομάρχου Κυκλάδων, ἡ ἐν ὀπισθογράφῳ τῆς παρουσίας κοινοποιουμένη, πρὸς πληροφορίαν ὑμετέραν, ἀπάντησις τῇ 4 Μαΐου 1854 ὑπ' ἀριθ. 8157.

Κατ' ἐντολήν τοῦ Ὑπουργοῦ

ὁ Γεν. Γραμματεὺς

(ὑπογραφή)»<sup>24</sup>.

23. Αὐτόθι, φ. Φεβρουαρίου 1997.

24. Γ.Α.Κ./Κ. 28, φ. 2[255/18, Σίφνου Μητροπολίτης].

Παρά ταῦτα, κατά τό ἔτος 1831 ὁ Ἴω. Λειμβαῖος φέρεται ἐνοικιαστής τῶν δημοτικῶν κτημάτων τῆς νήσου Σεριφου, ὅπως συνάγεται ἀπό τό κατωτέρω ἔγγραφο τῆς Δημογεροντίας Ὑδρας:

«Ἀριθ. 95

Ἡ Δημογεροντία Ὑδρας  
Πρός τόν ἐνοικιαστήν τῆς νήσου  
Σεριφου κ. Ἴ. Λειμβαῖον

Πληρώσατε διά λογαριασμόν ἐθνικῆς ἀνάγκης εἰς τήν διαταγήν τοῦ κυρίου Χριστοδοῦλου Ἀλεξάνδρου Σεριφιῶν γρόσια χίλια, ἀριθ. 1000 ἐκ τῆς ὁποίας ὀφείλετε τρίτης δόσεως τῶν ἐφετεινῶν προσόδων τῆς νήσου Σεριφου καί κρατήσατε τήν παροῦσαν μας εἰς ἔνδειξιν πρὸς τήν ἐν Σύρῳ ἐπιτροπήν.

Ἐν Ὑδρᾷ τῇ 1 Ὀκτωβρίου 1831  
Οἱ Δημογέροντες  
(Γ.Σ.) Λάζαρος Κουντουριώτης  
Σταμάτης Ν. Μπουντούρης  
Ἴ. Ὁρλάνδος  
Δημήτριος Γ. Βούλγαρης»<sup>25</sup>.

[Σημειώνεται ὅτι πρόκειται γιά τοὺς, μετὰ τῆ δολοφονία τοῦ Κυβερνήτη Ἴω. Καποδίστρια, ἀντιθέτους πρὸς τῆ συγχροτηθεῖσα νέα Διοίκηση ὑπὸ τοὺς Αὐγ. Καποδίστρια, Θ. Κολοκοτρώνη καί Ἴω. Κωλέττη, σέ ἕναν ἀκόμη ἐμφύλιο κατά τοὺς χρόνους ἐκείνους].

Ἐπίσης, κατά δήλωση τοῦ ἰδίου ἐνώπιον τοῦ «Δικαστηρίου τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν» κατέθεσεν «ὅτι ἐχρημάτισε καθ' ὅλον τό ἔτος 1836 ὄλων τῶν κτημάτων ἐνοικιαστής τῆς ἐν Σίφνῳ διαλελημένης Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου»<sup>26</sup>. Ἀκόμη, ὅπως γνωρίζομε ἀπό πωλητήριο συμβόλαιο τῆς 24ης Μαΐου 1843, «ὁ Νικόλαος Παλαιολόγος, ἄνευ ἐπαγγέλματος, Σίφνιος, κάτοικος Καλαβρύτων» ἐπώλησεν, «ὡς μόνος καί νόμιμος κληρονόμος τῆς ἀποθανούσης μητρὸς του Χρυσάκης Γ. Γρύπου» στήν Μαρία σύζ. Ἰωάννου Λειμβαίου, «τήν μητρικήν οἰκίαν (κατώγιον) κειμένην εἰς τό μέσα Κάστρον τῆς Σίφνου καθῶς καί τόν ἐναντι εὐρισκόμενον χειρόμυλον...» [«Σιφνιακά», 8 (2000), 117, ὑποσ. 58].

Ὅπως συνάγεται ἀπό τά ἀνωτέρω, οἱ Λειμβαῖοι διατηροῦσαν ἀκόμη κάποιαν οἰκονομική δυνατότητα ὥστε νά προέρχονται σέ παρόμοιες

25. Φωκίωνος Γαλανοῦ, *Σέριφος*, Ἀθήνα 1962, Μέρος Α', σ. 141.

26. «Σιφνιακά», 20 (2012), 88.

ἐνέργειες, δὲν ἔπαυαν ὅμως καὶ νὰ διεκδικοῦν, κατὰ καιροῦς, ἀπὸ τὸ Κράτος δικαιώματά τους παλαιὰ πρὸς Ἀρχές τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας (Κοινότητες, Μητροπολίτης Σίφνου), δηλαδή τὰ κεφάλαια τῆς προικοδότησης τῆς Μαρίας Λειμβαίου, ὅπως θὰ ἔκανε κάθε ἄνθρωπος - πολίτης. Ποιά, τελικά, ὑπῆρξεν ἡ ἔκβαση τῆς ὑπόθεσης αὐτῆς (πού θὰ ἀφοροῦσε, ἀσφαλῶς, καὶ ἄλλους πολίτες), δὲν γνωρίζομε.

Τέλος, κατὰ μικρά, ὅπως φαίνεται, διαστήματα ὁ Ἰωάννης Λειμβαῖος ἐργάστηκε α) στό Ὑποπροξενεῖο τῆς Ὀλλανδίας στή Σίφνο<sup>27</sup>, β) ὡς πάρεδρος τοῦ Εἰρηνοδικείου Σίφνου<sup>28</sup> καί γ) ὡς ὑποεπιμελητής τοῦ Τελωνείου Σίφνου<sup>29</sup>. Δὲν ἀποκλείεται μάλιστα βραδύτερα νὰ ἀναγκάστηκε νὰ ἐκπατριστεῖ γιὰ δύομισὶ περίπου χρόνια (1839-Μάϊος 1841) σύμφωνα μὲ «ἐνθυμήσεις» σέ δύο βιβλία του: α) «Γραμματική Γερμανική Ἀκριβεστάτη», Βιέννη 1785, σελ. 13 (λευκή) ὅπου:

*«Καί τότε Ἰωάννου Λειμβαίου. Παρά Μαρίνου*

*Δόπρα Σήρβου, ἐν Ἰασίῳ τὴν 12 Ἰανουαρίου 1839»<sup>30</sup>*  
καί β) «Βοτανική Πρακτική προσηρμοσμένη εἰς τὴν ἰατρικὴν καὶ οἰκονομίαν... ὑπὸ Διονυσίου Πύρρου...», Ἀθήνα 1838», σελ. τοῦ ψευδοτίτλου, ὅπου:

*«Καί τότε Ἰωάννου Λειμβαίου. Ἐν Γαλατσίῳ τὸν Μάϊον 1841»<sup>31</sup>.*

### γ) Πολιτικὴ δραστηριότητα

Ὁ Ἰωάννης Λειμβαῖος ὑπῆρξε συνεργάτης τοῦ διδασκάλου Νικολάου Χρυσογέλου -ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπανάστασης στή Σίφνο-, ὅταν δ' αὐτός ἔφερε κατὰ Μάϊο τοῦ 1822 στό νησί κυβερνητικὴ ἐντολή γιὰ τὴ διεξαγωγὴ ἐράνου ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τῆς Ἐπανάστασης, ὁ Ἰωάννης Λειμβαῖος, παρά τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημά του, προσέφερε 80 γρόσια<sup>32</sup>. Στίς 30 ἰδίου μηνός ὁ Χρυσόγελος, εὕρισκόμενος σέ εἰδικὴ ἀποστολὴ τῆς κυβέρνησης στήν Τήνο, ἔγραφε στόν Λειμβαῖο «νὰ μεταβεῖ στό χωριὸ Ἐξάμπελα νὰ διατάξει (= τακτοποιήσει) τὰ πράγματα, ὥστε νὰ μὴν ἐναντιώνεται πλέον κανένας τῶν ἀχρείων» (= ἀντιθέτων στήν Ἐπανάσταση)<sup>33</sup>, ἀφοῦ οἱ «ἀχρεῖοι» ἐξακολουθοῦσαν νὰ ἀντιμάχωνται τὴν Ἐπανάσταση, μέχρι πού τὸν Μάρτιο τοῦ 1824 ἐνήργησαν κατὰ τοῦ ἐπάρχου Σίφνου Παναγιώτη Καραϊωάννη μὲ ψευδεῖς καταγγελίες ἐναντίον του στήν Κυβέρνηση μὲ τὰ ἤδη γνωστά

27. Ἐφημ. «Σιφνιακά Νέα», φ. Ἰανουαρ. 1949.

28. Πελοποννήσιου, ὁ.π., 90.

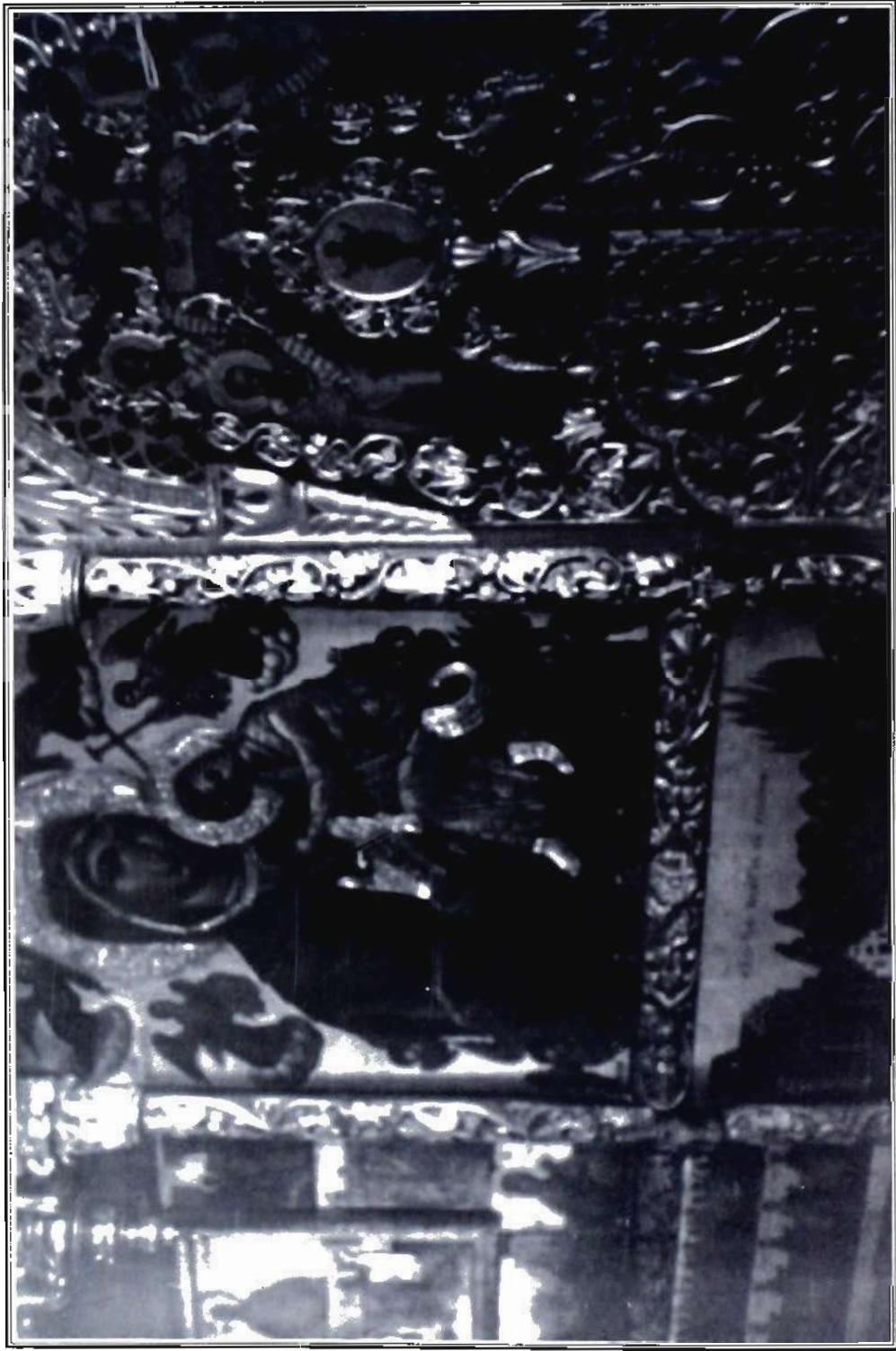
29. «Σιφνιακά», 19 (2011), 49-61.

30. Ἀνδριώτη - Οἰχαλιώτη, ὁ.π., 94.

31. Αὐτόθι, 133.

32. «Σιφνιακά», 7 (1999), 119.

33. «Σιφνιακά», 17 (2009), 10.



Άγιος Σόζων Απολλωνίας. Τέμπλο. Φωτ. Σ.Μ. Σφμεωνίδη (1962).



δυσάρεστα αποτελέσματα<sup>34</sup>. Τό ἔγγραφο τῶν καταγγελιῶν, μέ πιέσεις τῶν οἰκονομικά ἰσχυρῶν τοῦ νησιοῦ Μπάων, Ἰωάννη καί Κωνσταντίνου, προσυέγραψαν καί ἄλλοι τῶν προυχόντων, ὅπως καί ὁ Ἰω. Λειμβαῖος<sup>35</sup> πού φαίνεται πῶς δέν ἠμπόρεσε νά κάνει διαφορετικά.

Στίς 26 Σεπτεμβρίου 1827 οἱ ἐκλέκτορες τῆς ἐπαρχίας Σίφνου ἀνέδειξαν τόν Ἰωάννη Λειμβαῖο «ἀντιπρόσωπο» = βουλευτή τῆς Ἐπαρχίας μέ τό ἐπόμενο πρακτικό τους:

«Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἐκλέκτορες τῆς ἐπαρχίας Σίφνου, Μήλου καί Κιμώλου δι' ἐπισήμων ἐγγράφων ἀπό τάς κοινότητας, συνελθόντες εἰς τήν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης διά νά ἐκλέξωμεν τόν ἀντιπρόσωπον καί νά τόν ἀποστείλωμεν εἰς τήν ἐθνικήν βουλήν καί ἐπειδή διαφωνοῦμεν εἰς τήν ἐκλογήν, τῇ δυνάμει τοῦ νόμου, ἐκλέξαμεν τῇ τῶν πλειόνων φήφω ἀντιπρόσωπον τῆς ἐπαρχίας μας τόν κύριον Ἰωάννην Λειμβαῖον, πατριώτην τίμιον καί ἄξιον νά ἀναδεχθῇ τό βᾶρος τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ὑπουργήματος. Παρακαλοῦμεν λοιπόν τήν ἐθνικήν βουλήν νά τόν ἀναγνωρίσῃ τοιοῦτον καί δεχθῇ μέλος της νόμιμον (καθ' ὃ ἀπεφασίσαμεν τῇ τῶν πλειόνων φήφω) διά νά συνεργῇ καί συμπράττῃ μετά τῶν λοιπῶν εἰς τά συμφέροντα τῆς πατρίδος.

Αἱ δέ φῆφοι τῆς ἐπαρχίας μας εἶναι δεξαοκτώ, ἐννέα ἐκ τῆς Σίφνου, ἕξ ἐκ τῆς Μήλου καί τρεῖς ἐκ τῆς Κιμώλου.

Τῇ 26ῃ Σεπτεμβρίου 1827

Οἱ ἐκλέκτορες τῆς μητροπόλεως

Πέτρος Κωνσταντίνου Μπαῶς

Γιακουμῆς Βαφίας

Οἱ φέροντες τούς ἕξ φῆφους τῆς Νήσου

Μήλου καί ἐκλέκτορες αὐτῆς

Κανέλλης Γρηγόριος, ἰατρός

Ἰάκωβος Ἀρμένης

Ὁ φέρων τάς φῆφους τῆς Κιμώλου

καί ἐκλέκτωρ αὐτῆς

Οἰκονόμος Σάρδης βεβαιῶ

Πιστοποιοῦμεν ὅτι αὐταί αἱ ὑπογραφαί εἰσὶν γνήσιοι καί ἀληθεῖς.

Οἱ δημογέροντες τῆς Σίφνου

Πέτρος Κωνσταντίνου Μπαῶς

Ζαννῆς Ἀλεξ. Καμπάνης»<sup>36</sup>.

34. «Σιφνιακά», 1 (1991), 5-60.

35. Αὐτόθι.

36. Πελοποννήσιου, ὅ.π., 89-90. Βλ. καί Γ.Δ. Δημακόπουλου, *Αἱ Κυβερνητικαί Ἀρχαί τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας*, «Ἐρασιστῆς», ἔτος Δ', τεῦχος 22, Ἀθήνα 1966,

Ἡ θητεία τοῦ Λειμβαίου στή Βουλὴ ὑπῆρξε σύντομη γιατί μέ φήφισμά της (18-1-1828) διαλύθηκε καί στή θέση της ἰδρύθηκε τό συμβουλευτικό σῶμα «Πανελλήνιον» τῆς νέας διοίκησης τοῦ Κυβερνήτη Ἰω. Καποδίστρια. Τόν ἴδιο χρόνο καί τό τελευταῖο δεκαήμερο τοῦ Αὐγούστου ἔφτασε στή Σίφνο ὁ κυβερνητικός ἐπίτροπος Ἰακωβάκης Ρίζος ὁ ὁποῖος μετέφερε κυβερνητικές ὁδηγίες στοὺς δημογέροντες τοῦ νησιοῦ σχετικές μέ τή διοίκηση τοῦ τόπου, τή διοργάνωση ὑπηρεσιῶν, τή φορολογία, τήν Παιδεία καί τή στρατολόγηση ἀνδρῶν. Τό τελευταῖο ἀπό τά ἔργα αὐτά ἀνέθεσε ὁ Ρίζος στόν δημογέροντα Ζαννῆ Ἀλ. Καμπάνη καί στόν πρόκριτο Ἰωάννη Λειμβαῖο<sup>37</sup>. Τότε στρατολόγησαν «14 νέους ἐθελοντές διά τό Ναυτικόν Σῶμα», τά δέ ἔξοδά τους «διά φωμί, σιτηρέσιον, ναύλους καί ἐφόδια διά τούς τακτικούς τούτους εἰς Ναύπλιον ἔφθασαν εἰς τό ποσόν τῶν 595 γροσίων καί 32/40», ἔγραφε στίς 20 Ὀκτωβρίου 1828 ὁ Λειμβαῖος στό ναύαρχο Χεῦδεν, οἱ δέ μισθοί του ἀπό τή βουλευτική ἀποζημίωση, πού δέν τοῦ καταβλήθηκαν ποτέ καί τόν ἐπιβάρυναν λόγω τῆς παραμονῆς του στό Ναύπλιο, ἀνῆλθαν στό ποσόν τῶν 568,05 γροσίων, ὅταν τοῦτος, ὅπως προαναφέρθηκε, εἶχε περιέλθει σέ οἰκονομική δυσπραγία<sup>38</sup>. Ὑπῆρξαν βέβαια καί ἐκεῖνοι πού, προκειμένου νά ἀκυρώσουν τήν ἐκλογή του ὡς βουλευτοῦ, τόν κατηγόρησαν ὅτι «ἐπαρρησιάσθη καί παρρησιάζεται ἐπίτροπος τοῦ ἐνταῦθα Ὀλλανδικοῦ Ἀντιπροξενείου καί Σερίφιος τήν πατρίδα», ὅτι δηλ. ἦταν πράκτορας τῆς Ὀλλανδίας, ἐνῶ ἀντιπρόξενος ἦταν ὁ Δημήτριος Μυτιληναῖος. Ἀλλά καί τόν ἐπόμενο χρόνο 1829, Σεπτεμβρίου 13, διατελοῦσε «Διευθυντής τοῦ Προξενείου Κάτω Χωρῶν», δηλ. ὑπάλληλος τοῦ Ἀντιπροξενείου<sup>39</sup>. Ἀργότερα, στίς 30 Ἀπριλίου 1833, ὁ Λειμβαῖος ἔγραφε στήν τότε Κυβέρνηση γιά τίς ἀνωτέρω δαπάνες του, πού δέν τοῦ κατεβλήθησαν, καί ζήτησε νά τόν διορίσει τοῦλάχιστον σέ κάποια θέση<sup>40</sup>. Ἔτσι στά 1835 ἀνευρίσκεται ἀρεδρος τοῦ Εἰρηνοδικείου Σίφνου, ἐνῶ στά 1837, Ἰανουαρίου 18, ἐπιβεβαίωσε τό πρωτόκολλο τῶν πρακτικῶν τῆς 15ετοῦς ἐνοικιάσεως τῶν κτημάτων τῆς διαλυθείσης Μικρῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου ὡς «ὑποεπιμελητής» τοῦ ἐνταῦθα Τελωνείου (ἐν ἐλλείψει Οἰκονομικοῦ Ἐπιτρόπου καί Διοικητικοῦ Ταμίου)<sup>41</sup>.

125, ὅπου «τὴν Βουλὴν ἀπήρτισαν 93 βουλευταί. Οἱ ἡμίσεις περίπου ἐξ αὐτῶν προσήλθον μετὰ τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ σώματος, τινές δέ ὀλίγον πρό τῆς λήξεως αὐτῶν. Τελευταῖος ἔφθασε ὁ Ἰωάννης Λειμβαῖος (30 Δεκεμβρ. 1827)».

37. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἱστορία τῆς Σίφνου*, Ἀθήνα 2002 (Β' ἔκδοση), 276.

38. Πελοποννήσιου, ὁ.π., 90.

39. «Σιφνιακά», 7 (1999), 77.

40. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἱστορία*, 261.

41. «Σιφνιακά», 19 (2011), 49-51.

## δ) Στην ύπηρεσία τῆς Παιδείας - Ἐκπαίδευσης

Ὁ Ἰωάννης Λειμβαῖος ὑπῆρξε καθ' ὅλη τή διάρκειά τῆς ζωῆς του σταθερός προστάτης-ὑπηρετῆς τῆς Ἐκπαίδευσης στή Σίφνο, εἴτε ὡς ἐπίτροπος ἢ ἔφορος τῆς Σχολῆς τῆς, εἴτε ὡς ὑπερασπιστής γενικά τῆς Παιδείας καί τῆς Νεολαίας τοῦ νησιοῦ μέ ἀναφορές καί προσωπικές παραστάσεις στά κέντρα Διοίκησης ζητώντας θεραπεία τῶν ἐκάστοτε ἐμφανιζομένων προβλημάτων καί ἀναγκῶν πού δέν ἦταν καί λίγα. Ἡ σημασία πού ἀπέδιδε στή μόρφωση τῶν νέων ἀνθρώπων ἀποδεικνύεται ἀπό τό γεγονός ὅτι, ἐκτός ἀπό τόν γιό του, στά σχολεῖα τῆς Σίφνου, Ἀλληλοδιδασκτικό καί Ἑλληνικό, σπούδασαν καί τά κορίτσια του<sup>42</sup>, πρᾶγμα πού δέν συνηθίζονταν τότε ἀπό τούς γονεῖς.

Ὁ Ἰωάννης Λειμβαῖος διετέλεσε ἐπίτροπος τῆς Σχολῆς Σίφνου περί τά τριάντα χρόνια καί ἄς μὴν ὑπάρχουν σχετικές συνεχεῖς μαρτυρίες γιά πιστοποίηση τῆς θέσης αὐτῆς. Μόνιμα αἰτήματα ἐφόρων καί γονέων τῶν μαθητῶν ἦταν ἡ τακτική καταβολή τῶν μισθῶν τῶν διδασκάλων, ἡ συντήρηση τῶν οἰκοδομῶν τῶν σχολείων ἢ ἡ ἐνίσχυσή τους σέ ἐκπαιδευτικό προσωπικό καί διδασκτικά βιβλία. Ὁ ἴδιος, φανατικός συλλέκτης βιβλίων πού φρόντιζε νά προμηθεύεται κάθε νέα ἐνδιαφέρουσα ἔκδοση, μεριμνοῦσε καί γιά βιβλία τῆς Σχολῆς, ὅπως λ.χ. ὅταν φρόντισε νά περιέλθει στή βιβλιοθήκη τῆς τό «*Λεξικόν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τρίτομον... ὑπό Ἀνθίμου Γαζῆ... Βιέννη 1836*». Στην ἐν λόγω ἔκδοση, στή σελ. ψευδοτίτλου σημείωσε: «*διὰ τήν ἑλληνικήν σχολήν... ἐν Σίφνω τήν 31 Μαΐου 1836. Ὁ ἐπιστάτης τῆς Συνδρομῆς τοῦ παρόντος λεξικοῦ Ἰ. Λειμβαῖος*»<sup>43</sup>.

Ἡ θητεία του ὡς ἐφόρου τῆς Σχολῆς πιθανολογοῦμε ὅτι ἔλαβε τέλος τό ἔτος 1861, σέ μεγάλην ἡλικία δηλαδή, ὅταν παρέδωσε στόν δημαρχεύοντα Σίφνου τό Ἀρχεῖο τῆς Σχολῆς καί τόν Κώδικά τῆς<sup>44</sup>. Αὐτά τά πολύτιμα στοιχεῖα ἔχουν δυστυχῶς ἀπωλεσθεῖ ἀπό τήν ἀκηδία τῶν μεταγενεστέρων. Ὅχι ἀπό τούς Σερίφιους Σιφνίους, ὅπως ὁ Ἰω. Λειμβαῖος. Ἐκεῖνος καλά τά φύλαγε μέχρι τότε, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ.

42. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Τά Γράμματα*, 32, ὅπου ἀπό τά παιδιά τοῦ Ἰω. Λειμβαῖου καταγράφονται τό ἔτος 1829 ὁ Πέτρος, μαθητής τῆς Β' τάξης τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς καί ἡ Αἰκατερίνη τῆς Δ'. Ἡ Ἑλένη σπούδαζε κατά τά ἔτη 1836-1838 καί ἡ Θεοφανῶ τό 1842 [*«Σιφνιακά»*, 3 (1993), 91].

43. Ἀνδριώτη - Οἰχαλιώτη, *δ.π.*, 132.

44. *«Σιφνιακά»*, 5 (1995), 97.

ε) Τά γραπτά κείμενα τῆς ἔρευνας

- 1825, Μαρτίου 30. Ἐγράφη καί ὑπέγραψε ὡς μάρτυς τό προικοσύμφωνο τοῦ Ἀποστολάκη Γρυπάρη<sup>45</sup>.
- 1827, Ἰουνίου 14. Ὁ Ἰωαννίκιος, ἀρχιδιάκονος καί ἡγούμενος τῆς Παναγίας Βρυσιανῆς, μέ τή διαθήκη του κατέστησε τόν Ἰω. Λειμβαῖο ἕναν ἀπό τούς ἐπιτρόπους ἐκτέλεσῆς τῆς<sup>46</sup>.
- 1827, Ὀκτωβρίου 4. Τό Κοινό Σερίφου σέ Γενική Συνέλευση τόν κατέστησε μέλος ἐπιτροπῆς γιά τήν ἐξέταση καί ρύθμιση ζητημάτων τῆς Μονῆς Ταξιάρχου τοῦ νησιοῦ<sup>47</sup>.
- 1828, Σεπτεμβρίου 10. Συνυπέγραψε πρόσκληση τῶν προκρίτων Σίφνου πρὸς τόν διδάσκαλο Γ. Ψαράυτη νά ἀναλάβει σχολάρχης τῆς Σχολῆς<sup>48</sup>.
- 1828, Ὀκτωβρίου 29. Μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 188 συμφωνητικό μεταξὺ Κοινότητος - Γ. Ψαράυτη γιά ἀνάληψη τῆς σχολαρχίας ὁ διδάσκαλος ἀποδέχτηκε ἐπιτρόπους τῆς Σχολῆς τούς Ἰω. Λειμβαῖο καί Ἀπόστ. Γρυπάρη<sup>49</sup>.
- 1829, Σεπτεμβρίου 13. Ὡς διευθυντῆς τοῦ Ἀντιπροξενείου τῶν Κάτω Χωρῶν ἐπεκύρωσε ἀντίγραφο τῆς διαθήκης τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου Ἀγαπίου<sup>50</sup>.
- 1829, Νοεμβρίου 4. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ Κοινοῦ Σχολείου Πέτρος Μπαῶς - Ἰωάννης Λειμβαῖος κατέστρωσαν γενικόν πίνακα τῆς οἰκονομικῆς κατάστασης τῆς Σχολῆς<sup>51</sup>.
- 1829. Κατ' αὐτό τό ἔτος ὁ ἐκ τῶν ἐφόρων τῆς Σχολῆς Ἰω. Λειμβαῖος κατέθεσε 28 γρόσια (σέ ἔρανο τῶν γονέων) ὑπέρ τοῦ διδασκάλου Ν. Σπεράντσα ἐπειδὴ καθυστεροῦσε ἡ πληρωμὴ τοῦ μισθοῦ του<sup>52</sup>.
- 1830, Ἀπριλίου 20, ἀπεστάλησαν ἀπὸ τόν διδάσκαλο στό Ἰάσιο Λουκά Λιβάνιο, Σερίφιον, «τῶ κυρίῳ Ἰωάννη Λειμβαίῳ, εἰς Σίφνον» ἢ «Ἐγκυκλοπαιδεῖα ἐλληνικῶν μαθημάτων» τοῦ Στεφ. Κομμητᾶ, τόμοι Η' (Βιέννη 1812), ΙΑ', 1813 καί ΙΒ', 1814. [Ὁ Λιβάνιος, διδάσκαλος στό Ἰάσιο καί στή συνέχεια ἰδρυτῆς καί διευθυντῆς σχολῆς στή Σέριφο (1816-1821). Τό 1828 διορίστηκε διδάσκαλος καί ὑπηρέτησε μέχρι τοῦ θανάτου του (1865)]<sup>53</sup>.

45. Πετροπούλου, *Μνημεῖα*, 193-195.

46. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἡ Κυρία Βρυσιανή*, ἐν Ἀθήναις 1966, 82.

47. Κώδικας Ἱ. Μονῆς Ταξιάρχου Σερίφου, 17-18.

48. «Σιφνιακά», 9 (2001), 170.

49. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἱστορία*, 276.

50. «Σιφνιακά», 7 (1999), 77.

51. «Σιφνιακά», 20 (2012), 159-160.

52. «Σιφνιακά», 3 (1993), 10.

53. Ἀνδριώτη - Οἰχαλιώτη, *δ.π.*, 110-113.

- 1831, Δεκεμβρίου 2. Συνυπέγραψε με άλλους γονεῖς ἀναφορά πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευση γιὰ τὴ Σχολὴ Σίφνου ἢ ὁποῖα ἔχρηζε ἐπισκευῶν καὶ εἶχε ἀνάγκη τριῶν διδασκάλων «διότι ἡ Νεολαία ὑπερέβαινε τὸν ἀριθμὸν τῶν τριακοσίων παιδῶν...»<sup>54</sup>.
- 1832, Ἀπριλίου 27. Συνυπέγραψε με άλλους γονεῖς ἀναφορά πρὸς τὴ Δημογεροντία Σίφνου γιὰ τὴν διακοπὴ λειτουργίας τῆς Σχολῆς μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ διδασκάλου Γ. Ψαραύτη<sup>55</sup>.
- 1832, Ἰουνίου 19. Ἐφορος τῆς Σχολῆς μετὰ τῶν μητροπολίτου Σίφνου Καλλινίκου καὶ Μαρίνου Πάου<sup>56</sup>.
- 1833, Φεβρουαρίου 20. Συνυπέγραψε, με άλλους γονεῖς τοῦ Κάστρου Σίφνου, ἀναφορά γιὰ τὴ συνέχιση λειτουργίας τῆς Σχολῆς<sup>57</sup>.
- 1834, Αὐγούστου 12. Ὁ μοναχὸς Γεράσιμος Ἀβρανόπουλος, ἰδρυτὴς τῆς Μονῆς Παναγίας τοῦ Βουνοῦ, ἠθέλησε, κατὰ τὴν ἀπουσία του ἀπὸ τὴ Σίφνο, νὰ καταστήσει ἐπιτρόπους-ἐφόρους του στὴ Μονὴ ἀριθμὸ πολιτῶν διακεκριμένων μεταξύ αὐτῶν καὶ ὁ Ἰω. Λειμβαῖος<sup>58</sup>.
- 1834, Νοεμβρίου 11. Κάτοικοι-γονεῖς τῆς Σίφνου, καὶ ὁ Ἰω. Λειμβαῖος, ζητοῦν με ἔγγραφό τους τὴ μετεγκατάσταση τῆς Σχολῆς σὲ μοναστήρι τῆς Φυτειᾶς<sup>59</sup>.
- 1836, Αὐγούστου 7. Ἐγγυητὴς ἐνεργηθείσης δημοπρασίας ἐνοικίασης μοναστηριακῶν κτημάτων<sup>60</sup>.
- 1843, Ὀκτωβρίου 30. Ἐγραψε καὶ ὑπέγραψε πράξη ἀφιέρωσης ἀκινήτων ἀπὸ τὸν χωρεπίσκοπο Σερίφου Θεόδωρο ὑπὲρ τῆς Μονῆς Ταξιάρχου<sup>61</sup>.
- 1845, Ἀπριλίου 7. Ἀπονεμήθηκε στὸν Ἰω. Λειμβαῖο τὸ χαλκοῦν Ἀριστεῖο τοῦ Ἀγῶνα:

«Ἀφοῦ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς ἐπεφόρτισε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν νὰ ἀπονέμη εἰς τὸν Κύριον Ἰωάννην Λειμβαῖον οἰκονόμου, ἐντίμως μεθέξαντα τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἡρωικοῦ ἀγῶνος, τὸ συσταθὲν τὴν 18/30 Σεπτεμβρίου 1835 χαλκοῦν ἀριστεῖον, παραδίδεται τοῦτο εἰς αὐτὸν με τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ τὸ φέρῃ εἰς πᾶσαν περίστασιν καὶ πρὸς πιστοποίησιν τούτου τῷ ἐγχειρίζεται συγχρόνως τὸ παρὸν Δίπλωμα.

54. Καρόλου Ἰ. Γκιών, *Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου*, ἐν Σύρω 1876, σελ. μζ'.

55. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, *Τὰ Γράμματα*, 43.

56. Αὐτόθι, 44.

57. «Σιφνιακά», 3 (1993), 10.

58. «Σιφνιακά», 6 (1998), 109.

59. Αὐτόθι, 131-132.

60. ΓΑΚ/Μοναστηριακά, Φάκ. 539.

61. Κώδικας τῆς Μονῆς, φ. 75.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Ἀπριλίου 1845  
Τό Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν  
(Τ.Σ.) Ὑπογραφές»<sup>62</sup>.

- 1861, Ἰουνίου 16. Ὁ Ἰωάννης Λειμβαῖος, ἐπίτροπος τῆς Σχολῆς Ἁγίου Τάφου τῆς Σίφνου, παρέδωσε στόν δημαρχεῦοντα Σίφνου τό Ἀρχεῖο τῆς Σχολῆς<sup>63</sup>.
- 1862, Δεκέμβριος. Ὁ Ἰω. Λειμβαῖος ἐφήφισε στό Δημοφῆφισμα Ἐκλογῆς Βασιλέως<sup>64</sup>.

Ὁ Ἰω. Λειμβαῖος ἔχει συντάξει καί πέντε ἐπιστολές ἀπό 17 Μαρτίου 1860-10 Ἰανουαρίου 1861 γιά λογαριασμό τῆς συζύγου του Μαρίας πρὸς τὴν ἀδελφή της Ἑλένη, σύζυγον Πετράκη Ταταράκη, στή Μῆλο. [Βλ. Ἑλένης Δαλαμπέρα, *Προγονικό*, Ἀθήνα 1988, 167-174]. Τά κείμενα τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν φανερώουν τόν συντάκτη τους ἀνθρωπον εὐγενῆ, μέ ἰδιαίτερη μόρφωση καί ἄριστον γνώστη τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Αὐτός, πράγματι, ὑπῆρξεν ὁ Σιφνιός ἀπό τῆ Σέριφο Ἰωάννης Λειμβαῖος: διακεκριμένη προσωπικότητα τῆς κοινωνίας τῆς Σίφνου.



62. Ἄντ. Τρούλλου, *Βίβλος...*, 341.

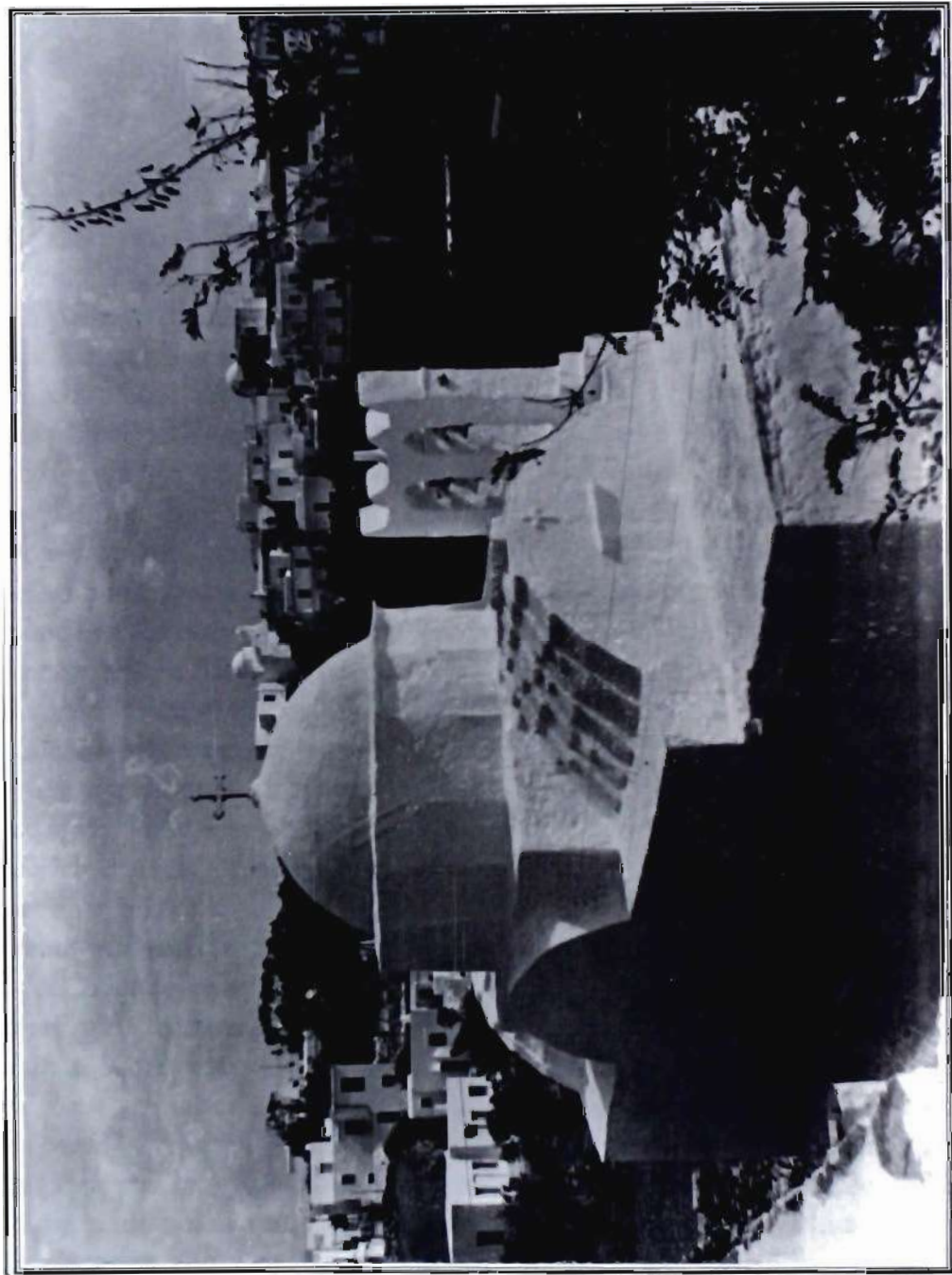
63. «Σιφνιακά», 5 (1995), 97.

64. «Σιφνιακά», 2 (1992), 147.

## ΣΙΦΝΙΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Τό θέμα τῶν πολυαρίθμων Σιφνίων διδασκάλων πού δίδαξαν τούς Ἑλληνας κατά παλαιούς, ιδιαίτερα, χρόνους εἶναι πολύ μεγάλο, ἤ, καλύτερα δέν ἔχει κάποιο τέλος καί ἄς μή φανεῖ τοῦτο ὑπερβολή. Αὐτός βέβαια εἶναι καί ὁ λόγος πού, κατά καιρούς, ἐπανερχόμαστε σ' αὐτό μέ συμπληρώσεις νέων στοιχείων, παρά τά ὅσα ἔχομε γράφει σέ εἰδικές ἐργασίες μας. Πρέπει νά σημειώσουμε ἀκόμη χάριν τῶν μελλοντικῶν ἐρευνητῶν τοῦ θέματος (ὀφέποτε φανοῦν αὐτοί) ὅτι ἡ ἔρευνα στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους γιά ἕναν ἕκαστο τῶν διδασκάλων δέν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ. Ἄν δηλαδή θέλουμε πληρέστερα βιογραφικά τους, πρέπει νά ἀνατρέξουμε, ὄχι μόνο στούς ἀτομικούς φακέλλους τους, πρᾶγμα πού ἤδη ἔχομε ἐπιχειρήσει, ἀλλά καί στούς ἀρχεῖακούς φακέλλους ἐνός ἐκάστου σχολείου στά ὁποῖα μετατέθηκαν καί δίδαξαν κατά καιρούς οἱ διδάσκαλοι. Τό ἔργο τοῦτο ἐπιχειρήσαμε μερικῶς ἐξ αἰτίας παραλόγων ἐμποδίων τῆς κυρίας πού διηύθυνε μερικά χρόνια τά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (ὅταν πραγματοποιούσαμε τίς σχετικές ἔρευνές μας), ὅπως λ.χ. ἡ χορήγηση 4 μόνον φωτοτυπιῶν ἐγγράφων τήν ἡμέρα, ἄν καί ἡ ἔρευνά μας ἀπέδιδε 50 ἢ 60 ἔγγραφα κ.ἄ. Μέ τέσσερα μόνον ἔγγραφα ἡμερησίως ἡ ἔρευνα δέν θά εἶχε τελειωμό, ἀκόμη καί ἄν τά ἀντιγράφαμε μέ τό χέρι ὅπως κάναμε ὅταν πρωτοαρχίσαμε τό ἔτος 1957 τίς ἔρευνές μας πού τά φωτοτυπικά μηχανήματα ἦταν ἄγνωστο εἶδος στήν Ἑλλάδα γι' αὐτό καί καταδαπανούσαμε μεγάλο χρονικό διάστημα στήν ἀντιγραφή σέ βάρος τῆς προόδου τῆς ἔρευνας. Ἀντίθετα βέβαια μέ ὅσα συμβαίνουν στό ἐξωτερικό, ὅπως λ.χ. στά Ἀρχεῖα τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου ἐπιδαφιλεύουν στούς προσερχομένους ἐρευνητές ἀπό τά πέρατα τῆς γῆς κάθε δυνατή τεχνική βοήθεια καί ἐξυπηρέτηση. Ὅλες οἱ ἐκεῖ ἔρευνές μας εἶναι φιλομογραφημένες ἀπό εἰδικό τεχνικό ἐργαστήριο τοῦ Ἀρχείου, ἀντί καταβολῆς βέβαια τῶν ἐξόδων, μέ ὄφελος ὅμως πολλοῦ χρόνου καί ἀπόκτησης μεγάλου ἀριθμοῦ ἐγγράφων κάθε φορά (λ.χ. 600, 800, 1000 καί πλέον τεμαχίων) πού ἄν τά ἀντιγράφαμε μέ τό χέρι ἀκόμη θά εἴμασταν στή Ρώμη.

Καθιερώνουμε λοιπόν ἀριθμό σελίδων τοῦ περιοδικοῦ μέ τίτλο «Σίφνιοι Διδάσκαλοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ» μέ σκοπό τήν καταχώριση σ' αὐτές



Ἡ Παναγία τοῦ Μπαροῦ. Φωτ. Σ. Μ. Συμεωνίδη (1962).



συμπληρωματικῶν στοιχείων ἢ καί ἀνασύνταξη παλαιότερων κειμένων μας γι' αὐτούς πρὸς πληρέστερη ἐνημέρωση τῶν βιογραφιῶν τους.

Τὰ κατωτέρω δημοσιευόμενα ἔγγραφα ἀνήκουν στὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους μέ στοιχεῖα: ΥΕΔΕ α) Θυρίς 92 - Φάκ. 18, Διορισμοί, παύσεις καί μεταθέσεις προσωπικοῦ, β) Θυρίς 93 - Φάκ. 18, Ὀρκοδοσίαι τοῦ προσωπικοῦ καί γ) Θυρίς 85, Φάκ. 2.

Α'. ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ ΑΝΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ  
ΕΛΛΗΝΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ὁ Γεώργιος Ἄντ. Σταυριανός γεννήθηκε τό ἔτος 1826 καί σπούδασε στὰ σχολεῖα τῆς Σίφνου, τό Ἀλληλοδιδασκτικό [1836-1838] καί Ἑλληνικό [1838-1842], ἴσως καί σέ Γυμνάσιο, ἄγνωστο ὅμως σέ ποιό. Ἀμέσως μετά εἰσῆλθε στόν ἐκπαιδευτικό κλάδο καί μέ Β. Δ/γμα τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1849 διορίστηκε Β' Διδάσκαλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου Κέας. Στίς 17 Σεπτεμβρίου 1849 ἔδωσε ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Δ. Καλλιφρονᾶ τόν ὄρκο τῆς ὑπηρεσίας [βλ. τό πανομοιότυπό του στὰ «Σιφνιακά», 10 (2002), 84]. Μετά ταῦτα τό Ὑπουργεῖο ἔγραφε στόν Νομάρχη Κυκλάδων τό ἐπόμενο ἔγγραφο, διαβιβαστικό τοῦ πρωτοκόλλου ὀρκοδοσίας του (μέ τό ὄμοιο τοῦ νεοδιορισθέντος «Γυμνασιάρχου Σύρου κυρίου Σπ. Φυντικλῆ»), ἔχει δέ ὡς ἐξῆς:

«Ἀριθ. 3653.3654      Τῆ 27 Σεπτεμβρίου 1849, Ἀθῆναι  
2404                      Πρὸς τόν Νομάρχη Κυκλάδων.

Διευθύνονται ἀντίγραφα τῶν πρωτοκόλλων τῆς ὀρκοδοσίας τοῦ Γυμνασιάρχου Σύρου Σπ. Φυντικλῆ καί τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου Κέας Γ. Σταυριανοῦ.

Διευθύνονται πρὸς ὑμᾶς διά τοῦ παρόντος ἀντίγραφα ἐπίσημα τῶν πρωτοκόλλων τῆς ὀρκοδοσίας

1) τοῦ ἤδη διορισθέντος Γυμνασιάρχου Σύρου κυρίου Σπ. Φυντικλῆ καί  
2) τοῦ Δευτέρου Διδασκάλου εἰς τό Ἑλληνικόν Σχολεῖον Κέας κυρίου Γ. Σταυριανοῦ

διά νά προσαρτήσητε αὐτά ὁμοῦ μέ ἀντίγραφα τῶν διπλωμάτων των εἰς τό ὅποῖον θέλετε ἐκδώσει πρῶτον χρηματικόν ἔνταλμα περί πληρωμῆς τοῦ μισθοῦ των.

Ὁ Ὑπουργός  
(ὑπογραφή)».



σου Σερίφου σχολείου, ὡς ἔχον ὀλίγους μαθητάς σχετικῶς, δύναται νά κυβερνηθῆ ὑπό κατωτέρου διδασκάλου, καί κατάλληλον νά διορισθῆ εἰς τό σχολεῖον τοῦτο θεωρῶ τόν κύριον Γ. Σταυριανόν, διδάσκαλον δεύτερον νῦν τοῦ ἐν Κέῳ ἑλλ. σχολείου. Ἐντί τούτου δέ εἰς Κέῳ, λαμβάνω τήν τιμήν νά προτείνω τόν κύριον Σπ. Ἀναζηρόπουλον, νέον ἔχοντα, κατὰ τήν γνώμην τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, τήν ἀπαιτουμένην εἰς τήν τοιαύτην θέσιν δευτέρου διδασκάλου ἰκανότητα.

Ἐποβάλλων ἐπί τούτοις προσκείμενον ὧδε τό ἀνήκον σχέδιον Διατάγματος, παρακαλῶ ταπεινῶς τήν Ἑμ. Μεγαλειότητα ἵνα εὐδοκῆσῃ καί κυρώσῃ αὐτό.

Ἐποσημειοῦμαι κ.τλ.

Ἀθήνησι τῇ 25 Νοεμβρίου 1850

Ὁ Ἐπουργός

(ὑπογραφή)».



«ΟΘΩΝ

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατά πρότασιν τοῦ Ἡμετέρου Ἐπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίας Παιδείας, ἀπολύομεν τῆς διδασκαλικῆς ὑπηρεσίας τόν διδάσκαλον Πάρον Π. Χαμάρτον μετατιθέντες ἀντί τούτου εἰς Πάρον τόν διδάσκαλον Σερίφου κύριον Θ. Γαϊτάνον. Προβιβάζομεν δέ εἰς τήν θέσιν τούτου ἐν Σερίφῳ τόν δεύτερον διδάσκαλον Κέας κύριον Γ. Σταυριανόν, ἐπί μηνιαίῳ μισθῷ δραχμῶν ἑκατόν καί τριάκοντα (130), διοριζομένου δευτέρου διδασκάλου εἰς Κέαν ἀντ' αὐτοῦ, τοῦ κυρίου Σπ. Ἀναζηροπούλου, ἐπί μηνιαίῳ μισθῷ δραχμῶν ἑκατόν (100).

Παραγγέλλεται νά ἐκτελέσῃ τό παρόν Ἡμῶν Διάταγμα ὁ ἡμέτερος Ἐπουργός τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίας Παιδείας. Ἀθήνησι τῇ 6 Δεκεμβρίου 1850.

Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως

Ἡ Βασίλισσα

Ἀμαλία

Πρός τό ἐπί τῶν Ἐκκλησ. κτλ. Ἐπουργεῖον

Περί διορισμοῦ κτλ. διδασκάλων».

Μετά τήν ὑπογραφή τοῦ Διατάγματος, ὁ Ἐπουργός τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀπέστειλε στόν Νομάρχη Κυκλάδων τήν ἐπομένη ἐντολή σχετικήν μέ τίς γενόμενες ἀλλαγές, οἱ ὁποῖες ἀπέβλεπαν στήν τακτοποίηση στήν Κέα τοῦ διδασκάλου Σπ. Ἀναζηρόπουλου, πού κατάγονταν ἀπ' αὐτό τό νησί, ἀλλά καί διαταγές στόν ἀπολυόμενον καί τούς μετατιθέμενους:

Πρὸς τὸν Νομάρχην Κυκλάδων.

Πρὸς γνῶσιν καὶ ὁδηγίαν σας εἰς τὰ περαιτέρω, εἰδοποιοῦμεν ὑμᾶς, κύριε Νομάρχα, ὅτι εἰς τὸν ὁποῖον διοικεῖτε νομόν ἐγένοντο αἱ ἐξῆς μεταβολαί.

α) Ὁ μέχρι τοῦδε ἑλληνοδιδάσκαλος Πάρου κύριος Π. Χαμάρτος ἀπελύθη τῆς διδασκαλικῆς ὑπηρεσίας, μετατεθέντος εἰς τὴν θέσιν του τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου Σερίφου κυρίου Θ. Γαϊτάνου, ἐπὶ τῷ αὐτῷ μισθῷ τῶν 130 δραχμῶν κατὰ μῆνα.

β) Ἀντὶ τοῦτου εἰς Σέριφον μετετέθη μέ προβιβασμόν ὁ κύριος Γεώργιος Σταυριανός, μέχρι τοῦδε δεύτερος διδάσκαλος τοῦ ἐν Κέῳ ἑλληνικοῦ σχολείου, ἐπὶ μηνιαίῳ μισθῷ ὁμοίως δραχμ. 130.

καὶ γ) Εἰς τὸ ἐν Κέῳ ἑλληνικόν σχολεῖον, ἀντὶ τοῦ κυρίου Σταυριανοῦ, διωρίσθη διδάσκαλος μέ μισθόν ἑκατόν (100) δραχμῶν κατὰ μῆνα ὁ κύριος Σπυρίδων Ἀναζηρόπουλος, προσκληθεὶς νὰ παρουσιασθῆ προηγουμένως ἐνώπιον ὑμῶν, ἵνα ὁμόσῃ τὸν ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας.

Ὅθεν θέλετε μᾶς ἀναφέρει ἐν καιρῷ πότε ἕκαστος τούτων ἀφίχθη εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἔχαμεν ἔναρξιν τῶν χρεῶν του, πρὸς ὁδηγίαν ὑμῶν.

Ἀθήνησι τῇ 12 Δεκεμβρίου 1850

Ὁ Υπουργός  
(ὑπογραφή)».

Πρὸς τὸν μέχρι τοῦδε διδάσκαλον Πάρου  
κ. Π. Χαμάρτον

Περὶ τῆς παύσεώς του.

Εἰδοποιεῖσαι, κύριε, ὅτι, δυνάμει Βασιλικοῦ Διατάγματος ἐκδοθέντος τῇ 6 τοῦ παρόντος ἀπελύθη τῆς διδασκαλικῆς ὑπηρεσίας.

Ἀθήνησι τῇ 12 Δεκεμβρίου 1850

Ὁ Υπουργός  
(ὑπογραφή)».

«9859/3265

Πρός τόν μέχρι τοῦδε ἑλληνοδιδά-  
σκαλον Σερίφου κ. Θ. Γαϊτάνον

Περί τῆς μεταθέσεώς του εἰς Πάρον.

Δυνάμει Βασιλικῆς Διατάγματος ἐκδοθέντος τῆ 6 τοῦ παρόντος μετα-  
τίθεσαι, κύριε, εἰς τό ἑλληνικόν σχολεῖον Πάρου ἐπί τῷ αὐτῷ μισθῷ τῶν  
130 δραχμῶν κατά μῆνα, ἀντί τοῦ παυθέντος Π. Χαμάρτου. Γνωστο-  
ποιούντες σοι δέ τήν μετάθεσιν ταύτην σέ προσκαλοῦμεν ἐν ταυτῷ νά  
μεταβῆς εἰς τήν νέαν σου θέσιν ὅσον ἔνεστι ταχύτερον, ὅπου ἐλπίζομεν  
θέλεις ἐκπληροῦ τά καθήκοντά σου μέ τόν αὐτόν ζῆλον καί ἐπιμέλειαν.

Ἀθήνησι τῆ 12 Δεκεμβρίου 1850

Ὁ Ὑπουργός  
(ὑπογραφή)».

«3268

Πρός τόν μέχρι τοῦδε πρώτης τάξεως  
διδάσκαλον εἰς τό ἐν Κέῳ ἑλληνικόν  
σχολεῖον κύριον Γ. Σταυριανόν

Δυνάμει Βασιλικῆς Διατάγματος ἐκδοθέντος τῆ 6 τοῦ παρόντος προβι-  
βάξασαι, κύριε, εἰς τόν βαθμόν διδασκάλου δευτέρας τάξεως ἐπί μηνιαίῳ  
μισθῷ δραχμῶν ἑκατόν τριάκοντα (130), μετατιθέμενος εἰς τό ἑλληνικόν  
σχολεῖον Σερίφου, ἀντί τοῦ Θ. Γαϊτάνου μετατεθέντος εἰς Πάρον.

Συγχαίροντές σοι δέ ἐπί τῷ προβιβασμῷ τούτῳ, ἐλπίζομεν ὅτι θέλεις  
διπλασιάσει τόν ζῆλον σου καί τήν ἐπιμέλειάν σου, ὥστε ν' ἀναδειχθῆς πλη-  
ρέστατα ἄξιος αὐτοῦ. Θέλεις δέ μεταβῆ εἰς Σερίφον ὅσον ἔνεστι ταχύτερον.

Ἀθήνησι τῆ 12 Δεκεμβρίου 1850

Ὁ Ὑπουργός  
(ὑπογραφή)».

Πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι παρόμοιες μεταθέσεις ἀπό λόγους πολι-  
τικούς, τοπικούς καί ἄλλους ἦταν τότε πολύ συνηθισμένο φαινόμενο. Οἱ  
μετατιθέμενοι διδάσκαλοι ἀντιμετώπιζαν πολλά προβλήματα καί ταλαι-  
πωρίες, ἰδιαίτερα αὐτοί τῶν νησιῶν, πού ἔρχονταν ἀντιμέτωποι μέ τίς  
κακοκαιρίες ἢ τήν ἔλλειψη ἐπικοινωνιῶν μεταξύ τοῦ πολυνήσου τῶν  
Κυκλάδων, ὅπως συνέβη καί μέ τόν Γ. Σταυριανό γιά τήν τακτοποίη-  
ση τῆς μισθοδοσίας τοῦ ὁποίου ἔγραψε ὁ Νομάρχης στό Ὑπουργεῖο τό  
ἐπόμενο ἔγγραφο:

«'Αριθ. 2469  
έν Ἐρμουπόλει  
τῆ 16 Ἀπριλίου 1851

Πρός  
τό Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

Περί τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου Σερίφου.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 348 ἀπό 26 Ἰανουαρίου τ.ἔ. ἀναφορᾶς, πληροφορῶ τό Ὑπουργεῖον ὅτι ὁ ἐκ Κέας εἰς Σερίφον μετατεθείς ἑλληνοδιδάσκαλος κ. Γ. Σταυριανός ἀνέλαβε τά νέα καθήκοντά του τήν 15 τοῦ Φεβρουαρίου τ.ἔ.

Ἐπειδὴ δέ ἐν Κέα παρήτησε τήν διδασκαλίαν τήν 8 Ἰανουαρίου τ.ἔ. καί ἔνεκα τῆς δυσκόλου συγκοινωνίας τῶν δύο νήσων δέν ἠδυνήθη πρότερον νά φθάσῃ εἰς τήν νέαν θέσιν του, φρονῶ ὅτι εἶναι δίκαιον νά πληρωθῆ ὀλόκληρον τόν δεδουλευμένον Δεκέμβριον καί μέχρι τῆς 8 τοῦ Ἰανουαρίου ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος Κέας, νά πληρωθῆ δέ καί μέχρι τῆς 14 Φεβρουαρίου ὡς ἐν ὁδοιπορία ὧν καί νά μοί σταλῶσι τά ἐντάλματα ἐκδεδομένα ἐπὶ τοῦ ταμείου Σύρου διὰ νά ἐνεργηθῆ ἢ πρὸς τόν ἐνταῦθα ἐπίτροπόν του ἐπίδοσις αὐτῶν.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Νομάρχης Κυκλάδων.  
(ὑπογραφή)».

Τό Ὑπουργεῖο ἔδωσε τίς ἐπόμενες λεπτομερεῖς ὁδηγίες πρὸς τόν Νομάρχη Κυκλάδων:

«'Αρ. 11657/1355 Τῆ 7 Μαΐου 1851, Ἀθῆναι  
Πρός  
τόν Νομάρχην Κυκλάδων

Ἐπὶ τοῦ ἀρ. 2469 περί τῆς μισθοδοσίας τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου κυρίου Σταυριανοῦ.

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀναφορᾶς ὑμῶν [τῆς] 16 τοῦ παρελθόντος μηνός πέμπεται ἔγκλειστον ἐνταῦθα τό ὑπ' ἀρ. 2866 χρηματικόν ἐντάλμα καί παρακαλεῖσθε, κύριε Νομάρχα, νά διατάξῃτε νά ἐπιδοθῆ τακτικῶς εἰς τόν ἑλληνοδιδάσκαλον κύριον Σταυριανόν ἢ τόν νόμιμον ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ, διὰ νά πληρωθῆ ἀπό τό Ταμεῖον Σύρου καί διὰ τόν μῆνα Δεκέμβριον π.ἔ. μισθόν αὐτοῦ.

Περί δέ τῶν μισθῶν του ἀπό τῆς α<sup>ης</sup> Ἰανουαρίου μέχρι τέλους Μαρτίου τ.ἔ., ἐπειδὴ ἐχορηγήθη ἤδη εἰς τήν Νομαρχίαν ἡ ἀναγκαία πίστωσις διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 1. 2. καί 3 ἐπιτροπικῶν διαταγῶν ἡμῶν, θέλετε ἡμεῖς, κ. Νομάρχα, ἐντελεῖν τήν πληρωμὴν κατὰ τόν ἐξῆς λογαριασμόν:

Ἀπό μὲν τῆς α<sup>ης</sup> Ἰανουαρίου μέχρι τῆς 14 Φεβρουαρίου ἀνά δρχ. 100 κατὰ μῆνα, Δραχμαί... 146,66.

Σύμφωνα με τό Βασιλικόν Διάταγμα, τό όρίζον «*υπάλληλος προβιβαζόμενος λαμβάνει τόν μισθόν τής νέας του θέσεως από τής ημέρας καθ' ήν αναλάβει τά νέα χρέη του μέχρι δέ τής ημέρας εκείνης έξακολουθεϊ νά λαμβάνη τόν μισθόν τής προτέρας θέσεως αύτου*».

Άπό δέ τής 15 Φεβρουαρίου, ότε ανέλαβε, καθά μάς είδοποιείτε, τά χρέη τής νέας θέσεώς του, μέχρι τέλους Μαρτίου ανά δρχ. 130 τόν μήνα Δρχ. 199,34.

Τό όλον Δραχμαί 346.

Έάν διατάξατε ήδη τυχόν τήν πληρωμήν του μισθοῦ του διά τόν μήνα Μάρτιον, τότε ό άνωτέρω λογαριασμός θέλει περιορισθῆ μέχρι τέλους του μηνός Φεβρουαρίου.

Ό Υπουργός  
(υπογραφή)».

Β'. ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΡΕΖΑΝΗΣ  
ΜΟΝΙΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΟΣ ΜΑΘΗΤΗΣ  
[Ο ΜΕΤΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ]

Στά «*Σιφνιακά*», 10 (2002), 75-76, έχομε ήδη γράφει για τόν Άνδρέα Γεωργίου Πρεζάνη, διδάσκαλο, αλλά περιληπτικά. Για τά πρώτα μαθητικά βήματά του (όπως και του άδελφου του Ίωάννη, διδασκάλου, επίσης) δέν έχομε πληροφορίες· οί είδήσεις μας αρχίζουν από τής εποχής των σπουδών του στο Γυμνάσιο Άθηνών, μέ διευθυντή τόν Γεώργιο Γεννάδιο, στο όποιο έγγράφηκε τό έτος 1843. Ό Γεννάδιος φαίνεται πως είχε γνωρίσει τόν πατέρα του μαθητή του γιατί έγραφε γι' αυτόν ότι έπρόκειτο περί «*άνδρός χρηστοῦ μέν, άλλ' έχοντος πολλά τέχνα και μή δυναμένου νά τρέφη τόν σπουδάζοντα και έπιδίδοντα υίόν*» (ένν. τόν Άνδρέα), γι' αυτό και είσηγήθηκε (έγγραφο υπ' άρ. 367/20-10-1843) νά περιληφθῆ στον κατάλογο των ύποτρόφων, μεταξύ άλλων και ό Άνδρέας, άφου όλοι οί μαθητές αυτοί ήταν «*άξιώτατοι τής βοήθειας ταύτης διά τε τήν έπιμέλειαν και άς δίδουσι χρηστάς έλπίδας ότι θά γείνωσι άξιώτατοι*».

Ό χορήγηση των ύποτροφιών έγκρίνονταν κάθε έξάμηνο, άλλοτε κανονικά, άλλοτε μειωμένες «*οίκονομίας χάριν*», δηλ. έλλείπει χρηματικών κεφαλαίων, όπως λ.χ. κατά τή θερινή έξαμηνία του 1844, όταν ό Πρεζάνης σπούδαζε στη Β' τάξη του Γυμνασίου. Και ένω «*κατά τήν παρελθοῦσαν χειμερινήν έξαμηνίαν*» οί ύπότροφοι έλάμβαναν «*ανά 25 δρχ., τό ήμισυ δηλαδή του προσδιορισμένου εις τακτικούς ύποτρόφους ποσοῦ*», τό άλλο μισό αφαιρέθηκε «*κατά τόν Σεπτέμβριον οίκονομίας*

χάριν». Καί συνέχιζε ὁ Γ. Γεννάδιος στήν ὑπ' ἀριθμ. 380/13 Μαρτίου 1844 εἰσήγησή του πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο ὅτι ἐξακολουθοῦσε νὰ προτείνει ἑπτὰ μαθητές γιὰ ὑποτρόφους «διότι ἠκολούθησαν καί ἀκολουθοῦσι τακτικῶς καί μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας τὰ μαθήματα... Ὁ δὲ Ἀνδρέας Πρεζάνης προεβλήθη μὲν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἤδη ληξάσης χειμερινῆς ἐξαμηνίας, ὡς ἀξιότατος τῆς χορηγίας ταύτης διὰ τε τὴν ἐπιμέλειαν καί ἐφύϊαν καί χρηστοθήειαν, ὅμως δὲν ἔγεινεν δεκτός διὰ τὴν οἰκονομίαν, χάριν τῆς ὁποίας ἡ χορηγία, ἀπὸ 360 δρχ. κατὰ μῆνα, περιωρίσθη εἰς τὸ ἥμισυ».

Ὁ Πρεζάνης τότε ὑπέβαλε σχετικὴ ἀναφορὰ στὸ Ὑπουργεῖο ζητώντας τὴ συνέχιση τῆς ὑποτροφίας του, ἡ ὁποία φαίνεται πὺς ἔγινε δεκτὴ γιὰ τὸ ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμ. 383/7 Ἀπριλίου 1844 τοῦ Γυμνασιάρχου ἀναφέρεται ὅτι στοὺς προτεινόμενους ἑννέα μαθητές γιὰ τὴ χορηγία, δύο, ὁ Ἰωάννης Ἰωαννίδης καί Ἀνδρέας Πρεζάνης «προσετέθησαν κατὰ σύστασιν τῆς Σ(εβαστῆς) Γραμματείας καί εἶναι ἀξιοὶ τῆς βοηθείας ταύτης». Στὸ ἴδιο ἔγγραφο ὁ Γ. Γεννάδιος εἰσηγήθηκε, προκειμένου νὰ μὴ γίνετα ὑπέρβαση τοῦ ποσοῦ τῆς πιστώσεως μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐξαιροῦνται ἕνας-δύο μαθητές τῆς χορηγίας, νὰ δίνεται σέ ὅλους, ἀντὶ 25 δρχ. τὸ ποσὸν τῶν 20 δρχ. ὥστε «νὰ φυλαχθῆ ἀνυπέρβατος» ὁ προϋπολογισμὸς, πρόταση πού ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο μὲ συνέπεια νὰ ἐκδοθεῖ Βασιλικὸ Διάταγμα τῆς 12 Ἀπριλίου 1844, μὲ τὸ ὁποῖο ἐγκρίθηκε νὰ λαμβάνουν ὀκτώ μαθητές ἀνά 20 δρχ. (καί ὁ Πρεζάνης), ἕνας δὲ δρχ. 30, ὁ Ἰωάννης Βλάχος.

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1844, μετὰ τὴ διενέργεια γενικῶν ἐξετάσεων ὁ Γυμνασιάρχης ἀνέφερε στὸ Ὑπουργεῖο (ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμ. 408/19 Ὀκτ. 1844) ὅτι «ἐκ τεσσάρων (μαθητῶν) ἀπῆντησαν:

1) Ὁ Ἀλέξ. Βλάχος, εἰς μὲν τὰ ἑλληνικά, μαθηματικά, φιλοσοφία καί τὴν ἱστορίαν καλῶς, εἰς δὲ τὰ γαλλικά κάλλιστα καί εἰς τὰ λατινικά μετρίως.

2) Ὁ Ἀνδρέας Πρεζάνης εἰς πάντα κάλλιστα

3) Ὁ Δημήτρ. Μοναστηριώτης...».

Ἔτσι, «οὔτοι καί οἱ τέσσερις», συνέχιζε ὁ Γυμνασιάρχης, «ἀπὸ τῆς Β' προεβιβάσθησαν εἰς τὴν Α' τοῦ Γυμνασίου τάξιν... καί διὰ τὴν παροῦσαν χειμερινὴν ἐξαμηνίαν τακτικούς ὑποτρόφους προτείνομεν τοὺς προτέρους τέσσαρας», οἱ ὁποῖοι καί ἀπεφοίτησαν στὸ τέλος τῆς χειμερινῆς ἐξαμηνίας 1844-1845.

Τότε προκηρύχθηκε «ὁ Ρωστέειος συναγωνισμὸς» μεταξύ τῶν ἀρίστων μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου καί τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου πού βράβευε οἰκονομικά τοὺς μαθητές γιὰ τὴ συνέχιση τῶν σπουδῶν τους. Ὁ Ἀνδρέας Πρεζάνης καί ἄλλοι μαθητές ἐπῆραν μέρος στὸν διαγωνισμὸ, τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ὁποίου ἔγιναν πανηγυρικά γνωστά στίς 19 Ἰουνίου 1845



καί μέ ἀνακοίνωσή τους στό «ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Β(ασιλικόν) Ὑπουργεῖον» μέ τά ἐπόμενα ἔγγραφα:

1. «Πρός τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Β(ασιλικόν) Ὑπουργεῖον

Ἀναφορά περί τῶν βραβευθέντων κατά τόν Ρωσσετεῖον συναγωνισμόν.

Κατά τήν σήμερον γενομένην δημοσίαν συνεδρίασιν, καθ' ἣν ἀπεσφραγίσθησαν τά ἐπί τῶν τετραδίων σύμβολα τῶν κατά τούς ρωσσετεῖους συναγωνισμούς ἀριστευσάντων μαθητῶν, ἐβραβεύθησαν ἐκ μέν τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως τοῦ Γυμνασίου ὁ Ἀνδρέας Γ. Πρεζάνης, ἐκ δέ τῶν τῆς Α' τάξεως τοῦ ἑλληνικοῦ Σχολείου ὁ Παναγιώτης Κούζης. Ἀποστέλλων λοιπόν τά πρακτικά τῆς συνεδριάσεως ταύτης πρός τό Β(ασιλικόν) τοῦτο Ὑπουργεῖον, ἀποδίδω συγχρόνως εἰς αὐτό καί τάς ἀπό μέρους τοῦ δωρητοῦ εὐχαριστίας διά τήν πρός τόν καλόν τοῦτον σκοπόν σύμπραξιν τῆς Β(ασιλικῆς) Κυβερνήσεως.

Εἶμαι δέ μέ τό ἀνήκον σέβας

Ἐν Ἀθήναις τήν 19 Ἰουνίου 1845

Εὐπειθέστατος

Γ.Γ. Παπαδόπουλος

ἐπίτροπος τοῦ δωρητοῦ».

2. «Ἡ ἐπί τῶν ρωσσετεῖων συναγωνισμῶν ἐπιτροπή, συγχειμένη ἐκ τῶν κ. Γ. Γενναδίου, γυμνασιάρχου, Γ.Γ. Παπαδοπούλου, ἐπιτρόπου τοῦ δωρητοῦ, Ἰ. Ψαρά, καθηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς, Γ. Κωνσταντίνου Οἰκονομίδου, σχολάρχου, Ἀ.Β. Κωστοπούλου, διδασκάλου ἑλληνικῆς, παρόντος τοῦ εἰσηγητοῦ τοῦ, ἐπί τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, Ὑπουργείου Γ. Κοκκώνη καί τοῦ κ. Ν. Χορτάκη, μέλους τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, συνελθοῦσα τήν 19ην Ἰουνίου 1845 ἐν τῷ Γυμνασιαρχείῳ, ἀπεσφράγισε, παρόντων τῶν μαθητῶν, τά τετράδια τῶν συναγωνιζομένων, ἀφοῦ πρῶτον παρετήρησε τήν κατάστασιν τῶν σφραγίδων. ὅθεν ἐγένετο γνωστόν ὅτι, ἐκ μέν τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως τοῦ Γυμνασίου βραβεύεται ὁ Ἀνδρέας Γ. Πρεζάνης, ἐκ δέ τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως τοῦ ἑλληνικοῦ Σχολείου βραβεύεται ὁ Παναγιώτης Κούζης. Ἐλύθη πρός τούτοις ἡ σφραγίς τοῦ τετραδίου καί ἄλλου μαθητοῦ, τῆς Α' τάξεως τοῦ ἑλληνικοῦ Σχολείου, τοῦ Χαραλ. Αἰχμανίδου (;), τόν ὁποῖον ἡ ἐξεταστική ἐπιτροπή συνιστᾷ εἰς τήν Κυβέρνησιν.

Τά παρόντα πρακτικά ἀνεγνώσθησαν καί ὑπεγράφησαν αὐθημερόν.  
 Ὁ ἐπί τῶν ἡμετ. σχολείων ὁ Γυμνασιάρχης Κ. Τ. Οἰκονομίδης  
 καί τοῦ Διδασκαλείου Γεν. Γεώργ. Γεννάδιος Ἄθ. Γ. Κωστόπουλος  
 Διευθυντής καί εἰσηγητής Ἰωάννης Ψαρᾶς  
 ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλ. Νικόλαος Χορτάκης  
 καί τῆς Δημ. Ἐκπαιδύσεως  
 Γ. Κοκκίωνης Γ.Γ. Παπαδόπουλος».

Μετά τή μεγάλη αὐτή ἐπιτυχία του, κερδίζοντας δηλ. τακτική οἰκονομική ἐνίσχυση «ἵνα περάνη τάς σπουδάς του ἐν τῷ Β(ασιλικῷ) Πανεπιστημίῳ», ἠθέλησε νά δεῖ τό καλοκαίρι τούς δικούς του στή Σίφνο κι ἐπῆρε ἄδεια ἀπουσίας ἀφίνοντας ἐπίτροπό του γιά τήν ἐπί τρίμηνο (Ἰούνιο-Αὐγουστο) εἰσπραξή τῆς ὑποτροφίας τόν συμπολίτη του Ἰάκωβο Δραγάτη, γραφέα τῆς Γραμματείας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.

Ὅταν ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα ἔδωσε ἀπολυτήριες ἐξετάσεις κι ἐπῆρε τό πτυχίο τοῦ Γυμνασίου, ἀμέσως δέ ἐγγράφηκε στή Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἔχοντας τήν ἀνωτέρω ὑποτροφία γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξόδων του. Καί ἐνῶ τά πράγματα ἐπήγαιναν τόσο καλά μέχρι καί τόν Μάϊο τοῦ 1846, ἀπό τόν Ἰούνιο διακόπηκε ἡ χορήγηση τῆς ὑποτροφίας. Τό ἱστορικό τοῦ ζητήματος περιγράφεται στό ἐπόμενο διάβημα πρὸς τό ἀρμόδιο Ὑπουργεῖο:

«Ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Ἰοβρίου 1846

Πρὸς τό ἐπί τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδύσεως κτλ. Σ. Ὑπουργεῖον.

Πρὸ ἐνός καί ἡμίσεως ἤδη ἔτους διά δημοσίου συναγωνισμοῦ ἀναδειχθέντες ὑπότροφοι τοῦ ἐν Βουκουρεστίου Κόμητος κ. Σ. Ρωσσέτου ἵνα περάνωμεν τάς σπουδάς μας, ὁ μὲν ἐν τῷ Β(ασιλικῷ) Πανεπιστημίῳ, ὁ δέ ἐν τῷ Γυμνασίῳ, ἐλαμβάνομεν ἔκτοτε τακτικῶς τόν παρ' αὐτοῦ ταχθέντα μισθόν· ἀλλά παρ' ἐλπίδα ἀπό τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου στερηθέντες αὐτοῦ καί διά τοῦτο μή δυνάμενοι νά ἐπαρκῶμεν εἰς τάς βιωτικές ἀνάγκας, περιέστημεν εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν. ἐπειδὴ δέ πολλάκις προηγουμένως γράφαντες πρὸς τόν δωρητὴν ἡμῶν περὶ τούτου ἡμεῖς τε αὐτοί καί ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ, οὐδεμίαν εἰσέτι ἐλάβομεν ἀπάντησιν, ὑποπτεύομεν μήπως τά γράμματα παραπεσόντα διά τήν μακρὰν ἀπόστασιν, δέν ἔφθασαν εἰς τόν προορισμόν των, ἢ ἄλλο τι ἀπευχταῖον συμβάν ἐπαπειλεῖ τήν τύχην μας.

Διά ταῦτα κατηφεῖς καί περίλυποι προσφεύγομεν εἰς τό Σ(εβαστόν)

τοῦτο Ὑπουργεῖον παρακαλοῦντες θερμῶς ὅπως εὐαρεστηθῆ ν' ἀπευθύ-  
νη διὰ τοῦ ἐκεῖ Ἑλληνικοῦ Προξενείου τήν πρός τόν δωρητήν ἡμῶν ἐπι-  
συνημμένην ἐπιστολήν καί ζητήσαν πληροφορίας περί τοῦ ἀντικειμένου  
τούτου, ἐνεργήσῃ ὑπέρ τῶν δυστυχῶν ἡμῶν τά δέοντα.

Πεποιθότες εἰς τήν πατρικὴν φροντίδα τοῦ Σ(εβαστοῦ) Ὑπουργείου.

Ὑποσημειούμεθα μέ βαθύτατον σέβας

Εὐπειθέστατοι

Ἀνδρέας Γ. Πρεζάνης

Παναγιώτης Κούζης

Ἐλήφθη τῇ 10 Φεβρ. 47. Ἄρ. 123

Διευθύνεται ἐπί ἐπιστροφῇ μετὰ τῆς ἐγκλείστου πρός τό ἐν Βουκου-  
ρεστίῳ ἄγγελλον. Προξενεῖον ὅπως ἐνεργήσῃ πᾶν ὅτι ἀνήκει ὑπέρ τῶν ἀνα-  
φερομένων... ὑπέρ αὐτῶν... (λέξεις δυσανάγνωστες)

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2/14 Ἰανουαρίου 1847

Ὁ Ὑπουργός

(ὑπογραφή)».

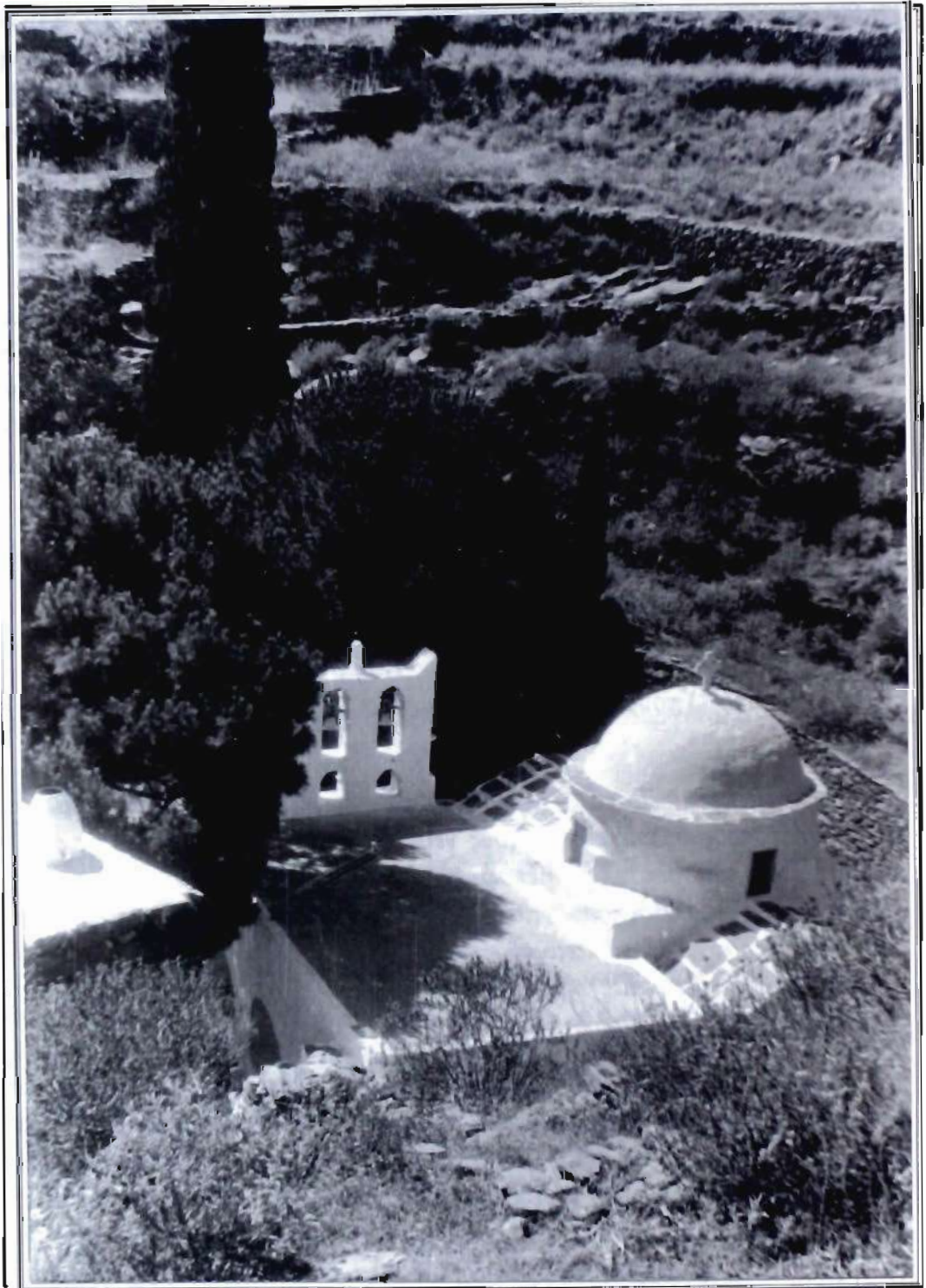
Μετά τήν ἀνωτέρω σημείωση τοῦ Ὑπουργοῦ ἡ ὑπηρεσία ἀπηύθυνε  
τήν αἴτηση στό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν μέ τό ἐπόμενο (σέ σχέδιο) ἔγ-  
γραφο:

«Παραπέμπεται εἰς τό Ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν παρακαλούμενον  
νά βοηθήσῃ τοὺς δυστυχεῖς τούτους νέους τῶν ὁποίων μοχθηρά τις ραδι-  
ουργία, ἴσως καί διαβολή, διέκοψε τήν σύνταξιν. ἐλπίζομεν δέ ὅτι ὁ κ.  
Γεν. Πρόξενος ἐν Βουκουρεστίῳ θεραπεύων ἐπιτηδείως τήν φιλοτιμίαν  
τοῦ συνταξιοδότου θέλει κατορθώσῃ εὐκόλως νά ἀποδοθῆ εἰς τοὺς φιλο-  
μαθεῖς νέους ἢ εὐεργεσία τήν ὁποίαν αἰφνιδίως καί ἀναιτίως ἐστερήθησαν.

Ἀθῆναι 30 Δεκεμβρίου 1846».

Τό ζήτημα ὁμως δέν τακτοποιήθηκε καί ὁ Πρεζάνης, πού δέν μπο-  
ροῦσε νά ζῆσῃ στήν Ἀθήνα χωρίς οἰκονομική ἐνίσχυση, ἀναγκάσθηκε  
νά ἐγκαταλείψῃ τίς σπουδές στό Πανεπιστήμιο γιά νά ἐργαστεῖ. Γνώ-  
ριζε ὅτι μέ τά προσόντα πού μέχρι τότε εἶχε ἀποκτήσει μποροῦσε νά  
διεχδικήσῃ μία διδασκαλική θέση, καί αὐτό ἔκανε, ὅπως ἔχομε περι-  
γράφει στά «Σιφνιακά», 10 (2002), 76-77.

Τά δημοσιευόμενα ἐν συνεχείᾳ ἔγγραφα προέρχονται ἀπό τά  
ΓΑΚ/ΓΕΔΕ (1833-1848) καί τίς Θυρίδες - φακέλλους 88/1, 62/4  
καί 92/3.



Άγιοι Άνάργυροι τής Πηγής.  
Φωτ. Σ.Μ. Συμεωνίδη (1962).

## ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

1. «'Αρ. 367/20 'Οκτωβρίου 1843  
'Ο Γυμνασιάρχης  
του έν 'Αθήναις Β(ασιλικού) Γυμνασίου  
Πρός τήν, επί τών 'Εκκλησιαστικῶν καί τῆς  
Δημοσίου ἐκπαιδεύσεως Σ(εβαστήν)  
Γραμματείαν τῆς 'Επικρατείας

Διά τήν παροῦσαν χειμερινήν ἑξαμηνίαν ἀπό α' Σεπτεμβρίου 1843 μέχρι α' Μαρτίου τοῦ 1844 προτείνονται ταχτικοί ὑπότροφοι οἱ ἑξῆς...:

'Εάν δέ εἶναι δυνατόν νά χορηγηῆται ὀλόκληρος ἡ ποσότης ἡ προσδιωρισμένη διά τούς ὑποτρόφους, προτείνονται παρά τούτους καί οἱ ἕξ οἶδε ὡς ἀξιώτατοι τῆς βοηθείας ταύτης διά τε τήν ἐπιμέλειαν καί ἄς δίδουσι χρηστάς ἐλπίδας ὅτι θά γείνωσι χρησιμώτατοι:

- 1) Γεώργιος Δημητρίου Λέκας, Δεκελεύς.
- 2) Γεώργιος Πάνου Γιολδάσης, Πατρεύς.
- 3) Ρήγας Γουλιάμου Καρπερός, 'Αμφισσεύς.
- 4) Τριαντάφυλλος Δημητρίου Καραμητσόπουλος.
- 5) 'Ανδρέας Δημητρίου Πρεζάνης, Σίφνιος, ἀνδρός χρηστοῦ μέν, ἀλλ' ἔχοντος πολλά τέχνα καί μή δυναμένου νά τρέφῃ τόν σπουδάζοντα καί ἐπιδίδοντα υἱόν.
- 6) 'Αλέξανδρος 'Ιωάννου Βλάχος, 'Αθηναῖος, πατρός μεγάλα τήν πατρίδα ὑπηρετήσαντος κατά τήν 'Επανάστασιν, πενεστάτου δέ ἀποθανόντος ὡς χρεωστοῦντος τόσα, ὥστε τά ὑπολειφθέντα τέχνα καί ἡ τούτων μήτηρ χρήζουσι τῆς ἐπικουρίας.

7)...

Εὐπειθέστατος  
ὁ Γυμνασιάρχης  
Γεώργιος Γεννάδιος».

2. «'Αρ. 380  
τήν 13 Μαρτίου 1844  
έν 'Αθήναις
- Πρός τήν επί τών 'Εκκλησιαστικῶν  
καί τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως  
Σ. Γραμματείαν τῆς 'Επικρατείας

'Υπότροφοι ταχτικοί διά τήν παροῦσαν θερινήν ἑξαμηνίαν προτείνονται ἐκ μέν τῆς Α' τάξεως τοῦ Γυμνασίου τέσσαρες: 1) 'Αθανάσιος Ξηραθανασόπουλος, 2) Δημήτριος Καλαποθάκης, 3) Χριστόδουλος Καλιακούδας, 4) Σωτήριος Καρακούσης.

'Εκ δέ τῆς Β' τάξεως τοῦ Γυμνασίου πέντε: 1) Βασίλειος Κανού-

σης, 2) Δημήτριος Γεωργίου Σουλτάνης ἢ Μοναστηριώτης, 3) Ἀλέξανδρος Ἰωάννου Βλάχος, 4) Ἰωάννης Ἰωαννίδης, 5) Ἀνδρέας Γεωργίου Πρεζάνης.

Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν χειμερινὴν ἑξαμηνίαν ἦσαν οὗτοι μόνοι λαμβάνοντες ἀνά 25 δρχ., τὸ ἥμισυ δηλαδή τοῦ προσδιορισμένου εἰς τακτικούς ὑποτρόφους ποσοῦ, ἀφαιρεθέντος τοῦ ἄλλου κατὰ τὸν Σεπτέμβριον οἰκονομίας χάριν.

Ἐκ τούτων ἐξηρέθη μόνον ὁ Πέτρος Ροῦσσοσ, ὡς προβληθεὶς μόνον διὰ μίαν ἑξαμηνίαν, ἐφ' ὅσον ἔμεινε πρὸς στοιχείωσιν περισσοτέραν ὡς μέλλον νὰ μετέλθῃ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα διότι συνεπλήρωσεν ἤδη κατὰ τὸ παρελθόν σχολαστικὸν ἔτος τὰ τοῦ γυμνασίου μαθήματα.

Οἱ μείναντες ἐπτὰ συστείνονται καὶ αὖθις ὡς ἄξιοι νὰ λαμβάνωσι τὴν χορηγίαν διότι ἠκολούθησαν καὶ ἀκολουθοῦσι τακτικῶς καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας τὰ μαθήματα. Εἰς τούτους προσθέτονται οἱ δύο, τῶν ὁποίων διευθύνθησαν αἱ ἀναφοραὶ πρὸς γνωμοδότησιν. Ἐξ αὐτῶν, ὁ μὲν Ἰωαννίδης ἐλάμβανε τὴν χορηγίαν ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1842 μέχρι τοῦ λήξαντος ἤδη σχολαστικοῦ ἔτους καὶ παρελήφθη ὡς μὴ παρουσιασθεὶς εἰς τὰς γενικὰς ἐξετάσεις, οὔτε κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν μαθημάτων διότι, καθὼς λέγει, καὶ οἱ γνωρίζοντες τὰ κατ' αὐτὸν ὁμολογοῦσιν, ἠναγκάσθη νὰ κοπιᾷ εἰς τὴν δημόσιον βιβλιοθήκην πρὸς μικρὰν ἀνακούφισιν τῆς ἐνδεεστάτης οἰκογενείας του καὶ ἐπομένως δέν ἐδυνήθη νὰ ἐτοιμασθῇ.

Ὁ δὲ Ἀνδρέας Πρεζάνης προεβλήθη μὲν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἤδη ληξάσης χειμερινῆς ἑξαμηνίας, ὡς ἀξιότατος τῆς χορηγίας ταύτης διὰ τε τὴν ἐπιμέλειαν καὶ εὐφυΐαν καὶ χρηστοθήειαν, ὅμως δέν ἔγεινεν δεκτὸς διὰ τὴν οἰκονομίαν χάριν τῆς ὁποίας ἡ χορηγία ἀπὸ 360 δρχ. κατὰ μῆνα περιωρίσθη εἰς τὸ ἥμισυ.

Εὐπειθέστατος  
ὁ Γυμνασιάρχης  
Γεώργιος Γεννάδιος».

3. «Ἀρ. 383  
τὴν 7 Ἀπριλ. 1844

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστ. καὶ τῆς  
δημοσίου ἐκπαιδεύσ. Σ. Γραμματείας  
τῆς Ἐπικρατείας

Εἰς τὴν ἀπὸ 10 τοῦ παρελθόντος Μαρτίου ἀναφορὰν ἐπρότεινα τακτικούς ὑποτρόφους διὰ τὴν παροῦσαν θερινὴν ἑξαμηνίαν ἐννέα, ἐνῶ τὴν παρελθοῦσαν χειμερινὴν ἦσαν μόνον ὀκτώ. Εἶναι δὲ οἱ προτεινόμενοι 1) Ἀθανάσιος Ξηραθανασόπουλος 2) Δημήτριος Καλαποθάκης 3)

Χριστόδουλος Καλιακούδας 4) Σωτήριος Καρακούσης 5) Βασίλειος Κανούσης 6) Δημήτριος Γεωργίου Σουλτάνης ἢ Μοναστηριώτης 7) Ἰωάννης Βλάχος 8) Ἰωάννης Ἰωαννίδης 9) Ἀνδρέας Πρεζάνης.

Ἐκ τούτων οἱ 7, ἀπό τοῦ 1-7, ἦσαν καί κατά τήν παρελθοῦσαν ἑξαμηνίαν, οἱ δέ δύο, ὑπό τόν ἀρ. 8 καί 9, προσετέθησαν κατά σύστασιν τῆς Σ. Γραμματείας καί εἶναι ἄξιοι τῆς βοηθείας ταύτης. Ἐκ δέ τῶν τῆς παρελθούσης ἑξαμηνίας ἐξηρέθη ὁ Πέτρος Ροῦσσοσ, ὡς τελειώσας ἤδη τὰ μαθήματά του καί λαβῶν τό ἀπολυτήριον.

Ἐάν εἰς ἕκαστον δίδωνται κατά μῆνα ἀνά 25 δρχ., ὑπερβαίνεται ὁ προϋπολογισμός μόνον κατά 45 δρχ., ἐάν ὅμως χρειάζεται νά φυλαχθῆ ἀνυπέρβατος, τότε ἄς δοθῶσι μόνον ἀνά 20 καί οὕτω μένει ἀκριβέστερος ἢ κατά τήν παρελθοῦσαν ἑξαμηνίαν. Νά ἐξαιρέσωμεν δέ τινα ἐκ τῶν τῆς παρελθούσης ἑξαμηνίας διὰ νά εἰσάξωμεν τοὺς δύο, νεωστὶ προστεθέντας, δέν ἔχομεν αἰτίαν οὐδεμίαν.

Εὐπειθέστατος  
ὁ γυμνασιάρχης  
Γεώργιος Γεννάδιος».

4.

«ΟΘΩΝ

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατά πρότασιν τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδύσεως, διορίζομεν ὑποτρόφους εἰς τό ἐν Ἀθήναις Γυμνάσιον κατά τήν θερινήν ταύτην ἑξαμηνίαν τοὺς ἀκολούθους μαθητάς.

Ἀθανάσιον Ξηραθανασόπουλον

Δημήτριον Καλαποθάκην

Χριστόδουλον Καλιακούδαν

Σωτήριον Καρακούσην

Βασίλειον Κανούσην

Δημήτριον Γ. Σουλτάνην

Ἰ. Ἰωαννίδην

Ἀνδρέαν Πρεζάνην

λαμβάνοντας ἀνά 20 δραχμάς καί

Ἰωάννην Βλάχον ἐπί συντάξει 30 δραχμῶν.

Ὁ Ἡμέτερος Ὑπουργός τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. θέλει ἐκτελέσῃ τό παρόν Διάταγμα.

Ἀθήνησι 12 Ἀπριλίου 1844

Ἄρ. 2213

Πρός τό Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ.

Περί διορισμοῦ ὑποτρόφων τῆς θερινῆς ἑξαμηνίας  
εἰς τό Γυμνάσιον Ἀθηνῶν».



5. «Ἀρ. 408

τὴν 19 Ὀκτ. 1844

Πρὸς τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστ. κ.λπ.

Ἐκ τεσσάρων, κατὰ τὰς γεν. ἐξετάσεις, ἀπήντησαν

1) ὁ Ἀλέξ. Βλάχος εἰς μέν τὰ ἑλλ(ηνικά), μαθημ(ατικά) φιλοσο(ο-  
φία) καί τὴν ἱστορίαν καλῶς, εἰς δέ τὰ γαλ(λικά) κάλλιστα καί εἰς τὰ  
λατ(ινικά) μετρίως.

2) ὁ Ἀνδρέας Πρεζάνης εἰς πάντα κάλλιστα

3) ὁ Δημήτριος Μοναστηριώτης...

4) ὁ Ἰωάννης Ἰωαννίδης...

Οὗτοι καί οἱ τέσσερις ἀπὸ τῆς Β' προεβιβάσθησαν εἰς τὴν Α' τοῦ  
Γυμνασίου τάξιν.

.....

.....

Διὰ τὴν παροῦσαν χειμερινὴν ἑξαμηνίαν τακτικούς ὑποτρόφους προ-  
τείνομεν τοὺς προτέρους τέσσαρας, Ἀλ. Βλάχον, Ἀνδρ. Πρεζάνην,  
Δημ. Μοναστηριώτην καί Ἰωάννην Ἰωαννίδην...

Εὐπειθέστατος

ὁ Γυμνασιάρχης

Γεώργιος Γεννάδιος».



6. «Ἀρ. 424

τὴν 5 Αὐγ. 1845

Πρὸς

τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

ἐν Ἀθήναις

Ἐκ τῶν ὑποτρόφων 7 ἤκουσαν τὰ τῆς Α' τάξεως τοῦ γυμνασίου μα-  
θήματα καί μέλλουσι νά ἐξετασθῶσι εἰς ἀπολυτηρίου ἐξετάσεις. Εἶναι δέ  
οὗτοι τακτικοί μέν 5, ὁ Ἀλέξανδρος Ἰωάν. Βλάχος, ὁ Δημ. Σουλτάνης,  
ὁ Ρήγας Καρπερός, ὁ Ἀνδρέας Πρεζάνης. Ἐκτακτοὶ δέ 2, ὁ Ἀχιλ-  
λεὺς Καντακουζηνός καί ὁ Ἐμμανουήλ Βᾶος...».



7. «Πρὸς

τό Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.τλ.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἀναχωρῶν μέ ἄδειαν τοῦ Γυμνασιάρχου διὰ τὴν



πατρίδα μου, ἀποκαθιστῶ ἐπίτροπόν μου τόν κύριον Ἰάκωβον Δραγά-  
την διά νά ὑπογράφη ἀντ' ἐμοῦ τάς καταστάσεις καί λαμβάνη τήν σύντα-  
ξιν τῆς ὑποτροφίας μου τῶν μηνῶν Ἰουνίου, Ἰουλίου καί Αὐγούστου.

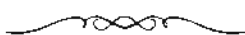
Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Ἰουλίου 1845

Εὐπειθέστατος

Ἀνδρέας Γ. Πρεζάνης».

## ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΠΗΓΗ

- ΓΑΚ/ΓΕΔΕ (1833-1848), Θυρίς 201 - Φάκ. 1, «Ἐπίτροφοι ἐντός τοῦ Κράτους».
- ΓΑΚ/ΓΕΔΕ (1833-1848), Θυρίς 205 - Φάκ. 1, «Ἐπίτροφοι Γυμνασίου Ἀθηνῶν».
- ΓΑΚ/ΥΕΔΕ (1848-1854), Θυρίς 92 - Φάκ. 16, «Διορισμοί, παύσεις καί μεταθέσεις προσωπικοῦ».
- ΓΑΚ/ΥΕΔΕ (1848-1854), Θυρίς 118 - Φάκ. 21, «Φοιτηταί τοῦ Πανεπι-  
στημίου. Κατάλογος αὐτῶν».
- ΓΑΚ/ΥΕΔΕ (1848-1854), Θυρίς 93 - Φάκ. 12, «Ὁρκοδοσίαι κλπ.».



Ἰωάννης Ν. Σπεράντσας

Ἑλληνοδιδάσκαλος (Συμπλήρωμα)

Τόν Ἰωάννη Σπεράντσα τοῦ Νικολάου ἔχομε μέν καταγράψει στόν κατάλογο τῶν διδασκάλων [«Σιφνιακά», 10 (2002), 81], πλὴν ἐκ παραδρομῆς δέν καταχωρίσαμε μερικές γι' αὐτόν λεπτομέρειες πού περιέχονται στό Πρωτόκολλο Δ'-Δ'-5, σελ. 367, «τῶν λειτουργῶν τῆς Παιδείας ἐν τῷ Ἑθνικῷ Κράτει, Ἀθήνησι τῇ 1 7βρίου 1868», πού ἀνήκει στό Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους.

Κατ' αὐτό ὁ Σπεράντσας «γεννήθηκε τό 1845 στή Σίφνο, ἄγαμος σπουδαί ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Πτυχίον τελειοδιδάκτου τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς».

Μετά τήν ἀποφοίτησή του διωρίστηκε μέ τήν ὑπ' ἀριθ. 8353/7 Ὀκτ. 1868 ἀπόφαση ἑλληνοδιδάσκαλος Γ' τάξεως στό Ἀργοστόλι. Ἀκολούθησαν μεταθέσεις του

- 1) στήν Κορινθία (ἀπόφαση 5678/30-8-1869)
  - 2) στό Κύθηρα (ἀπόφαση 7617/1-11-1869)
  - 3) στήν Κέα (ἀπόφαση 8214/16-9-1870), σχολάρχης
  - 4) στήν Τήνο (ἀπόφαση 6446/23-8-1874)
  - 5) στό Κόρθιο Ἄνδρου (ἀπόφαση 6903/31-8-1879)
- Ἀμοιβή σχολάρχου Δρχ. 240.

## ΠΑΠΑ ΜΕΛΕΤΙΟΣ «ΣΙΦΙΝΙΟΣ» ΙΕΡΕΑΣ ΣΤΗ ΜΥΚΟΝΟ

Στό όγκώδες έργο του άειμνήστου Γεωργίου Α. Πετροπούλου, καθηγητού του Πανεπιστημίου Ἀθηνών, μέ τόν τίτλο «*Νοταριακαί Πράξεις Μυκόνου τών έτών 1663-1779*», [Παράρτημα τής Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τής Νομικῆς Σχολῆς του Πανεπιστημίου Ἀθηνών, Ἀθήναι 1960, σσ. 1094], έχουν θησαυριστεῖ 1802 νοταριακές (συμβολαιογραφικές) πράξεις τής Μυκόνου. Οί δεκαέξι άπ' αυτές, τής δεκαετίας 1663-1673, άφοροῦν στόν παπα-Μελέτιο «Σιφινιό», δηλ. Σίφνιο. Στίς μισές άπό τίς πράξεις αυτές ύπογράφει άπλώς ως μάρτυς καί στίς άλλες μισές ως άγοραστής ή άποδέκτης δωρεάς άκινήτου κ.λπ.

Στίς έρευνες πού άκολούθησαν για τήν άνεύρεση καί άλλων πληροφοριών για τόν έν λόγω Σίφνιο κληρικό, μία δικαστική άπόφαση τής 3 Αύγούστου 1665, τής Μυκόνου, επίσης, μάς παρέχει σημαντικές λεπτομέρειες γι' αυτόν καί τήν πατρική οίκογένειά του.

Σύμφωνα λοιπόν μέ τή δικαστική άπόφαση, ή όποία σημειωτέον εκδόθηκε προκαθημένου του «πανιερωτάτου άρχιεπισκόπου τής άγιωτάτης άρχιεπισκοπῆς Σιφνου καί Μυκόνου κυρίου κυρίου Ἀθανασίου, παρόντος συγκαθεζόμενος καί ό πολλά έκλαμπρος άφέντης Πιέρρος Σκούταρης, επίτροπος καί κριτής τούτης τής κοινότης τής νήσου Μυκόνου, συνοιθρισμένοι συνοδικώς οί αίνδεσιμώτατοι κληρικοί καί οί επίλοιποι ιερεῖς έρχόμενοι εις τήν άκρόαση τής εξέφλησης (= λύσης) τής διαφορᾶς γενομένης ανάμεσα εις τόν «καλόγηρον» κύρ Γεράσιμον Ἀγραβαράν καί άπό τό άλλο μέρος ό παπα κύρ Μελέτιος, υίός του ποτέ Νικολού Σιφίνου (= Σιφνίου). Αίτία τής διαφορᾶς τους μία έκκλησία όνοματισμένη Παναγία καί διά ένα κομμάτι πρᾶμα (= μικρό κτῆμα) τής έκκλησίας, όπου έβάσταν (= κατακρατούσε) ό άνωθεν παπα-Μελέτιος»<sup>1</sup>.

1. Ἰακώβου Τ. Βισβίζη, «*Δικαστικάί άποφάσεις του 17ου αἰ. εκ τής νήσου Μυκόνου*», στήν Ἐπετηρ. του Ἀρχείου τής Ἱστορίας του Ἑλληνικού Δικαίου, έν Ἀθήναις 1957, τεύχος 7, σελ. 75-78.

Ὁ ἐνάγων καλόγηρος διεκδικοῦσε ὀλόκληρη τὴν ἐκκλησία ὡς γονική του καὶ προικῶα του, ἐνῶ ὁ ἐναγόμενος παπα-Μελέτιος παρουσίασε τὸ προικοσύμφωνο τοῦ πατέρα του Νικολοῦ, μέ τὸ ὁποῖο οἱ γονεῖς τοῦ τελευταίου αὐτοῦ, τοῦ παραχωροῦσαν ρητά τὴν ἐκκλησία, «ὅπου εἶχαν ἐξ ἡμισείας» μέ τὸν γέρο Ἄγραβαρᾶ»<sup>2</sup>. Ὡς πρὸς τὸ μικρὸ κτῆμα τῆς ἐκκλησίας στήν τοποθεσία Μαράθι, ὁ καλόγηρος Γεράσιμος παρουσίασε «μίαν διαθήκην καμωμένην ἀπό τὸν μάρπα του ὀνόματι Θεόδωρῃ Ἄγραβαρᾶ», ἀδελφόν τοῦ πατέρα του, «ὁ ὁποῖος ἤταξεν (= ἀφιέρωνε) τὸ ἄνω λεγόμενον πρᾶμα τῆς ἐκκλησίας» ὑπὸ τὸν ὄρο νά φυτευθεῖ τοῦτο ἀμπέλι ἀπό τὸν πατέρα τοῦ παπᾶ Μελέτιου, ὡς κτῆμα «μισιάρικο», τὸ ὁποῖο θά παρέμενε στήν κυριότητα τῆς ἐκκλησίας, ἦταν δέ ἀποδεδειγμένο ὅτι ὁ παπα-Μελέτιος εἶχε ἤδη φυτεύσει τὸ ἀμπέλι.

Οἱ κριτές «μετά μεγάλην στόχασιν... καὶ συλλογίζοντας τὰ προικοσύμφωνά των» καὶ ἀφοῦ ἐπικαλέσθησαν «τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, διότι ἀπ' αὐτὴ κυβερνοῦνται τὰ πάντα», ἀπεφάσισαν:

α) ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησία ἀναγνώρισαν τοὺς διαδίκους συγχυρίους κατὰ τὸ ἡμισυ ἐξ ἀδιαιρέτου ἕκαστος

β) ὡς πρὸς τὸ ἀμπέλι, ἔκαναν δεκτὸ ὅτι ἀνῆκε στὸν ἐνάγοντα καλόγηρο Γεράσιμο Ἄγραβαρᾶ ἐπειδὴ ὁ πατέρας του ἦταν κληρονόμος ἐκ διαθήκης τοῦ ἀδελφοῦ του Θεόδωρου Ἄγραβαρᾶ. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ ἐναγόμενος παπα-Μελέτιος Σίφινος εἶχε φυτεύσει τὸ ἀμπέλι ὡς μισιάρικο βάσει τῆς διαθήκης, ἀποφασίστηκε νά διοριστοῦν ἐκτιμητές γιὰ νά ἐκτιμήσουν τὴν ἀξία τῆς ἐργασίας καὶ τὰ ἔξοδα πού πραγματοποίησε τοῦτος, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰσόδημα πού εἶχε εἰσπράξει ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τοῦ ἀμπελιοῦ· τοῦτο δέ προκειμένου, κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου τὰ σχετικά μέ τὰ «μισιάρικα», ἔπρεπε ὁ παπα-Μελέτιος νά εἰσπράξει, ὡς «κοπιαστής», τὸ ἀνάλογο μέρος τοῦ εἰσοδήματος κλπ., κλπ. Ἔτσι λύθηκε ἀκριβοδίκα ἢ διαφορά τους, τὰ δεδομένα τῆς ὁποίας ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου μᾶς φανέρωσαν ὅτι ὁ ποτέ Νικολός Σιφινιός, πατέρας τοῦ παπα-Μελέτιου, ἦταν ἐγκατεστημένος οἰκογενειακά στή Μύκονο πρό πολλῶν χρόνων καὶ διατηροῦσε στενές σχέσεις μέ τὴν οἰκογένεια Ἄγραβαρᾶ, ἀφοῦ εἶχαν ἐξ ἡμισείας καὶ τὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας. Ὁ παπα-Μελέτιος, μέ τίς νοταριακές πράξεις πού ὑπέγραφε καὶ στίς ὁποῖες θά ἀναφερθοῦμε εὐθύς ἀμέσως, φανερώνει τὴν ἐπιδίωξη στερέωσης τῆς παραμονῆς τῆς οἰκογένειάς του στή Μύκονο μέ τίς ἀγοραπωλησίες καὶ ἄλλες θετικές ἐνέργειές του:

2. Τὸ γεγονός ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ πατέρα τοῦ παπᾶ - Μελέτιου εἶχαν τὴ μισή ἐκκλησία τῆς Παναγίας ἰδιόκτητὴ τους φανερώνει ὅτι ἡ σχέση τους μέ τὴ Μύκονο ἦταν παλαιότατη.

α) Ἔτος 1666, Ἰανουαρίου 27

ἐνώπιον τοῦ νοταρίου Μυκόνου καί μαρτύρων, τὰ ἀδελφία Μιχάλης, Γιάκουμος καί Ἐλένη Ντεκάριστου, ἰδιοκτῆτες κλείσματος «εἰς τόπον λεγόμενον Κάτω Λειβάδια, σύμπλιος (= ὄμορος) παπαμελέτιος σίφινος...» τό πωλοῦν τῆς κερά Ρήνης τοῦ Στίφου. Ὁ παπα-Μελέτιος δηλαδή ἦταν κύριος ὁμόρου κλείσματος μέ τό πωλούμενο στά Κάτω Λειβάδια<sup>3</sup>.

β) Ἔτος 1667, Σεπτεμβρίου 22

ὁ παπα κύρ Μελέτιος Σιφινιός, ἀπό τό ἕνα μέρος, «καί ἀπό τό ἄλλο ἢ Ἐρήνη καί Ἀνέζα, τέχνα τῆς ποτέ Μαρίας, γυνή τοῦ ποτέ (Ἰωάννη) Ἀλιμπέτη, παρόντος καί ὁ ἀνὴρ αὐτῆς Ἀντώνης Κασοῦχος» συμφωνοῦν, οἱ δεύτερες, «ἕνα κλεῖσμα μέ κατοικία τιποθεμένη εἰς τήν ἰποθεσίαν λεγομένη Καμαλαύκα, σύμπλιο ὁ ἄνωθεν παπᾶς», νά τοῦ τό παραδώσουν μέ ὅλα του τὰ δικαιώματα, αὐτός δέ «παραδόνει εἰς τὰ χέρια τῆς ἄνωθεν Ἐρήνης καί Ἀνέζας... δύο κομμάτια ἀμπέλια, παλιό καί νιό, καί τό κηπάρι ἀπόξω μέ τό σπίτι...» στήν τοποθεσία Μαράθι. Γιά νά γίνει ἢ ἐν λόγῳ «ἀλλαξία» πραγματοποιήσαν ἐκτίμηση τῶν ἀκινήτων τῶν δύο μερῶν οἱ στιμαριστές Τζαννῆς Νταρόδος καί Δημήτρης Ραουζέος οἱ ὁποῖοι ἐξετίμησαν τά μέν τῆς Καμαλαύκας σέ τριάντα ὀκτώ ρεάλια καί τοῦ παπα Μελέτιου στό Μαράθι σέ ἐξήντα ὀκτώ ρεάλια, «ὅπου ρεστάρουν ἢ ἄνωθεν Ἀνέζα καί Ἐρήνη νά δώσουν ρέστος τοῦ ἄνωθεν παπᾶ ριάλια τριάντα, τά ὁποῖα ἐμετρηθήκασιν» στόν παπᾶ Μελέτιο. Μέ τήν ἐν λόγῳ ἀνταλλαγῇ ὁ παπᾶς μεγάλωσε τό κτῆμα του στήν Καμαλαύκα καί ἔλαβε καί σέ ρευστό 30 ρεάλια<sup>4</sup>.

γ) «Ἔτος 1670, Μαΐου 21

Τοῦ παπα-Μελετίου σιφινιού

† Εἰς δόξαν (Χριστοῦ) ἀμήν 1670 μαγίου 21. Τήν σήμερον παρόντος εἰς ἐμένα τόν ὑπογράφοντα νοτάριον καί εἰς τούς κάτωθεν μάρτυρες ἐδῶ παρόν τὰ τρία μέρη, τό ἕνα μέρος ὁ Γεράσιμος καί παπα-Μαχάριος Ἀγραβαράδες καί ἀπό τό ἄλλο μέρος ὁ παπᾶ κύρ Μελέτιος Σιφινιός, οἱ ὁποῖοι ἄνωθεν δύο ἀδέρφια λείει πῶς νά ἔχουν καί νά τούς εὐρίσκεται μισή Ἐκκλησία ὀνόματι Παναγία τοῦ Ἀγραβαρά, τήν ὁποῖαν ἐκκλησίαν ἀπό τήν σήμερον οἱ ἄνωθεν δύο τήν ἐδόνουν καί παραδόνου καί πουλοῦν τη τοῦ ἄνωθεν παπᾶ τῆς ἀδερφῆς ὀνόματι Καλομοίρας διά πρέτζιο ριάλια σαράντα πέντε, νούμερο 45, ὡς καθῶς τήν ἐστιμάρησεν ὁ παπα κύρ Φιλόθεος καλογρηός καί παπα-Δημήτρης Καλέρ-

3. Γεωργίου Α. Πετροπούλου, *Νοταριακαί Πράξεις κ.λπ.*, Πράξη 550.

4. Αὐτόθι, Πράξη 777.

γης καὶ Δομένεγος Κορίνθιος καὶ ἀπὸ τὴν σήμερον τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐπαραδόνου εἰς τὰ χέρια τῆς ἄνωθεν Καλομοίρας εὐτηνῆς καὶ τῶν διαδόχων καὶ κληρονόμων τῆς νά τὴν ἐκάμη καὶ νά τὴν ἐπράξη ὡς θέλει καὶ βούλεται, πούληση, χαρίση, ψυχικό τὴν ἐδώση καὶ τὰ ἐξῆς ὡς πρᾶμα ἐδικόν τῆς καὶ ἀγορά τῆς καὶ τὴν ἄνω πληρωμή καὶ ξεπληρωμή τὰ γρόσια τὰ 45 ὁμολογοῦν οἱ ἄνωθεν πούλητάδες πῶς τὰ ἔλαβαν καὶ κράζονται πληρωμένοι καὶ σατζιφάδοι καὶ διὰ κανένα καιρό ἠθέλει σηκωθῆ κανεὶς νά γυρέψη κανεὶς δικαιώματα διὰ τὴν ἄνωθεν εἰρημένην ἐκκλησίαν, ὀμπλιγάρουνται οἱ ἄνωθεν πούληταὶ εὐτοὶ καὶ τὰ καλά τους, τὰ ἔχοντα καὶ τὰ μέλλοντα καὶ τὰ ἐξῆς καὶ διὰ βεβαίωσι τοῦ παρόντος γράφονται καὶ παρακαλετοὶ μάρτυρες.

παπα-Φιλόθεος καλογρηός μάρτυρας στὰ ἄνωθεν

δομένεγος κορίνθιος μάρτυρας στὰ ἄνωθεν

Παπαγεράσιμος Βίδος καντζιλιέρης Μυκόνου»<sup>5</sup>.

Ἀπὸ τὰ μέχρι ἐδῶ στοιχεῖα θεωροῦμε ὅτι ὁ πατέρας τοῦ παπα-Μελέτιου Νικολός ὁ Σιφινιός συζεύχθηκε στὴ Μύκονο, ὅπου καὶ ἐγκαταστάθηκε καὶ ἀπέκτησε τὰ δύο παιδιά του παπα-Μελέτιο καὶ Καλομοίρα. Τὸ ἐπώνυμό του «Σιφινιός» δὲν πρέπει νά εἶναι τὸ πραγματικό ἐπώνυμό του, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦταν ἀπὸ τὴ Σίφνο τὸν εἶπαν οἱ Μυκονιάτες Σίφνιο καὶ ἔμεινε ὡς ἐπώνυμό του, πράγματα πού γίνονταν τίς ἐποχές ἐκεῖνες. Ὁ παπα-Μελέτιος λοιπὸν καὶ ἡ ἀδελφὴ του Καλομοίρα συνέχιζαν τὴ ζωὴ τους στὸ νησί μὲ ἀξιοποίηση κεφαλαίων τους σέ ἀκίνητα, ὅπως ἔκανε μὲ τὸ ἄνωτέρω συμβόλαιο ἡ Καλομοίρα ἀγοράζοντας ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς Ἀγραβαράδες τὸ μερίδιό τους στὴ μισὴ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, πέντε χρόνια μετὰ τίς διαφορὲς πού εἶχαν καὶ ἐπέλυσαν δικαστικά τὰ τέκνα τῶν Σιφινίων-Ἀγραβαράδων. Τελικά δηλαδὴ ἡ ἐκκλησία περιῆλθε στὴν πλήρη κυριότητα τῶν πρώτων μὲ τὴν καταβολὴ χρημάτων.

δ) Ἔτος 1670, Ὀκτωβρίου 11.

Τοῦ παπα-μελετίου σιφινιού, ὁ ὁποῖος ἀγοράζει ἀπὸ τὴν κερὰ Μαρία τοῦ ποτέ Τζάννε Νταρόδου «ἓνα κομμάτι κλεῖσμα τιποθεμένο εἰς τὴν ἡποθεσίαν λεγομένη Καλαμαύκα, σύμπλιο ὁ ἄνωθεν ἀγοραστής... διὰ πρέτζιο ριάλια δέκα ἐπτά, Νο 17»<sup>6</sup>.

ε) Ἔτος 1670, Δεκεμβρίου 11.

«τοῦ παπα Μελέτιου σιφινέου

† 1670 δικεμβρίου 11 παρόντος εἰς ἐμένα τὸν ὑποκάτωθεν γεγραμ-

5. Αὐτόθι, Πράξη 1152.

6. Αὐτόθι, Πράξη 1213.

μένον και εις τούς κάτωθεν μάρτυρες ἐδῶ παρόν ἐνεφανίστην ὁ Νικολός Τζιγάλας, υἱός τοῦ ποτέ καλόγερου Ἰγνατίου ὁποῖος λέγει πῶς νά ἔχη και νά τοῦ εὑρίσκηται ἓνα κομματί ἀ(μ)πέλι εις τόπον λεγόμενον ἀγίαν ἀναστασίαν σύμπλιο ὁ Λαμπριανός τοῦ Κουμούζη· τό αὐτό πράμα ὡς καθῶς τήν σήμερον εὑρίσκηται μέ ὅλα του τά δικαιώματα ὁ ἄνωθεν Νικολός ἀπό τήν σήμερον τό δόνει και παραδόνει το εις τά χέρια τοῦ παπα-Μελέτιου Σιφινιού, τό ὁποῖο τό δόνει διά τήν ψυχήν τοῦ πατέρα του και διά ἕτερες δούλεφες ὁποῦ ἐδούλεφεν τήν ψυχήν τοῦ πατέρα του και διά ἕτερες καλοσύνες ὁποῦ εἶναι εὐχαριστημένος εις τόν ἄνωθεν παπᾶν και διά μία πρόθεση ὁποῦ ἐπλήρωσεν τοῦ μητροπολίτη και τά ἐξῆς· τό ὁποῖο ἀ(μ)πέλι τό παραδόνει εις τά χέρια τοῦ ἄνωθεν παπᾶ εὐτουνοῦ και τῶν διαδόχων και κληρονόμων του νά τόν ἐκάμη και νά τό πράξη ὡς θέλει και βούλεται, πουλήση χαρίση ψυχικόν τό δῶση και τά ἐξῆς ὡς πράμα ἐδικόν του και τά ἐξῆς και διά βεβαίωσιν τοῦ παρόντος γράφονται και παρακαλετοί μάρτυρες.

- παπαγεράσιμος κοντοφρέος και γιαννούλης σκαρδανᾶς μάρτυρες παρακαλετοί στά ἄνωθεν.

- Ἐγώ παπαγεράσιμος Βίδος καντζιλιέρης Μυκόνου ἔγραφα»<sup>7</sup>.

Ἡ προσφορά τοῦ ἀμπελιοῦ στόν παπα-Μελέτιο ἔγινε μέν στή μνήμη τοῦ πατέρα τοῦ Νικολοῦ Τζιγάλα μοναχοῦ Ἰγνατίου, κυρίως ὅμως γιά τίς προσφερθεῖσες πνευματικές και ἄλλες πρός αὐτόν ὑπηρεσίες ἀπό τόν παπα Μελέτιο, ὁ ὁποῖος ἐπλήρωσε γιά λογαριασμό του ἀκόμη και τήν ἐκκλησιαστική φορολογία του. Ὅλα αὐτά τά ἐξετίμησε ὁ Νικολός και ἀπεφάσισε, κατά τόν τρόπο του, νά εὐεργετήση και αὐτός τόν συμπαραστάτη τοῦ πατέρα του.

στ) Ἔτος 1670, διχεμβρίου 26

Τοῦ παπα μελέτιου διχεμβρίου 26

Παρόντος εις ἐμένα τόν ὑπογράφοντα νοτάριον και εις τούς κάτωθεν μάρτυρας παρόν τά δύο μέρη, τό ἓνα μέρος ὁ νικολός τζιγάλας και ἀπό τό ἄλλο μέρος ὁ παπᾶ μελέτιος σιφινιός, ὁ ὁποῖος ἄνωθεν τζιγάλας λέγει πῶς νά ἔχη εις τό νησί τῆς μυκόνου, εὐγάζοντας τά δύο κομμάτια τῆς ἀδερφῆς του στή μεγάλη πλάκα και εις τήν Καρδαμίδα, τά δέ ἀποδέλοιπα ὅλα τά δόνει και παραδόνει και πουλεῖ τα τοῦ ἄνωθεν παπα μελέτιου διά πρέτζιο ριάλια τριάντα, ὡς καθῶς ἐσυβαστήκασιν ἀλλῆλοι τῆς και ἀπό τήν σήμερον κ.λπ<sup>8</sup>. Προφανῶς μέ τά 30 ρεάλια τῆς περίπτ. β'.

7. Αὐτόθι, Πράξη 1262.

8. Αὐτόθι, Πράξη 1271.

ζ) Έτος 1671, Ὀκτωβρίου 4.

Τοῦ παπαμελετίου σιφινιοῦ.

† Εἰς δόξα (Χριστοῦ) ἀμήν 1671, ὀκτωβρίου 4, τήν σήμερον ἔμπροσθεν εἰς ἐμένα... ἐδῶ παρόντα δύο μέρη, τό ἕνα μέρος ὁ μαστροΠέτρος Κουβαράκης καί ἀπό τό ἄλλο μέρος ὁ παπαμελέτιος σιφινιός· ὁ ὁποῖος ἄνωθεν πῖρος λέγει πῶς νά ἔχη καί νά τοῦ εὑρίσκεται ἕνα κομμάτι κλεῖσμα τιποθεμένο εἰς τήν ἡποθεσίαν λεγομένη Καμαλαύκα, σύμπλιο ὁ ἄνωθε ἀγοραστής τό αὐτό πρᾶμα ἀπό τήν σήμερον τό δώνει καί παραδώνει καί πουλεῖ το τοῦ ἄνωθεν παπαῖ διά πρέτζιο ριάλια ὀκτώ μισυ Νο 8<sup>1/2</sup>... κλπ.<sup>9</sup>.

η) Τέλος, τό 1666, Σεπτ. 14, ὁ παπα-Μελέτιος εἶχε συμφωνήσει μέ τόν κύρ Μιχάλη Πετρῆ νά τοῦ δώσει «μία γαδάρα σαμιώτικη» καί δύο ρεάλια μέ τήν ἀνταλλαγή κτήματος τοῦ κύρ Μιχάλη, ἀλλ' ἡ σχετική συμβολαιογραφική πράξη ἀκυρώθηκε τελικά κατά σχετική σημείωση τοῦ νοταρίου πού ἀνέγραφε στό σῶμα της τή λέξη «νουλάδο» (= ἰταλ. nullo = ἄκυρο)<sup>10</sup>.

Συμπερασματικά μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ὁ παπα-Μελέτιος καί ἡ ἀδελφή του Καλομοῖρα δέν εὑρίσκονταν περιστασιακά στή Μύκονο καί παρ' ὅλο πού οἱ γονεῖς τους εἶχαν ἀποβιώσει, εἶχαν στόχο καί σκοπό τή στερέωση τῆς μόνιμης παραμονῆς τους στό νησί. Ἐκεῖνος ἐπαύξανε τήν ιδιόκτητη γῆ του κατά προτίμηση στήν τοποθεσία Καμαλαύκα μέ ἀγορές ὁμόρων κτημάτων στό ἐκεῖ πρῶτο δικό του, ἡ δέ Καλομοῖρα, μέ τήν ἀπόκτηση «ὀλόκληρης» τῆς μικρῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τοῦ Ἄγραβαρᾶ, πολύ πιθανόν νά ἀπέβλεπε στή μετατροπή της σέ γυναικεῖο μοναστικό ἡσυχαστήριο, κατά τά κρατοῦντα στή Μύκονο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλά καί σέ ἄλλα νησιά. Θεωροῦμε, τέλος, ὅτι ἡ παρουσία τους στή Μύκονο, ὅπως καί ἄλλων Σιφνίων σέ ἄλλα νησιά (Φολέγανδρο, Κίμωλο, Πάρο) ἔχει σχέση μέ τά ἀναφερόμενα στήν ἔκθεση (1637) τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου Σίφνου Giacomo della Rocca. Ὅτι δηλαδή λόγω ὑπερπληθυσμοῦ τότε τῆς Σίφνου (5000 ψυχές), ὑπῆρχαν καί Σίφνιοι «πού διέμεναν σέ παροιχίες ἀνιδρυμένες σέ ἄλλα νησιά» [«Σιφνιακά», 15 (2007), 154 ἐπ. Βλ. καί τά διαλαμβανόμενα στίς σελ. 25-26 τοῦ παρόντος τόμου]. Ἀνακύπτει ἐπομένως ἕνα σημαντικό θέμα ἱστορικῆς ἔρευνας πού θά πρέπει νά ἐπιλύσει κάποτε ἡ ἱστορικῆ ἔρευνα.

9. Αὐτόθι, Πράξη 1394.

10. Αὐτόθι, Πράξη 653.

ΜΙΧΕΛΕΤΟΥ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΚΟΝΤΟΣΤΑΒΛΟΥ  
ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΙΦΝΟΥ  
[1660-1664]

Ίστορικό τοῦ θέματος

Γιά τούς Ἀνδριώτες ἀδελφούς Γάσπαρη, Μιχελέτο καί Νικολό Κοντόσταβλους, οἱ ὅποιοι εἶχαν συνάψει στενές σχέσεις μέ τή Σίφνο, ἔχομε γράφει κατ' ἐπανάληψη<sup>1</sup>. Μεγαλέμποροι καί οἱ τρεῖς, οἱ δύο πρῶτοι στίς Κυκλάδες (Ἄνδρο καί Σίφνο, ἀντίστοιχα) καί ὁ τρίτος μόνιμα στή Βενετία, ἀπέκτησαν μεγάλες περιουσίες, διεκίνησαν τεράστια χρηματικά κεφάλαια καί ἀνέπτυξαν μέ τούς συνεργάτες τους σέ ὅλα τά νησιά τό κυκλαδικό ἐμπόριο καί τήν οἰκονομία τους. Ἀπό αὐτούς ὁ Μιχελέτος συνδέθηκε πολύ ἐνωρίς μέ τή Σίφνο, τούλάχιστον ἀπό τοῦ ἔτους 1652, ἀσκώντας τίς δραστηριότητές του πλησίον τοῦ μεγαλεμπόρου Βασιλείου Λογοθέτη καί τῶν ἄλλων ἐμπόρων τοῦ νησιοῦ, τό ὁποῖο εἶχε ἀναδειχθεῖ ἀπό τόν Λογοθέτη οἰκονομικό κέντρο τῶν Κυκλάδων. «*Δεσμοί του ἢ παρουσία του στήν (πατρίδα του) Ἄνδρο δέν ἔχουν ἐπισημανθεῖ*»<sup>2</sup> ἔγραφε ὁ ἀείμνηστος Δημήτριος Ἰ. Πολέμης, μέ τήν ἔννοια ὅτι ἡ ἐγκατάστασή του στή Σίφνο ὑπῆρξε σταθερή καί μόνιμη, ἀφοῦ περί τό 1657 παντρεύτηκε τήν ἐγγονή τοῦ Λογοθέτη, Κατερίνα, θυγατέρα Νικολάου Κωτάκη ἀπό τή Μῆλο καί τῆς Μοσχοῦς Βασ. Λογοθέτη. Τό ζεῦγος Μιχελέτου-Κατερίνας ἀπέκτησε ἕνα μόνο τέκνο, τόν Ἀντώνιο, τόν ὁποῖο ἀπέστειλαν, σέ ἡλικία 6 ἐτῶν, στή Βενετία, κοντά στόν θεῖο του Νικολό, γιά νά μή κινδυνεύσει ἀπό τούς Τούρκους πού ἐπιζητοῦσαν τό κακό τοῦ πατέρα του<sup>3</sup>.

1. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγράφα ἀπό Ἱταλικές Ἀρχειακές πηγές (1629-1723), περ. «Ἀνδριακά Χρονικά», Ἄνδρος 1994, τόμ. 22, 1-112. «Σιφνιακά», α) τόμ. 9 (2001), 23 ἐπ. β) τόμ. 12 (2004), 43 ἐπ. γ) τόμ. 14 (2006), 35 ἐπ. δ) τόμ. 18 (2010), 22 ἐπ. 109-110.

2. Δημ. Ἰ. Πολέμη, Οἱ Κοντόσταβλοι τῆς Ἄνδρου, περ. «Ἀγκυρα», Ἄνδρος 2004, τ. 2, 158-159.

3. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, ὁ.π., 92.



Ὁ Μιχελέτος μετά τόν θάνατο τῶν μεγαλεμπόρων συγγενῶν του Βασιλείου Λογοθέτη (1659) καί Πετράκη Ρόζα (1662), ἀρχιπροκρίτων τῆς Σίφνου, τοὺς διαδέχτηκε καί στή Διοίκηση τοῦ νησιοῦ συνεχίζοντας ἐπάξια τήν προσφορά ὑπηρεσιῶν στήν τοπική κοινωνία. Ἐδειξε μάλιστα μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς Ἐκπαίδευσης τῆς νεολαίας, ὅπως ἔχομε ἱστορήσει παλαιότερα ἐν συντομία, πρὶν κἄν διαδεχτεῖ τοὺς Λογοθέτη καί Ρόζα στά πράγματα τοῦ τόπου<sup>4</sup>. Ὑπενθυμίζουμε ὅτι ὁ ἀποστολικός βικάριος Σίφνου Βαρθολομαῖος Πόλλα, ἄνθρωπος μέ σπουδές στό Κολλέγιο Urbano τῆς Ρώμης, μέ τήν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων του στό νησί (25 Ἰουνίου 1651) ἀνέπτυξε ἀξιόλογες δραστηριότητες, πέραν τῶν ἱερατικῶν καθηκόντων του. Τό φθινόπωρο τοῦ ἴδιου χρόνου μάλιστα συνέστησε καί Σχολεῖο, τό ὁποῖο λειτούργησε μέ μεγάλη ἐπιτυχία μέχρι τοῦ ἔτους 1659, ὅποτε ὁ διδάσκαλος ἀναδείχτηκε ἀρχιεπίσκοπος Παροναξίας καί ἀνεχώρησε γιά τήν ἄσκηση τῶν ἀρχιερατικῶν καθηκόντων του, ὅποτε καί διακόπηκε ἡ λειτουργία τοῦ Σχολείου, ὅμως γιά λίγο διάστημα<sup>5</sup>. Ἀκριβῶς τότε δραστηριοποιήθηκε ὁ Μιχελέτος Κοντόσταβλος γιά τήν ἐπίλυση τοῦ ζητήματος, ἀφοῦ συγκέντρωσε σχετικές πληροφορίες γιά πρόσωπα ἱκανά νά διδάξουν. Προσχάλεσε λοιπόν γιά διδάσκαλο τόν Συριανό κληρικό Γεώργιο Πέρη, ἀπόφοιτον καί αὐτόν τοῦ Κολλεγίου Urbano, ὁ ὁποῖος ἄρχισε τό ἔργο του μετά τίς 4 Ἀπριλίου 1660 μέ ἐτήσια ἀμοιβή 50 ρεαλιῶν πού πλήρωνε ὁ Κοντόσταβλος. Ὁ Πέρης δίδαξε τότε ἐπί δύο χρόνια «γράμματα στήν Ἰταλική καί Ἑλληνική γλῶσσα» σέ πολλοὺς μαθητές, ἀφοῦ τό 1662 στό Σχολεῖο του σπούδαζαν 50 παιδιά, ἀριθμός σημαντικός γιά τήν ἐποχή ἐκείνη<sup>6</sup>. Μποροῦμε μάλιστα νά θεωρήσουμε ὅτι στό Σχολεῖο ἐκεῖνο τῶν δύο διδασκάλων Βαρθολομαίου Νταπόλλα καί Γεωργίου Πέρη [1651-1654, Ἰαν.] δέν διδάσκονταν μόνο ἡ γραφή καί ἀνάγνωση, ἀλλ' ἓνα εὐρύτερο πρόγραμμα γνώσεων ἀπό διδασκάλους ἀποφοίτους τοῦ ἰταλικοῦ κολλεγίου Urbano.

Ὅμως, ἡ δωδεκαετής καλή πορεία τῶν πραγμάτων τοῦ Σχολείου ἀνατράπηκε ἀπό τά μισά τοῦ 1662 ὅταν ἀπεβίωσε ὁ βικάριος Σίφνου Ἀντώνιος Γοζαδῖνος. Ὁ θάνατός του θεωρήθηκε εὐκαιρία ἀπό τοὺς προκρίτους τοῦ νησιοῦ, ὅπως ὁ Μιχελέτος Κοντόσταβλος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου Ἀθανάσιος Μαρμαραῶς καί ἄλλοι, νά διοριστεῖ στή θέση τοῦ θανόντος βικαρίου ὁ διδάσκαλος Γεώργιος Πέρης· τοῦτο δέ, προκειμένου νά ἀποκατασταθεῖ καί ἐκκλησιαστικά γιὰτί εὐρίσκονταν περιθωριοποιημένος ἀπό τό Βατικανό πρό χρόνων, ὅταν ὑπηρετοῦσε στή

4. «Σιφνιακά», 5 (1995), 57 ἐπ.

5. Αὐτόθι, 50 ἐπ.

6. Αὐτόθι.

Μήλο και είχε έλθει σέ σύγκρουση μέ τόν επίσκοπό του Άντώνιο Σέρρα<sup>7</sup>. Ό Κοντόσταβλος μάλιστα, χριστιανός καθολικού δόγματος, σκέφτηκε τότε νά συστήσει υπέρ του Πέρη ένα κληροδότημα, κατά τήν ακολουθούμενη πρακτική τής Δυτικής Έκκλησίας, τό λεγόμενο beneficio (= καθιέρωση υπέρ κληρικού ενός σταθερού εισοδήματος μέ τήν υποχρέωση προσφοράς πνευματικών υπηρεσιών και, έν προκειμένω, εκκλησιαστικών και εκπαιδευτικών). Τοῦτο όμως δέν έγινε δυνατόν νά πραγματοποιηθεῖ επειδή τό Βατικανό ἀρνήθηκε τήν τοποθέτηση του Πέρη στήν κενή βικαριακή θέση τής Σίφνου, διέταξε μάλιστα και τήν διακοπή του διδασκαλικού έργου του και αὐτήν τήν ἀπομάκρυνσή του ἀπό τή Σίφνο κατά τά ἤδη ἐκτεθέντα [«Σιφνιακά», (1995), 57 ἐπ.], ἔσπευσε δέ νά διορίσει ἀμέσως νέον βικάριο του νησιού και μέ πρόνομιο «ἀποστολικού μισσιοναρίου». Ἦταν δέ αὐτός ὁ

### Giovanni Batt(ist)a Grimani Paterii

Ό έν λόγω κληρικός εἶχε γεννηθεῖ τό ἔτος 1626 στή Χίο κατά τά ἀναφερόμενα στήν ἐκθεση (1667, Μάρτιος) του ἀποστολικού επισκέπτη Sebastiani. Κατά τήν ἴδια ἐκθεση εὐρίσκονταν στή Σίφνο ἀπό πενταετίας, δηλ. ἀπό του ἔτους 1662 ἤ τους πρώτους μήνες του 1663 και ὅτι «διατηροῦσε σχολεῖο μέ πέντε παιδιά, δύο του λατινικού δόγματος και τρία ἑλληνόπουλα. Διδάσκει σ' αὐτά μόνο τήν κατήχηση γιατί ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δέν πηγαίνουν στήν καθολική ἐκκλησία... Δέν κάνει κήρυγμα γιατί δέν ἔχει ἀκροατήριο»<sup>8</sup>. Σέ ἄλλην ἐκθεση ἔτους 1666 ἀναφέρεται ὅτι ὁ έν λόγω κληρικός «εἶχε παραμείνει στή Ρώμη επί τετραετίαν στήν ὑπηρεσία του μαρκησίου Marin γιατί εἶχε εὐφράδειαν λόγου, μολονότι μετρίας μορφώσεως». Ἐπίσης ὁ don Giovanni d' Aviano σέ ἐπιστολή του ἔτους 1665 ἔγραφε: «ὁ βικάριος πού ἔχει διορίσει (στή Σίφνο) ἡ Ἁγία Προπαγάνδα διδάσκει σέ παιδιά νά διαβάζουν και γράφουν μολονότι ἔχει μικρή μόρφωση», δηλαδή οὔτε ικανότητα γι' αὐτό τό ἔργο.

Ἄς σημειωθεῖ ὅτι γνωστές μας ἀναφορές του πρὸς τήν Ἁγία Προπαγάνδα και ἄλλους παραληπτές ἀποτελοῦν ὑποδείγματα κακοποίησης του συντακτικού τής ἰταλικῆς γλώσσας σέ σημεῖο πού, ἂν δέν γνωρίζαμε ὅτι κάποιες φράσεις ἢ λέξεις πού χρησιμοποιήσε ἀναφέρονταν σέ γνωστές μας ἀπό ἄλλες πηγές ἔννοιες ἢ ζητήματα, θά ἦταν ἀδύνατον νά κατανοήσουμε τί ἔγραφε γιά νά τό ἀποδώσουμε σέ ἐλεύθερη μετά-

7. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἱστορικά Ἐγγραφα Μήλου (1628-1683) ἀπό τά Ἀρχεῖα του Βατικανού*, περ. «Μηλιακά», τ, Β', Ἀθήνα 1985, 117 ἐπ., ὅπου γίνεται λόγος γιά τήν προσφορά διδασκαλικού έργου σέ 20 νέους.

8. «Σιφνιακά», 7 (1999), 128-130.

φραση στα έλληνικά, όπως σημειώσαμε και άλλοτε [«Σιφνιακά», 19 (2011), 57].

Έτσι, μετά τους δύο εξαιρετικούς διδασκάλους-αποφοίτους του Κολλεγίου Urbano της Ρώμης, ή Έκπαίδευση στη Σίφνο περιήλθε σε επίπεδο μάθησης απλής γραφής και ανάγνωσης και μάλιστα από διδάσκαλο «μικρής μόρφωσης».

### Ένέργειες για σύσταση του κληροδοτήματος

Ο Μιχελέτος Κοντόσταβλος, για να έχει και την έγκριση του Βατικανού στα σχεδιαζόμενα (και οι τρεις άδελφοί Κοντόσταβλοι ακολουθούσαν τό Λατινικό δόγμα), έγραψε στον έγκατεστημένο στη Βενετία αδελφό του Νικολό και του ζήτησε να ανιχνεύσει τις προθέσεις της Ρώμης επί του θέματος. Ο Νικολός, ο όποιος διατηρούσε οικονομικές σχέσεις με την Έκκλησία της Ρώμης, ενημέρωσε την Άγία Προπαγάνδα για την επιθυμία του αδελφού του να συστήσει στη Σίφνο *cappellania* (ιταλ. = εκκλησιαστικός οργανισμός που συστήνεται με διαθήκη ή δωρεά εκ μέρους πιστού για λόγους λατρείας, ιδίως δέ για τέλεση ιερουργιών), δηλ. ίδρυμα με έφημέριο και όχι *beneficio* υπέρ συγκεκριμένου προσώπου. Όταν δ' αυτή τον πληροφόρησε για έλλειψη έμπιστοσύνης στο πρόσωπο του Πέρη, ο Νικολός απήντησε στις 20 Ιανουαρίου 1662 ότι ή καθιέρωση της καπελανίας στη Σίφνο δέν απέβλεπε σε άλλον σκοπό παρά μόνο στη διατήρηση και διάδοση του Λατινικού δόγματος με την ενεργοποίηση της οποίας θά συνέτρεχε και ή ύποχρέωση της διδασκαλίας των νέων, ή δ' επιλογή από τον αδελφό του του Γεωργίου Πέρη ως καπελάνου υπήρξε άδολη, στην περίπτωση δέ που αυτός ήθελε συμπεριφερθει άσχημα, θά μπορούσε να αντικατασταθει από άλλον<sup>9</sup>.

Επί του ίδιου θέματος επανήλθε ο Νικολός Κοντόσταβλος στην Άγία Προπαγάνδα με έπιστολή της 18ης Φεβρουαρίου 1662, στην όποια, μεταξύ άλλων, έγραψε κλείνοντας:

«Προσθέτω στις σεβασμιότητές σας ότι ο αδελφός μου κύριος Μιχελέτος, έχοντας, όπως και εγώ, την επιθυμία να θεμελιώσουμε ένα *beneficio* στο νησί της Σίφνου με κεφάλαιο 100 ρεαλιών από τον τόχο των όποιων είναι δυνατόν να συντηρείται ένας ιερέας με ύποχρέωση να κάνει τέσσερις λειτουργίες την εβδομάδα και σχολείο και επειδή δέν γνωρίζει ποτέ κανείς ότι μπορούν να χαθούν, όφείλω να πληροφορήσω τις σεβασμιότητές σας, εάν συμφωνούν, να κατατεθούν στο Μοναστήρι των πατέρων του Μεγάλου Άγίου Γεωργίου έδώ στη Βενετία προς 1% έτησίως,

9. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Άνδριακά Ιστορικά Έγγραφα, 24.

άν και ό άδελφός μου είχε τήν πρόθεση νά τά καταθέσει στήν Κοινότητα τής Σίφνου πρός 10%, ένέργεια πού είχε άρχίσει νά προωθεϊ έπειδή όμως θεωρώ πώς δέν πρόκειται για σίγουρη τοποθέτηση στή φτωχή αύτή Κοινότητα Έλλήνων όρθοδόξων, θά ήθελα νά τοποθετηθεϊ αύτό τό κεφάλαιο στή Χριστιανοσύνη και, εάν φαίνεται στίς σεβασμιότητές σας καταλληλότερο για μεγαλύτερη ασφάλεια, σέ αύτήν τήν Άγία Προπαγάνδα, εάν εύαρεστηθεϊ νά λάβει αύτό τό κεφάλαιο για νά πληρώνει κάθε χρόνο έναν κληρικό, τόν όποιο θά επιλέγουμε έμεις...»<sup>10</sup>.

Στίς 25 Νοεμβρίου 1662 ό Νικολός έγραψε και πάλι στήν Προπαγάνδα ότι, όπως τόν πληροφόρησε ό άδελφός του, είχε ήδη καταθέσει στό Κοινό τής Σίφνου 500 ρεάλια πρός 10% έτησίως για τή σύσταση του beneficio. Σκόπευε όμως νά του συστήσει νά επενδύσει τά χρήματα αύτά στή Βενετία, πλέον 200 ρεαλιών, δική του συμμετοχή, ώστε τό κεφάλαιο νά άνέλθει σέ 700 ρεάλια μέ σύσταση μιās carpellania, αντί beneficio<sup>11</sup>.

Υποθέτουμε πώς ή έπιμονή τών άδελφών Κοντόσταβλων για τή σύσταση του κληροδοτήματος και μάλιστα μέ τό άνωτέρω σημαντικό ποσόν έβαλε σέ ύποψίες τήν Άγία Προπαγάνδα, ή όποία έσπευσε τότε νά τοποθετήσσει τόν Paterii στή Σίφνο μέ έντολή, προφανώς, νά διακριβώσει τίς πραγματικές προθέσεις του Μιχαελέτου Κοντόσταβλου.

### Ματαίωση καθιέρωσης του κληροδοτήματος

Παρά τίς προσπάθειες του Νικολού Κοντόσταβλου από τήν πόλη τών δόγηδων (μέ τήν άποστολή έπιστολών στή Ρώμη, παραστάσεις στον νούντσιο του Βατικανού στή Βενετία)<sup>12</sup> για νά άποσπάσει τή συναίνεση τής Άγίας Προπαγάνδας στήν καθιέρωση του κληροδοτήματος, ή τελευταία στάθηκε άμετακίνητα στήν άρνησή της· τούτο δέ λόγω τών ψευδών πληροφοριών μέ τίς όποιες τήν τροφοδοτούσε από τή Σίφνο ό βικάριος Paterii, όπως συνάγεται από τό περιεχόμενο άναφορās του (5 Φεβρουαρίου 1664), έστω μεταγενέστερης.

Τά διατυπούμενα σ' αύτήν (βλ. στό τέλος τήν άναφορά Paterii §§ 8,10) σχετικά μέ τίς δήθεν πραγματικές προθέσεις του Μιχ. Κοντόσταβλου για τό κληροδοτήμα είναι ψεύδη ενός κακού άνθρώπου, τά όποια έν τούτοις ύπηρεξαν ικανά για νά μήν παράσχει ή Προπαγάνδα τή συγκατάθεσή της. Τό άποτέλεσμα βέβαια ήταν ή διακοπή λειτουργίας του Σχολείου, ενός αξιόλογου για τήν έποχή εκείνη Σχολείου Μέσης

10. Αυτόθι, 26.

11. Αυτόθι, 27-28.

12. Αυτόθι, 28.



(ας τό χαρακτηρίσουμε) Παιδείας στη Σίφνο μέ τόν δεύτερο ικανό διδάσκαλό του Γεώργιο Πέρη, ή άλλον ισάξιο του.

Ο βικάριος Paterii περιέγραφε τόν Μιχ. Κοντόσταβλο ως ψευδευεργέτη ό όποιος, ως έμπορος, απέβλεπε στην έκμετάλλευση τών χρημάτων του κληροδοτήματος βάζοντας προς τούτο 100 ρεάλια προκειμένου νά κερδίσει από τόκους 500! Λές και ό Κοντόσταβλος δέν μπορούσε νά τά τοκίσει άλλου, όπως λ.χ. στους προκρίτους Θερμίων, οί όποιοι ακριβώς τότε, κατά τήν ίδια αναφορά του Paterii, είχαν προστρέξει στον μεγαλέμπορο τής Σίφνου για νά ζητήσουν δάνειο προκειμένου νά εξοφλήσουν τίς κρατικές φορολογίες τους (βλ. σχετικώς τήν §5 τής αναφοράς του).

Άλλωστε ό αδελφός του Νικολός από τή Βενετία είχε πρό πολλου (18 Φεβρουαρ. 1662) γράφει στη Ρώμη τήν πρόταση νά τοκισθεί κεφάλαιο 700 ρεαλιών προς 1% στό εκεί μοναστήρι San Giorgio Maggiore ή ακόμη και στην ίδια τήν Άγία Προπαγάνδα για τή διαχείρισή του. Μέ ποιόν τρόπο θά κέρδιζε ό Μιχελέτος 500 ρεάλια από τό κεφάλαιο του κληροδοτήματος πού θά εύρισκονταν στην Ίταλία; Άκόμη, αν ή αντίδραση τής Προπαγάνδας οφείλονταν στην πρόταση νά είναι ιερουργός του κληροδοτήματος ό Γ. Πέρης (τόν όποιο αυτή είχε τιμωρήσει και κατεδίωκε), όταν τής προτάθηκε από τόν Νικολό (έπιστολή του τής 25 Νοεμβρίου 1662) ως άλλος κληρικός τους ό αιδεσιμώτατος δόν Ίωάννης Άντώνιος Καμίλλης, canonico thessaurario τής Νάξου, άνθρωπος ανεπιλήπτου ήθους και έξαιρετικής μόρφωσης γιατί αρνήθηκε και πάλι;

Είναι προφανές ότι δέν ήθελε παρόμοιο Σχολείο στη Σίφνο τών ορθοδόξων κατοίκων επειδή οί σπουδαστές νέοι της θά εύρισκονταν μακριά από τή στενή έπιτήρησή της πού απέβλεπε στον προσηλυτισμό τους στον Καθολικισμό, όπως στο Έλληνικό Κολλέγιο του Άγίου Άθανασίου Ρώμης.

Τέλος, ό Μιχελέτος Κοντόσταβλος έκανε άλλη μία προσπάθεια για τή συνέχιση λειτουργίας του Σχολείου μέ άλλον διδάσκαλο. Άπέστειλε λοιπόν στην Άγία Προπαγάνδα τήν έπομένη έπιστολή του:

«Σεβασμιώτατοι.

Άπασχολούσα τόν δόν Γεώργιο Πέρη στη διδασκαλία τών νέων μέ παράλληλη ύποχρέωσή του νά φάλλει τέσσερις λειτουργίες τήν εβδομάδα κατά τήν έπιθυμία μου. Πάντοτε πίστευα ότι ή Άγία Προπαγάνδα θά έπιδιοκίμαζε τήν ανάπτυξη ενός κοινωφελους έργου για τόν φωτισμό τών νέων, αλλά και τήν ικανοποίηση τής Έξουσίας αυτής τής νήσου, όπως επίσης και τήν προσφορά βοήθειας σε κάθε περίπτωση προς τόν τοπικό βικάριο.

Μή ἔχοντας πρόθεση νά ἀθετήσω τίς παραγγελίες σας, ἐξετέλεσα τίς διαταγές τῶν σεβασμιότητων Σας καί ἀπέλυσα τόν δόν Ρεγίσι, ἀλλά μέ πρόθεση νά προσλάβω ἄλλο κατάλληλο πρόσωπο γι' αὐτό τό ἱερό ἔργο.

Πάντοτε χωρίς ἀπαρέσχεια πρὸς τίς ὑμέτερες σεβασμιότητες πρὸς τίς ὁποῖες εὐχαριστίες καί ταπεινές εὐχές ἀναπέμπω γονυπετής καί ταπεινά κατασπαζόμενος τίς ἱερές πορφύρες σας, πάντοτε δικός σας.

Σίφνος 6/16 Σεπτεμβρίου 1663

Τῶν σεβασμιότητων Σας

Δοῦλος ταπεινός

Μιχελέτος Κοντόσταβλος»<sup>13</sup>.

Ἄλλες πληροφορίες ἐπὶ τοῦ θέματος δέν εἶναι γνωστές. Οἱ ἐπιδιώξεις τῶν Κοντόσταβλων, ἀφοῦ περιεπλάκησαν σέ μιά στεῖρα πολύμηνη ἀλληλογραφία μέ τήν Ἁγία Προπαγάνδα, δέν ἱκανοποιήθηκαν. Ἀκόμη ἄγνωστο παραμένει ἂν ἐνεργοποιήθηκε πράγματι ἡ δήλωση τοῦ Μιχελέτου στήν ἀνωτέρω ἐπιστολή του ὅτι θά συνέχιζε τό ἔργο λειτουργίας τοῦ Σχολείου μέ ἄλλον διδάσκαλο.

Μᾶλλον καί τοῦτο δέν ἔγινε δυνατόν ἐπειδή οἱ σχέσεις του μέ τούς Τούρκους εἶχαν ἀρχίσει νά περιέρχονται σέ δυσχερῆ θέση<sup>14</sup>. Τόν ἐπόμενο χρόνο 1664, Ἰουνίου 4, ἔγραφε τῇ διαθήκῃ του<sup>15</sup>, φρόντισε δέ νά στείλει τό μονάκριβο παιδί του, τόν Ἀντώνιο, στόν ἀδελφό του Νικολό στή Βενετία, ἔξι ἐτῶν τότε, «προκειμένου νά γλυτώσω ἀπό τούς Τούρκους ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων μάλιστα πέρασε στήν ἄλλη ζωή ὁ πατέρας μου, ἀπογυμνωμένος καί ἀπό ὅλα τά ὑπάρχοντά του», ἔγραφε ὁ Ἀντώνιος τό ἔτος 1712, Σεπτεμβρίου 24, ἀπό τῇ Βενετία πρὸς τήν Ἁγία Προπαγάνδα<sup>16</sup>. Κατά τόν Μάρτιο τοῦ 1667 ἀπεβίωσε ὁ Μιχελέτος Κοντόσταβλος, ἐνῶ ὁ βικάριος Paterii παρέμεινε στή Σίφνο μέχρι τό ἔτος 1676, ἔξι δέ χρόνια ἀργότερα ἀνευρίσκεται ἐπίσκοπος τῆς Λατινικῆς ἐπισκοπῆς Ἄνδρου ἐπὶ τρία χρόνια (1672-1675)<sup>17</sup>.

Τέλος, θά πρέπει ἴσως νά ἐπισημάνουμε ὅτι, τά ἀποτελέσματα τῆς δωδεκαετοῦς λειτουργίας (1651-1664, Ἰαν.) τοῦ Σχολείου τῶν ἐξαιρετικῶν διδασκάλων Βαρθολομαίου Πόλλα καί Γεωργίου Πέρη, οἱ ὁποῖοι δίδαξαν ἱκανόν ἀριθμό μαθητῶν, ἀπέδωσαν τούς καρπούς τους τό ἔτος 1687. Τότε, μετά προηγηθεῖσες ἐνέργειες τῶν παλαιῶν ἐκεί-

13. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγράφα, 30, ὅπου ἡ ἐπιστολή στό ἰταλικό κείμενό της.

14. «Σίφνιακά», 12 (2004), 105.

15. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, ὁ.π., 31-33.

16. Αὐτόθι, 82-84.

17. Δημ. Ἰ. Πολέμη, ὁ.π., 119.

νων μαθητῶν πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, τέθηκε σέ λειτουργία τὸ διάσημο κατόπιν Σχολεῖο τοῦ νησιοῦ, λεγόμενο τοῦ «Παναγίου Τάφου»<sup>18</sup>, ἐπειδὴ στεγάστηκε στὸ ὁμώνυμο μετόχι τοῦ Πατριαρχείου στὸ νησί. Οἱ παλαιοὶ μαθητὲς τῆς περιόδου 1651-1664, οἱ ὅποιοι ἔτυχαν ἱκανοποιητικῶν σπουδῶν καὶ ἀναδείχτηκαν κοινωνικά ὡς στελέχη τοῦ τόπου, αἰσθάνθησαν, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, τὴν ἀνάγκη φωτισμοῦ τῶν δικῶν τους πλέον παιδιῶν μέσω λειτουργίας Σχολῆς Μέσης Παιδείας, ὅπως ἡ Σχολὴ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἀπὸ τὶς πρωτοϊδρυθεῖσες στὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας.

## Η ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΟΥ ΓΙΟΝ. ΡΑΤΕΡΙΙ

«Σεβασμιώτατε

Λόγω τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ ὑποθέσεων πού ἀναθέτει στὴν ταπεινότητά μου ἡ Ἁγία Προπαγάνδα, ὅπως καὶ ἡ σεβασμιότητά σας, ὑπὲρ τῆς ὁποίας παρακαλῶ τὸν Κύριο νὰ δίδει κάθε εὐτυχίαν ἐπειδὴ καταδέχεται νὰ μέ τιμᾶ μέ τὶς διαταγές της, αὐξάνεται τὰ μέγιστα ἡ ὑποχρέωσή μου νὰ προσφέρω τὶς ὑπηρεσίες μου, πρᾶγμα πού ἐπιχειρῶ μέ ὅσες δυνάμεις διαθέτω.

1. Στὴν ἐντολὴ σας μέ ἡμερομηνία 23 Ἰουνίου μέ διατάσσετε νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν πατέρα Μικελούτσι<sup>19</sup> τὰ χρήματα καὶ ἀντικείμενα τῆς ἐκκλησίας· σᾶς ἀναφέρω λοιπὸν ὅτι οὐδέποτε εἶχε στά χέρια του ὅ,τιδήποτε, οὔτε ἐξουσιοδότηση νὰ εἰσπράττει τὰ εἰσοδήματα πού ὅμως παρακρατοῦσε, ὅπως σᾶς ἔχω ἐνημερώσει μέ ἄλλες ἀναφορές, παρά τὸ γεγονός ὅτι ἀξίωνε νὰ τὸν ἀποκαλοῦν βικάριο, ἂν καὶ εἶχε πάρει διαταγὴ ἀπὸ τὸν προϊστάμενό του νὰ ἐπιστρέφει στὴ μετάνοιά του.

2. Ἀπὸ τὰ χρήματα πού εἰσεπράχθησαν ἀπὸ τὴν πώληση τοῦ σκλάβου πού δώρησε ὁ ἀείμνηστος καπετάν Λούκας Μπρόντζα γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ, πού ἀνῆλθαν σέ 130 ρεάλια Ἴσπανικά<sup>20</sup>, τὰ ὀγδόντα ἀποδόθηκαν στὸν οἰκονόμο (ντεκάνο) τῆς Σίφνου λόγω δανείου πού εἶχε συνάψει ὁ ἀδελφός τοῦ σεβασμιωτάτου τῆς Νάξου ὅταν τοῦτος διατελοῦσε οἰκονομικός ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας διορισμένος ἀπὸ τὸν σεβασμιώτατο ἐπίσκοπο τῆς Μήλου· τώρα τοῦ

18. «Σιφνιακά», 5 (1995), 66 ἐπ.

19. Βλ. γιὰ τὰ ἔργα καὶ ἡμέρες αὐτοῦ τοῦ κληρικοῦ στὴ Σίφνο στὰ «Σιφνιακά», 14 (2006), 114-121.

20. «Σιφνιακά», 18 (2010), 31-32, ὅπου περὶ τοῦ ζητήματος ἐπισκευῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ.



ζήτησα τόν τόχο καί αὐτός μέ τούς προκρίτους δέν ἐννοοῦν νά πληρώσουν διάφορο καί δημιουργοῦν αὐτό τό πρόβλημα λέγοντας ὅτι καί ὁ κύριος Μιχελέτος δάνεισε χρήματα ἄτοκα καί ἐγώ τούς ἀπήντησα ὅτι ὁ κύριος Μιχελέτος εἶναι πλούσιος καί κύριος τῶν χρημάτων του, ἐνῶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ εἶναι φτωχή καί ἐγώ δέν εἶμαι ἰδιοκτήτης τῆς γιά νά ἀφίσω ἐκεῖνο πού τῆς ἀνήκει νά ἀπωλεσθεῖ· ἐπανήλθαν λοιπόν λέγοντας ὅτι ἐκεῖνα τά χρήματα δέν τά ἔλαβαν ὡς ὑποχρέωση τῆς ἐκκλησίας, ἀλλά ὡς χρέος πού εἶχε ὁ ἀνωτέρω ἀδελφός τοῦ σεβασμιωτάτου τῆς Νάξου πρὸς τὴν Κοινότητα· εἶπαν ἀκόμη ὅτι ὁ βικάριος Γοζαδίνος χρεωστοῦσε χαράτσι δύο χρόνων, ὥστε καί γι' αὐτόν τόν λόγο κατακρατοῦν τά χρήματα ἔναντι τοῦ χρέους. Ἐγώ ὅμως μόλις ἔφθασα ἐδῶ μοῦ ζήτησαν 42 ρεάλια, λέγω σαράντα δύο *pezze di Spagna* γιά χαράτσι τριῶν χρόνων, δηλ. δύο τοῦ Γοζαδίνου καί ἓνα δικό μου· μέ ἀνάγκασαν δηλαδή, ὡς διάδοχον τοῦ Γοζαδίνου, νά πληρώσω αὐτό τό χρέος, τό ὁποῖο ἐνώπιον τῶν προκρίτων ἐφάνηκε ὡς ὀφειλή μας πού ἐπίστεψα ὅτι ἔτσι θά ξεχρέωνε ἡ ἐκκλησία καί στήν ἐρώτησή μου γιατί νά ἐπιρριφθεῖ σ' ἐμένα τό εἰρημένο οἰκονομικό βᾶρος τῆς ἐκκλησίας, εἶπαν καί πάλι ὅτι τό ἐπέρριψαν σ' ἐμένα γιατί ὁ Γοζαδίνος ἦταν δύστροπος ἄνθρωπος καί δέν μποροῦσαν νά τόν κάνουν νά πληρώσει· τούς ἀπήντησα πῶς ἂν γίνω καί ἐγώ τό ἴδιο σέ ὅσα ἀναμένετε ἀπό τὴν ἐκκλησία, τί μπορεῖτε νά κάνετε; Μοῦ ἀπήντησαν θά πωλήσουμε ἓνα κτῆμα τῆς· βλέποντας λοιπόν αὐτό τό ἄδικο καί ὅτι ἔπρεπε νά πληρώσω ἀμέσως στήν ἐπιδίωξη νά τὴν ἀπαλλάξω, χωρίς ἄλλο, ἀπό αὐτὴν τὴν ἀπειλή, δεδομένης καί τῆς πιθανότητος νά πληρώσει ἐκεῖνος πού κατεῖχε τά εἰσοδήματα ξεπερνώντας τό ἄδικο ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψη τῆς ἐκκλησίας, εἶχα πρόθεση νά ἀπαντήσω πῶς, ἂν δέν ἐπιχειροῦσαν νά πληρωθοῦν ἀπὸ αὐτόν ὁ ὁποῖος εἶχε ὑποχρέωση νά πληρώσει, θά πλήρωνα ἐγώ· περιμένα ὅμως νά ἰδῶ ποιός ἀπ' αὐτούς θά ἔβαζε χέρι στήν περιουσία τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου καί ἀπὸ ἀσέβεια θά ἔρχονταν σέ σύγκρουση μ' αὐτὴν· θά μπορούσα νά περιμένω μέχρι νεωτέρας διαταγῆς τῆς σεβασμιότητός σας χωρίς νά ὑποστῆ βλάβη ἢ ἐκκλησία, διαφορετικὰ μπορῶ νά φροντίσω, μέσω τῆς Δικαιοσύνης τοῦ κυρίου (Βενετοῦ) Ναυάρχου νά τὴν ἀπαλλάξει τῆς ὑποχρέωσης μέχρι νά ἀφίχθεῖ ἄλλος βικάριος.

Ἀπομένουν πλέον τώρα ἄλλα πενήντα ρεάλια πού θά δαπανοῦσαν σέ ἀσβέστη καί πέτρες αὐτοῖ πού διαχειρίστηκαν τά χρήματα πρὸ τῆς δικῆς μου ἀφίξεως σ' αὐτόν τόν τόπο, ξέρω ὅμως καλά ὅτι δέν ἀγοράστηκε ἀσβέστης, ἐκτός ἀπὸ τὴν καταβολή ὀκτώ ρεαλιῶν πού εἶπαν ὅτι θά μοῦ τά δώσουν ὥστε νά συμπληρωθεῖ τό συνολικό ποσόν τῶν 130 ρεαλιῶν. Ἀπομένουν, ἐπίσης, ἄλλα 50 ρεάλια (δωρεᾶς) τοῦ κυρίου Πετράκη Ρόζα, τά ὁποῖα ἀφέθησαν μέ τόν ὄρο νά ἀγοραστεῖ ἓνα ἀμπέ-

λι για να αποδίδει οικονομικά στον βικάριο για να προσεύχεται υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του<sup>21</sup>. Είναι μὲν διαθέσιμα ἀμέσως, ὅμως δὲν ἔχει εὐρεθεῖ ἀκόμη τό κατάλληλο κτῆμα.

3. Ἀναφορικά μὲ τὰ ἄμφια πού δώρησε ὁ κύριος Μιχελέτος, αὐτά εὐρίσκονται ἤδη στά χέρια μου, δηλαδή δύο φελόνια, τό ἓνα μέ ἀσημένια κεντήματα μέ διάφορα λουλούδια καί τό ἄλλο ἀπό δαμασκηνό ὕφασμα μέ πανσέδες· ὑπῆρχε ἀκόμη καί ἓνα χρυσοῦφαντο, τό ὁποῖο ἀπό τή μεγάλη χρήση πού ἔκαναν στό χωριό καί τήν ἐκκλησία ἔγιναν τὰ μανίγια του φαρδειά καί ἔμοιαζε μέ (μία λέξη ἀκατανόητη), γι' αὐτό δὲν τό χρησιμοποιοῦ για να μὴν κακολογοῦν τόν βικάριο. Ὁ Μιχελέτος, παρόλο πού ἀμφιβάλλω, ἔλεγε ὅτι ἐπιθυμοῦσε να δωρήσει ἓνα ἀσημένιο κηροπήγιο, πράγμα πού τό εἶχε πεῖ καί σ' ἐμένα, μέχρι τώρα ὅμως δὲν τό ἔκανε.

4. Στή δεύτερη κατόπιν ἐπιστολή σας, μέ ἡμερομηνία 10 Σεπτεμβρίου, μέ διατάξατε να ἐπιμεληθῶ τῆς ἔλλειψης (κληρικοῦ) ἀπό τήν ὁποία ὑποφέρει τό νησί τῶν Θερμιῶν<sup>22</sup> καί ἀμέσως ἔγραφα στόν δόν Βαρθαλίτη ἀνακοινώνοντάς του τή διαταγή καί ἐπιθυμία τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας ὅτι δὲν ὑπάρχει περίπτωση ἀντικατάστασής του καί αὐτός μου ἀπήντησε να πάω ἐγώ ἐκεῖ να προσφέρω τίς ὑπηρεσίες μου ἀποφεύγοντας να μου δώσει ἄλλην ἀπάντηση, μου ἀνακοίνωσε δέ ὅτι ἐπιθυμοῦσε, ὅπως οἱ φυχές τό Καθαρτήριο, ἀφοῦ ἀδυνατοῦσε πλέον να ὑπομένει τίς δυστυχίες του, να ἀναχωρήσει ἀμέσως ἀπ' ἐκεῖ· ἐπειδή ὅμως τοῦ ἔγραφα ὅτι ἐπρόκειτο να μεταβῶ σύντομα ἐκεῖ καί να μέ περιμένει, δὲν ἀνεχώρησε. Ἐπιθυμῶ πράγματι να μεταβῶ ἐπειδή ὁ κύριος Ἐνρῖχο Παλλότα, ἐπιλεγόμενος Ρόζας<sup>23</sup>, μου εἶχε ἀνακοινώσει ὅτι εἶχε τήν πρόθεση να ἀνοικοδομήσει μικρόν ναό δεδομένου ὅτι ὁ ὑπάρχων εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλος λόγω ἀποστάσεως τῆς τοποθεσίας πού εὐρίσκεται.

5. Πρόσφατα, ὅμως ξυλοκόπησαν τόν Τοῦρκο ἀπεσταλμένο για τό χαράτσι τοῦ τόπου τους μέ ἀποτέλεσμα να εἶναι ὠργισμένος ὁ Πασᾶς, ὁ ὁποῖος τούς ἀπειλεῖ μέ καταστροφή ἂν δὲν τακτοποιήσουν ἀμέσως τίς οικονομικές ὑποχρεώσεις τους· γι' αὐτόν τόν λόγο ὁ εἰρημένος Ρόζας μέ τήν οἰκογένειά του καί ὅλοι οἱ προύχοντες εὐρίσκονται ἐδῶ (στή Σίφνο) για να ἀποφύγουν τόν κίνδυνο καί ἀναζητήσουν οικονομική βοή-

21. Δωρεά, διά διαθήκης τῆς 31 Μαΐου 1662 τοῦ μεγαλεμπόρου τῆς Σίφνου Πετράκη Ρόζα, βλ. «Σιφνιακά», 12 (2004), 97 ἐπ.

22. Ἐνωεῖ τό βικαριάτο Θερμιῶν-Κέας, ὅπου ὑπηρετοῦσε ὁ βικάριος δόν Βαρθαλίτης.

23. Ἀδελφός τοῦ Πετράκη Ρόζα, ἐγκατεστημένος στήν Κέα οἰκογενειακῶς (βλ. «Σιφνιακά», 12 (2004), 98.

θεια από τον κύριο Μιχελέτο με ανάλογη προσφορά της παραγωγής του τόπου τους' πιστεύω ότι θα επιτύχουν του σκοπού τους και όταν επιστρέψουν εκεί θα μεταβῶ μαζί τους.

6. 'Επ' αὐτοῦ θά ἀναφέρω σχετικῶς στόν ἐπίσκοπο τῆς Μήλου καί θά τοῦ ἐξηγήσω ὅτι μεταβαίνω ἐκεῖ προκειμένου νά διαπιστώσω καλύτερα τί ἀκριβῶς συμβαίνει καί νά βοηθήσω καταλλήλως ἄν πρόκειται γιά τήν ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέα. Ἐπειδή ἡ Σεβασμιότητά σας θά ἤθελε νά γνωρίζει τήν κατάσταση αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, τήν πληροφορῶ ὅτι εὐρίσκεται μέσα σέ Κάστρο, ἤδη ἀκατοίκητο ἐξ αἰτίας ἀριθμοῦ Μπαρμπαρέζων πού εἶχαν καταφύγει σ' αὐτό καί πολιορκηθεῖ ἀπό τούς Βενετούς μέ ἀποτέλεσμα νά γίνει μεγάλη καταστροφή τῶν πτωχῶν χωρικῶν, οἱ ὅποιοι ἀναγκάστηκαν νά τό ἐγκαταλείψουν καί νά ἀνοικοδομήσουν ἔξω ἀπ' αὐτό νέον οἰκισμó. Ἔτσι, ὅπως μοῦ ἀνέφεραν καί νά ἀποκατασταθεῖ αὐτή ἡ ἐκκλησία (τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέα) δέν θά τούς ἐξυπηρετεῖ γιά τόν ἴδιο λόγο, ὅπως καί ἐκείνη τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης, ἄλλης ἐκκλησίας τους. Δέν ὑπάρχει λοιπόν ἀνάγκη παρόμοιας κατασκευῆς, ἐκτός ἄν τήν πραγματοποιήσει ὁ εἰρημένος Ρόζας, ὅπως ἔχει ὑποσχεθεῖ.

7. Πληροφορῶ ἀκολούθως τῇ Σεβασμιότητά σας γιά κάτι πού θά τήν εὐχαριστήσῃ σχετικό μέ τόν ἐκεῖ μισσιονάριο κατά τοῦ ὁποίου διαδίδονται διάφορα· ἄλλοι ὅμως μέ προτείνουν ὡς μάρτυρα κατά τῶν διαδοσιῶν πῶς ἡ ἀνεψία του δέν διαβιώνει ὅπως ἀρμόζει σέ ἕναν καλό κληρικό, ἐνῶ ὅπως διεπίστωσα ἐπιτόπια συμβαίνει τό ἀκριβῶς ἀντίθετο, χωρίς ἀμφιβολία ἀληθινό, ἀλλά εἶναι φανερό ὅτι ἐκεῖ βασιλεύει μεγάλη κακία ἐναντίον ἐκείνων πού δέν εἶναι μέ τό μέρος τους. Θά ἔλθει κάποια στιγμή πού θά σᾶς ἐνημερώσω πληρέστερα γιατί ὁ δυστυχῆς αὐτός θέλει κάθε τόσο νά φύγει ἐπειδή φοβᾶται ὅτι θά τοῦ δημιουργήσουν πρόβλημα στά ζητήματα τῆς ἐκκλησίας, καί τούς Λατίνους του γιά τούς ὁποίους θά μεριμνήσω καί θά τούς συμπαρασταθῶ σέ ὅ,τι δύναμαι.

8. Ἐδῶ εἶμαι εὐχαριστημένος ἄν καί δέν λείπουν ἔξωθεν ἐνοχλήσεις μετά τήν ἀπόλυση τοῦ Ρεγίς, ὁ ὁποῖος διατείνεται ὅτι κάποιος τόν διέβαλε στήν Ἀγία Προπαγάνδα· ἐπέστρεψε ὅμως καί διδάσκει παιδιά ἰδιωτικά χωρίς νά τελεῖ λειτουργίες, ἄγνωστο γιά ποιόν λόγο γιατί δέν θέλει νά τόν ἐρωτοῦν, ἴσως θεωρεῖ ὅτι θά τοῦ φερθῶ ἀρνητικά, ὅπως γνωρίζω ἐκ πείρας ἀπό ἄλλες περιπτώσεις· δέν συζήτησα ἄλλο μαζί του ὅταν διέκοψε τήν κουβέντα μας γιά νά ἀποφύγει κάποιο σκάνδαλο σχετικό μέ τόν γάμο [Διατύπωση ἀκατανόητη].

9. Ἦλθε ἐδῶ ὁ ἰησουῖτης πάτερ Riccardi ὁ ὁποῖος ἐπήγαινε σέ ἑλληνικές ἐκκλησίες καί λειτουργοῦσε χωρίς ἄδεια, λές καί δέν ἦταν ἀπα-

ραίτητο, γεγονός που έφερε έμένα σε αντιπαράθεση με τους "Έλληνες" έτσι, σε μία όμιλία του συγχύστηκε ένας καλόγηρος και άνοιξε μία συζήτηση πνευματικού επιπέδου όταν ο καλόγηρος φώναζε πως ο πατήρ Riccardi κήρυττε σφάλματα με αποτέλεσμα να ξεσηκωθεί θόρυβος και πανδαιμόνιο· πάντως οι "Έλληνες και έγώ δίναμε τό λάθος στον καλόγηρο, αν και ανά τήν πόλη άποκαλούσαν τον Riccardi ίησουίτη" τέλος πάντων, για να μέ ήρεμήσει μου είπε ότι έχει κηρύξει πολλές φορές από του άμβωνος της Έλληνικής Μεγάλης Έκκλησίας του Οίκουμηνικού Πατριαρχείου, όπου ανέπτυξε τις άπόψεις του καίτοι άπαγορευμένες από τον ίδιο τον Ιωάννη Χρυσόστομο. Πάντως έγώ δέν παραβρέθηκα ποτέ στα κηρύγματα του γιατί, έδω που τά λέμε, θέλω να φαίνεται ότι δέν επιθυμώ παρόμοιες έκδηλώσεις.

Έξομολόγησε μάλιστα έναν Έλληνα γνωστόν για τή διαβίωσή του με γυναίκες, χωρίς τά δεσμά του γάμου και άμέσως οι "Έλληνες έκάλεσαν έναν καλόγηρο να τον ξαναεξομολογήσει" αυτός δέν άρνήθηκε και τον έξομολόγησε ο καλόγηρος, ο όποιος διέδωσε τήν άκαταλληλότητα του Λατίνου έξομολόγου γιατί δέν έπρεπε να του δώσει άφεση άμαρτιών χωρίς να βεβαιωθεί προηγουμένως ότι διέλυσε τή σχέση του· ο έξομολογηθείς ισχυρίζονταν ότι δέν γνώριζε καμία γυναίκα γι' αυτό και ζήτησε από τον πατέρα Riccardi να του δώσει άφεση.

Μου ζητούν μερικοί από τις φελούκες να δημοσιοποιήσω τό Ιωβιλαίο και τους άπαντώ ότι ήδη τό έχω κάνει, αλλά στην πραγματικότητα δέν τό ήθελα λόγω κακών συνηθειών κάποιων ανθρώπων που κάποτε άς τους συγχωρήσει ο Θεός.

10. Θα γίνω ένοχλητικός στη Σεβασμιότητά σας με αυτά τά μικροζητήματα, αλλά θα αναφέρω ακόμη ένα. Ο ειρημένος πατέρας (έννοεί τον Peris) φροντίζει να δημιουργήσει αντιπερισπασμό στον (έπίσκοπο) Μήλου<sup>24</sup> με τή βοήθεια του κυρίου Μιχελέτου, ο όποιος, αν και του ύποσχέθηκε διακόσιες pezze di Spagna, στην πραγματικότητα τον κοροϊδεύει γιατί άποβλέπει να κερδίσει ο ίδιος πεντακόσιες, άφου έδω τοκίζονται προς 10%, προκειμένου να γίνει δυνατή ή πρόσληψη ενός κληρικού-διδασκάλου στη Σίφνο για να διδάσκει τά παιδιά με ύποχρέωση τέλεσης πέντε λειτουργιών κάθε δύο έβδομάδες· τό κληροδόστημα προτείνεται για να ύπάρχουν στό νησί δύο Λατίνοι κληρικοί. Ο Μιχε-

24. Ο Γεώργιος Πέρης είχε διοριστεί από τήν Άγία Προπαγάνδα άποστολικός μισιονάριος Μήλου στα μισά του 1665 για να βοηθήσει τον εκεί έπίσκοπο Άντώνιο Σέρρα, με τον όποιο τελικά περιήλθε σε προστριβές που είχαν ως αποτέλεσμα τήν άπόλυσή του, βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ιστορικά Έγγραφα Μήλου [1628-1683] από τά Άρχεία του Βατικανού, περ. «Μηλιακά», τ. Β', Άθήνα 1985, 117 έπόμ. (και σε άνάτυπο).

λέτος τούς θέλει γιά τήν ἐνεργοποίηση τοῦ σκοποῦ του καί ἐνοχλεῖ μέ συνεχεῖς ἐπιστολές ἐπειδή οἱ κληρικοί αὐτοί εἶναι καί καλοί ἰατροί καί προσκείμενοι σέ ὑψηλές προσωπικότητες, ὥστε ὁποιοσδήποτε νά φοβᾶται νά πέσει στή δυσμένειά τους.

Ὁ κύριος Μιχελέτος, μή εὐρίσκοντας ἄλλον τρόπο νά τελειώσει τήν ἐπιθυμία του, ἔγραψε ὅτι θέτει στή διάθεση τῆς Ἀγίας Προπαγάνδας 100 pezze προκειμένου νά ἐνεργήσει τά κατ' αὐτήν ὄθεν, ἡ Σεβασμιότητα σας ἄς ἐνημερώσει τό Βατικανό καί αὐτό θά διατάξει τήν Ἀγία Προπαγάνδα νά ἐνεργήσει καταλλήλως. Ἔτσι, ὁ σκοπός τους, ἐναντίος σέ κάθε ἐπιθυμία καί θέληση, ἰδιαίτερα τοῦ κυρίου Μιχελέτου, ὁ ὁποῖος δέν θέλει νά ἀξιοποιηθοῦν σέ ἄλλον τόπο παρά ἐδῶ, τώρα μάλιστα πού ὁ ἐπίσκοπος τῆς Μήλου εἶναι μετανοημένος (γιατί διέβαλε τόν Ρεῖς), μετά τή δική σας παρέμβαση. Ἄν τό θεωρεῖτε χρήσιμο μπορῶ νά γράψω καί σέ ἄλλους σχετικῶς. Ὅπως φαίνεται, πάντως, δέν μποροῦν νά ἐναντιωθοῦν στόν ἐκλαμπρότατο Γραμματέα (τῆς Προπαγάνδας) μέ μία συστημένη ἐπιστολή του στήν Ἐκκλησία τῆς Σίφνου, ὥστε νά μή μπορέσει ὁ κύριος Μιχελέτος νά τήν παραβεῖ. Ἴσως κάποτε, ἐάν κάνουν ἕναν ἐπίσκοπο, θά εἶναι δυνατή ἡ διατήρηση τριῶν ἱερέων μέ εὐεργετήματα χωρίς νά χρειάζεται οὔτε ἕνας παράς.

11. Ὡς πρός τούς πατέρες Ἰησουῖτες, μπορεῖτε νά τούς παρουσιάσετε τό ζήτημα κατά τίς ἐπιθυμίες τους, ὅπως σᾶς ἔχω περιγράψει, ἄν ὁ Γενικός Προϊστάμενός τους ἀντιδρᾷ στή χορήγηση ἀδειας νά προσφέρουν τίς ὑπηρεσίες τους στό νησί τῆς Μήλου χωρίς ἐπιβάρυνση καί τήν εὐνοία τοῦ κυρίου Μιχελέτου προκειμένου τοῦτος νά ἀποδεχτεῖ τήν ἀναγκαῖα προστασία τους πράγμα πού ἴσως νά τό ἐπιθυμεῖ κατά βάθος, ἄν καί ἔχω δεῖ ἐπιστολή του στήν ὁποία γράφει ὅσα σᾶς ἔχω ἤδη ἀναφέρει, ὅτι δηλαδή (ὁ Γενικός Προϊστάμενός τους) ὀφείλει νά προστρέξει στήν Ἀγία Προπαγάνδα δείχνοντας ἐμπιστοσύνη στήν ἐπιείκεια τῶν Διοικητῶν τῆς.

12. Ἄς ἀποστείλει, τέλος, ἡ Σεβασμιότητά σας τέσσερις λεξοῦλες (πρός τήν Ἀγία Προπαγάνδα) γιά τήν ἐπικρατοῦσα κατάσταση στή Μύκονο μέ τήν παράκληση νά συγχωρήσει τίς παραλείψεις μου καί νά μοῦ παράσχει τήν εὐκαιρία νά ἀποδείξω ὅτι εἶμαι εὐπειθής ὑπηρετής.

Μέ ταπεινότητα κατασπάζομαι τίς ἱερές πορφῦρες σας.

Σίφνος, 5 Φεβρουαρίου 1664

Τῆς Σεβασμιότητός σας

Δοῦλος ταπεινός

Ἰωάννης Μπατίστας Γριμάνη Πατέριο»<sup>25</sup>.

25. SCPF/SOCG. 276, 365<sup>R</sup>-367<sup>V</sup>.



Ἀπολλωνία. Φωτ. Σ.Μ. Συμεωνίδη (1962).

ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ «ΠΡΟΚΑΘΗΜΕΝΩΝ»  
ΤΩΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΣΙΦΝΟΥ ΚΑΙ ΜΥΚΟΝΟΥ  
[1648-1699]

Σημείωση

Κατά τόν καταρτισμό τοῦ καταλόγου τῶν ἀρχιερέων πού ἀνῆλθαν στόν θρόνο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου καί Μυκόνου (1646-1797) καί, μετά, Μητροπόλεως Σίφνου καί Μήλου (1797-1852), χρησιμοποιήσαμε καί μέγαν ἀριθμό ἱστορικῶν ἐγγράφων πού εἶχαν ὑπογράψει οἱ ἀρχιερεῖς μέ χρονολογική τάξη καί σύντομες περιλήψεις τους. Τά ἐν λόγω ἐγγράφα, ποικίλου περιεχομένου καί ἐνδιαφέροντος, δέν καταχωρίστηκαν τότε σέ πλήρη ἀνάπτυξη τῶν κειμένων τους γιά λόγους οἰκονομικούς.

Μεταξύ αὐτῶν εἶναι καί ἐγγράφα νομικοῦ περιεχομένου, τά ὅποια περικλείουν σημαντικές λεπτομέρειες τόσο γιά τήν ὀργάνωση καί τούς κανόνες λειτουργίας καί ἀρμοδιοτήτων Ἐπισκοπῶν καί Κοινοτήτων κατά τήν τουρκοκρατία, ὅσο καί γιά τό Δίκαιο πού ἐφαρμόζονταν κατά τήν ἐπίλυση διαφορῶν τῶν πολιτῶν καί ἄλλων ζητημάτων. Τή μεγάλη σημασία πού ἔχουν τά ἐγγράφα αὐτά στήν Ἱστορία τοῦ Δικαίου τῶν νησιῶν καί τῆς Σίφνου, βέβαια, διαπιστώνει κανεῖς στό ὀγκῶδες ἔργο τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Γ. Πετροπούλου μέ τόν τίτλο «*Νομικά Ἐγγράφα Σίφνου τῆς Συλλογῆς Γ. Μαριδάκη (1684-1835)*», στή σειρά ἐκδόσεων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν «*Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας*», τόμος Γ', τεῦχος Ι', 1956, σσ. 519 μέγαν σχήματος (ὅπου δημοσιεύονται καί ἀναπτύσσονται νομικά τά περιεχόμενα 114 ἐγγράφων, ἀπό τά 228 τῆς Συλλογῆς τοῦ ἀειμνήστου, ἐπίσης, διακεκριμένου συμπολίτου μας Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί Ἀκαδημαϊκοῦ)<sup>1</sup>.

---

1. Ἀπό τά ἐναπομείναντα 114 ἀνέκδοτα ἔχουν δημοσιευτεῖ καί ἄλλα 15 ἀπό τόν κ. Βασ. Βλ. Σφυρόρα σέ ἐργασία του μέ τίτλο «*Ἐγγράφα τῆς Νήσου Σίφνου (1785-1820) ἐκ τῆς Συλλογῆς Γεωργίου Σ. Μαριδάκη*», στήν Ἐπετηρ. τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου, 17 (1967), σελ. 5-44 (καί σέ ἀνάτυπο).

Στις παρούσες σελίδες δημοσιεύουμε είκοσι (20) έγγραφα πού εκδόθηκαν «προκαθήμενων» στό δικαστήριο («κριτήριο») έξι αρχιερέων τής Αρχιεπισκοπής Σίφνου καί Μυκόνου κατά τήν περίοδο 1648-1699, δεκαεννέα από τά όποια είναι τής Μυκόνου καί ένα τής Ίου, νησιών τής έπαρχίας τής Αρχιεπισκοπής. Σημειώνεται ότι οί αρχιεπίσκοποι Σίφνου, μέ δικαιοδοσία σέ δέκα Κυκλαδονήσια «Σίφνος καί Άμουργός, Πολύκανδρος, Άστυπάλαια, Σέρφος, Μύκονος, Άνάφη, Νίος, Σίκινος, Άρακλείτζα καί τά πέριξ» μικρόνησα<sup>2</sup>, προϊστάντο καί ισαρίθμων τοπικών δικαστηρίων κατά τίς περιοδεΐες τους σ' αυτά γιά τήν επίλυση διαφορών των πολιτών. Μέ τά έγγραφα-άποφάσεις δίνονταν λύσεις σέ ποικίλα νομικά ζητήματα του Άστικού Δικαίου.

Η δικαιοδοσία του εκκλησιαστικού δικαστηρίου άφορούσε σέ θέματα προσωπικού θεσμού, δηλ. σέ γαμικές διαφορές, κληρονομικές (μόνο από διαθήκες) καί σέ διαφορές του Κλήρου. Σέ ύποθέσεις διαζυγίου ή διάστασης των συζύγων έδίκαιζε μόνος ό αρχιεπίσκοπος ή μέ ιερωμένους καί άλλα πρόσωπα έφ' όσον τό έκρινε ό ίδιος.

Η διαδικασία ήταν απλή, δηλ. προφορική χωρίς άυστηρούς τύπους. Ο έναγων ή καί οί δύο διάδικοι έμφανίζονταν στό κριτήριο καί δήλωναν προφορικά τή διαφορά τους καί παρουσίαζαν τά τυχόν γραπτά δικαιολογητικά τους. Έκτός από τά έγγραφα, άλλο άποδεικτικό μέσον ήταν οί μάρτυρες προσκαλούμενοι από τό δικαστήριο ή από τους διαδίκους, αλλά καί ή πραγματογνωμοσύνη, όταν τά ζητήματα άπαιτούσαν έμπειρία ή άνεύρεση ποσού γενομένων δαπανών ή ζημιών<sup>3</sup>.

Οί άποφάσεις είχαν κατά κανόνα κοινή άποδοχή των διαδίκων· ό μή εύχαριστούμενος από τήν άπόφαση μπορούσε νά προσφύγει στον Καδή, έέργεια πού συνήθως άποφεύγονταν γιατί ήταν πολυέξοδη καί άμφιβόλου άποτελέσματος.

Σημειώνεται άκόμη ότι τό έφαρμοζόμενο στό Κυκλαδονήσια Άστικό (Έλληνικό) Δίκαιο ήταν περίπου ίδιο, πλην κάποιων διαφορών από νησί σέ νησί πού έπεκράτησαν έθιμικά από λόγους άνάγκης καί πρακτικούς.

Τά δημοσιευόμενα έγγραφα καταχωρίζονται μέ μερική διόρθωση τής όρθογραφίας τους, όχι όμως καί τής σύνταξής τους πού διατηρήθηκε ως έχει. Άνήκουν στό Γενικά Άρχεία του Κράτους καί στην κατηγορία

2. «Σιφνιακά», 4 (1994), 48.

3. Ίακώβου Τ. Βισβίτζη, «Δικαστικά Άποφάσεις του 17ου αΐωνος εκ τής νήσου Μυκόνου», στην Έπετηρ. του Άρχείου τής Ίστορίας του Έλληνικού Δικαίου, έν Αθήναις 1957, τ. 7, 20 έπ. Τήν πραγματογνωμοσύνη διέτασσε τό δικαστήριο, τή διενεργούσαν δέ πεπειραμένα καί αξιόπιστα πρόσωπα, οί λεγόμενοι «στιμαριστές», ή «τιμητές», ή «άποκοφτές», δηλ. έκτιμητές.



«Χειρόγραφο Μυκόνου», Κώδικας 136, πλήν τῶν ὑπ' ἀριθμ. 2 (Κατηγορία Κ. 8), ὑπ' ἀριθμ. 8 («Μοναστηριακά», Φάκ. 20) καί ὑπ' ἀριθμ. 11 («Συλλογή Περ. Ζερλέντη, Φάκ. 161»).

## ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

1. «† Προκαθημένου τοῦ πανιερωτάτου ἀρχιεπισκόπου Σίφνου καί Μυκόνου κυρίου Ἀθανασίου μετὰ τῶν τιμιωτάτων κληρικῶν καί εὐγενεστάτων ἀρχόντων προσῆλθεν ὁ Μάρκος Φράγκουλος ἐγκαλῶν τόν Γεώργιον Στάθην ἀπάνω σέ κληρονομίαν ὅπου ἤθελεν ἀφήσει ἢ γυναίκα τοῦ ἄνωθεν Μάρκου. Ὅθεν ὁ πανιερώτατος ἀρχιεπίσκοπος γρικώντας καί τῶν δύο μερίδων τό δίκαιο ἐθέλησε, ἔστοντας καί νά εἶναι μεγάλη ὑπόθεση καί ἐπροσχάλεσε τόν παπα-κύρ Ἰγνάτιον καί κατηγοούμενον τῆς Τουρλιανῆς καί τόν παπαῦ κύρ Μάρκο Κορίνθιο καί παπα-Γεώργη Σκορδίλη καί μισέρ Φραζέσκο Κόκκο καί οἱ ὅποιοι ὅλοι οἱ ἄνωθεν ἐπῆγαν μέστο... παρόντος καί τοῦ ἀρχιερέως καί ἐξεταστήκασι καί τῶν... ὁπούτανε παρόντες στό γάμο καί ἐμάθασι [σχίσιμο χάρτου] ἔτζι γροικώντας ὅλη τήν ὑπόθεση [σχίσιμο]... ἀποφασίζουσι ὅλοι μία γνώμη [σχίσιμο] καί μία βούληση ὅτι νά μήν ἔχη νά κάμη ὁ Μάρκος ἀπό τό πρᾶμα τῆς γυναίκας του μήτε πολλά μήτε ὀλίγα, παρά νά εἶναι τοῦ Γεώργη Στάθη ὡς γονικόν πρᾶμα, μέ τοῦτο νά δόνη ὁ Γεώργης τοῦ ἄνωθεν Μάρκου γροσία 60 ἤγουν γρ. ἐξήντα καί πλέον νά μήν ἔχη νά κάμη καί περί τοῦ ἄλλου μήτε πολύ, μήτε ὀλίγο καθῶς καί τά δύο μέρη ἐπρετεντεριστήκασι' ὅτι ὅποιος δέν κρετάρει(;)² ὅτι κρίνουσι οἱ ἄνωθεν κριτάδες, νά πληρώνη γροσία 100. εἰς τοῦτο ἐγένετο τό παρόν γράμμα εἰς ἀσφάλειαν.

Ἐν ἔτει 1648, Φεβρουαρίου 2

† ὁ Σίφνου καί Μυκόνου Ἀθανάσιος».

### ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἴταλ. pretendere = θέλω, ἀποδέχομαι.
2. Ἴταλ. crettare = σχίζω, ἐδῶ τηρῶ.



## 2. «Βαλμένο εἰς τό λίμπρο τῆς Καντζηλαρίας

† Ἐστοντας καί νά ἐπουλῆ ἢ Ἀγγελῆ τοῦ Μαουνῆ τοῦ Λιαῦ τῆς... ἕναν κομάτι χωράφι, ἤγουν ἀλονίστραν καί νά ἦταν τό ἐμισόν τοῦ Τζώρτζη Γιγιών, ἢ ταπεινότης ἡμῶν ἐξετάζοντας τήν ὑπόθεσιν ὅτι ἦταν

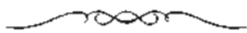


τοῦ Τζώρτζη Γγιών τό ἡμῖς, ἠποφασίσσαμεν καί ἐστείλαμεν τόν κύρ Ἰω(άννην) τοῦ Τζανῆ καί ἐπόκοφε τήν ἐμισήν ἀλονίστραν καί ἤβαλέν την διά ριάλια 3 νά στρέψη τοῦ αὐτοῦ Τζώρτζη, ἀποφενόμεθα ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀπό τήν σήμερον νά εἶναι καί νά λογίζεται ἀπό τήν σήμερον τῶν παιδίων τοῦ ἄνωθεν Λιαῖ ἐπειδή καί νά ἔδωσεν τά ριάλια 3 κατά τήν αὐτήν... μὴν ἠμπορώντας νά τηνε διασείση ἐν βάρει ἀλύτου ἀφορισμοῦ καί εἰς ὅποιαν κρίσιν ἤθελε φανῆ τό παρόν νά πληρώνη ριάλια 1 1/2 καί πάλι νά μένη τό παρόν βέβαιον.

1663 ἐν μηνί Ἰουλίῳ 30 (Ἰος)

† ὁ Σίφνου Ἀθανάσιος

† ὁ πρωτοσύγκελλος... ἱερομόναχος  
καί νοτάριος Νίου».



### 3. «Τοῦ Πιέρου Σχορδίλη [ἀντίγραφο].

Εἰς δόξαν Χ(ριστ)οῦ ἀμήν. 1665 Ἰουλίου 30, στή Μύκονο.

Τήν σήμερον συγκαθήμενος ὁ πανιερώτατος ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου καί Μυκόνου κύριος κύριος Ἀθανάσιος συνηθροισμένοι παρόντες οἱ αἰνδεσιμώτατοι ἅγιοι κληρικοί, παρόντος συγκαθήμενος καί ὁ πολλά ἔκλαμπρος ἀφέντης Πιέρος Σκούταρης καί λοιποὶ ἱερεῖς, ἐρχόμενος εἰς ἀκρόασιν τῆς ἐξέφλησης τῆς διαφορᾶς γενομένης ἀνάμεσα τοῦ κύρ Πιέρου Σχορδίλη καί ἀπό τό ἄλλο μέρος ἡ κερ' Ἀννούσα γυνή τοῦ ἄνωθεν Πιέρου καί θυγατέρα τοῦ Γεώργη Στάθη παριστάμενοι ἔμπροσθεν εἰς τήν ἄνωθεν δικαιοσύνην<sup>1</sup> γυρεύοντας καί προφασίζοντας ἡ ἄνωθεν Ἀννούσα, ὅτι διά νά χωρίση τόν ἄνωθεν ἄνδρα τῆς Πιέρο, ὁ ὁποῖος ἄνωθεν πανιερώτατος σὺν τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς καταλεπτῶς καί μέ μεγάλην στόχασιν γροικόντας τά δικαιώματα τῶν ἀμφοτέρων καί συλογίζοντας τοὺς θεῖους καί ἱερούς νόμους καί τόν Θεόν καί πρωτευαγγελιστήν Μανθέον, ὁ ὁποῖος λέγει οὕς ὁ Θεός συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω, εἰς τοῦτο μὲν εὐρίσκοντας πῶς διά νά χωριστεῖ τό ἄνωθεν ἀνδρόγυνον εἰς τοῦτο τοῦνομα τῆς Ἀγίας Τριάδος, κράζει, κρίνει καί ἀποφασίζει νά εἶναι τό ἀνδρόγυνον ἐνωμένο κατά τοὺς θεῖους νόμους καί ἀπόταν ἡ ἄνωθεν Ἀννούσα κρινομένη μέ τόν ἄνδρα τῆς Πιέρον ἄς τοῦ δίδει ἡ ἄνωθεν δίκαιο τοῦ λεγομένου Πιέρου παντοίαν καί γεμάτην ἐξουσίαν νά ποσεδέρη<sup>2</sup> καί νά ἐξουσιάζει τά πράγματα καί προικία τῆς ἄνωθεν Ἀννούσας στεκούμενα καί περπατούμενα<sup>3</sup>, κινητά καί ἀκίνητα περὶ νά εἶναι τά ἄνωθεν γυναιχοπρούκια<sup>4</sup> κατά .... (ἀκατάληπτες τρεῖς λέξεις) καί τά ἐξῆς Ἐτζι ἔκριναν καί ἠποφά-

σισαν καί θέλουν απογράψει ἰδιοχείρως των.

- Ἀθανάσιος Σίφνου

- παπα-Γεράσιμος Βῆδος καντζηλιέρης Μυκόνου»<sup>5</sup>.

#### ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Δικαιοσύνη = κριτήριο, δικαστήριο.
2. Ἴταλ. possedere = κατέχω.
3. Στεκούμενα = ἀκίνητα, περπατούμενα = κινητά, ἀντικείμενα καί ζῶα.
4. Γυναικοπρούχι = ἡ προῖκα γυναικάς.
5. Τό ἔγγραφο ἔχει δημοσιευθεῖ καί ἀπό τόν Ἰ. Βιοβίζη, *Δικαστικά ἀποφάσεις*, 72-74.

#### 4. «Εἰς δόξαν Χριστοῦ ἀμήν 1667 μαγίου 25 κατά τήν συνήθειαν Μυκόνου

† Τήν σήμερον ὁ πανιερώτατος ἀρχιεπίσκοπος κύριος κύριος Ἀθανάσιος ἐξομολογᾶτε καί λέγει ἔμπροσθεν εἰς ἐμένα τόν ὑποκάτωθεν ὑπογεγραμμένο πώς εἰς τούς καιρούς ὅπου εἶχεν ὁ αἰδεσιμώτατος ἀφέντης οἰκονόμος παπα-Μάρκος Κορίνθιος νά κάμη λογαριασμόν μέ τόν ποτέ Πετράκη Ρόζη<sup>1</sup> εἰς συντροφιά ὅπου εἶχαν νά κάμουν εἰς τοῦτο κατά τόν θάνατον τοῦ ἄνωθεν ποτέ Ρόζη ἔστειλαν ἐδῶ καί ἐπίτροπον τοῦ ἄνωθεν Ρόζη τόν ἀφέντη Μανωλάκη Καραμάνο<sup>2</sup> καί ἔκαμαν λογαριασμόν ἐξεφλιστικό εἰς σέ ὄλον ἐκεῖνον ὅπου εἶχαν νά κάμουν καί ἐπόμεινεν ρέστος νά δώση ὁ ἄνωθεν ἀφέντης οἰκονόμος ριάλια ἕκατό εἰς ἐξέφλισιν εἰς σέ ὄλην ἐκείνην ὅπου εἶχαν νά κάμουν<sup>3</sup> εἰς τοῦτο ὁμολογᾶ ὁ ἄνωθεν πανιερώτατος πώς ἤλαβεν καί περίλαβεν ἀπό τόν ἄνωθεν ἀφέντη οἰκονόμο<sup>4</sup> τά ἄνωθεν ἕκατό ριάλια διά νά στείλουν ρετζιβούτα<sup>3</sup> ἐξεφλιστική εἰς σέ ὄλην ἐκείνην ὅπου εἶχαν νά κάμουν καί τά ἐξῆς καί ἔστοντας νά μή στείλουν τήν ρετζιβούτα, ἔδωσεν τήν παρόν μαρτυριάν<sup>4</sup> καί θέλει ἀπογράψει καί ὑπό χειρός του.

† ὁ Σίφνου Ἀθανάσιος

παπα-Γεράσιμος Βῆδος

καί καντζηλιέρης Μυκόνου».

#### ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Πρόκειται γιά τόν μεγαλέμπορο τῆς Σίφνου Πετράκη Ρόζα καί τή συνεργασία του μέ τόν οἰκονόμο Μυκόνου παπα-Μάρκο Κορίνθιο [βλ. τή διαθήκη Ρόζα στά «Σιφνιακά», 12 (2004), 97 ἐπ.].
2. Ἄλλος συνεργάτης τοῦ Ρόζα [βλ. «Σιφνιακά», 16 (2008), 29].
3. Ἴταλ. ricevuta = ἀπόδειξη.
4. Ἀκόμη καί ἂν δέν ἔστειλαν τήν ἀπόδειξη εἰσπραξῆς τοῦ ποσοῦ ἀπό τή Σίφνο (οἱ κληρονόμοι τοῦ Ρόζα) τό ἔγγραφο τοῦ ἀρχιεπισκόπου θά ἀντιπροσώπευε αὐτήν.

5. «Εἰς δόξαν Χρ(ιστ)οῦ ἀμήν.

† Τὴν σήμερον συγκαθήμενος ὁ πανιερώτατος ἡμῶν αὐθέντης καὶ δεσπότης ἀρχιεπίσκοπος σήμφνου καὶ μηκόνου κύριος Τιμόθεος σὺν τοῖς αἰδεσιμωτάτοις αὐτοῦ κληρικοῖς καὶ τοὺς εὐγενεστάτους καὶ τιμιωτάτους ἐπιτρόπους καὶ κριτάδες τῆς παρὸν νήσου μηκόνου, ὁ ὁποῖος ἄνωθεν πανιερώτατος σὺν τοὺς λοιποὺς προλεγομένους ἐρχόμενοι εἰς τὴν ἀκρόασιν τῆς ἐξέφλησης<sup>1</sup> τῆς διαφορᾶς γενομένης ἀνάμεσα εἰς τὸν Κωνσταντῆ Νικορέζο καὶ ἀπὸ τό ἄλλο μέρος ὁ Ἀλέξης Μανιάτης ἀφορμῆ διὰ μίαν ἐκκλησίαν ὀνόματι Ἀγία Τριάδα ἢ ὁποῖα ἐκατάγονταν προυκίον καὶ γονικόν τῆς συμβίας του ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐγύρεβεν ὁ ἄνωθεν Νικορέζος τὴν ἑμισὴν λέγοντας καὶ ἀποδείχνοντας πῶς ἦτον ἀδέρφια μέ τὸν κτήτορα ὁποῦ ἔχτησε τὴν ἐκκλησίαν ὀνόματι Κωνσταντῆ μέ τὴν Μαργαρίτα οὗτος ὁ ὁποῖος ἄνωθεν προλεγόμενος Ἀλέξης μὴ στέργοντας νά ρεφουδάρῃ<sup>2</sup> καὶ μὴ κάνοντας καλὰ ἀνάμεσόν τως ἐνεφανιστήκασιν εἰς τὴν ἄνωθεν δικαιοσύνην διὰ νά δικαιοκριθοῦσι, ἢ ὁποῖα πρεδεντάροντας<sup>3</sup> τὰ προικοσύμφωνα τῶν πατέρων ἀπὸ τὸν σημβῆον<sup>4</sup> αὐτόν τοῦ ὁποῖου ἄνωθεν Κωνσταντῆ, δέν ὀνοματίζονταν ποσῶς καὶ σέ καμμίαν του σκριτούρα<sup>5</sup>, μῆτε αὐτουνοῦ, μῆτε τῶν γονέων του, μόνον καὶ μόνον τοῦ ἄνωθεν προλεγομένου Ἀλέξη ὡς τό προικοσύμφωνον τοῦ πεθεροῦ του διαλαμβάνει καὶ διορίζει, τό ὁποῖο καὶ εἰς τό προικοσύμφωνο τό ἐδικόν του καὶ ἀκόμα καὶ εἰς ἑτέραν διαθήκην τῶν προγονέων αὐτοῦ οἱ ὁποῖοι ἔταξαν καὶ ἔδιδαν δι' ἐγγράφω οἱ κτήτορες τὴν ἄνωθεν ἐκκλησίαν τῶν γονέων τῆς συμβίας τοῦ ἄνωθεν Ἀλέξη διὰ τοῦτο λοιπόν ἢ ἄνωθεν δικαιοσύνη καταλεπτῶς καὶ μέ μεγάλην στόχαση γρηκόντας τὰ δικαιώματα τῶν ἀμφοτέρων καὶ συλογίζοντας τὰ προκοσύμφωνα τοῦ ἄνωθεν Ἀλέξη, τῷ ὀνομα τῆς ἀγίας τριάδος κράζουν κρίνουν καὶ ἀποφασίζουν νά εἶναι ὅλη ἢ ἄνωθεν ἐκκλησία τοῦ ἄνω προλεγομένου Ἀλέξη αὐτουνοῦ καὶ τῶν διαδόχων καὶ κληρονόμων του.

Ἔτσι ἔκριναν καὶ ἐποφάσησαν καὶ θέλουν καὶ ὑπογράφουν ὑπὸ χειρὸς τους, ἢ ὁποῖα ἀπόφασις ἐγράφη καὶ ἐδόθη εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἄνωθεν Ἀλέξη. Ἐν ἔτει 1675, Αὐγούστου.

† ὁ ταπεινός ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου Τιμόθεος.

- παπα-Πολύκαρπος βεβαιώνω τὰ ἄνωθεν.

- Μιχελῆς Καλογεράς, ἐπίτροπος καὶ κριτῆς Μυκόνου  
βεβαιώνω τὰ ἄνωθεν.

- Ἀνδρέας Καλιμάρχης, ἐπίτροπος βεβαιώνω τὰ ἄνωθεν.

- Ζάνες Κοντολέος, ἐπίτροπος βεβαιώνω τὰ ἄνωθε.

- Ἐγὼ παπα-Γεράσιμος Βίδος καὶ Νοτάριος δημόσιος Μυκόνου βεβαιῶν ἔγραφα».

## ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἐξέφληση = ρύθμιση διαφορᾶς.
2. Μὴ στέργοντας νά ρεφουδάρει = μὴ δεχόμενος νά ἀποποιηθεῖ (ἀπό τό ἰταλ. rifiutare).
3. Πρεδεντάροντας, ἀπό τό ἰταλ. pretendere = ἀξιοποιῶ.
4. Συμβῆος = σύζυγος.
5. Ἴταλ. scrittura = γραφή, ἔγγραφο.

### 6. «Εἰς δόξαν» Χ(ριστ)οῦ ἀμήν 1675 δεκεμβρίου 12

Προκαθεζομένης τῆς ἡμῶν ταπεινότητος συνεδριαζόντων καί τῶν τιμιωτάτων αὐτῆς κληρικῶν ἦλθεν ὁ Γεώργης Φαμελήτης ὁμοῦ καί ὁ παπα-κύρ Ἀθανάσιος Βιδάλης ζητώντας δικαιώματα ὑπέρ τοῦ ὄλου διά τήν ἐκκλησίαν ὅπου ἔχουν ἀπό τούς γονέους τους, ἡ ὁποία λέγεται Παναγία Τουρ... (;) καί ἔτσι ἐσυνηβάστησαν τά δύο μέρη, ὅ,τε ὁ παπα-Ἀθανάσιος Βιδάλης καί ὁ Γεώργιος Φαμελήτης νά εὐρίσκεται ὁ παπα-Ἀθανάσιος εἰς τήν αὐτήν ἐκκλησίαν νά τήν φέλνη καί νά τήν ἱερουργᾶ χωρίς κανένα ἐμπόδιον καί νά δίδη τοῦ ἄνωθεν Γεωργῆ διά τήν μπάρτην του ἕνα ριάλι τόν χρόνον καί ὄχι περισσότερο ἕως νά ἔλθῃ καί τοῦ Γεωργίου ὁ υἱός νόμου ἡλικίας νά γένη ἱερέας καί τότες νά τήν ἔχουν οἱ δύο τους τήν αὐτήν ἐκκλησίαν ὅ,τε παπα-Ἀθανάσιος καί ὁ υἱός τοῦ Γεωργίου Φαμελίτη. Μέ τοῦτο, νά ἔχη θέλημα ὁ αὐτός Γεώργης νά ἐκκλησιάζεται μέσα εἰς αὐτήν τήν ἐκκλησίαν καί νά κάνη καί τίς ἐορτές του κατά τήν τάξιν καί συνήθειαν τοῦ τόπου καί νά στέκωνται καί τά δύο μέρη εἰρηνικά· οὕτως καί ἀποφαινόμεθα ἐν ἀγίῳ πνεύματι καί ὅποιος ἀπό τά δύο μέρη φανῆ εἰς κανένα καιρόν καί θελήσει μέ κακῆν του γνώμην νά φανῆ ἐναντίος τοῦ παρόντος μου γράμματος εὐχομαι αὐτόν ἀφορεσμένο καί ὑπόδιχο τῇ αἰωνίῳ ἀρά.

Ἐγένετο τό παρόν εἰς ἔνδειξιν καί ἀσφάλειαν ἔμπροσθεν τῶν κάτωθεν ἀξιόπιστων μαρτύρων.

- Ταπηνός ἀρχιεπίσκοπος, σίφνου καί μυκόνου Τημόθεος<sup>1</sup>.
- Μάρκος ἱερεὺς οἰκονόμος μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- παπα-λαμπριανός μάρτυρας
- δημήτριος ἱερεὺς μάρτυρας
- Μάρκος ἱερεὺς χοροπίσκοπος μαρτυρῶ
- Νικόλαος ἱερεὺς σακελλίων μαρτυρῶ.

Ἐξέστι τό παρόν ἴσο ἀπό τὰς πράξεις καμοῦ Γερασίμου Βίδου καί προτονοταρίου μυκόνου εἰς τήν καντζηλαρίαν».

## ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Ἡ ὑπογραφή δέν εἶναι αὐτόγραφη τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἀλλά τοῦ νοταρίου πού ἐξέδωσε τό ἀντίγραφο.

7. «Εἰς δόξαν Χριστοῦ 1685, Ἰουνίου 8.

† Ἐστοντας καί νά ἤθελε ἔχουν κάποια διαφορά ὁ παπα-κύρ Μπατήστας Λισάρδος καί ἀπό τό ἄλλον μέρος ὁ παπα-κύρ Ἀθανάσιος Βιδάλης ἀφορμή εἰς κάποιον ἀμπέλι ὅπου θέλει ἔχει ταμένο εἰς τό προικοσύμφωνο ὁ Γεώργης Φαμελήτης τῆς θυγατέρας του τῆς Μαρίας εἰς τόπον λεγόμενο Καινούργια τοιχίσματα καί ἐπειδή καί νά τό δώση ὁ ἄνδρας τῆς ἴδιας Μαρίας τοῦ ἄνωθεν παπα τοῦ ἀδελφοῦ του χωρίς νά τό ὀρίξη καί ἔστοντας καί νάταν καί τό προικοσύμφωνο του κοντεσιονάδο<sup>1</sup> καί τήν σήμερον μή κάνοντας καλά ἀναμεταξύ των ἐνεφανίστηκαν εἰς τόν πανιερώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς ἀγίας ταύτης ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου κύριον κύρ Φιλάρετον διά νά δικαιοκριθοῦσιν, ὁ ὁποῖος πανιερώτατος καταλεπτῶς καί μέ μεγάλην στόχασιν γροικόντας τά δικαιώματα τῶν ἀμφοτέρων καί βλέποντας καί τό προικοσύμφωνο τῆς ἄνωθεν Μαρίας πῶς νά εἶναι κοντεσιονάδο διά τοῦτο λοιπόν τό ὄνομα τῆς ἀγίας τριάδος κράζει, κρίνει καί ἀποφασίζει νάναί τό ἄνωθε ἀμπέλι τοῦ ἄνωθε Ἀθανάσιου καί τοῦ Σιδερεῆ Λισάρδου ὡς πλέον πρόσιμοι<sup>2</sup> καί κληρονόμοι τῆς ἄνωθε Μαρίας. Ἐτζι ἔκρινεν καί ἀποφάσισεν καί θέλει γράφει καί ὑποκάτωθεν.

† ὁ ταπεινός ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου καί Μυκόνου Φιλάρετος  
βεβαιοῖ καί τοῖς ἄνωθεν».

#### ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Κοντεσιονάδο· ἰταλ. contenzioso = ἀμφισβητούμενο.
2. Πρόσιμοι = πλησιέστεροι.

8. «† Διά τοῦ παρόντος ἡμετέρου γράμματος ἀποφασίζομε ἵνα μή τολμήση οὐδεὶς ἀπό τούς ἡγουμένους τῶν λοιπῶν μοναστηρίων νά δεκτῆ κανένα καλόγερον ἀπό τούς καλογέρους τῆς Παναγίας τῆς Τουρλιανῆς μήτε ἄν κατεβοῦν εἰς τήν Χώρα νά τονε δεκτοῦν οἱ γονεῖς τους ὁπόταν θέλουν ἀφήγουν ἀπό τό ἄνωθεν μοναστήρι καί ἄν ἴσως καί ἤθελεν εἶσθε ἱερέας ἄν βάλῃ ἀργίαν εἰς σέ κοσμικό νά εἶναι ὑποκείμενος εἰς τό ἐπιτίμιον· ἀκόμη δίνομε ἐξουσίαν τοῦ οἰκονόμου καί τῶν λοιπῶν κληρικῶν νά τούς παιδεύουν ἐκκλησιαστικῶς καί εἰς ἀσφάλειαν ἐγράφη τό παρόν καί θέλει ὑπογράψω ὡς ὑποκάτωθεν.

Ἐν μηνί Ἰουνίῳ 8 - 1685

† ὁ ταπεινός ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου καί Μυκόνου Φιλάρετος».

9. «† Προκαθημένου τοῦ πανιερωτάτου μ(ητ)ροπολίτου τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως πρ(ώ)ην Καισαρείας καί Καππαδοχίας καί προέ-

δρου Σίφνου καὶ Μυκόνου κύρ Γεδεών, συνεδριαζόντων αὐτοῦ καὶ τῶν τιμιωτάτων αὐτοῦ κληρικῶν, γυνή τό ὄνομα αὐτῆς Τιάνα, ἄνδρα ἔχουσα τό ὄνομα αὐτοῦ Ζαννῆ, διεφέρετο μετά αὐτοῦ πρό χρόνων τινῶν, ἐκεῖνου μὲν λέγοντος αὐτήν μοιχέβεται καὶ μὴ δύνασθαι τό ἐγκλημα παραστῆσαι, αὐτή ἀρνούμενη καὶ μὴ θέλουσα εἰρηνέβειν καὶ πολύτροπος τά αὐτά διενείχετο. Ὅθεν, καὶ εἰς τό ἱερόν παραστάντες κριτήριον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνδρός Ζαννῆ κατηγορήσαντος αὐτήν ἐν πολλοῖς τό τῆς μοιχείας ἐγκλημα, προέτεινε μάρτυρας. Οὖν καὶ παραστάσης εἰς τοῦτο, ἀπαιτηθεῖς καὶ μὴ δυνηθεῖς παραστῆσαι, ἡ γυνή ὡς ὑβριστήν αὐτῆς ἀπεβάλλετο καὶ ἐζήτει διαζυγῆναι. Ἡ ταπεινότης δέ ἡμῶν κατά τό τοῦ νόμου κεφάλαιον τό λέγειν, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐγκαλῶν περὶ μοιχείας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ μὴ ἀποδείξῃ, ἐξεῖναι τῇ γυναικί βουλομένην ὑπὸ ταύτης τῆς αἰτίας χωρίζεσθαι τοῦ ἀνδρός αὐτῆς.

Διὰ τοῦτο τοίνυν ἡμεῖς κατά τὴν τοῦ θεοῦ νόμου ἀπόφασιν ἔχομεν διαζευγμένη ὀλοτελές καὶ χωρισμένη ἀπὸ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς τοῦ ρηθέντος Ζαννῆ καὶ τὸν αὐτόν Ζαννῆ ἀπὸ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα τὴν ρηθεῖσαν Τιάνα, ὥστε εἶναι αὐτούς ξένους καὶ ἀλλοτρίους ἀπ' ἄλλων. Ὅθεν, παρέχομε πρὸς τὴν αὐτοῦ γυναῖκα ἀπλὴν ἄδειαν καὶ πρὸς ἕτερον χωρῆσαι νόμιμον γάμον ἀνεμποδίστως, εἰ βούλοιντο.

Ὅθεν, παρέχομεν ἀπλὴν ἄδειαν πρὸς τὸν ἄνδρα πρὸς ἕτερον χωρῆσαι νόμιμον γάμον· καὶ λαβεῖν ἀζημίως παρ' αὐτοῦ Ζαννῆ πρώην ὁμοζύγου αὐτῆς τὴν προῖκα αὐτῆς ἅπασαν καὶ τὰς πρὸ τοῦ γάμου δωρεάς, ὡς οἱ θεῖοι νόμοι διακελεύουσιν. Εἰς γὰρ τὴν τούτου δήλωσιν καὶ ἀσφάλειαν κατεστρώθη τῶ παρόντι διαζυγίῳ ἐν τούτῳ τῷ θείῳ κώδικι ταύτης τῆς ἡμῶν ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Μυκόνου.

Ἐν ἔτει 1686, ἐν μηνί Ἰουνίου 28

† ὁ ταπεινός μητροπολίτης πρώην Καισαρείας καὶ Καππαδοχίας καὶ πρόεδρος Σίφνου Γεδεών»<sup>1</sup>.

## ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Ὁ Γεδεών, πρώην μητροπολίτης Καισαρείας, ἔμπειρος ἱεράρχης, ἀπεστάλη ἀπὸ τό Πατριαρχεῖο ὡς πρόεδρος (= προσωρινός) ἐπίσκοπος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου, προκειμένου νά κατευνάσει τὰ πνεύματα τοῦ ποιμνίου πού εἶχε ἐπαναστατήσῃ κατά τοῦ ἀρχιεπισκόπου Φιλαρέτου [βλ. λεπτομέρειες στά «Σιφνιακά», 1 (1991), 61-79 καὶ 4 (1994), 74 ἐπ.].

## 10. «Εἰς δόξαν Χ(ριστ)οῦ ἀμήν. 1689 Φεβρουαρίου 26

† Τὴν σήμερον ὁ κύρ Φραγκούλης Μαλαξός, ὁ ὁποῖος ἐνεφανίστηκεν εἰς ἐμᾶς τούς ὑποκάτωθεν ὑπογεγραμμένους, ὁ ὁποῖος ἄνωθεν Μαλαξός



λέγει ἐπειδὴ καὶ νὰ εὐρίσκεται ἄκλερος χωρὶς κληρονόμον ἐκ τῆς σαρκός του, ὁ ὁποῖος ἄνωθεν Φραγκούλης αὐτοθελήτως θέλει καὶ πέρνει ἓνα τέκνο θηλυκό τοῦ εὐγενεστάτου Ἀντώνη Χαδεμένου ὀνόματι Μαρία, ὁ ὁποῖος ἄνωθεν Φραγκούλης παρακαλώντας καὶ δεόμενος τὸν αἰδεσιμώτατον ἀφθέντη οἰκονόμο παπα κύρ Μάρκον Κορίνθιον ὡς ἐπιτροπικός εἰς πρόσωπον τοῦ πανιερωτάτου ἡμῶν ἀρχιεπισκόπου κυρίου κυρίου Γρηγορίου διὰ νὰ ἱεουργήσῃ καὶ νὰ νομοθετήσῃ! τὸ ἄνωθεν τέκνο· τέκνο νόμιμον τοῦ ἄνωθεν Φραγκούλη ὡς καθὼς οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ νόμοι τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν διακελεύει, ὁ ὁποῖος ἄνω λεγόμενος αἰδεσιμώτατος ἐλειτούργησεν εἰς τὸν ναόν τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Κυριακῆς κάνοντας τὸ ἄνωθεν τέκνον των νομόθετον καὶ κληρονόμον νόμιμον τοῦ ἄνωθεν Φραγκούλη ὡς αὐτός ὑποσχέθη ἔμπροσθεν εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ δεσπότη Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν ἄνωθεν αἰδεσιμώτατον, ὁ ὁποῖος ἄνωθεν Φραγκούλης ἀπὸ τὴν σήμερον θέλει καὶ προικίζει τὸ ἄνωθεν τέκνο καὶ δίνει του τὴν περιουσίαν ὅπου τὴν σήμερον εὐρίσκεται εἰς τὸ τεσταμέντο<sup>2</sup> γραμμένο εἰς τὰς πράξεις τοῦ ἄνωθεν αἰδεσιμωτάτου καὶ τὰ ἐξῆς καὶ εἰς πίστωσιν καὶ βεβαιώσιν τοῦ παρόντος θέλει ἀπογράψῃ ὁ πανιερώτατος ἡμῶν ἀφέντης καὶ δεσπότης καὶ ἕτεροι ἱερεῖς.

- Μάρκος ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος Μυχόνου.
- παπα-Δημήτρης σακελλάρης
- παπα-Ἰωάννης Καλιάρχης σκεβοφίλαξ
- παπα-Παντελῆς καὶ χαρτοφίλαξ
- παπα.... πρωτοπαπᾶς

† ὁ Σίφνου καὶ Μυχόνου Γρηγόριος  
παπα-Γεράσιμος Βῆδος πρωτονοτάριος  
βεβαιῶν ἔγραφα».

## ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Νομοθετήσει = νομιμοποιήσει.
2. Ἴταλ. testamento = διαθήκη.



11. «† Διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου ἐπιτροπικοῦ γράμματος δηλοποιεῖ ἐρχόμενος ἐν τῇ νήσῳ τῆς Μυχόνου ἐζήτησα τὰ δικαιώματα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κατὰ τὴν προσταγὴ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντος καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κύρ Διονυσίου καὶ εὐρῶν αὐτὰ συναγμένα ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν κύρ Γεδεῶν τῆς τε ἐνάτης καὶ δεκάτης· ἀδεία καὶ προσταγῇ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη ἐκατέστησα ἐπίτροπον ἡμέτερον τὸν ἐντιμώτατον οἰκονόμον τῆς αὐτῆς νήσου ἐν ἱερεῦσι κύρ Μάρκον εἰς τὸ ἐπιτηρεῖν

καί συνάζειν πάντα τὰ ἐκκλησιαστικά δικαιώματα ἕως οὗ Θεοῦ εὐδοκοῦντος ἔλθει καί γνήσιος ἀρχιερεύς· ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχία Σίφνου καί τύχῳ ἐγώ ὁ ἐπίτροπος τοῦ παναγιωτάτου καί ἐγχειρίζει τὰ συνάγματα κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐπειθίαν.

μηδεὶς ἐναντιούμενος ἢ ἀντιλέγοντος ἱερωμένων τε καί λαϊκῶν ἐν βάρει ἀργίας καί ἀλύτου ἀφορισμοῦ.

1687, Σεπτεμβρίου 10

† ὁ μέγας ἀρχιμανδρίτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Μακάριος καί ἔξαρχος πατριαρχικός».

### ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. «... Θεοῦ εὐδοκοῦντος ἔλθει καί γνήσιος ἀρχιερεύς» ἡ διατύπωση ἔχει τὴν ἔννοια τῆς ἀποκατάστασης στοῦ θρόνου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἀρχιερέως δι' ἐκλογῆς, μετὰ τὴν ἐξομάλυνση τῶν πραγμάτων μέσω τοῦ προέδρου Γεδεών.



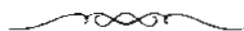
### 12. «Τοῦ Βασίλη Κούνια.

1690, Ἀπριλίου 24, τὴν σήμερον παρόντος εἰς ἐμένα τὸν γράφοντα καί εἰς τοὺς κάτωθεν μάρτυρες, ἐδῶ παρόν(τα) τὰ δύο μέρη, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος Ἀποστολοῦ συβία τοῦ ποτέ Ζανῆ Λαγαρᾶ μέ τὰ παιδιὰ τῆς καί ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ Ἀλέξα συβία τοῦ ποτέ Νικολοῦ Ξυδάκη καί ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ Βασίλης Κούνιος, οἱ ὁποῖες ἄνωθι λέσι πῶς τονε βρίσεται ἓνα κλῆσμα εἰς τοποθεσίαν λεγομένην Μασοῦ, σύμπλιον ὁ ἀγοραστής· τὸ ἄνωθεν κλῆσμα τὸ δόνουν τοῦ ἄνωθεν Βασίλη διὰ ρεάλια ἔντεκα ὡς καθὼς ἐταιριάσασιν ἀλλήλους των· τὸ αὐτὸ κλῆσμα ἀπὸ τὴν σήμερον ὡς εὐρίσκεται τὸ δόνουν καί παραδόνουν το τοῦ ἄνωθεν Βασίλη καί τῶν κληρονόμων του νά τὸ κάμη ὡς θέλει καί βούλεται, πουλήσει, χαρίσει, φυχικό τὸ δόσει ὡς πρᾶμα ἐδικό του καί ἀγορά του καί τὴν ἄνωθεν πληρωμὴν ὁμολογοῦν (αἱ) ὡς ἄνωθεν πουλητρες πῶς ἔλαβαν καί κρᾶζονται πλερωμένες καί διὰ πίστῳσιν τοῦ παρόντος γράφονται οἱ μάρτυρες.

- Ἀντόνις Ψαρ(ός) μάρτυρας

† ὁ Σίφνου καί Μυκόνου Φιλάρετος μάρτυς.

- παπα-Μάρκος Κορίνθιος καντζηλιέρης».



### 13. «Εἰς δόξαν Χρ(ιστ)οῦ ἀμήν. 1691 Μαγίου 21

† Διὰ τῆς παρούσης ἡμῶν μαρτυρίας μαρτυροῦμεν ἐμεῖς οἱ ὑποκάτωθεν γεγραμμένοι πῶς ὁ ποτέ Φραγγούλης Μαλαξός νά εἶχε γυναῖκα



νόμιμην τὴν Μαρία, θυγατέρα τοῦ ποτέ Δούκα Ἀρτακηνοῦ, ὁ ὁποῖος τὴν εἶχεν χρόνους δεκατρεῖς καὶ εἰς τοὺς τρεῖς χρόνους ἦτον γερὸς σὰν πᾶσα ἄνθρωπον καὶ περάσσοντας οἱ τρεῖς χρόνοι ἐπιάστηκεν μέ μίαν ἀσθένειαν σιχαμένη βρομερὴ λεγομένη λόβα καὶ κανεῖς ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του, μήτε ἀπὸ τ' ἀδέρφια του, ἐσήμωσεν κοντά του νά τὸν εἰδοῦν, μήτε νά τοῦ μιλήσουν, μόνον ἢ ἄνωθεν συμβία του ἢ Μαρία νά τονε δούλεβεν καὶ νά τονε λάτρεβεν εἰς πᾶσα του χρεῖαν· διὰ τοῦτο ἠποφασίστηκεν ἢ ἄνωθεν Μαρία εἰς τὸν πανιερώτατον ἀφέντη καὶ δεσπότη ἀρχιεπίσκοπον τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου καὶ Μυκόνου κύριον κύριον Γρηγόριον, τὸν ἐνταφίασεν καὶ μάγκου στὸν ἐνταφιασμὸν του δέν βρέθηκε κανεῖς ἀπὸ τὰ ἀδέρφια του, μήτε ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του νά τονε συντροφιάσουν ἕως τὸν τάφον κατὰ τὴν τάξιν καὶ συνέπειαν τῶν χριστιανῶν· διὰ τοῦτο βλέποντας ὁ ἄνωθεν πανιερώτατος τὸ σπλάχνος καὶ συντριβὴν τῆς καρδίας ὅπου εἶχεν ἢ ἄνωθεν Μαρία τὸν ἀνὴρ αὐτῆς, ὅσον ἀκόμα καὶ κατὰ τοὺς θεῖους καὶ ἱερούς νόμους τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, νά εἶναι ὄλο τό πρᾶμα ὅπου ἐδιέταξεν ὁ ἄνωθεν ποτέ Φραγκούλης εἰς τὰ πρόσωπα ὅπου ἢ διαθήκη τοῦ νομινάρη<sup>1</sup> γραμμένη καὶ ὑπὸ χειρός καντζηλιέρη Μυκόνου καὶ μαρτυρουμένη μέ ἀξιοπίστων ἀνδρῶν μαρτύρων· καὶ διὰ πίστωσιν τῆς ἀληθείας θέλει ὑπογράψει ὑπὸ χειρός του.

† ὁ ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου καὶ Μυκόνου Γρηγόριος, ἐλέω Θεοῦ ἔξαρχος κατὰ τοὺς θεῖους καὶ ἱερούς νόμους.

- παπα-Ἰωσήφ... μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- πρωτοσύγγελος τοῦ ἀγίου τάφου μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- παπα-Μακάριος Φόσκολος μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- παπα-Βασίλης Μοθόνης μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- παπα-Γρηγόριος Κορίνθιος μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- παπα-Ἰωσήφης μεγαλογιάνης μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- παπα-Γεράσιμος Βῆδος, προτονοτάριος ἔγραφα».

## ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Νομινάρη, Ἰταλ. nominare = διορίζω, κατονομάζω.

Μέ τὰ ἐπόμενα πέντε ἔγγραφα τῆς 8ης Μαΐου 1696 (ὑπ' ἀριθμ. 14-18) ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου Γαβριὴλ ἐπώλησε στή Μύκονο (νησί τῆς ἐπαρχίας του) κινητὸ καὶ ἀκίνητα συνολικῆς ἀξίας 68,5 ρεαλιῶν σέ διάφορα πρόσωπα. Τὰ πωληθέντα εὐρίσκο- νταν στή διαχείριση τῆς καλογριᾶς Εὐπραξίας τοῦ Γίζη, σύμφωνα μέ τὰ διαλαμβανόμενα στή διαθήκη τοῦ παπα-Μελέτιου Μπονά, προφανῶς ἰδιοκτητῆ του. Ὅμως μέ τὴ διαθήκη του ὁ παπα-Μελέτιος τὰ κατέλιπε ὑπὲρ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἢ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σίφνου. Ἡ πώληση αὐθημερόν ὅλων τῶν πραγμάτων φανερώνει τίς μεγάλες οικονομικὲς δυσχέρειες πού ἀντιμετώπιζε ὁ ἀρχιεπίσκοπος Γαβριὴλ, οἱ ὁποῖες τελικὰ τὸν ἀνάγκασαν νά παραιτηθεῖ τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ διαδόχου του Μαχαρίου κατόπιν

συμφωνίας μέ τόν οικονομικό παράγοντα τῆς Σίφνου Κων. Μπαῶ. Ἡ μή τήρηση ἀπό τόν τελευταῖο τῶν συμφωνηθέντων καί τά γεγονότα πού ἀκολούθησαν ἔχουν περιγραφῆ λεπτομερῶς στά «Σιφνιακά», 4 (1994), 79-84.

14. «1696, Μαΐου 8

† Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διά τοῦ παρόντος γράμματος δηλοποιεῖ πῶς τήν σήμερον πουλεῖ ἡ ἡμετέρα ἀρχιεροσύνη πρὸς τόν Μαθιό Γαβαλά τόν ὀρνό μέ τό κλεῖσμα καί μέ ὅλα του τά δικαιώματα πλησίον παπα-Μάρκος Γιράρδης ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Φορτοσοῦ· καί εἰς τήν Καλαμαύχα τό σπίτι εἰς τόν Γκῆπο καί πατηντήρι καί μέ ὅλα τά δικαιώματα καί μία κρεβατίνα μέ πηγάδι πλησίον ὁ Μαθιός Γίζης. Καί νά εἶναι καλά πουλημένα πρὸς τόν ρηθέντα Μαθιόν Γαβαλά διά ριάλια δέκα πέντε, νούμερο 15, τά ὁποῖα ἄνωθεν πράγματα τά ἐσήκωσα ἀπό τήν καλογριά Εὐπραξίαν τοῦ Γίζη κατὰ τήν διαθήκην τοῦ παπα-Μελετίου Μπονά καί εἰς τοῦτο ἀπό τήν σήμερον νά γροικοῦνται πρὸς τόν Μαθιό Γαβαλά καί τῶν κληρονόμων του, τά ὁποῖα ἄνωθεν ρεάλια τά ἔλαβα εὐχαριστημένα ἀπό τόν ἄνωθε Μαθιό καί διά πίστωσιν τῆς ἀληθείας ἔγινεν τό παρόν καί γράφοντας δέ ὑπό χειρός μου καί παρακαλετοί μάρτυρες.

1696 Μαΐου 8 στή Μύκονον

† ὁ Σίφνου καί Μυκόνου Γαβριήλ βεβαιώνω

- Παρθένιος ἱερομόναχος καί σακελλάριος μάρτυρας».

15. «† Τήν σήμερον ἡμέραν ἡ ἡμετέρα ἀρχιερωσύνη πουλεῖ πρὸς τόν Μπατίστα τοῦ Κασαντριανοῦ τό χαρανί τό ἔμισόν διά ρεάλια τρία, νούμερο 3, καί εἶναι καλά πουλημένο αὐτουνοῦ καί τῶν διαδόχων του· καί εἶμαι πληρωμένος καί εὐχαριστημένος ἀπό τόν αὐτόν Μπατίστα· τό ὁποῖον χαρανί καί εἶναι τῆς καλογριάς τῆς Εὐπραξίας τοῦ Γίζη καί τῆς τό ἐσήκωσα κατὰ τήν διαθήκην τοῦ παπα-Μελετίου Μπονά καί διά βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας ἔγινεν τό παρόν γράμμα ὑπογράφοντας καί διά χειρός μου καί παρακαλετοί μάρτυρες.

- 1696 Μαΐου 8 στή Μύκονον

† ὁ Σίφνου καί Μυκόνου Γαβριήλ βεβαιώνω

- Παρθένιος ἱερομόναχος καί σακελλάριος μάρτυρας».

16. «† Τήν σήμερον ἡμέραν ἡ ἡμετέρα ἀρχιεροσύνη πουλεῖ πρὸς τήν Εὐγενοῦ, γυνή τοῦ ποτέ Λοῖζου Γίζη, τό κλεῖσμα τοῦ Καμήση διά ρεά-

λια έντεκα, νούμερο 11, πλησίον ή αὐτή Βγενοῡ. Καί τό φοῦρνο διά ρεάλια δέκα, νούμερο 10, ὁ ὁποῖος φοῦρνος εἶναι κώλικας ὁ Γερόνυμος Τουλάνι, καί ἔτζι ἀπό τήν σήμερον ὁ φοῦρνος καί τό κλεισμα νά εἶναι τῆς ρηθείσης Ἐβγενοῡς νά τάχει καλά ἀγορασμένα καί νά τά θέλη νά τά κάμη εἰς τήν ἐξουσίαν τῆς. Καί εἶμαι ἐγώ πλερωμένος καί εὐχαριστημένος. Τά ὁποῖα πράγματα τά ἐσήκωσα ἀπό τό χέρι τῆς καλογριᾶς τῆς Εὐπραξίας τοῦ Γίζη κατά τήν διαθήκη τοῦ παπα-Μελετίου Μπονά.

Καί διά βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας ἔγινε ή παροῦσα πώλησις ὑπογράφοντας ἰδιοχειρός μου καί παρακαλετοί μάρτυρες.

1696, Μαΐου 8, εἰς Μύκονον

† ὁ Σίφνου καί Μυκόνου Γαβριήλ βεβαιώνω

- Παρθένιος ἱερομόναχος καί σακελλάριος μάρτυρας».

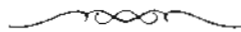


17. «† Τήν σήμερον ή ταπεινότης ἡμῶν πουλεῖ πρὸς τόν Μαθιόν Γίζη τό σπίτι ἀντικρυς εἰς τήν Παναγιά τοῦ Τελονάκιου διά ριάλια εἴκοσι ἔξι -26- καί εἰς τό Διακόπτι τήν παραγγεριά διά ριάλια δύο -2-, πλησίον ὁ αὐτός Μαθιός Γίζης καί ἀπό τήν σήμερον καί εἰς τόν αἰῶνα νά εἶναι τοῦ αὐτοῦ Μαθιοῦ καί τῶν κληρονόμων του καί ἔχει τα καλά ἀγορασμένα καί εἶμαι καί καλά εὐχαριστημένος καί πλερωμένος ἀπό τόν αὐτόν Μαθιόν, τά ὁποῖα ἄνωθεν σπίτι καί τήν παραγγεριάν τά ἐσήκωσα ἀπό τήν καλογριάν τήν Εὐπραξίαν τοῦ Γίζη κατά τήν διαθήκην τοῦ ποτέ παπα-Μελετίου Μπονά. Ὅθεν εἰς τήν περί τούτην γεγραμμένην πούλησιν ὑπογράφοντας ἰδιοχειρός μου καί παρακαλετοί μάρτυρες.

1696: Μαΐου 8 εἰς Μύκονον

† ὁ Σίφνου καί Μυκόνου Γαβριήλ βεβαιώνω

- Παρθένιος ἱερομόναχος καί σακελλάριος μάρτυρας».



18. «† Τήν σήμερον ή ταπεινότης ἡμῶν πουλεῖ πρὸς τόν οἰκονόμον παπα-Δημήτριον Γρυπάρην τό χωράφι τοῦ Βουνοῦ διά ρεάλια ἐνάμισυ, ἥτοι 1½, πλησίον ὁ (κενό). Καί ἀπό νῦν καί εἰς τό ἐξῆς νά εἶναι τοῦ ρηθέν(τος) οἰκονόμου καί τῶν διαδόχων του, ὅτι εἶναι καλά πουλημένο καί ὑπάρχω καί ἐγώ πλερωμένος καί εὐχαριστημένος ἀπό τόν ρηθέν(τα) οἰκονόμον· τό ὁποῖον χωράφι τοῦ Βουνοῦ τό ἐσήκωσα ἀπό τήν καλογριά τήν Εὐπραξία τοῦ Γίζη κατά τήν διαθήκην τοῦ παπα-Μελετίου Μπονά. Ὅθεν εἰς τήν περί τούτου δήλωσιν καί ἀσφάλεια ἐγεγόνει ή παροῦσα πούληση ὑπογράφοντας ἰδιοχείρως μου καί παρακαλετοί μάρτυρες.

1696, Μαΐου 8, εἰς Μύκονον.

† 'Ο Σίφνου καί Μυκόνου Γαβριήλ βεβαιώνω  
- Παρθένιος ιερομόναχος καί σακελλάριος μάρτυρας  
- Μελέτιος ιερομόναχος».

19. «† 'Η ταπεινότης ἡμῶν διά τοῦ παρόντος ἡμετέρου γράμματος δηλοποιεῖ· ἔστοντας εἰς τήν σήμερον νά ἀποθάνῃ ὁ 'Ιωάννης Πετρῆς, ἤμαθαν οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ πῶς ἤκαμεν διαθήκην καί ἐδιάταττεν τά πράγματά του· ἤλθαν εἰς τήν καντζηλαρίαν νά εἰδοῦσι τήν διάταξιν καί δέν εἶχεν καμιάν εἰδησιν ὁ καντζηλιέρης. Ἦλθαν καί εἰς ἡμᾶς ἄν ἴσως καί ἐστείλαμεν κανένα πνευματικόν νά τόν διατάξῃ, ὅθεν τήν αὐτήν ὥραν ἐβεβαιώθημεν πῶς ὁ καλόγηρος Παρθένιος, τοῦπίκλην Πασκουάλες, τήν ἐτελείωσεν. Ὅμως αὐτός ὁ Παρθένιος, ἔστοντας καί νά κάμη μερικῆς διαθήκες καί προκοσῦμφωνα χωρίς νά εἶναι νοδάρος, ἤ θέλησιν νά ἔχῃ ἀπό τήν καντζηλαρίαν τῆς κοινότητος, καθημεροῦσιον ἤγερνεν μεγαλότατα σκάνδαλα, τόσον εἰς τήν καντζηλαρίαν, ὡσπερ καί εἰς ὅσες διαθήκες ἤκανεν.

Ἐπειδή ὡς ἄφρων καί ἀσύνετος ἔτρεχεν εἰς κάθε ἕναν ὁποῦ εἶχεν χρεῖα καί ἔγραφε ὅσα τοῦ ἔλεγαν, διαθήκες, προκοσῦμφωνα, μή ἔχων ἄδειαν ἀπό τήν καντζηλαρίαν καί τά ὅσα ἔγραφεν ἔφερναν τούς αὐτούς εἰς ταραχές, σκάνδαλα καί εἰς ἔξοδες διάφορες. Εἰς τοῦτο ἡ ταπεινότης ἡμῶν τόν ἐλάλησεν, ὄντας ἀκόμη ἄθαπτος ὁ αὐτός 'Ιωάννης καί πολλά τόν ἐνουθέτησα καί ἐκατάκρινα καί τέλος πάντων ἀφώρισα· ἀλλ' ὡς ἀσύνετος καί πλεονέκτης ἔτρεχεν εἰς ὅσα τοῦ ἔλεγαν, Θεόν ὅλως μή φοβούμενος· ἔβαλάν τον εἰς κράτησιν ἀπό ζήτησιν τοῦ αὐθέντη πρωτονοταρίου καί καντζηλαρίου νά παιδευτεῖ καί σωματικῶς, ἀλλά διά μεσιτεία τινῶν χριστιανῶν τόν ἐσυγχώρησα· μ' ὄλον ἐτοῦτο ἀδέκαστον ἐστίν δένδρον σαπρόν καρπούς καλοῦς ποιεῖν. καθῶς καί τήν σήμερον ἔπραξεν διά λίγες ἡμέρες καί ἀπόριξεν ἀπό λόγου του κάθε δειλίαν καί ἀφορισμόν Θεοῦ καί διαθήκην ἔκαμε τοῦ ρηθέντος 'Ιωάννη Πετρῆ. ὅστις καλόγηρος ἐρωτηθεῖς ἀπό ἡμᾶς εἶπεν εἰς τό σπίτι τοῦ Ἀνδρέα Καλιμάρχου μ' ἐλάλησαν καί ἐγώ ὁ πτωχός καί ἀστόχαστος καί ἀπονήρευτος ἐπίστευσα καί ὅσα μοῦλεγεν ἡ γυνή τοῦ αὐτοῦ 'Ιωάννου καί ὁ πατέρας καί ἀδέλφια τῆς ἔγραφον· διά τοῦτο ὡς ἀμαθής καί ἀστόχαστος, ὡς ὀρίζει ἡ αὐθεντία σου, αὐθέντη καντζηλιέρη καί ἡ πανιερότητά σου δώσατέ μου τάς παιδεύσεις ὁποῦ μοῦ πρέπει, ὅτι ἔσφαλα καί τώρα καθῶς καί πρότερον· λοιπόν ἀπό τήν σήμερον δέν θέλω ἀκούσει τινός νά γράφω τοιαύτην διαθήκην ἢ προικοσύμφωνον.

Διά τοῦτο ἐπειδή καί νά πράξῃ τοιούτως χωρίς θέλησιν ἢ ἄδειαν τοῦ αὐθέντη καντζηλιέρη, ἡ αὐτή διαθήκη νά εἶναι ἄκυρη, ἀνίσχυρη μή





ἔχων ὀλοτελῶς τόπον ἢ στάσιν εἰς ὄλην αὐτὴν τὴν περιοχὴν, ὡς ἂν νὰ μὴν ἤθελεν γένη πόποτε· μάλιστα βεβαιούμενοι βεβαίως πῶς ὄντας ἀσθενῆς ὁ αὐτός Ἰωάννης, ἦτο ἔξω φρενῶν, ἐπειδὴ ἐπαντύχενεν ἀσυνετα ρήματα· ἀλλὰ οἱ κληρονόμοι τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννη νὰ κληρονομοῦν τὴν περιουσίαν του ὄλην, τὴν τε ἀκίνητην ἢ κινητὴν, ἐπειδὴ παίδας ἐδικούς του δέν ἔχει.

Ὅμοίως καὶ ὅσαι ἄλλαι διαθήκαι ἤκαμεν χωρὶς θέλησιν ἢ ἄδειαν τοῦ αὐθέντη καντζηλιέρη, νὰ εἶναι ἄκερες καὶ ἀνίσχυρες· καὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀληθείας ἔγινεν τό παρόν ὑπογράφοντας ἡμετέρες χερσὶν καὶ τό βάλαμεν εἰς τὴν καντζηλαρίαν διὰ νὰ φαίνεται εἰς κάθε καιρόν.

1697, Φεβρουαρίου 7, Μύκονος.

† ὁ Σίφνου καὶ Μυκόνου Γαβριήλ βεβαιῶ».

20. «Ἐνεφανίστην ἔμπροσθεν ἡμῶν ὁ μάστρο Γεώργης Νταδόρος καὶ ταῖς ἀδελφαῖς αὐτοῦ δείχνοντάς μας μίαν διαθήκην τῆς μητρός του, ἢ ὁποία διαθήκη ἐδιαλάμβανεν ὅτι ἀποθάνοντάς της ἐπειδὴ καὶ νὰ εἶχεν μίαν ἐκκλησίαν καὶ κάμποσον χρέος ὅποιον ἀπὸ τὰ παιδιὰ της δόσει τό χρέος νᾶναι ἢ ἐκκλησία δική του· καὶ ἐπειδὴ καὶ νὰ ἐφανέρωσεν ὁ ἄνωθεν μάστρο Γεώργης πῶς ἠδῶσεν τό χρέος, ἤλαβεν τὴν ἐκκλησίαν εἰς χεῖρας του μέ τό θέλημα τῆς ἄνωθεν ἀδελφιῶν του καὶ ὡς οἰκοκύρης ὁποῦ ἦτον ἐπούλησεν τὴν μισὴν ἐκκλησίαν διὰ τό ὅμοιον χρέος καὶ τὴν σήμερον τὰ αὐτὰ ἀδέλφια δικαιολογούμενος ἔμπροσθεν ἡμῶν λέγοντας ὅτι πῶς εἶναι κακά πουλημένη· ὅμως τὴν σήμερον γροικώντας τῶν δύο μερίδων καὶ βλέποντας καὶ τὴν περίληψιν τῆς διαθήκης, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἢ ταπεινότης ἡμῶν ἀποφασίζομεν ὅτι νὰ εἶναι ἢ μισὴ ἐκκλησία καλὰ πουλημένη καὶ ἢ ἄλλη ἐμισὴ νὰ εἶναι εἰς τὴν θέλησιν καὶ διαφένδουσιν τοῦ ἄνωθεν μάστρο Γεώργη κι' ὄλον ἐτοῦτο νὰ μὴν ἡμπορεῖ νὰ τὴν πουλήσῃ μόνον νὰ στέκη πάντοτε καὶ ὀφέποτε ἤθελε ἀποθάνει κανεῖς ἀπὸ λόγων των εἰς αὐτὰ παιδιὰ του, δηλαδή ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του καὶ ἀδελφαῖς του, νὰ ἐνταφιάζεται εἰς τόν αὐτόν ναόν χωρὶς καμίας λογῆς ἔξοδον· οὕτως ἐγεγόνει τό παρόν καὶ ἐπεδόθη εἰς χεῖρας τοῦ ἄνωθεν μάστρο Γεώργη κατὰ τό

- 1699 Φεβρουαρίου 8

† ὁ ταπεινός ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου καὶ Μυκόνου Γαβριήλ».

«ΜΑΘΗΜΑΤΑΡΙΟ» [1786]  
ΣΩΣΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

Δημοσιεύουμε έπτά έπιστολές οί όποίες περιέχονται σέ τεύχος πού χαρακτηρίζεται «Έπιστολάριον», δηλαδή βιβλίο (μαθηματάριο) μέ ύποδείγματα τρόπου γραφής έπιστολών πρós διάφορα έπίσημα, κυρίως, πρόσωπα, πού διδάσκονταν σέ μαθητές τών σχολείων Μέσης Έκπαίδευσης κατά τήν έποχή τής τουρκοκρατίας. Τό τεύχος τούτο, διαστάσεων 0,21x0,14 μέ 208 φύλλα, άποτελεί τόν ύπ' άριθμ. 24 κώδικα τής Συλλογής Κωδίκων τού Σπυρ. Λάμπρου και φυλάσσεται στή Βιβλιοθήκη τής Φιλοσοφικής Σχολής τού Πανεπιστημίου Άθηνών (Ίστορικό Σπουδαστήριο).

Άπό τό σύνολο τών έπιστολών του έχομε ήδη δημοσιεύσει έπτά στό περιοδικό «Παριανά», τ. 68 (Ίαν. - Μάρτ. 1998) μέ τόν τίτλο «Άλληλογραφία Νικολάου Π. Μαυρογένη, ήγεμόνος Ούγγροβλαχίας μέ τόν μητροπολίτη Χαλκηδόνας Παρθένιο, τόν Σίφνιο» και δύο στό «Σιφνιακά», 5 (1995), 152, 154, πού είναι έπιστολές τού γραμματικού Γεωργίου [Γρυπάρη] πρós τόν άρχιεπίσκοπο Σίφνου Μελέτιο και τού ήγεμόνα Ούγγροβλαχίας Μαυρογένη πρós τόν διδάσκαλο τής Σχολής Σίφνου Μισαήλ Μαργαρίτη.

Τώρα δημοσιεύουμε άλλες έπτά, τίς τελευταίες, μέ κάποιες σύντομες διευκρινίσεις. Όπως σημειώσαμε στό «Παριανά», μόνον ή πρώτη άπό τίς έπιστολές πού δημοσιεύσαμε εκεί έφερε χρονολογία ,αψπς' = 1786, άπ' αύτήν δέ προσδιόρισαμε, βάσει τών ήμερομηνιών πού περιέχονται στό κείμενα τών έπομένων, τή χρονολόγηση και τών ύπολοίπων. Πρέπει νά σημειώσουμε ότι στό «Έπιστολάριον», μολονότι ή ύλη του προέρχεται άπό κείμενα διαφόρων συντακτών-έπιστολογράφων, πού άσφαλώς θά έφεραν και χρονολογίες, αυτές δέν αναγράφονται, όπως άλλωστε και τά όνόματα πολλών έπιστολογράφων, άφοϋ σημασία ειχε μόνον ό τρόπος διατύπωσης τών κειμένων πού άποτελοϋσε τόν «όδηγό», άς πούμε, μέ βασικούς-καθιερωμένους κανόνες, για τή σωστή γραφή μιās έπιστολής ανάλογα και μέ τά πρόσωπα ή προσωπικότητες στις όποίες άπευθύνονταν. Η διατύπωση τους είναι βέβαια σέ γλωσσα καθαρεύουσα, τίς δημοσιεύουμε δέ έπειδή έχουν σχέση μέ διακεκριμένους Σιφνίους. Πρόκειται για έπιστολές εύχετήριες κατά τίς μεγάλες

χριστιανικές έορτές ή συγχαρητήριες για τήν ανάδειξη προσώπων σέ αξιώματα, ὅπως τῶν Σιφνίων ἀρχιερέων Ἀγαπίου μητροπολίτου Κυζίκου, Χαλκηδόνος Παρθενίου καί ἄλλων Σιφνίων σέ αξιώματα.

### Ἐπιστολή Νο 1

(φ. κώδ. 100-101)

«Ἰωάννης Ἀλέξανδρος Ἰωάννου Ὑψηλάντης ἐλέω Θεοῦ αὐθέντης καί ἡγεμῶν πάσης Οὐγγροβλαχίας<sup>1</sup>.

Πανιερώτατε καί θεοπρόβλητε μητροπολίτα τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Κυζίκου κύριε Ἀγάπιε, τήν πανιερότητά της εὐλαβῶς προσαγορευόμεν ἀσπαζόμενοι τήν ἱεράν αὐτῆς δεξιάν. ἦν καί διαφυλάττοι τό θεῖον ἐν ἄκρα ὑγεία καί εὐημερία διηνεκεῖ μετά μακροβιότητος, ὡς ἐφίεται ἱερόν αὐτῆς γράμμα εὐλαβῶς ἐλάβομεν καί διά τήν ἐφετήν ἡμῖν ἀγαθὴν ὑγείαν της ἐχάρημεν, ἔγνομεν καί τά ἐν αὐτῷ καί εὐχαριστοῦμεν, δι' ὧν ἐπέυχεσθε περί τῶν ἐπιβραβευθέντων ἡμῖν ἤδη βασιλικῶν ἰλιφατίων ἀπό ἄκρον ἰναγέτι τοῦ κραταιοτάτου ἡμῶν ἀνακτος<sup>2</sup> ὃν ὁ κύριος περιέποι ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ διαφυλάττων ὑπό τήν βασιλικήν αὐτοῦ σχέπην καί τόν ὑπέρτατον ἐπίτροπον μετά πάντων τῶν πολυχρονίων αὐθεντῶν ἡμῶν. Εὐχαριστοῦμεν προσέτι καί τά μὲν ἔτη αὐτῆς εἶψαν θεόθεν πλεῖστα καί εὐήμερα, αἱ δέ ἱεραὶ εὐχαὶ ἀρρωγαὶ ἡμῖν διά βίου.

τῆς πανιερότητός της υἱός ἐν Χριστῷ.

καί εἰς τοὺς ὀρισμούς

Τῷ πανιερωτάτῳ καί θεοπροβλήτῳ μητροπολίτῃ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Κυζίκου κυρίῳ Ἀγαπίῳ, ὑπερτίμῳ καί ἐξάρχῳ παντός Ἑλλησπόντου, τῷ ἐν Χριστῷ ἡμῖν σεβασμίῳ εὐλαβῶς».

### ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ὁ Ἰωάννης Ὑψηλάντης γεννήθηκε τό ἔτος 1726 καί ἔτυχε ἐξαιρετικῆς παιδείας. Ὑπῆρξε τό πιό διακεκριμένο μέλος τῆς οἰκογένειας Ὑψηλάντη. Τό ἔτος 1774 ἀναδείχθηκε Μέγας Διερμηνεύς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καί τόν ἴδιο χρόνο ἡγεμόνας Οὐγγροβλαχίας μέχρι τό 1785. Στό ἴδιο ἀξίωμα ἐπαναδιορίστηκε τό 1796, ἀλλά μετά δύο χρόνια παραιτήθηκε καί ἐπέστρεψε στήν ΚΠολη. Τό 1806, ὅταν ἄρχισε νέος Ρωσοτουρκικός πόλεμος, θεωρήθηκε ὡς ὑποπτος καί ὑπαίτιος ἐπαναστατικῶν κινημάτων στήν Τουρκία καί ἀποκεφαλίστηκε. [Λεξικό Ἐλευθερουδάκη].

2. Ἡ συγχαρητήρια ἐπιστολή τοῦ μητροπολίτου Κυζίκου Ἀγαπίου, τοῦ Σιφνίου, πρὸς τόν Ὑψηλάντη, θά μπορούσε νά ὑποθέσει κανεῖς ὅτι γράφτηκε μετά μία ἀπό τίς δύο ἀναδείξεις του σέ ἡγεμόνα Οὐγγροβλαχίας, δηλ. τό 1774 ἢ τό 1796, πλὴν κατά τό πρῶτο ἐξ αὐτῶν ἔτος ὁ Ἀγάπιος διατελοῦσε ἀκόμη μητροπολίτης Σερρών (1768-1778), ἐνῶ κατά τό δεύτερο εἶχε ἤδη ἀποβιώσει πρό διετίας (Σεπτ. 1794). Συνεπῶς ἡ ἐπιστολή τοῦ Ὑψηλάντη, ἀπαντητική σέ ὅμοια τοῦ Κυζίκου, (πού δέν φέρουν χρονολογίες), ἔγιναν μέ τήν εὐκαιρία κάποιας ἐπιτυχίας τοῦ πρώτου γι' αὐτό καί τοῦ ἐκφράστηκε σουλτανικό iltifat = φιλοφροσύνη καί inayet = χάρη, ἱκανοποίηση.

Ἐπιστολή Νο 2  
(φ. κώδ. 107-108)

«Τὴν μυριοπόθητόν μοι αὐτῆς πανιερότητα ἀδελφικῶς προσκυνῶ καὶ υπερῆδιστα προσαγορεύω.

Ἦν καὶ διαφυλάττοι ὁ ἅγιος θεὸς ἐν ὑγιείᾳ διηνεκεῖ καὶ εὐημερία ἀμεταπτώτῳ μετὰ μακροβιότητος σὺν τῇ ἐπιτάξει πάντων τῶν ἐφετῶν καὶ καταθυμιῶν· ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δέ Θεός κελεύει, λόγος παλαιός καὶ ἱερός καὶ ἔθιμος διαγορεύει καὶ διαγγέλει καλῶς, ὅπερ ἡμῖν συνέβη ἐξαίφνης, τοῦ θεοῦ οὕτω τὰ καθ' ἡμᾶς εὐδοκήσαντος· ἐν γάρ τῳ μελετᾶν ἡμᾶς ἀφικέσθαι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἡμῶν καὶ τόν γείτονα καὶ φίλον καὶ μυριοπόθητον ἀδελφόν, τόν ἔφορον φαμέν τῆς Θεσσαλίας κύριον Δαμασκηόν· ἰδεῖν, καὶ κατασπάσασθαι, ἰδοῦ χάρις θεία διὰ κοινῆς ἐκλογῆς καὶ κανονικῶν ψήφων ἀφήρπασεν ἡμᾶς προβιβάσασα εἰς τόν θρόνον τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Κυζίκου λόγῳ μεταθέσεως· οὐκ ὠκνήσαμεν οὖν δηλῶσαι τοῦτο τῇ σῇ ἀδελφότητι ἐπὶ τῳ χαρῆναι καὶ εὐφρανθῆναι σου τὴν ψυχὴν διὰ τὴν ἣν τρέφει πρὸς ἡμᾶς εἰλικρινεστάτην ἀγάπην καὶ φιλίαν ἀδελφικὴν, ὡς καὶ τοῖς ἔργοις ἔπεισε, καὶ ἡμεῖς πεπεύσμεθα.

Δεκάτη δέ ὀγδὴ φθίνοντος φεβρουαρίου προεβιβάσθημεν, τοῦ μακαρίτου προκατόχου ἡμῶν κύρ Γερασίμου τό ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ πρὸς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος, ὃν ὁ Κύριος ἀναπαῦσαι ἐν κόλποις Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ· ἀλλ' ὧ φίλτατε καὶ τριπόθητε ἀδελφέ, εὐχου ὑπὲρ ἡμῶν τὰ κρείττονα μὴ καὶ λανθανόμενος ἡμῶν ἐν ταῖς πρὸς Θεὸν ἱεραῖς αὐτῆς ἐντεύξεσιν ἵνα μὴ τοὺς φανῶμεν τῆς ἀξίας καὶ στάσεως ταῦτα, τὰ δέ ἔτη κ.λπ.»<sup>2</sup>.

### ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Πρόκειται γιὰ τόν μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, ὑπέρτιμον καὶ ἑξαρχον πάσης Θεσσαλίας, Δαμασκηόν Β' (1769-1780), τόν ἀπὸ Μελενίκου [Βασιλείου Γ. Ἀτέση, μητροπολίτου πρώην Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον, ἐν Ἀθήναις 1975, 86].

2. Ἡ ἐπιστολή αὐτὴ τοῦ Ἀγαπίου ἔφτασε στὸν Δαμασκηόν Θεσσαλονίκης μὲ ἡμερομηνία 28 Ἀπριλίου τοῦ 1778 καὶ μὲ κάποιες διαφορὲς στὴ διατύπωσή της, ὥστε νὰ θεωρήσουμε τὴν ἐδῶ δημοσιευομένη ὡς τὸ σχέδιο τῆς ἀποσταλείσης τελικά. Σ' αὐτὴν ἐξέφραζε πρὸς τόν φίλο του Δαμασκηόν τὴν χαρὰ του γιὰ τόν προβιβασμὸ του ἀπὸ Σερρῶν σὲ Κυζίκου, ἀλλὰ καὶ τὴ λύπη του «διότι ἀπεχωρίσθη ἐνός καλοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἀστυγέιτος μετὰ τοῦ ὁποίου συνηνᾶτο εἰς τὸ Τσαοῦς μοναστήρι» καὶ τόν παρακαλοῦσε νὰ τοῦ γράφει ταχτικά. [Μιχ. Καλινδέρη, Τὰ λυτὰ ἔγγραφα τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Κοζάνης (1676-1808), Θεσσαλονίκη 1951, 43].

### Ἐπιστολή Νο 3

(φ. κώδ. 115<sup>β</sup>)

«Τὴν σεβασμίαν μοι αὐτῆς πανιερότητα ταπεινῶς προσκυνῶ ἐν ὑποκλίσει τὴν ἱεράν δεξιάν της κατασπαζόμενος.

Ἀνάγκη οὐδέ θεοὶ μάχονται, πολλῶ μᾶλλον ὁ ἐμός κύριος Ἀγάπιος, ἐδέχθη μετ' εὐλαβείας τὴν ἱεράν ὑμῶν ἐπιστολήν, ἀλλὰ κλινήρης καὶ δεδεμένος τὰς χεῖρας πικροῖς δεσμοῖς τῆς χειραλγίας, τί ἐδυνάμην νά κάμω; παρά νά σιωπῶ μέ ὑπερβάλλουσαν λύπην, ἤδη δέ ἐλευθερωθεῖς τῶν πόνων ἀπαντῶ τῇ σεβαστῇ ὑμῶν πατρότητι ὑπερευχαριστῶν αὐτῇ ὅτι ἤξιωσε καμέ τόν ἀνάξιον ἱεράς ὑμῶν ἐπιστολῆς<sup>1</sup> καί πολλῶ πλέον τῆς πρός ὑμᾶς ἀκωλύτου εἰσόδου τῶν εὐτελῶν μου γραμμάτων· γένοιτό σοι Δέσποτα πολλά καλά κάγαθά, ὅτι καί ἡμῶν τῶν ταπεινῶν τά βάρη βαστάζεις<sup>2</sup> καί ἀναπληροῖς τόν τοῦ Χριστοῦ νόμον· γένοιτο δέ καί εἰς τό ἐξῆς ἔχειν με ὑπό τὴν σκέπην καί ἀντίληψιν αὐτῆς ὑποσχόμενος νά εἶμαι ἕτοιμος εἰς τὰς προσταγὰς ὑμῶν καί δοῦλος εὐπειθέστατος· αἱ δέ εὐχαὶ ὑμῶν εἶσαν μεθ' ἐμοῦ.

Τῆς ἱεράς ὑμῶν πανιερότητος ὁ ὑποκλινέστατος

Διονύσιος ὁ Πλαταμῶνος<sup>3</sup>

Τῶ πανιερωτάτῳ καί ὑπερτίμῳ μητροπολίτῃ ἀγίῳ Κυζίκου κυρίῳ κυρίῳ Ἀγαπίῳ, τῶ σεβασμίῳ Δεσπότῃ, προσκυνητῶς».

### ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἡ ἐπιστολή δέν φέρει χρονολογία, ὑποθέτουμε ὅμως ὅτι ἔχει γραφεῖ τόν πρῶτο καιρό τῆς μετάθεσης τοῦ Ἀγαπίου στή μητρόπολη Κυζίκου, ὅποτε ἔγραψε στόν ἐπίσκοπο Πλαταμῶνος Διονύσιο (1763-1793), σέ ἀπάντηση ἐπιστολῆς τοῦ τελευταίου.

2. Ὁ λόγος διεξαγωγῆς τῆς ἀλληλογραφίας εἶναι, προφανῶς, ἡ ἀνάθεση ἀπό τόν Διονύσιο στόν Ἀγάπιο νά τόν ἀντιπροσωπεύει στήν ΚΠολη γιά τίς ὑποθέσεις τῆς ἐπισκοπῆς του, οἰκονομικές κυρίως, κατά ἐπικρατοῦσα συνήθεια· κατ' αὐτήν οἱ διαμένοντες στήν ΚΠολη, «γέροντες» λεγόμενοι ἀρχιερεῖς (τακτικά μέλη τῆς Ἱεράς Συνόδου), ἀντιπροσώπευαν ἀριθμόν ἀρχιερέων τῶν ἐπαρχιῶν γιά τίς ἐν γένει ὑποθέσεις τους στήν πρωτεύουσα. Γι' αὐτό καί ἡ διατύπωση στό γράμμα τοῦ Διονυσίου «... καί ἡμῶν τῶν ταπεινῶν τά βάρη βαστάζεις καί ἀναπληροῖς τόν τοῦ Χριστοῦ νόμον...».

3. Στό «Ἐπιστολάριον» ἡ ὑπογραφή εἶναι «Διονύσιος ὁ Πλαταμῶνας», προφανῶς ἀπό σφάλμα τοῦ ἀντιγραφέα.

### Ἐπιστολή Νο 4

(φ. κώδ. 105<sup>α-β</sup>)

«Τὴν ὑμετέραν εὐργετικωτάτην μοι εὐγένειαν γονυπετῶν προσκυνῶ κατασπαζόμενος τά ἴχνη τῶν τιμίων αὐτῆς ποδῶν.

Δύω εἰσὶ τά ἄχρι τοῦδε δεινῶς με κατατῆχοντα καί οἰονεὶ μονομαχίας ἀδιάκοπον ἐμποιοῦντα μοι, χωρὶς (κατά τό φυσικόν) νά ἡμπορῶ νά ἀπο-

δώσω τό ἄθλον εἰς τό ἐκάτερον· τό μέν ἡ ἄκρα προθυμία καί ἔφεις εἰς τό νά τολμήσω νά ἐρωτήσω διά ταπεινοῦ μου τά τῆς ὑγείας της καί μέ τοῦτο νά πληρώσω τόν διακαέστατον πόθον μου, τό δέ ἡ στέρσις πάσης ὑποθετικῆς ὕλης καί τό ἄνευ τούτου νομιζόμενον τόλμημα διά τό μικρόν τοῦ ὑποκειμένου μου. καί ταῦτα τά θλίβοντα καί λυποῦντα με, εὐεργετικώτατέ μοι αὐθέντα, ἀλλά χάρις τῷ κρείττονι, ὅπου ὕστερον ἀπό τοσαύτην πολυκαιρινήν φιλονικεῖαν τῶν δύο, εἶδον τέλος πάντων μέ ἄκραν ἰδίαν ἑμαυτοῦ εὐχαρίστησιν νά λάβῃ ὁ πόθος τά νικητήρια. καί δὴ χωρίς ἀναβολῆς καιροῦ παραβλέψας τ' ἄλλα πάντα, οὐ λείπω διά τοῦ παρόντος μου ταπεινοῦ θαρρούντως, μετά τὰς δουλικάς μου προσκυνήσεις ἐρωτήσαι ἀκριβῶς καί μετά πόθου τά περί τῆς πολυεύκτου μοι ἀγαθῆς ὑγείας της. ἦντινα ἐπιβραβεῦοι αὐτῇ ἡ διαγωγὴ καί συγχαρῆναι αὐτῇ διά τό πλησιάζειν ἤδη τὰς κοσμοχαρμοσύνους ἑορτάς τῶν γενεθλίων τοῦ Κυρίου καί σωτῆρος ἡμῶν, ἐπευχόμενος ἐκ κέντρου ψυχῆς ὅπως πανηγυρίσῃ αὐτάς, τό τε πλησιάζον νέον ἔτος καί τά ἅγια θεοφάνεια λαμπρῶς καί πανευτυχῶς εἰς παμπληθεῖς ἡλίου κύκλους κατὰ τὴν αὐτῆς ἔφεισιν, ἅμα δέ παρακαλέσαι αὐτὴν θερμῶς, ὅπως μνημονεῦῃ τοῦ Γεωργίου, ... καί ἀπαρηγόρητος (μάρτυς κύριος ὁ Θεός) ἀθυμοῦντος ἐπὶ τῇ στερήσει τῶν πρὸς ἐμέ γραμμάτων της καί τοῦ καθ' ἡμᾶς διδασκάλου, πρὸς ὃν ἄκραν ὑγείαν σὺν τῇ εὐγενείᾳ (;) της ἐν μακραίωνα δωρήσαιτο Κύριος, ἵνα καυχώμεθα καί λέγωμεν, τοῦ μέν διδασκάλου μαθητῆς τῆς δέ.

ὕμετέρας εὐεργετικωτάτης μοι εὐγενείας  
ταπεινῶς καί εὐπειθῆς δοῦλος

Γεώργιος.

Τῷ εὐγενεστάτῳ ἄρχοντι καί ἐπιτρόπῳ τῆς κατὰ Σίφνον Σχολῆς κυρίῳ Γεωργίῳ γρυπάρῃ τῷ εὐγενεστάτῳ μοι, προσκυνητῶς».

## ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Ὁ Γεώργιος Γρυπάρης διετέλεσε ἐπίτροπος τῆς Σχολῆς τοῦ Παναγίου Τάφου τῆς Σίφνου ἀπὸ τοῦ 1779-1798, ὑπῆρξε δὲ πρωτεργάτης κάθε βελτίωσής της. Κατὰ τὸν θάνατό του οἱ Σίφνιοι τοῦ ἀπέδωσαν μεγάλες τιμές, ἀνέγραψαν δὲ στὸν τάφο του τὰ ἑξῆς:

«Εἶπέ τάφε, τίς ἐνθάδε ὁ κρυπτόμενος νεκρός;

Ὁ Γεώργιος Γρυπάρης, ὁ ταῖς πράξεσι λαμπρός.

Ὁ Φιλόμουσος προστάτης καί Κοσμητὼρ τῆς Σχολῆς

Ἦν ἐκόσμησε καί ἄλλοις, καί οἰκήμασι πολλοῖς».

## Ἐπιστολὴ Νο 5

(φ. κώδ. 129<sup>β</sup>)

«Τὴν λογιότητά της γραμματικῆ κύρ Γεώργιε προσφιλῶς χαιρετοῦμεν· ἦν διαφυλάττοι τό θεῖον ἐν ὑγείᾳ καί εὐημερίᾳ ὡς ἐφίεται. γράμμα της ἐλάβομεν καί ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ ὑγείᾳ της ἐχάρημεν· ἔγνωμεν καί τά ὅσα ἐφεξῆς συγχαίρει ἡμῖν ἐπὶ ταῖς ἐνεστηχείαις ἤδη πανσέπτους

ἐορταῖς τοῦ σωτηρίου πάσχα καί εὐχαριστοῦμεν τῇ λογιότητί της. καταξιοῖ καί αὐτήν ὁ κύριος πάντων τῶν πρὸς θυμοῦ εἰς πολλά ἔτη, καθὰ ἐφίεται, καί οἱ χρόνοι της πολλοί καί εὐτυχεῖς».

[Ἐπιστολή ἀγνώστου ἀξιωματοῦχου πρὸς τὸν Γεώργιο γραμματικόν, τὸν Σίφνιο].

### Ἐπιστολή Νο 6 (φ. κώδ. 112-113)

«Τὴν ὑμετέραν θεοπρόβλητον πανιερότητα ἀδελφικῶς ἀσπαζόμενος, ὡς ἥδιστα προσαγορεύω καί ἀκριβῶς προσκυνῶ.

Ἡ πρό καιροῦ εἰδησις τῆς πανιέρου αὐτῆς μεταθέσεως ἐπὶ τὸν τῆς Χαλκηδόνος ἱερόν θρόνον πολλὴν ἐπροξένησε καί εἰς ἐμέ τὴν πνευματικὴν χαρὰν πεπεισμένον εἰς τὴν ἀδελφικὴν ἀνέκαθεν διαφυλαχθεῖσαν μεταξύ ἀγάπην· καί ἀγκαλά παρήμερος φαίνομαι ἤδη συγχαίρων καί τῇ μεταθέσει της συνευφραινόμενος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐπροξενήθη ἀπὸ ἀμνημονησίαν, οἶδε Θεός, ἀλλ' αἱ καταπιέζουσαι ἤδη τὰ ἔξωθεν ἅπαντα καιρικαί περιστάσεις αὐταὶ κάμου καταθλίβουσι τὸ αὐτόν, ὥστε ὁποῦ ἠγνόησα καί ἐν κόσμῳ καί μετὰ ζώντων εἰμί· ἤλπιζα δέ καί εἰς τὴν καθαρὰν ἀγάπην της νά μνημονεύση, ἔχουσα τώρα ὄλην τὴν ἄνεσιν, καί αὐτόν τὸν ἐλάχιστον ἀδελφόν τὸν ὁποῖον πάντοτε ἀνυπόκριτον εἰς ἀγάπην ἐγνώρισε ἐξ ἀρχῆς καί μέ ἀδελφικόν της νά τὸν χαροποιήση· ἀλλ' ὡς φαίνεται ἐπόμενον εἶναι τῶν θρόνων αὐτῶν, ὁποῦ ἔλαχον τὸ προνόμιον τῶν ἐγκρίτων διὰ νά πείθωσι τοὺς ἀναγομένους ἀμνημονεῖν καί ἐπιλανθάνεσθαι τῶν μικρότερων καί λίαν ἀγαπητοῖ ἐτύγχανον πρό τοῦ προβιβασμοῦ· καί τοῦτο ἂν εἶναι ἔτζι καί ἀκολουθεῖ εἰς ἄλλους, ἀφ' οὗ γένουν, κατὰ τὸ λεγόμενον, κουπεβεζήριδες, νά ἀθετοῦν φιλίαν ἀρχαίαν, δὲν ἐθάρρουν νά ἀκολουθήση εἰς τὴν αὐτῆς πανιερότητα βέβαια, κἂν καί εἰς τὸ μεγαλῆτερον προεβιβάζετο· ὡς τὸσον ἐγὼ εἶμαι ἀληθινός δοβατζῆς εἰς Θεόν νά τὴν διαφυλάττη πάντοτε εὐδαιμονοῦσαν καί ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν νά τὴν ἐκβιβάζη καί τί νά κάμω; ἂν δὲν ἔχω ἄλλο δίκαιον νά τὴν βιάση νά μοί γράφη συνεχῶς τὰ δηλωτικά της ἀγαθῆς μοι ὑγείας της, ἂν δὲν ἐξαρκῆ ἡ τοσοῦτων χρόνων φιλία καί ἀγάπη; ἰδοὺ τὰ συνήθη τῶν φίλων παρακαλέματα μέ τὰ ὁποῖα παρακαλῶ χαριεντιζόμενος νά μέ ἐνθυμηθῆ, τὰ δέ ἔτη τῆς ὑμετέρας πανιερότητος εἶησαν θεόθεν πλεῖστα καί πανευτυχέστατα».

### ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Ἐπιστολή ἀγνώστου πρὸς τὸν μητροπολίτη Χαλκηδόνος Παρθένιο, τὸν Σίφνιο, ἐπ' εὐκαιρία τῆς μετάθεσός του στὸν ὁμώνυμο θρόνο.

**Ἐπιστολή Νο 7**  
(φ. κώδ. 107-109)

«Τὴν ὑμετέραν περισπούδαστόν μοι ὀσιολογιότητα ταπεινῶς ἀσπαζόμενος, παμποθήτως προσαγορεύω.

Ἦν καὶ διαφυλάττοι μοι τό κρεῖττον ἄκρως ἐρρωμένην καὶ πανευδαιμόνως εὐήμεροῦσαν μετὰ μακροβιότητος καὶ τῆς τῶν καταθυμίων ἀγαθῶν ἐπιτάξεως· τό ἰγ' τοῦ παρόντος τῆ χγ' τοῦ αὐτοῦ ἀδελφικόν της καὶ περιπόθητόν μοι ἄσμενος καὶ μετὰ περιχαρείας ἐδεξάμην καὶ ἐπὶ τῇ δι' αὐτοῦ πληροφορουμένη μοι ἀγαθῇ ὑγείᾳ της ὑπερήσθην· ἔγνω καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα καὶ πρῶτον τὰ περὶ τῆς νομιζομένης παρ' αὐτῇ σιωπῆς μου καὶ τῆς ἐκ τούτου ὑποπτευομένης λήθης καὶ ἀμνημοσύνης μου, εἰς τό ὅποῖον ἀποκρινόμενος, θαρρούντως τῇ γράφω, ὅτι ἀγκαλά καὶ ἀφ' οὗ εἰς Ἀδριανοῦ ἦλθον, ἐν μόνον ἀγαπητόν της ἠξιώθην, ἐξ οὗ μαθὼν τὴν εἰς τόν ἅγιον πρῶην Σηλυβρίας ἀποκατάστασίν της, ἀπήντησα εἰς ἐκεῖνο παραπόδας καὶ μετ' οὐ πολὺ πάλιν περιμένωντας φιλικόν της καὶ μὴ λαβῶν ἀντέγραφα ἐκ δευτέρου, ὥστε τὰ παρ' αὐτοῦ ἐμοῦ πρὸς αὐτὴν σταλέντα, τρία ἤδη μέ τό ἀνά χεῖρας καταμετροῦνται, τὰ δέ παρ' αὐτῆς πρὸς με τὴν διάδα οὐχ ὑπερβαίνουσι· καὶ ἀδικεῖς με κατὰ τοῦτο ὧ φίλε τῆς ἀληθείας κριτά, ἔγνω ἐπομένως καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἐλέγχους τοῦ διὰ τοῦ σοφοῦ Σειράχ, πλὴν ἐγὼ οὐδέν τοιοῦτον ἐμαυτῷ συνοῖδα· ἐπειδὴ ὅμως οἱ εἰρημένοι ἔλεγχοι παρὰ ἐπιθυμητοῦ ρόδου ἀναφύονται, πρὸς τό ρόδον οὐδέν εἰσὶν οἱ ἄκανθοι τῶν ἐλέγχων· ὅτι δέ φυλάττω ἀπαραμείωτον, μᾶλλον δέ αὖξουσιν τὴν ἣν ἐγνώρισεν ἀνέκαθεν εἰλικρινῆ καὶ ἄδολον μεταξύ ἀδελφικῆν ἀγάπην, ἅς μὴν ἀμφιβάλλη, ἂν ὅμως καὶ διστάζῃ ἅς ἐρωτήσῃ τόν Δανιὴλ ὅπου ἔχει ἐν ἑαυτῷ τόν Δημήτριον καὶ ἐκεῖνος ἀνταποκρίνεται ἢ ἄλλως αὐτός εἶναι ὁ φίλος πιστεύει· ὅθεν οὕτω πεπεισμένοι, παρακαλῶ νά μὴ λείπη καὶ εἰς τό ἐξῆς νά μέ χαροποιῆ μέ τὰ δηλωτικά της ἐπεράστου μοι ὑγείας της καὶ νά μέ πληροφορῆ, ἂν τό εὐρίσκη εὐλόγον, καὶ περὶ νέων τινῶν τῶν αὐτόθι καὶ εἴτινος χρήζῃ ἐντεῦθεν τῶν ἐφικτῶν τεκλιφοίτικα (;) νά μέ προστάζῃ καὶ εὐρήσει με περιχαρῆ καὶ ἐτοιμότατον, καὶ ταῦτα μὲν ἀδελφικῶς, τὰ δέ ἔτη της εἶεν παρὰ Θεοῦ πολυάριθμα καὶ πανευδαίμονα».

**ΣΗΜΕΙΩΣΗ**

Ἐπιστολή ἀγνώστου πρὸς κληρικόν πού ἀπεκατεστάθη «πλησίον τοῦ ἀγίου πρῶην Σηλυβρίας», δηλ. τοῦ προαχθέντος στή μητρόπολη Χαλκηδόνος Παρβενίου, τοῦ Σιφνίου.



## ΕΜΑΡΤΥΡΗΣΕ ΣΤΗ ΣΙΦΝΟ Ο ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ ΓΑΛΑΚΤΙΩΝ;

Πρό δεκαετίας και πλέον εύρηκαμε πληροφορίες σχετικές με τό άνωτέρω θέμα στόν τόμο Α΄ τής έκδοσης «Ίστορία τής Ίεράς Μονής τών Άγίων Τεσσαράκοντα (έν Λακεδαίμονι) ύπό Μελετίου Σακελλαροπούλου, έπισκόπου Μεσσηνίας (1921)», σέ έπηυξημένην έπανέκδοση ύπό τοῦ προηγούμενου αὐτῆς έπισκόπου Έλαίας Θεοδωρήτου, έν Άθήναις 1998, 176-177. Τίς έν λόγω πληροφορίες δημοσιεύσαμε τότε στόν έφημερίδα «Σίφνος», φ. Μαΐου 2001.

Τό κείμενο έχεινω έχει ως έξῆς:

«Η πληροφορία ότι ο Γαλακτίων, ιερομόναχος-πρωτοσύγκελλος τής μητροπόλεως Λακεδαιμονίας και πολύ γνωστός βιβλιογράφος, βρήκε μαρτυρικό θάνατο στή Σίφνο περί τό έτος 1700, μολονότι άνεπιβεβαίωτη, έχει πράγματι μεγάλο έκκλησιαστικό και ιστορικό ένδιαφέρον. Περιέχεται στό δίτομο έργο “Ίστορία τής Ίεράς Μονής Άγίων Τεσσαράκοντα (έν Λακεδαίμονι) ύπό Μελετίου Σακελλαροπούλου, έπισκόπου Μεσσηνίας, γραφείσα τῶ 1921” σέ έπηυξημένη έκδοση “ύπό τοῦ προηγούμενου αὐτῆς έπισκόπου Έλαίας Θεοδωρήτου”, έν Άθήναις 1998, τόμος Α΄, σελ. 174-176.

Ο Γαλακτίων, από τήν Άναβρυτή τής Λακωνίας, διετέλεσε ιερομόναχος τής, άνιδρυμένης πρό τοῦ έτους 1600, ιεράς μονής τών Άγίων Τεσσαράκοντα και άξιός μαθητής τοῦ διακεκριμένου βιβλιογράφου τοῦ 17ου αιώνας Παρθενίου, έπισκόπου Βρεσθένης. Η δράση του αναπτύσσεται στό δεύτερο μισό τοῦ ίδιου αιώνα ως πρωτοσυγκέλλου τής μητροπόλεως Λακεδαιμονίας και βιβλιογράφου (κωδικογράφου). Από τά βιβλιογραφικά έργα του, στά όποία άποτυπώνεται ή μεγάλη μόρφωση του, είναι γνωστά τέσσερα, δύο τών έτών 1669 και 1690, πού διασώζονται στό Ίστορικό Άρχείο Σπάρτης, ένα τοῦ έτους 1670 στή Μονή Παντοκράτορος τοῦ Άγίου Όρους και τό τέταρτο, έτους 1672, στήν ιερά Μονή τοῦ Ταξιάρχη τής Σερίφου.

Κατά τόν θεοφιλ. έπίσκοπο Έλαίας κ. Θεοδώρητον, προηγούμενον τής Μονής τών Άγίων 40, τό έτος 1964 σέ κάποιαν άθηναϊκή έφημερίδα και στό συναξάρι τής ήμέρας (5 Νοεμβρίου), κατά τήν όποία ή Έκκλησία μας

έορτάζει τή μνήμη τῶν μαρτύρων Γαλακτίωνος καί Ἐπιστήμης, πού έμαρτύρησαν επί αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ (284-304), ἀναγράφονταν, ὄχι τό ἱστορικό τοῦ μαρτυρίου τοῦ έορταζομένου ἀπό τήν Ἐκκλησία Γαλακτίωνος, ἀλλ' ἐκεῖνο τοῦ ἱερομονάχου-βιβλιογράφου Γαλακτίωνος τοῦ 17ου αἰώνα, ὅπως ἱστορήθηκε ἀνωτέρω, μέ τήν ἐπί πλέον ὅμως πληροφορία ὅτι τοῦτος “έμαρτύρησεν ἐν Σίφνῳ”.

Παρερχόμενοι τό σφάλμα ἀπό ἀγιολογικῆς πλευρᾶς, σημασία ἐν προκειμένῳ ἔχει ἡ πρόσθετη αὐτή πληροφορία τοῦ μαρτυρίου τοῦ νεωτέρου Γαλακτίωνος στή Σίφνο γιατί προκύπτει ἕνας ἀκόμη μάρτυρας γιά τήν πίστη τοῦ Χριστοῦ τήν Ἁγία, ὁ Ὅποιος μάλιστα ἄθλησε στό νησί μας! Ὁ ἐπίσκοπος Ἐλαίας κ. Θεοδώρητος, μέ τόν ὁποῖο εἴχαμε ἰδιαίτερη συζήτηση ἐπί τοῦ θέματος, μᾶς διεβεβαίωσε ὅτι οἱ ἔρευνές του γιά τήν ἀποκάλυψη καί ἄλλων πληροφοριῶν, δέν ἀπέδωσαν καρπούς. Τό θέμα πάντως παραμένει ἀνοικτό στήν ἔρευνα γιά τήν ὁποία ἀντλήσε τήν πληροφορία του ὁ συντάκτης τοῦ συναξαριοῦ τῆς ἀθηναϊκῆς ἔφημερίδας γιά τό μαρτύριο τοῦ Γαλακτίωνος στή Σίφνο.

Παρ' ὅλα ταῦτα χρήσιμο εἶναι νά ἐξετάσουμε κάποιες πλευρές τοῦ ζητήματος μέ βάση τά ὑπάρχοντα μέχρι σήμερα στοιχεῖα.

1. Ὁ Γαλακτίων πρέπει νά τελείωσε μαρτυρικά τόν βίο του μετά τό ἔτος 1690, ἀφοῦ κατά τό ἔτος τοῦτο κατέστρωσε τόν τελευταῖο ἀπό τούς γνωστούς κώδικές του, ἔστω μεταξύ 1691-1700 στή Σίφνο.

2. Ἡ παρουσία του σ' αὐτήν μπορεῖ νά ἀποδοθεῖ σέ φυγή του ἀπό τή Λακωνία, ὅπου κατά τήν περίοδο 1684-1686 συνέβησαν “ὀλέθριαι καταδρομαί, ταραχαί καί συμφοραί”, ὅταν οἱ Τούρκοι ἀναγκάστηκαν ἀπό τούς Βενετούς νά ἐγκαταλείψουν τήν Πελοπόννησο, τήν ὁποία κατέλαβαν ὀλόκληρη οἱ δεῦτεροι τό 1687 καί τήν κατέστησαν κτήση τους γιά τριάντα περίπου χρόνια, μέχρι τοῦ ἔτους 1715. Πολύ πιθανόν τότε, λόγω τῆς καταστάσεως, νά ἀναγκάστηκε ὁ Γαλακτίων νά ἀποδημήσει στά νησιά καί συγκεκριμένα στή Σίφνο. Τοῦτο δέ ἴσως ἐπειδή παλαιότερα εἶχε ἐργασθεῖ σ' αὐτά ὡς βιβλιογράφος, ἄν θεωρήσουμε ὅτι τό 1672, εὔρισχόμενος στή Σέριφο, κατέστρωσε τόν διασωζόμενο στή Μονή Ταξιαρχῶν κώδικα-ἔργο του.

3. Στή Σίφνο, μέ τή μεγάλη κοινωνική πρόοδο κατά τήν ἐποχή αὐτή, ἀκόμη καί μέ ἴδρυση (1687) Σχολῆς Μέσης Παιδείας, τήν παρουσία τοῦ λογίου ἱερομονάχου Παρθενίου Χαιρέτη, ἐπίσης κωδικογράφου καί ἄλλων πνευματικῶν ἀνθρώπων, δέν ἀποκλείεται νά βρῆκε ὁ Γαλακτίων τό κατάλληλο περιβάλλον γιά τήν διαμονή του ἔκτοτε, ἴσως δ' ἐκεῖ νά κατέστρωσε, μεταξύ ἄλλων, καί τόν τελευταῖο κώδικα τοῦ ἔτους 1690.

Τί ἐν συνεχείᾳ ἀκολούθησε, γιά ποιάν αἰτία καί ἀπό ποιούς βρῆκε μαρτυρικό θάνατο, εἶναι ἐρωτήματα ἀναπάντητα. Δέν ἀποκλείεται ἡ ἱστορική ἔρευνα νά δώσει τίς δέουσες ἀπαντήσεις καί νά ἐπιβεβαιώσει ἢ

ἀνατρέφει τὰ ἀνωτέρω. Θά εἶναι σπουδαῖο, πράγματι, γεγονός γιά τήν τοπική ἀγιολογία μία θετική κατάληξη τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ θέματος».

Ὅπως συνάγεται ἀπό τό ἀνωτέρω κείμενο εἶχαμε ἀφήσει τό θέμα ἀνοικτό στήν ἔρευνα μέ τή σκέψη ὅτι ἴσως γίνονταν δυνατή ἡ ἀνεύρεση περισσοτέρων πληροφοριῶν σχετικῶν μέ τό φερόμενο στή Σίφνο «μαρτύριο» τοῦ Γαλακτίωνος, ἱερομονάχου, πράγμα ὅμως πού δέν ἔγινε δυνατό μέχρι σήμερα. Ἡ ἐπαναφορά του τώρα δέν γίνεται ἐπειδή ἀνευρέθησαν νέες μαρτυρίες, ἀλλά, ἀντίθετα, ἕνα ἀκόμη στοιχεῖο πού δυσχεραίνει τήν προσέγγισή του. Ὅχι ὅτι δέν ἦταν δυνατόν νά συμβεῖ «μαρτύριο» χριστιανοῦ τήν ἐποχή ἐκείνη ὅταν μάλιστα ἀναφέρεται, ἱστορικά διακριβωμένος, θάνατος μάρτυρος, ὁ ὁποῖος συνέβη στό νησί τῆς Κέας. Τό γεγονός ἔχει καταγραφεῖ ἀπό τόν βικάριο καί ἀποστολικό μισσιονάριο Σίφνου-Κέας-Θερμίων δόν Μάρκο Νταπόλλα. Σέ ἀναφορά του ἔτους 1650 πρὸς τό Βατικανό ἔγραφε ὅτι ὁ ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος Θερμίων-Κέας Δανιήλ [1630-1646] ἀπεβίωσε μετά τή ναυμαχία μεταξύ τοῦ βενετοῦ ναυάρχου Μοροζίνη μέ τόν τουρκικό στόλο πλησίον τῆς Κέας «δαρεῖς ἀγρίως ὑπό τῶν Τούρκων», χωρίς ἄλλες λεπτομέρειες. Τήν πληροφορία ἐπιβεβαίωσε καί ὁ ἐνωτικός κληρικός τῆς Εὐβοίας Σταμάτιος Καλογερόπουλος. Στήν ἀπό 26 Δεκεμβρίου 1653 ἐπιστολή του ἔγραφε στή Ρώμη ὅτι περί τὰ μέσα Ἰουλίου 1646 «οἱ Τούρκοι, πού εἶχαν ἤδη» καταλάβει τὰ Χανιά, δολοφονοῦσαν χριστιανούς μέ τό πρόσχημα ὅτι ἦταν κατάσκοποι «τῶν ἐχθρῶν τους Βενετῶν»... καθὼς πράγματι ἐκεῖνες τῆς ἡμέρας εἶχαν δολοφονήσει δύο Φραγκισκανούς μοναχοὺς καί τόν ὀρθόδοξο ἐπίσκοπο Κέας μέ μπαστουινές ἐπάνω στήν κοιλιά του μέχρι πού ἐβγήκαν ἔξω τὰ ἐντόσθιά του». Ἡ Κέα δηλαδή ἔχει ἱερομάρτυρα, τόν ἀρχιεπίσκοπό της Δανιήλ, πού ἀπεδήμησε πρὸς τόν Κύριο κατά τόν φρικτό ἐκεῖνο τρόπο, ὅπως καί δύο Φραγκισκανοὺς μοναχοὺς μάρτυρες.

Τό ζήτημα, ἐν πάσῃ περιπτώσει, πού ἀνέκυψε τώρα ἔχει σχέση μέ χειρόγραφο-βιβλίο πού εὑρίσκεται στό μοναστήρι μας τῆς Παναγίας Βρυσσιανῆς ἔργο καί αὐτό Γαλακτίωνος, ὅχι ὅμως τοῦ πρωτοσυγκέλλου Σπάρτης, ἀλλ' ἄλλου ἱερομονάχου μέ τό ἴδιο ὄνομα. Πρόκειται γιά τό χειρόγραφο ὑπ' ἀριθ. 4 τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βρυσσιανῆς πού περιέχει τή λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου, τό ὁποῖο στό φ. 40 φέρει τό ἑξῆς βιβλιογραφικό σημείωμα:

«Θεοῦ τό δῶρον, Γαλακτίωνος πόνος.

ζρμζ' (= 1639) αὐγούστου γ'».

Κατά τήν εἰδική ἐπιστήμονα κυρία Μαρία Πολίτη ὁ ἐν λόγω «Γαλακτίων εἶναι γνωστός καί πολύ παραγωγικός βιβλιογράφος. Σώζονται τοῦλάχιστον ἄλλα εἴκοσι χειρόγραφα γραμμένα ἀπό τό χέρι του κατά τήν περίοδο 1627-1666, ὅλα στή Μονή Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τῆς ὁποίας πιθανότατα ἦταν μοναχός· σ' αὐτά πρέπει τώρα νά προσθέ-

σουμε καί τό παρόν... Αυτό τό χειρόγραφο ἔχει γραφεῖ γιά μοναστηριακή χρήση ὅπως συνάγεται ἀπό τή σχετική μνεῖα στήν ἐκτενή ἱκεσία (φ. 10) καί στά δίπτυχα τῶν ζώντων (φ. 29)».

Ἔχομε λοιπόν στή Σίφνο ἕνα βιβλιογραφικό ἔργο ἔτους 1639 τοῦ Γαλακτίωνος, μοναχοῦ τῆς Μονῆς Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους καί ἄλλον ἕνα βιβλιογράφο Γαλακτίωνα ἐπίσης ἱερομόναχον τῆς Μονῆς τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα (ἐν Λακεδαίμονι), ὁ ὁποῖος «ἐμαρτύρησε» σ' αὐτήν κατά τήν τελευταία δεκαετία τοῦ 17ου αἰώνα, κατά τά σημειούμενα ἀπό τόν ἐπίσκοπο Ἐλαίας κ. Θεοδώρητον. Βιβλιογραφικό ἔργο τοῦ δευτέρου Γαλακτίωνος, ἔτους 1672, ὑπάρχει, ὄχι στή Σίφνο, ἀλλά στή γειτονική Σέριφο, στή μονή τῶν Ταξιαρχῶν. Εἶναι ὅμως ἄγνωστο ἂν τά δύο αὐτά ἔργα ἔχουν γραφεῖ ἐπιτόπια ἀπό τούς δύο βιβλιογράφους ἢ περιῆλθαν στίς Μονές Σίφνου καί Σερίφου ἀπό ἀγορές κατόπιν παραγγελίας. Ὅσον ἀφορᾷ τή Σίφνο εἶναι πολύ πιθανόν νά συνέβη τό δεύτερο ἐπειδή εἶναι γνωστό ὅτι α) ἀπό τοῦ ἔτους 1629 λειτουργοῦσε ἐκεῖ τό μικρό μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου ὑπό τόν Σίφνιο ἱερομόναχο τῆς ἀγιορείτικης μονῆς τῆς Σίμωνος Πέτρας Ἱερεμία τοῦ Ὀρφανοῦ μέ πέντε ἀγιορεῖτες συναδελφούς του καί β) ἀπό τοῦ ἔτους 1636 ἐκεῖνο τοῦ Ἁγίου Ἀντίπα ὑπό τόν Σίφνιο, ἐπίσης, ἱερομόναχο τῆς Σιμωνόπετρας Νικηφόρο Τρουλλίδη. Δύο ἀγιορεῖτικά μετόχια στή Σίφνο μέ ἀγιορεῖτες μοναχοῦς οἱ ὁποῖοι δέν ἀποκλείεται νά γνώριζαν καί προσωπικά τόν βιβλιογράφο Γαλακτίωνα τῆς Μονῆς Διονυσίου, σύγχρονό τους, καί νά τοῦ παρήγγειλαν τό λειτουργικό χειρόγραφο γιά τίς ἀνάγκες τοῦ μετοχίου τους. Μία μάλιστα παράτολμη σκέψη θά μπορούσε νά δεχτεῖ ὅτι ὁ βιβλιογράφος Γαλακτίων τῆς Μονῆς Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους δέν ἀποκλείεται νά ἦταν ἕνας ἀπό τούς τέσσερις ἀγιορεῖτες συναδελφούς τοῦ Ἱερεμία τοῦ Ὀρφανοῦ πού τόν ἀκολούθησαν στή Σίφνο, στό μικρό μοναστήρι-μετόχι τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, τόσο γιά νά τόν συμπαρασταθοῦν στά πρῶτα χρόνια τῆς λειτουργίας του, ὅπου καί ἔγραψε κατά τό ἔτος 1639 τό ἀνωτέρω λειτουργικό, ὅσο καί γιά τήν καταπολέμηση τῶν καθολικῶν μισσιοναρίων πού ἔστειλε τό Βατικανό στά νησιά γιά τόν προσηλυτισμό τῶν ὀρθοδόξων στόν Καθολικισμό [Βλ. «Σιφνιακά», 9 (2001), 91-109].

\*\*\*

Προσπαθήσαμε νά δώσουμε, ἔστω ὑποθετικά, κάποιες ἀπαντήσεις στό ἀνωτέρω ζήτημα, πλὴν τοῦτο παραμένει ἱστορικά ἀναπόδεικτο, ἀλλά καί δυσχερέστερο μετά καί τά νέα στοιχεῖα πού προσετέθησαν. Ἐκεῖνο πού προκαλεῖ ἐντύπωση εἶναι ἡ ὑπαρξή δύο διαφορετικῶν προσώπων-μοναχῶν μέ τό ἴδιο σπάνιο ὄνομα «Γαλακτίων», μέ τήν ἴδια μάλιστα εἰδικότητα, ἐκείνην τοῦ βιβλιογράφου πού, ἕνα ἀπό τά δύο, «ἐμαρτύρησεν ἐν Σίφνω», ἄγνωστο ποιό καί γιά ποιούς λόγους.

ΑΝΑΦΟΡΑ [15 Δεκ. 1843] ΙΩ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ  
ΠΛΗΡΕΞΟΥΣΙΟΥ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΜΗΛΟΥ

«Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς δημοσίου  
Ἐκπαιδεύσεως Β(ασιλικήν) Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ὅταν ἡ Ὀθωμανική δύναμις ἐξουσίασε τήν Ἑλλάδα, παρεδώθησαν εἰς αὐτήν ἀμαχητί αἱ Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους μέ συνθήκην καί ἡ συνθήκη τήν ὁποίαν μέ τούς Μηλίους ἔκαμεν, εἶναι ἡ ἀκόλουθος· ἐχάρισεν εἰς αὐτούς τά Ὀρυκτά καί τήν ἀδέσποτον γῆν ἐπιβαλλοῦσα εἰς αὐτούς νά πληρώνουν ἐτησίως, διά μέν τά Ὀρυκτά γρόσια 416 καί διά τά δέκατα καί τελώνειον γρόσια 13 χιλ(ιάδες), ἡ δέ συνθήκη αὕτη διαιωνίσθη μετά τῆς Ὀθωμανικῆς εἰς τάς Νήσους ἐξουσίας, διαχειριζόμενοι οἱ Μηλῖοι διά λογαριασμόν τῆς Κοινότητος τά Ὀρυκτά καί ἀντιποιοῦμενοι ἐκ τῆς ἀδεσπότου γῆς ὅσην ἕκαστος ἠδύνατο νά καλλιεργῇ, ἥτις ἐγένετο καί ἰδιοκτησία του νόμιμος· τόν πρῶτον χρόνον δέ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐγώ ἐπρόσφερον εἰς τό Ἔθνος ὅσα χρήματα ἀπό πώλησιν λειψάνων τῶν μυλοπετρῶν ἔλαβον καί τό ἐνοίκιον ἐκείνου τοῦ χρόνου καί τοῦ ἄλλοτος καί τοῦ γύφου δώσας τ' ἀναγκαῖα περί αὐτῶν φῶτα εἰς τήν Προσωρινήν τῆς Ἑλλάδος Διοίκησιν, ἥτις ἐπομένως μέ διέταξε νά ἐπιχειρισθῶ ἐπ' αὐτοῖς ὅσα γνωρίζω διά τό Ἔθνος συμφέροντα καί ἔκτοτε ἀντεποιήθη τό Ἔθνος τά δημοτικά ταῦτα κτήματα, οἱ δέ Μηλῖοι θεωροῦντες τήν ἀνάγκην αὐτοῦ, ὄχι μόνον μηδεμίαν περί αὐτῶν ἔκαμον ἀπαίτησιν, ἀλλά καί δι' ἰδιαιτέρων συνεισφορῶν καί ἐράνων ἐβοήθησαν κατά δύναμιν αὐτό πεπεισμένοι ὅτι ἀφ' οὔ τό δημόσιον ἀντεποιήθη τήν δημοτικήν του ταύτην περιουσίαν, ἤθελεν ἀναδεχθῆ καί τά παλαιά τῆς κοινότητος χρέη· ἀπαλλάξας τότε καί τά κτήματα ἐνός Μοναστηρίου μή ἔχοντος εἰμῆ ἕνα μόνον καλόγηρον ὅστις μετά τοῦ ἐπιτρόπου ἔκαρποῦντο τήν ἐπικαρπίαν, καίτοι εἶχον καί ἐν χρέος καί ἐνοικιάσας τήν ἐπικαρπίαν, ἔστειλα εἰς τό ὑπουργεῖον τῆς θρησκείας καί τοῦ ἐνοικίου τούτου τά χρήματα, τό δέ χρέος ἐξωκονόμησα ἀπό τά εἰσοδήματα ἐτέρου μοναστηρίου καί ἔκτοτε ἀπελάμβανε τό δημόσιον διά τῆς ἐμῆς ἐπιστασίας τό ἐνοίκιον τοῦτο καί τά περισσεύματα ἐκ τῆς τροφῆς

τῶν καλογῆρων τοῦ ἑτέρου μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ μακαρίτου Κυβερνήτου. "Ὅτε δὲ ἀπεκατέστη Κυβέρνησις, οἱ Μῆλιοι παρατρέξαντες τὰς ἀπαιτήσεις των διὰ τὰ δημοτικά των κτήματα, ἐπιστηριζόμενοι εἰς τὴν ρηθεῖσαν πεποιθήσιν, ἐζητήσαντο διὰ νὰ τοῖς παραχωρηθῶσι ὡς Μοναστηριακός πόρος καὶ δι' αὐτῶν καὶ δι' ἰδίων των συνεισφορῶν οἰκοδομήσωσι διδακτικά καταστήματα καὶ ἀποκτήσουσι Ἑλληνοδιδάσκαλον μισθούμενον ἐξ αὐτῶν καὶ ὁ μακαρίτης Κυβερνήτης συγκατετέθη, οἱ δὲ Μῆλιοι ὠκοδομήσαντες τὰ διδακτικά καταστήματα, ἀπέκτησαν καὶ τὸν Ἑλληνοδιδάσκαλον καὶ ἐμισθοῦτο ἐκ τῶν Μοναστηριακῶν πόρων μέχρι τῆς ἀφίξεως τῆς Ἀντιβασιλείας· τότε δὲ ἡ Β(ασιλική) Κυβέρνησις ἀντεποιήθη καὶ τοὺς πόρους τούτους ἀφήσασα εἰς βᾶρος τοῦ Δήμου τὸν Ἑλληνοδιδάσκαλον, τὸν ὁποῖον ἀμέσως ἀπέβαλε μὴ δυνάμενος νὰ τὸν πληρῶνῃ καὶ ἔμεινε καὶ μένει ἡ νεολαία εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας τῶν γονέων της. Οἱ Μῆλιοι ἐθεώρησαν καὶ θεωροῦν τοῦτο μέγα πρὸς αὐτοὺς ἀδίκημα καὶ μέ ἐγκάρδιον λύπην καὶ ποταμούς πικρῶν δακρῶν θεωροῦν τ' ἀναθήματα τῶν γονέων των φωτίζοντα ἄλλων τόπων νεολαίων, ἢ δ' ἐδίκη των μένει, ὡς εἶπον, εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας, εἰς τὸ ὁποῖον ἔμενον καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν ἐπὶ τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ. Εὐέλπιδες δὲ ὅτι ἤδη μέ τὴν ἀρρωγὴν θεία καὶ κατ' εὐχὴν τοῦ ἔθνους παλλιγενεσίαν μας, θέλουσι θεραπευθῆ καὶ τὰ μέχρι τοῦδε πρὸς αὐτοὺς ἀδικήματα, ὡς ἀναντιλέκτως θέλουν θεραπευθῆ καὶ ὄλων τῶν ἀδικηθέντων, ἐξαιτοῦντες δι' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ πληρεξουσίου των τὴν συμπάθειαν καὶ δικαιοσύνην τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, δεόμενος ἀφ' οὗ λάβῃ ὑπ' ὄψιν της πόσιν ὠφελειαν ἔχει ἐτησίως τὸ δημόσιον ἀπὸ τὰ δημοτικά αὐτῶν κτήματα καὶ μοναστηριακά ἐνοίκια, ἀφήνω ὅσα ἀπῆλαυσεν ἀπὸ τὴν ἐκποίησιν διαφόρων κινητῶν μοναστηριακῶν πραγμάτων καὶ εὐαρεστηθῆ νὰ δικαιώσῃ τὰ ἀδικήματα ταῦτα καὶ ν' ἀποφασίσῃ νὰ παραχωρηθῆ πρὸς αὐτοὺς Ἑλληνοδιδάσκαλος, δευτέρας τούλάχιστον τάξεως μισθούμενος ἀπὸ τὸ ἐνοίκιον τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων, τῶν ἀναθημάτων τῶν γονέων των· διότι ἄλλως εἶναι μέγιστον πρὸς αὐτοὺς ἀδίκημα ν' ἀπολαμβάνῃ τὸ Δημόσιον πολλάς χιλιάδας δραχμῶν ἀπὸ τὰ δημοτικά των κτήματα καὶ ἀπὸ τὰ ἐνοίκια τῶν ἀναθημάτων τῶν γονέων των, εἰς αὐτοὺς δὲ νὰ μὴ παραχωρητῆ μήτε μισθός ἑνός ἑλληνοδιδασκάλου, ὅστις παραχωρεῖται εἰς Πάρον καὶ ἄλλας Νήσους, μὴ ἔχοντος ἐξ αὐτῶν τοῦ Δημοσίου, τὰς ὁποίας ἀπὸ τὴν Νῆσον Μῆλον ἔχει ὠφελείας καὶ μάλιστα ἀπὸ δημοτικὴν περιουσίαν, μισθός τοῦ ὁποίου βέβαια τὸ ἥμισυ ἠδύνατο ν' ἀπολαμβάνῃ τὸ Δημόσιον ἀπὸ τοὺς ἐνοικιαστάς τῶν Μοναστηριακῶν κτημάτων, ἂν ἡ σεβαστὴ Γραμματεία αὕτη ἤθελεν ἐνεργήσῃ ὅσα πρὸς αὐτὴν ἐγὼ πρό πολλοῦ ἐγνωμοδότησα θεωρῶν παραμελούμενα τὰ δημόσια συμφέροντα,

τούς δέ οικονομικούς υπαλλήλους περιμένοντας τό τέλος τοῦ μηνός, ἀπό τούς ὁποίους ἔπρεπε νά λαμβάνη γνῶσιν ἢ σεβ. Γραμματεία, ὅσων μακράν οὔσα τῶν πραγμάτων ἐκείνων δέν γνωρίζει τήν βελτίωσιν καθόσον μάλιστα τήν γνωρίζει εἰς δημότις παλαιός, ὁ ὁποῖος ἐκινδύνευσεν καί ζωήν διά νά μετοχετεύσῃ τήν ὠφέλειαν αὐτῶν εἰς τό δημόσιον καί πολλούς χρόνους εἰς αὐτήν δωρεάν ἐπεστάτησε.

Εὐελπῖς εἰς τήν ἀποδοχὴν τῆς δικαίας ταύτης τῶν Μηλίων δι' ἐμοῦ αἰτήσεως, ὑποσημειοῦμαι μέ σέβας ὑπέρμετρον.

Ἐν Ἀθήναις τήν 15 Δεκεμβρίου 1843

Ὁ εὐπειθὴς πληρεξούσιος Μήλου  
Ἰωάννης Βασιλείου».

[ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΠΗΓΗ: ΓΑΚ/ΓΕΔΕ (1833-1848), Θυρίς 91 - Φάκ. 8;]



Τό Κάστρο.

Φωτ. Σ.Μ. Συμεωνίδη (1962).

ΑΙΤΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ  
ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ  
«ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ»

Έχομε, κατά καιρούς, γράφει για τὰ ζητήματα πού ανέκυψαν μετά τή διάλυση τῶν γυναικείων μοναστηριῶν τοῦ Κράτους κατά τό ἔτος 1834 μέ ἀπόφαση τῆς Ἀντιβασιλείας καί, ὅπως ἰδιαίτερα, γιά ἐκεῖνα πού ὀδήγησαν βάναισα γερόντισσες καί πτωχές μοναχές νά βρεθοῦν κυριολεκτικά στούς πέντε δρόμους. Μία ὅμοια περίπτωση, ἐνδιαφέρουσα λόγω καταγωγῆς, τῆς μοναχῆς Ἀγάπης Βενιζέλου, ἡ ὁποία συνετηρεῖτο ἀπό τό κληροδότημα τῆς ὀσίας Φιλοθέης, τῆς Ἀθηναίας, προγόνου της, μᾶς κίνησε τό ἐνδιαφέρον γι' αὐτό καί συγκεντρώσαμε τὰ σχετικά ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα καί δημοσιεύουμε. Ἀνήκουν στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, ΓΕΔΕ (1833-1848), Θυρίς 97, Φάκ. 1, «οἱ ζητοῦντες συντάξεις»:

1. «Ἀθῆναι τῇ 21 Ἰουλίου 1837  
Πρός τόν Δήμαρχον Ἀθηναίων

Σᾶς εἶναι γνωστόν, Κύριε Δήμαρχε, ὅτι ἡ ὑποφαινομένη κατάγομαι ἐκ τῆς οἰκογενείας τῆς Ὀσίας Φιλοθέης τῆς ἀποκαταστασάσης τό Μονήδριον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Δέν σᾶς λανθάνει πρὸς τούτοις ὅτι, ὡς ἐκ τῆς συγγενείας ταύτης μετά τῆς Ὀσίας δικαιοματικῶς ἐλάμβανα κατ' ἔτος ἀπό τούς διευθύνοντας τήν μοναστηριακὴν περιουσίαν μέρος σίτου, ἐλαίου καί τυροῦ πρὸς ἐξοικονόμησίν μου, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἡ Μονή αὕτη συμπεριελήφθη εἰς τό γενικόν περί Μοναστηρίων μέτρον τῆς Κυβερνήσεως καί ὡς ἐκ τούτου μετέβη εἰς τήν διαχείρησιν τοῦ δημοσίου, ἔκτοτε δέν ἔλαβον τό παραμικρόν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς δυστυχίας μου.

Ἐνεκα τούτου σᾶς θερμοπαρακαλῶ, Κύριε Δήμαρχε, ἀφ' οὗ παραστήσετε ὅπου ἀνήκει τήν γνωστήν σας δυστυχίαν μου, ἀφ' οὗ ἀποδείξετε ὅτι ἄλλον πόρον ζωῆς δέν ἔχω εἰμὴ τήν ἀνωτέρω ἐκ τῆς Μονῆς βοήθειαν νά προσπαθήσετε ὅπως γνωρίζετε νά μοῦ προσδιορισθῇ ἀπό τό Ἐκκλησιαστικόν Ταμεῖον μία μηνιαία σύνταξις πρὸς ἀνακούφισιν τῆς δυστυχίας μου καί τούτου γενομένου παραιτοῦμαι ἀπό κάθε ἄλλην ἀπαίτησιν.



Τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀναφερομένων μου (ἂν καὶ περιττόν) ἐπιβεβαι-  
οῦσιν καὶ οἱ κάτωθεν ἀξιόπιστοι μάρτυρες.

Γνωρίζω πόσον φροντίζετε περὶ τῶν συμφερόντων τῶν συνδημοτῶν  
σας, δὲν ἀμφιβάλω ὅτι ἔτι μᾶλλον θέλετε προσπαθήσῃ διὰ τὴν ἐκτέλε-  
σιν τῆς δικαίας αἰτήσεως μιᾶς δυστυχοῦς, ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως.

Εὐπειθεστάτη

Ἀγάπη Βενιζέλου

Τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀνωτέρω μαρτυροῦμεν  
οἱ ὑποφαινόμενοι Δημόται τοῦ Δήμου Ἀθηναίων.

Α. Γέροντας, Ἰ. Φιλιππίδης, Ν. Βενιζέλος».

2. «Ἄρ. 329

Διεχ. 190

ἐν Ἀθήναις

τὴν 24 Ἰουλίου 1837

Πρὸς

τὸν Διοικητὴν Ἀττικῆς

Ἐγκλείω ἀναφορὰν τῆς Δημότιδος Ἀγάπης Βενιζέλου τὴν ὁποία πα-  
ρακαλῶ νὰ διευθύνετε διὰ νὰ καθυποβληθῇ ὑπ' ὄψιν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλη-  
σιαστικῶν Β(ασιλικῆς) Γραμματείας.

Ἡ ἀναφερομένη Δημότις εἶναι ἐκ τῆς οἰκογενείας τῆς Ὁσίας Φιλο-  
θέης Βενιζέλου, ἡ ὁσία αὕτη κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ζῶσα ἐντὸς  
τῆς κοινωνίας ὡς κοσμική μετὰ τὴν χηρίαν της, ἀπεμακρύνθη καὶ ἐξε-  
λέξατο τὸν μοναχικόν βίον, ὁμοῦ μέ τὰς θεράπαινάς της, ἔχουσα δέ  
σημαντικὴν περιουσίαν ἐχορήγει τὴν διατροφήν καὶ εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς  
νέας αἰτίνες τὴν ἠκολούθουν εἰς τὸν μοναδικόν βίον ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς  
Πόλεως ἀπεκατέστησεν ἐπὶ τῶν ἰδιοκτησιῶν της Μοναχικά καταστή-  
ματα καλούμενα, τὸ μὲν εἰς τὴν Πόλιν Ἅγιος Ἀνδρέας, τὸ δὲ ἐκτὸς,  
Καλογρέζα, διευθυνόμενα καὶ διοικούμενα παρ' αὐτῆς τῆς ἰδίας. Μετὰ  
τὴν τελευτὴν της, τὰ καταστήματα ταῦτα, ὁμοῦ μέ τὰ λοιπὰ κτήματά  
της ἔμειναν ὑπὸ τὴν μοναδικὴν προστασίαν τῆς Κοινοτικῆς Ἀρχῆς καὶ  
διοικοῦντο ἀπὸ ἐπίτροπον, κοσμικόν μέλος τῆς οἰκογενείας της, ἐκλε-  
γόμενον παρὰ συγγενικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς. Ἐκ  
τῶν εἰσοδημάτων ὁ διαληφθεὶς ἐπίτροπος διετήρει τὰ κτήματα καὶ πα-  
ρεῖχε κατ' ἔτος εἰς τοὺς χρεῖαν ἔχοντας συγγενεῖς τ' ἀναγκαῖα τῆς δια-  
τροφῆς των. Τοῦτο τακτικῶς ἠκολούθη μέχρι τῆς ἀποστασίας καὶ ἡ  
ἀναφερομένη ὡς συγγενὴς καὶ ἐνδεὴς ἐλάμβανε τὰ τῆς διατροφῆς της  
καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, μεχρισότου ἐλήφθη τὸ μέτρον τῆς διαλύσε-  
ως τῶν Μοναστηρίων εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὁποίων ἐλήφθη καὶ τοῦτο

τό φιλανθρωπικόν κατάστημα καί ἐπομένως ἔπαυσε καί ἡ ἀναφερομένη  
τό νά λαμβάνη τό σύνθητες τῆς διατροφῆς της.

Συνιστῶν τήν αἴτησιν τῆς ἀναφερομένης ὡς δικαίαν ἐνόμισα ἀρμό-  
διον νά διεξέλθω ἱστορικῶς τήν ὑπόθεσιν διά νά δώσω καί τάς τυχόν  
ἀναγκαίας πληροφορίας.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Δήμαρχος Ἀθηνῶν  
(Τ.Σ.) Δ. Καλλιφρονᾶς

Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς  
τῆ 26 Ἰουλίου 1837. Ἀθῆναι  
Ὁ Γραμματεὺς τῆς Διοικήσεως Ἀττικῆς  
καί ἐν ἀπουσία αὐτοῦ.  
Κ. Κυπριάδης».

3. «Ἀριθ. Πρωτ. 2941

Διεχ. 2728

τῆ 26 Ἰουλίου 1837 Ἀθῆναι

Πρός

τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ.

Β(ασιλικήν) Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Περί αἰτήσεως τῆς Ἀγάπης  
Βενιζέλου.

Ἔχω τήν τιμὴν νά σᾶς ὑποβάλλω, Κύριε Γραμματεῦ, ἀναφορὰν τῆς  
Δημοτίδος Ἀθηνῶν Ἀγάπης Βενιζέλου πρὸς τόν Δήμαρχον Ἀθηνῶν,  
δι' ἧς ἐξαιτεῖται διά τοὺς ἐνδιαλαμβανομένους ἐν αὐτῇ λόγους μηνιαῖαν  
τινά σύνταξιν ἐκ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου πρὸς ἀνακούφισιν τῆς  
δυστυχίας της, ὁμοῦ καί ἀντίγραφον τῆς συνοδευούσης αὐτὴν ἀναφορᾶς  
τοῦ Δημάρχου Ἀθηνῶν, διά νά λάβητε ὑπ' ὄψιν τάς παρατηρήσεις του  
καί ἐνεργήσητε ὅ,τι ἐγκρίνητε.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Διοικητὴς Ἀττικῆς  
Κωνστ. Ἀξιότης  
Ὁ Γραμματεὺς  
καί ἐν ἀπουσία αὐτοῦ  
Κ. Κυπριάδης».

«Δ' 3096

Πρός τήν Ἱεράν Σύνοδον τοῦ  
Βασιλείου μετά τῶν ἐπισυνημμένων,  
διά νά γνωμοδοτήσῃ.  
Ἐν Ἀθήναις τήν 6 Ὀκτωβρίου 1837  
Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστ. κτλ. Γραμματεὺς  
Ν. Πολυζωΐδης».



4. «Ἄριθ. Πρωτ. 6230-6299                      ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
Ἄριθ. Διεκ. 585                                      Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ  
Ἐν Ἀθήναις  
τήν 15 Νοεμβρ. 1837                      Πρὸς τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ.  
   Β(ασιλικήν) Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ἐπί τῆς ὑπ' ἀριθ. 14431/3096 διευθύνσεως

Ἡ Σύνοδος, προσκαλέσασα τόν Σεβασμιώτατον ἐπίσκοπον Ἀττικῆς  
διά νά πληροφορήσῃ αὐτήν ἐπί τῶν κατὰ συνέπειαν ἀναφερομένων πρὸς  
τήν Β(ασιλικήν) ταύτην Γραμματεῖαν παρά τε τοῦ Δημάρχου Ἀθηνῶν  
καί τοῦ Διοικητοῦ Ἀττικῆς περί τῆς Ἀγάπης Βενιζέλου, ἔλαβεν εἰς  
ἀπάντησιν παρ' αὐτοῦ σύμφωνον πρὸς τήν ἀναφοράν καί τοῦ Δημάρχου  
καί τοῦ Διοικητοῦ (γνώμην) περί αὐτῆς.

Ὅθεν καί γνωμοδοτεῖ, ὅτι αὕτη νά λαμβάνη ὡς τοιαύτη παρά τοῦ  
Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου κατὰ μῆνα δραχμάς δέκα εἰς ἐξοικονόμησίν της.

Ἐπιστρέφονται καί αἱ ἀναφοραί.

Ὁ Κυνουρίας Διονύσιος πρόεδρος

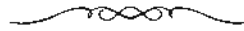
† ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος

† ὁ Σελλασίας Θεοδώρητος

† ὁ Κυκλάδων Ἄνθιμος

(Τ.Σ.) Ὁ Γραμματεὺς

Θ. Φαρμακίδης».



## Η ΚΑΘΑΙΡΕΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΙΦΝΟΥ ΚΑΙ ΜΥΚΟΝΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΤΗΣ (1708-1709)

### Ἡ ἀνάδειξη καί οἱ λόγοι τῆς καθαίρεσης

Ἡ ἀνάδειξη τοῦ Μακαρίου σέ ἀρχιεπίσκοπο Σίφνου καί Μυκόνου κατά τό ἔτος 1704 ἔγινε μετά τήν, ὑπέρ αὐτοῦ, παραίτηση ἀπό τόν θρόνο τοῦ, ἀπό τό 1695 κατέχοντος αὐτόν, ἀρχιεπισκόπου Γαβριήλ γιά λόγους οἰκονομικούς (ὑπερβολικό χρέος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς πρός τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο). Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ πραγματοποιήθηκε μέ τή μεσολάβηση τοῦ Κων. Μπάου, οἰκονομικοῦ παράγοντα τῆς Σίφνου καί «σύντεχνου» τοῦ Μακαρίου, μέ γραπτὴ συμφωνία μάλιστα μεταξύ Γαβριήλ καί Μπάου, ὅπως ἔχομε ἱστορήσει στὰ «Σιφνιακά», 4 (1994), 79 ἐπ. καί ἀναφέραμε καί τήν, μετά τέσσερα χρόνια (1708), καθαίρεση τοῦ Μακαρίου μέ τήν αἰτιολογία τῆς μὴ τήρησης ὄρων τῆς ἀνωτέρω συμφωνίας καί ἄλλων ἐπιλήφμων λόγων.

Τό κείμενο τοῦ ἐγγράφου τῆς καθαίρεσης τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σίφνου, τό ὁποῖο δέν δημοσιεύσαμε τότε, παραθέτουμε ἐδῶ, τόσο γιά τόν θησαυρισμό του στό περιοδικό, ὅσο καί γιά νά ἐξηγήσουμε ὅτι οἱ πέραν τοῦ καθαυτοῦ ζητήματος, ἐπικαλούμενοι ἀπό τό Πατριαρχεῖο ἐπιπρόσθετοι καί φοβεροί μάλιστα λόγοι, εἶναι ἀναληθεῖς.

Τό κείμενο τοῦ ἐγγράφου ἔχει ὡς ἐξῆς:

*«Κυπριανός ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης.*

*Ἐντιμότατοι κληρικοί τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου καί εὐλαβέστατοι ἱερεῖς... χρήσιμοι ἄρχοντες καί γέροντες καί λοιποὶ εὐλογημένοι χριστιανοί.*

*Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καί ὁ χρηματίσας ὁπωσδήπως ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου καχοΜακάριος, ὄργανον καχομηχανίας ὦν, διαθέσειός τε καί γνώμης πονηρᾶς καί διεστραμμένης, οὐκ οἶδε πολιτεύεσθαι κατά τόν λόγον τῆς ἀρχιερατείας, ἀλλά πολλά ἄτοπα καί αἰσχρά ἀναιδῶς καί ἀνυποστόλως*

ἐξεργάζεται καθὼς παρά πολλῶν χριστιανῶν ἐγκαλεῖται καταβρώντων αὐτοῦ τὰς πλεονεξίας καὶ ἀδικίας καὶ πολλὰς ἄλλας αἰσχουργίας ὥσπερ αἰσχρὸν ἔστι καὶ λέγειν, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ ἀτοπήμασι καὶ κακουργήμασιν εἰς τοσοῦτον αὐθαδείας καὶ ἀταξίας ἐξώκειλεν, ὥστε καὶ πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν περιφρονεῖν καὶ ἀνθίστασθαι καὶ μηδεμίαν ὑποταγὴν καὶ εὐπείθειαν δεικνύειν πρὸς τὰ παρ' αὐτῆς πεμπόμενα συνοδικὰ γράμματα, ἀλλ' αὐτόνομος τις καὶ αὐτοκέφαλος, ἢ μᾶλλον εἶπειν κακοκέφαλος διάγειν βουλόμενος, καταφρονητὴς ἐγένετο καὶ τῶν ἐπιτιμίων ἀργίας πεμφέντων αὐτῷ ἡμετέρων πατριαρχικῶν συνοδικῶν γραμμάτων δι' ἡμετέρου πατριαρχικοῦ ἐξάρχου ἐντελλομένων αὐτῷ ὅπως φροντίση ποιῆσαι τὴν διόρθωσιν πρὸς τὸν θεοφιλέστατον ἀρχιεπίσκοπον πρῶην Σίφνου κύρ Γαβριήλ, καθ' ἣν εἶχε ὑπόσχεσιν καὶ συμφωνίαν πρὸς τὴν αὐτοῦ θεοφιλίαν, οὐ καὶ παραιτησαμένου τὴν ἐπαρχίαν, αὐτὸς αὐτὴν ἔλαβεν, οὐδαμῶς δὲ ἠθέλησε τὸ ποιητέον ἐργάσασθαι κατὰ τὸ δίκαιον, οὔτε μὴν τοῖς συνοδικοῖς ὑποταγῆναι γράμμασιν ... ὧν ἔνεκεν ἀτοπημάτων αὐτοῦ καὶ κακουργιῶν ... ἐκρίθη ὑπόδικος καὶ καθαιρέσει ἄξιος·

Καντεῦθεν καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν καθαιρέσει αὐτὸν ἐπὶ συνόδου τῆς περὶ αὐτὴν ἀδελφικῆς τῶν ἀρχιερέων ὁμηγύρεως δι' ὠμοφορίου καὶ ἐπιτραχηλίου καθυπέβαλε καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς ὀλομελείας ὡς ἄχρηστον μέλος ἀπέκοψε καὶ ἀπέριψε... Τούτου... γράφοντες, ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς ἵνα ὁ ὀπωσθήπως ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου χρηματίσας κακοΜακάριος... καθηρημένος ὑπάρχει πάσης ἀρχιερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως καὶ γεγυμνωμένος τῆς θείας χάριτος καὶ ἐκπτώτος τοῦ ἀρχιερατικοῦ καταλόγου καὶ ἐξωσμένος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης καὶ ἀπόβλητος καὶ ὑστερημένος τῶν εἰσοδημάτων αὐτῆς, μηδεμίαν ἄδειαν ἔχων ἐπιτραχήλιον βαλεῖν καὶ ἀρχιερατικὴν ἐνδυθῆναι στολήν ἢ ἀρχιερατικὸν ἐκτελέσαι ὑπουργήμα ὡς καθηρημένος καὶ ἀνίερος, Μακάριος μοναχὸς λεγόμενος, καὶ ὡς εἰς τῶν ἰδιωτῶν γνωριζόμενος καὶ μηδεὶς τολμήσει ... αὐτῷ, ἢ συλλειτουργῆσαι ἢ ὡς ἀρχιερέα τιμῆσαι ἢ τὴν ἀνίερον αὐτοῦ χεῖρα ἀσπασθῆναι, ἢ εἰσόδημα ἐκκλησιαστικὸν πολὺ ἢ ὀλίγον αὐτῷ δοῦναι ἐν βάρει ἀργίας καὶ ἀλύτου ἀφορισμοῦ ἐξ ἀποφάσεως. Τοῖς δ' ἐγκρίτοις ὑμῶν καὶ προύχοσι τῶν κληρικῶν καὶ προεστώτων παρέχομεν ἄδειαν ἐπισκέφασθαι τὴν ἐπαρχίαν ἐπιτροπικῶς καὶ συνάζειν τὰ ἐμπίπτοντα ἐκκλησιαστικὰ εἰσοδήματα καὶ φυλάττειν αὐτὰ ἐν καθαρῷ καταστήχῳ ἕως οὗ ἀποκατασταθῆ ἕτερος ἀρχιερεὺς. Οὕτω γενέσθω ἐξάπαντος.

αψη' (1708), ἐν μηνί Σεπτεμβρίου, ἰνδικτιῶνος δευτέρας.

- Ὁ Ἡρακλείας καὶ Παιδεστοῦ Νεόφυτος.
- Ὁ Κυζίκου Κύριλλος
- Ὁ Νικομηδείας Παρθένιος
- Ὁ Χαλκηδόνος Κωνστάντιος».

ΠΗΓΗ: [Ἀρχεῖον Ὑδρας, τ. 16(1932), 2-3].

## Τό περιεχόμενο τῆς καθαιρετικῆς πράξης

Οἱ καθαιρέσεις ἀρχιερέων γιά λόγους οἰκονομικούς (ἀνεκπλήρωτες ὑποχρεώσεις τους ἀπό ἐκκλησιαστικές φορολογίες πού ἀδυνατοῦσαν νά πληρώσουν οἱ πιστοί), εἶχαν καθιερωθεῖ μέ συνοδικούς τόμους, παρά τό γεγονός ὅτι αὐτό τό αἷτιο δέν ἀποτελοῦσε πράξη πού ἐπέφερε καθαίρεση κατά τό Κανονικό Δίκαιο τῆς Ἐκκλησίας. Στήν ἔναρξη ἐφαρμογῆς τοῦ μέτρου φαίνεται πώς οἱ καθαιρούμενοι, μέ προσφυγές τους μέ τίς ὁποῖες ἐπεκαλοῦντο τή μή κανονικότητα τῆς καθαιρέσεως, δημιούργησαν ζητήματα γεγονός πού προβλημάτισε τό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο ἀναγκάστηκε νά ἀναζητήσει λύση, τήν ὁποία εὗρηκε σύντομα. Ἦταν δέ αὐτή ὁ καταλογισμός καί ἀπαρίθμηση σέ βάρος τῶν καθαιρουμένων καί ἐπί πλέον παραπτωμάτων, ἀναληθῶν κατά τό πλεῖστον, προβλεπομένων ὅμως ἀπό τό Κανονικό Δίκαιο, γιά τήν ἰσχυροποίηση ἢ νομική κάλυψη τῆς καθαιρετικῆς πράξης. Ἡ πατριαρχική γραφειοκρατία μάλιστα εἶχε διαπρέψει στή διατύπωση τῶν καθαιρετικῶν ἐγγράφων. Σ' αὐτά προτάσσονταν μία γενικοῦ περιεχομένου ἢ παραβολικῆς σημασίας εἰσαγωγή μέ ἀρχαιοπρεπῆ διατύπωση (πού ἔκανε δυσνόητο τό κείμενο), ἀκολουθοῦσε ἀπαρίθμηση φρικιαστικῶν γιά ἀρχιερεῖς παραπτωμάτων καί ἐγκλημάτων καί, ὡς πρόσθετος δῆθεν λόγος, ἡ μή ἐξόφληση τῶν οἰκονομικῶν ὑποχρεώσεων καί κατέληγαν μέ τό ἀποφασιστικό, δηλαδή τήν καθαίρεση τοῦ «κατηγορουμένου», ὁ ὁποῖος ἀδυνατοῦσε νά εὕρει τό δίκαιό του. Τοῦτο δέ ἀκόμη καί ὅταν ἡ συγκέντρωση τῶν πατριαρχικῶν φορολογιῶν ἀπό τό ποιμνιο ἦταν ἀδύνατη ἀπό πραγματικούς λόγους, ὅπως πολεμικά γεγονότα, λεηλασίες πειρατῶν, κακές ἐσοδεῖτες ἀπό λοιμούς καί λιμούς κ.ἄ. πού ἐξανέμιζαν τά οἰκονομικά τῶν πιστῶν. Οἱ φορολογίες ἔπρεπε νά καταβληθοῦν ὅπωςδήποτε! Ἡ ἄκαμπτη αὐτή στάση εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νά δημιουργηθοῦν πλεῖστες ὅσες παρεκτροπές, ὅπως λ.χ. ἡ διαδοχή στίς θέσεις καθαιρουμένων ἀρχιερέων ἄλλων μέ ἀντάλλαγμα τήν καταβολή τῶν χρεωστούμενων πατριαρχικῶν φορολογιῶν, μέ τήν ἀνοχή τοῦ Πατριαρχείου βέβαια, ὅπως συνέβη καί μέ τόν ἀρχιεπίσκοπο Σίφνου Γαβριήλ καί τόν διαδεχθέντα αὐτόν Μακάριο καί μάλιστα μέ ἄμεση οἰκονομική συμμετοχή τρίτου προσώπου, τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντα Σίφνου Κων. Μπάου!

Ἔτσι, ὅσα ἀναφέρονται στό εἰσαγωγικό μέρος τοῦ καθαιρετικοῦ ἐγγράφου κατά τοῦ Μακαρίου κρίνονται ἀναληθῆ, ἀπλῶς τυπικά, ἐπιβεβαιώνεται δέ τοῦτο μέ τή σύντομη (1709) ἀποκατάστασή του στό θρόνο τῆς ἀρχιεπισκοπῆς μέ ἀπόρριψη τῆς εὐθύνης τῶν ὄσων διαδραματίστηκαν στόν Κων. Μπαῶ, τό πρόσωπο δηλαδή πού συνῆψε τή σχετική συμφωνία παραίτησης τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γαβριήλ [βλ. καί «Σιφνιακά», 4 (1994), 83].

# ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ





Α'. 'Ο νούντσιος τῆς Βενετίας περί τῆς διαμαρτυρίας  
τοῦ ἀρχιεπισκ. Σίφνου Ἀθανασίου

«Πρός τόν Γραμματέα τῆς Ἀγίας Προπαγάνδας

Σεβασμιώτατε

Εἶμαι τῆς γνώμης νά χορηγηθεῖ ἀποζημίωση στίς καταστροφές πού ὁ σεβασμιώτατος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σίφνου ἐξέθεσε στήν Ἀγία Προπαγάνδα ὅτι ὑπέστησαν ἀπό τούς κυρίους Βενετούς στρατιωτικούς καί ἐλπίζω στήν πραγματοποίηση, κατά τρόπο δίκαιο, τοῦ αἰτήματός του, ὥστε νά δυνηθῶ προσεχῶς μετά βεβαιότητος νά ἐνημερώσω τή σεβασμιότητά σας, ὅπως ὀφείλω, ἀκριβῶς, σύμφωνα μέ τήν ἐντολή σας τῆς 23<sup>ης</sup> παρελθόντος Νοεμβρίου. Ἐγγραφα ἤδη στόν ἀνωτέρω ἐπίσκοπο διαβεβαιώνοντάς τον γιά τίς ἔντονες παραστάσεις μου γι' αὐτόν τό σκοπό πρός τόν ναύαρχο κύριο Μοροζίνη ἀπό τόν ὁποῖο ἐξαρτῶνται τά πάντα, παρακαλῶ δέ τή σεβασμιότητά σας νά μέ ἐνημερώσει γιά ὅ,τι σχετικό περιέλθει στή γνώση τῆς ὄθεν προσκυνῶ...

Βενετία, 7 Ἰανουαρίου 1662

'Ο νούντσιος

ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν».

[ΠΗΓΗ: SCPF/SOCG.276, 304<sup>RV</sup>].

Τό ἀνωτέρω ἔγγραφο ἔχει σχέση μέ τήν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στή Σίφνο καί τά ἄλλα Κυκλαδονήσια κατά τόν 15ο χρόνο πού κρατοῦσε ὁ πόλεμος μεταξύ Βενετίας - Τουρκίας (1645-1669) πού εἶχε στόχο τήν κατάληψη τῆς βενετοκρατούμενης Κρήτης. Τό ἔτος λοιπόν 1660 τρομερά συνέβησαν πράγματα στίς Κυκλάδες ἀπό τούς ἄνδρες τοῦ βενετσιάνικου στόλου, μέ τό πρόσχημα τῆς ἀνάγκης προμηθειῶν γιά τόν πόλεμο, πού ἐξελίχθηκε σέ καταλήστευση καί καχοποίηση τῶν νησιωτῶν. Τά γεγονότα περιέγραψε μέ λεπτομέρειες ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου Ἀθανάσιος σέ ἐπιστολή του πρός τό Βατικανό ζητώντας τή μεσιτεία του πρός τόν δόγη τῆς Βενετίας γιά νά ἐπιληφθεῖ τοῦ ζητήματος προκειμένου νά ἀποφευχθοῦν στό μέλλον παρόμοιες καταστάσεις.

Τό κείμενο τῆς ἐπιστολῆς ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Σεβασμιώτατοι

Ταπεινότατα καί γονυκλινεῖς προσκυνοῦμε ὅλοι ἐμεῖς ἐξαιτούμενοι τή μοναδική ἐπιείκεια τῶν σεβασμιότητων σας νά θελήσουν νά ἀκούσουν μέ συμπόνοια τά ἀτελείωτα δεινά πού ὑφιστάμεθα ἀπό τό στόλο τῆς Γαληνοτάτης Βενετικῆς Δημοκρατίας καί τά πονεντίνικα μπεργαντίνια, πέραν ἀπό κάθε ἔννοια δικαίου, μολοντί ἀνέκαθεν ὑπήρξαμε ἐτοιμότατοι στήν ἀπό καρδίας ἐξυπηρέτηση τῆς εἰρημένης Γαληνοτάτης ἀποδεικνύοντάς το

μέ τις ἀκατάπαυστες προσφορές μας σέ προμήθειες καί ὀτιδήποτε ἄλλο παράγουμε, κατά τις δυνατότητές μας, ἰδιαίτερα μάλιστα κατά τις παροῦσες πολεμικές ἀνάγκες χωρίς νά ἀναλογιζόμαστε τούς μεγάλους κινδύνους πού διατρέχουμε ἀπό τήν ὀθωμανική σκληρότητα ὡς ὑπήκοοι (τοῦ τουρκικοῦ κράτους) ὄχι αὐτοθέλητα, ἀλλά διά τῆς βίας. Γι' αὐτόν τό λόγο παρακαλοῦμε διαρκῶς νά τεθοῦμε ὑπό τάς πτερύγας τῆς Χριστιανικῆς ἐξουσίας μέ συνεχεῖς παρακλήσεις καί λιτανεῖες ὑπέρ ἀνυψώσεως καί νίκης τῆς Ἀγίας Πίστεώς μας. Ὅμως λόγω πτώσεως τοῦ Χριστιανικοῦ Κράτους καί γιά τις ἁμαρτίες μας βρισκόμαστε αἰχμάλωτοι τῶν ἀπίστων κάτω ἀπό τή σκληρή τυραννία τους καί ἐπειδή φαίνεται δέν εἶναι ἐπαρκῆς ἡ τιμωρία μας, κακοποιηθήκαμε καί ἀπό τούς δικούς μας χριστιανούς μέ τρομερές λεηλασίες ἐξ αἰτίας τῶν ὀποίων ἤλθαμε σέ τόση ἀπόγνωση, ὥστε νά θέλουμε νά ἐγκαταλείψουμε τά ὑπάρχοντα καί τά σπίτια μας. Χωρίς νά φοβηθοῦν τό Θεό, ἐπῆγαν στήν Πάρο τήν ὀποία σχεδόν ἐρήμωσαν συλλαμβάνοντας πλῆθος κόσμου καί διαρπάζοντας τήν παραγωγή· ἀπό ἐκεῖ ἤλθαν στή Σίφνο, στήν πόλη καί τά χωριά τῆς ὀποίας προξένησαν βαρῦτατο πλῆγμα μέ τήν ἄρπαγή 200 ἀτόμων, τά ὀποία μέσα σέ σύντομο χρονικό διάστημα ἀπεβίωσαν ὄλα ἐκτός ἀπό 14 πού κατάφεραν νά ἐπιστρέψουν καί ἄλλες σημαντικές ζημιές στήν κτηνοτροφία καί πράξεις ἀναίσχυντες· δέν ἔχουμε κατάλληλα λόγια νά ἐκφράσουμε τή συμπόνοιά μας γιά τή Σύρα· στή Νάξο διπλή λεηλασία μεγαλύτερη τῶν 70.000 σκούδων· στή Νιό, ἀφοῦ κατέκαψαν τά σπίτια, ἄρπαξαν 800 βόδια καί 3000 αἰγοπρόβατα. Πρόσφατα στή Σέριφο, ὀπου ἡ λεηλασία δέν πρόκειται νά σβῦσει ἀπό τή μνήμη τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαξαν 1200 βόδια, 500 ὄνους καί 2.500 αἰγοπρόβατα. Στή Μύκονο ἀπεγύμνωσαν ἄνδρες καί γυναῖκες καί γιά τήν Ἄνδρο εἶναι ἀδύνατο νά περιγράψουμε τήν ἔκταση τῆς καταστροφῆς στήν παραγωγή, σέ κεφάλαια καί ἀκίνητα. Οἱ ἀνθρωποι ἐκεῖ δέν θά μπορέσουν νά ἀναλάβουν γιά πολλά χρόνια, ὀπως καί στά ὑπόλοιπα νησιά, τά ὀποία ἐπίσης ἐρημώθηκαν. Δέν θά λησμονηθεῖ ποτέ ὄτι δέν ἐφείσθησαν καί αὐτῶν τῶν ἱερῶν ναῶν, οὔτε ἐσεβάσθησαν τά ἱερά σκευῆ ἀπογυμνώνοντας τά μοναστήρια τῶν πτωχῶν μοναχῶν καθῶς καί τις ἄπορες χῆρες καί τά ὀρφανά πού ἐξόντωσαν· τά κλάμματα καί τά δάκρυα τῶν τελευταίων ἔφθασαν μέχρι τούς οὐρανοῦς καί ἴσως νά ἦταν ἐκεῖνα πού ἀνέκοφαν τήν καταστροφή καί δέν ἐπάθαμε μεγαλύτερες συμφορές.

Γιά ὄλα αὐτά ταπεινά προσφεύγουμε στήν οἰκτίρμονα ἐπιείκεια τῶν σεβασμιότητων σας νά δείξουν ἔνθερμο ἐνδιαφέρον καί νά μεσολαβήσουν ὑπέρ ἡμῶν τῶν δυστυχῶν χριστιανῶν ὥστε νά δοθοῦν ἐντολές στοῦς ἐξοχότατους καπεταναῖους τῆς Ἀρμάδας νά μή μᾶς ἐνοχλοῦν γιά νά ζήσουμε στήν ἡρεμία μας καί νά παρακαλοῦμε τόν παντοδύναμο νά δί-

νει δύναμη και νίκες στό Χριστιανισμό και στις σεβασμιότητές σας προς τις όποιες άπευθύνουμε τις εύχαριστίες μας.

Ό ταπεινός άρχιεπίσκοπος Σίφνου και τών Κυκλάδων νήσων Άθανάσιος δούλος σας.

† ό οίκονόμος Σίφνου Άπόστολος ίερεύς δούλος σας.

† ό σακελλάριος Σίφνου ίερεύς δούλος σας.

† ό πρωτοπαπᾶς Σίφνου δούλος σας.

† ό χαρτοφύλαξ Σίφνου Νικόλαος ίερεύς δούλος σας.

† ό σκευοφύλαξ Σίφνου Ίερώνυμος ίερεύς Βενέρης δούλος σας.

† ό πρωτονοτάριος Σίφνου Ζαννῆς Γοζαδίνος δούλος σας.

- Νικόλαος Γοζαδίνος δούλος τῆς ύψηλότης σας».

[ΠΗΓΗ: SCPF/SOCG. 177, 156<sup>R</sup> και Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, «Τό Άρχιπέλαγος κατά τόν πόλεμο Τουρκίας - Βενετίας (1645-1669) και οι άρχιερατικές έναλλαγές στις όρθόδοξες έπισκοπές», περιοδ. «Μηλιακά», Άθήνα Γ' (1989), 122-123].

Τό έγγραφο του άρχιεπισκόπου Άθανασίου είναι άχρονολόγητο, έχει όμως συνταχθεί μεταξύ 1660-1661, όπως εύχερώς συνάγεται από τό περιεχόμενο του έγγράφου του νούντσιου Βενετίας, ό όποιος αναφέρει ότι τό αίτημα του άρχιεπισκόπου Σίφνου διαβιβάσθηκε σ' αυτόν μέ έγγραφο τῆς 23ης Νοεμβρίου 1661 του Γραμματέα τῆς Άγίας Προπαγάνδας. Άλλωστε είναι γνωστά και από άλλες πηγές τά όσα δραματικά συνέβησαν στό νησιά κατά τό έτος 1660 από άνδρες του βενετσιάνικου στόλου και όπως τά περιέγραφε λεπτομερώς ό άρχιεπίσκοπος Σίφνου Άθανάσιος στην έπιστολή του προς τό Βατικανό ζητώντας νά μεσιτεύσει στον δόγη τῆς Βενετίας «ώστε νά δοθοῦν έντολές στους έξοχοτάτους καπεταναίους τῆς Άρμάδας» νά μήν ένοχλοῦν τους κατοίκους τών νησιών.

## **Β'. Σχολική έορτή στη Σίφνο ύπό τούς ήχους Σπινέττας [1652]**

Κατά τά ήδη ιστορηθέντα [«Σιφνιακά», 5 (1995)], ή Έκπαίδευση τών νέων στη Σίφνο άρχισε από τά μισά τουλάχιστον του 16ου αιώνα σύμφωνα μέ μαρτυρία έτους 1587 του Ίάκωβου Μηλοΐτη προς τόν μεγάλο φιλέλληνα και έλληνιστή Μαρτίνο Κρούσιο. Κατ' αυτόν στό νησιά λειτουργούσαν «μικρά σχολεία τών παιδων, εις ά τό ψαλτήριον και άλλα βιβλιάρια διδάσκονται νά αναγιγνώσκωσιν και νά γράφωσιν έν πολλαῖς όμως νήσοις διδάσκεται και ή ίταλική διά τό μετά τῆς Βενετίας έμπόριον». Η πληροφορία επιβεβαιώνεται ήδη και από άλλη πηγή, όταν σέ έγγραφο τῆς 3 Άπριλίου 1610 υπογράφει και ό όρθόδοξος «παπα-Ζωρζος του δασκάλου», γιός δηλαδή του διδασκάλου τῆς έποχῆς [«Σιφνιακά», 11 (2003), 155-156], του όποιου, άτυχώς, τό όνομα δέν μᾶς παραδίδεται.



Τό μουσικό ὄργανο σπινέτα στή Σίφνο τοῦ 1652.

Ἐκτοτε καί μέσα στά χρόνια καί τίς πολιτικές ἐξελίξεις πού ἀκολούθησαν (κυρίως ἡ ἐκδίωξη στά 1617 τοῦ ἡγεμόνα τοῦ νησιοῦ Ἄγγελου Γοζαδίνου ἀπό τούς Τούρκους καί ἡ περιέλευση τῆς διοίκησης στούς ντόπιους), ἡ Ἐκπαίδευση, εἰδικά στή Σίφνο, ἔτυχε τῆς μεγάλης φροντίδας τοῦ Κοινοῦ ἡ ὁποία τήν ὀδήγησε σέ σημαντική ἀνάπτυξη καί πρόοδο μέ ἱκανούς διδασκάλους καθολικοῦ δόγματος, ἀλλά καί ὀρθοδόξους προπαιδευτές, κατά τά ἤδη ἱστορηθέντα μέ πολλές λεπτομέρειες στίς σελίδες τοῦ 5ου τόμου τῆς ἔκδοσής μας.

Στά μισά μάλιστα τοῦ 17ου αἰῶνα τά ἐκπαιδευτικά πράγματα τοῦ νησιοῦ εἶχαν βρεθεῖ σέ μεγάλη ἀνθηση μέ πολύ ἱκανούς διδασκάλους - ἀποφοίτους Κολλεγίων τῆς Ρώμης (Βαρθολομαῖος Πόλλα, Γεώργιος Πέρης) καί σημαντικό ἀριθμό μαθητῶν (ὑπέρ τούς πενήντα). Μετά τόν διορισμό του στή Σίφνο, μέ τά ἀξιώματα τοῦ βικαρίου καί ἀποστολικοῦ μισσιοναρίου, ὁ Συριανός Βαρθολομαῖος Πόλλα (διοριστήριο τῆς 19 Ἰανουαρίου 1651), ἡλικίας τότε 27 περίπου χρόνων, ἀφοῦ πρῶτα προῆλθε στή διοργάνωση τῆς Ἐκκλησίας του, ἐπιδόθηκε ἀκολούθως στά πνευματικά ἔργα του. Ἐτσι, περί τόν Σεπτέμβριο/Ὀκτώβριο τοῦ 1651 συνέστησε Σχολεῖο στό ὁποῖο προσῆλθαν στήν ἀρχή μόνον ἑπτά μαθητές, πέντε ὀρθόδοξοι καί δύο καθολικοί, ἄν καί δίδασχε δωρεάν. Σύντομα ὅμως ὁ ἀριθμός τῶν μαθητῶν αὐξήθηκε σημαντικά, γεγονός πού συνετέλεσε στή μετεγκατάσταση τοῦ Σχολείου σέ μεγαλύτερο οἶκημα πού παρεχώρησε ἡ Κοινότητα. Οἱ μαθητές προόδευαν καί οἱ Σίφνιοι ἦταν ἱκανοποιημένοι ἀπό τό ἔργο τοῦ διδασκάλου (ἀποφοίτου τοῦ Κολλεγίου Urbano τῆς Ρώμης), ὁ ὁποῖος ἐφήρμοζε σύγχρονο σύστημα διδασκαλίας καί μορφές ἐκπαίδευσης κατά τά πρότυπα πού εἶχε διδάχτεῖ.

Ἐτσι, ἕνα χρόνο μετά, γιά τή νύκτα τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1652, οἱ μαθητές, μέ τίς ὀδηγίες τοῦ διδασκάλου τους, εἶχαν προετοιμαστεῖ ἀπό ἡμέρες πρὶν στή διοργάνωση πανηγυρικῆς ἑορτῆς πρὸς τιμὴν τοῦ θείου Βρέφους καί τῆς Πανάχραντης μητέρας του στόν καθολικό ναό τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, τόν ὁποῖο εἶχαν διακοσμήσει κατάλληλα. Στήν ἐκδήλωση εἶχαν προσκληθεῖ οἱ πρῶτοι τοῦ τόπου καί τήν παρηκολούθησε πλῆθος λαοῦ. Τό πρόγραμμα περιελάμβανε ἀνάγνωση χριστουγεννιάτικων κειμένων, πού εἶχαν γράφει στά ἑλληνικά οἱ καλύτεροι μαθητές, ἀπαγγελία ποιημάτων, τραγούδια καί ψαλμούς στά λατινικά πού ἔφαλλαν ὅλα τά παιδιά τοῦ Σχολείου μέ τή συνοδεία μάλιστα μουσικοῦ ὀργάνου, μιᾶς σπινέττας.

Ἡ ὑπαρξη τοῦ ὀργάνου αὐτοῦ στή Σίφνο κατά τήν ἐποχὴ ἐκείνη προκαλεῖ ἐντύπωση, ὅταν μάλιστα εἶναι βέβαιο ὅτι δέν ἀνῆκε στόν λατινικό καθεδρικό ναό τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου γιατί στίς πολλές λεπτομερειακές καταγραφές τῶν περιουσιακῶν στοιχείων του πού ἔχουμε κατά καιρούς

δημοσιεύσει (βλ. λ.χ. ἐκθέσεις ἀποστολικῶν ἐπισκεπτῶν), δέν γίνεται ποτέ μνεΐα τοῦ ὄργάνου αὐτοῦ. Συνεπῶς θά ἀνῆχε σέ κάποιαν οἰκογένεια τοῦ νησιοῦ, τῶν εὐπόρων φυσικά ἐμπόρων-πλοιοκτητῶν πού εἶχαν ἐπαφές μέ τό ἐξωτερικό καί τό παρεχώρησαν γιά τίς ἀνάγκες τῆς σχολικῆς ἐορτῆς.

Ἡ σπινέττα ἦταν ἔγχορδο μουσικό ὄργανο μέ πληκτρα, ὁ πρόδρομος τοῦ κλειδοκύμβαλου, καί ἔφερε τό ὄνομα τοῦ ἐφευρέτη τῆς Βενετοῦ κατασκευαστή ὄργάνων Giovanni Spinetti. Ἦταν ὄργανο σπιτικῆς, βασιικά, χρήσης καί τό χρησιμοποιοῦσαν ὡς συνεχές μπάσο, δηλ. ἀκομπανιαμέντο τῆς φωνῆς τοῦ τραγουδιστῆ ἢ ἄλλων μουσικῶν ὄργάνων. Ἡ ὑπαρξή του κατά τήν ἐποχή ἐκείνη στή Σίφνο εἶναι ἀκόμη μία ἀπόδειξη τῆς κοινωνικῆς προαγωγῆς τοῦ τόπου.

### Γ'. Περὶ Λατίνων Ἐπισκόπων Θερμίων - Κέας - Σίφνου

«Ἐκλαμπρότατε  
καί Σεβασμιώτατε Κύριε

Καταγράφεται ὅτι τό 1411 ὑπῆρχε ἐπίσκοπος Θερμίων καί Κέας κάποιος ἱερωμένος ὀνόματι πάτερ Συμεών τοῦ Ἀρέτσο τῆς Τοσχάνης· τοῦτο σημειώνεται σέ «γραπτή» δωρεά ἐνός φέουδου πού πραγματοποιήθηκε στήν Κέα ἀπό τόν ἡγεμόνα τῶν εἰρημένων νήσων ὑπέρ ἐνός προσώπου ἀπό τή Μπολόνια, παρουσία τοῦ ἐπισκόπου, ὅπως ἐξάγεται ἀπό τό πρωτότυπο.

Καταγράφεται ἀκόμη τά ἔτη 1519 καί '21 ὅτι ὑπῆρχε ἐπίσκοπος τῶν εἰρημένων νήσων ὁ δόν Γεώργιος Μπαρότσιο, ὅπως σημειώνεται σέ μερικέσ παραγράφους συμβολαίου καί σέ ἐπιστολή τοῦ Φραντσέσκο Φαλσέριο, κανόνικου σέ κάποια πόλη τῆς Κρήτης, ἀπευθυνομένη στόν ἐξοχώτατο κύριο Ἄγγελο Γοζαδῖνο, ἡγεμόνα τῶν σημειουμένων νήσων, σχετικά μέ τά εἰσοδήματα τοῦ εἰρημένου ἐπισκόπου προχειμένου νά μεταβεῖ αὐτός ὁ ἐπίσκοπος Κέας καί Θερμίων στήν Κρήτη γιά κάποια ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας.

Ὑπομιμνήσεται στή Σεβασμιότητά σας ὅτι πρίν περιέλθει τό νησί τῆς Σίφνου στήν ἐξουσία τῶν Κυρίων Γοζαδίνων δέν ἦταν ἐπισκοπή, ἀλλά μόνο καπελανία· κατόπιν, μέ τήν εὐκαιρία ἐνός γάμου πού εὐλογήθηκε μεταξύ τοῦ Κυρίου τῆς Κέας καί Θερμίων καί τῆς Κυρίας τῆς Σίφνου, περιῆλθε στήν κατοχή τῶν Γοζαδίνων ἡ νῆσος Σίφνος, ὅπως καί ὑπό τήν ἐπισκοπή τῶν ἀνωτέρω νήσων (Θερμίων-Κέας), δεδομένου ὅτι ἦταν ἀπαραίτητο ὁ ἐπίσκοπος αὐτῶν νά τίς διατηρεῖ εὐταχτα μέ καθέδρα τή Σίφνο, ὅπου τό νησί ἦταν σχεδόν Λατινοκρατούμενο».

[ΠΗΓΗ: SCPF/SOCG. 184, 412].

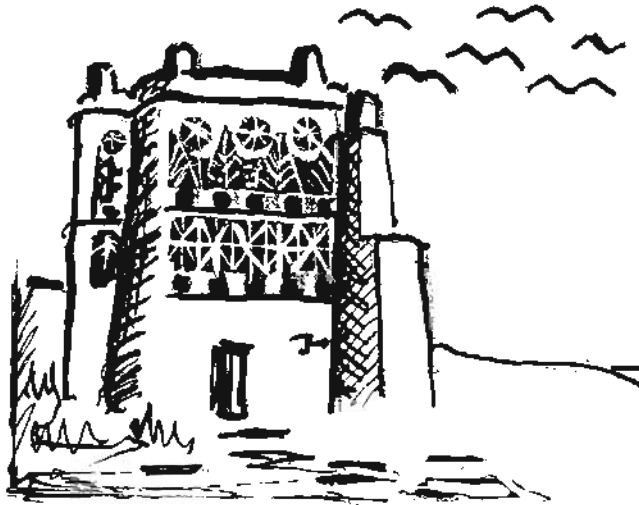
Δ'. Πώληση ακινήτου από τόν ήγούμενο  
τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Κλήμη.

«1728: νοεμβρίου 12

Τήν σήμερον διά τοῦ παρόντος φέnete ὁ ἅγιος βκαθηγούμενος τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ παπα κύρ Κλήμη<sup>4</sup> καί πουλή καί παραδίδι καί αἰώνιος ἀλοτριώνι τό χωρα<sup>5</sup>φάκι ὁποῦ ἔχη στό Ἀκροτηράκι προσήλοσι ἀπό τόν<sup>6</sup> καλόγερον τοῦ Σπανοῦ ὀνόματι Ἰωάσαφ διά ρεάλι<sup>7</sup>α πέντε ἥμισι Νο5: 40 τά ὁποία ρεάλια πέντε<sup>8</sup> ἥμισι ὁμολογί ὁ ἅγιος καθηγούμενος πός τά ἔλαβεν καί ἦνε πλερο<sup>9</sup>μένος καί εὐχαριστημένος καί ἀπό τήν σήμερον καί ὀμπρός<sup>10</sup> νά ἦνε καί νά γρικάτε τοῦ ἄνοθεν ἀγορασί, ἤγουν<sup>11</sup> τοῦ κύρ Ἰωάνη υἱοῦ τοῦ ποτέ Πέτρου Ἰω. Φραγκούλη<sup>12</sup> ὅς θέλη καί βούλετε νά τό κάμι ὅς πράγμα ἐδικόν<sup>13</sup> του εἰς τό προυκίσι, χαρίσι καί τά ἐξεῖς καί διά<sup>14</sup> τό βέβαιον τῆς ἀληθείας ἐγήνυν τό παρόν<sup>15</sup> καί ἀπογράφουν καί ἀξιώπιστοι μάρτυραι<sup>16</sup> ἀκόμα ἔδοσεν ὁ ἄνοθεν ἀγοραστῖς ρεάλι ἕμισό εἰς τό<sup>17</sup> ἴδιον πρᾶγμα καί ἔγιναν ἔξε Νο 6.

† ὁ καθιγούμενος κλήμης στέργο τά ἄνοθεν / ἰωσήφ ἱερομόναχος / νεόφιτος ἱερομόναχος / ζαχαρίας ἱερομόναχος ἔγραφα καί μαρτυρῶ»

[ΠΗΓΗ: Προσφορά φίλου].







# CHMΕΙΩΜΑΤΑ



\* Στίς 23 Δεκεμβρίου 2012 ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ὁ διαπρεπῆς συμπολίτης μας αἰίδιμος ἀρχιμανδρίτης καί ἱεροκέρυκας πατήρ Φιλάρετος, κατὰ κόσμον Γεώργιος Ἀπ. Βιτάλης. Γεννήθηκε τό ἔτος 1929 στό Ἄνω Πετάλι τῆς Σίφνου, σπούδασε τά ἐγκύκλια μαθήματα στό νησί καί στό Γυμνάσιο Σύρου καί ἀκολούθως τήν Ἱερά Θεολογία στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Προοριζόμενος ἀπό νέος γιά τόν ἱερατικό κλάδο ὁ Γεώργιος, προσῆλθε ὡς δόκιμος μοναχός (3 Ὀκτωβρίου 1950) στήν Ἱερά Μονή Παναχράντου τῆς Ἄνδρου, ὅπου καί τελέσθηκε ἡ ἀπόκαρσή του στίς 5 Ὀκτωβρίου 1952. Τόν ἴδιο χρόνο χειροτονήθηκε διάκονος ἀπό τόν αἰίδιμο μητροπολίτη Σύρου Φιλάρετο καί τό 1955 πρεσβύτερος ἀπό τόν αἰίδιμο, ἐπίσης, μητροπολίτη Νικοπόλεως καί Πρεβέζης Στυλιανό Κορνάρο, τόν Τήνιο, τοῦ ὁποίου, ἐν συνεχείᾳ, ὑπῆρξε πολύτιμος πράγματι βοηθός καί συνεργάτης στή μητρόπολη του, ὅπου καί κατέλιπε σπουδαῖο ἐκκλησιαστικό καί κοινωνικό ἔργο.

Ὁ αἰίδιμος π. Φιλάρετος ὑπῆρξε πανθομολογούμενα ὑπόδειγμα σεμνοπρεποῦς ἱερωμένου, ἀνδρός ἀνεπιλήπτου ἠθικῆς καί κήρυκος τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Ὅπου προσέφερε τίς ὑπηρεσίες του ἄφισε ἀγαθή μνήμη καί κοινωνικό ἔργο ὀλόφωτο. Παράλληλο ἔργο του καί ἡ πλούσια συγγραφική παραγωγή του, τόσο σέ ἐργασίες πνευματικοῦ - ἀγιολογικοῦ - ὑμνογραφικοῦ περιεχομένου, ὅσο καί ἱστορικοῦ μέ πλῆθος αὐτοτελῶν ἐκδόσεων, ἀλλά καί δημοσιεύσεων σέ περιοδικά - ἐφημερίδες.

Ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία πραγματοποιήθηκε στή Σίφνο, στόν ἱερό ναό τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἄνω Πεταλιοῦ μέ συμμετοχή τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου τοῦ νησιοῦ καί πλήθους συμπολιτῶν, ὁ δέ ἐνταφιασμός του μεταξύ τῶν δύο ἱερῶν ναῶν Ἁγίου Γεωργίου καί Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, δικῶν του δημιουργημάτων, στήν περιοχή τῆς ἄλλοτε γυναικείας Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου Μογκοῦ. Ἀναπαύεται σέ χῶρο οἰκείου-καθαγιασμένον.

\* Κατά τά χρόνια τῆς Φραγκοκρατίας στή Σίφνο (1207-1617), ἀλλά καί τῆς Τουρκοκρατίας (1537-1821), δηλαδή ἐπί 614 συνολικά χρόνια σκλαβιάς τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, ὁ Καθολικισμός, παρῶν συνεχῶς στό νησί καί μέ τή χρησιμοποίησιν θεμιτῶν καί ἀθεμιτῶν

μέσων, έπεδίωκε τόν προσηλυτισμό τους, πλήν ματαιίως. "Όχι μόνο δέν τά κατάφερε, αλλά και πολλοί από τούς δικούς του πιστούς προσήλθαν στό όρθόδοξο δόγμα, άκόμη και μέλη οίκογενειών τών Δυναστικῶν Οΐκων.

Μετά άπ' αύτούς, στά χρόνια τής έπανάστασης τοῦ 1821 και τοῦ νέου Έλληνικοῦ Κράτους, ένέσχυσαν οί Ιεραπόστολοι τοῦ Προτεσταντισμοῦ έπιζητώντας και αύτοί τόν προσηλυτισμό τών Έλλήνων στίς δῆθεν έκκλησίες του, μύριες τόν αριθμό, μέ τίς παράδοξες ιδιαιτερότητές τους (μή παραδοχή εικόνων, άπ' εύθείας τέλεση λειτουργίας τοῦ «πιστοῦ» μέ τόν Θεό κ.ά.), μέ προσφορές Έκπαίδευσης και οίκονομικῶν μέσων για τήν έξαγορά τους [βλ. στά «Σιφνιακά», 17 (2009), 130 έπ. τήν έξέγερση τών Έλλήνων σπουδαστῶν κατά τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Χ.Α. Κόρκ και τίς βάνουσες αντιδράσεις τοῦ τελευταίου έναντίον τών σπουδαστῶν].

Στούς παρόντες δυσχερεῖς χρόνους πού δοκιμάζεται σκληρά ό Λαός μας όδηγούμενος στήν έξαθλίωση από πολιτικά προτεσταντικά όργανα, τά «έκκλησιαστικά» όμοιά τους εύρηκαν τήν εύκαιρία νά δραστηριοποιηθοῦν θρασύτατα για νά μάς σώσουν μέσω τοῦ δικοῦ τους καλοῦ Χριστοῦ τοῦ δόγματός (;) τους, λές και ό Κύριος ήμῶν Ίησοῦς Χριστός διαχωρίζεται και διαχωρίζει καλούς και κακούς Χριστιανούς!

Τό σκορποχώρι τής δῆθεν Προτεσταντικῆς Έκκλησίας (τῆς διαιρεμένης σέ πλέον τών 150 παραφυάδων, όπως Λουθηρανοί, Καλβινιστές, Πρεσβυτεριανοί, Μεθοδιστές, Βαπτιστές, Άδελφοί, Άγγλικανοί και μύριοι άλλοι, πού οὔτε μεταξύ τους δέν τά βρίσκουν) και ιδιαίτερα οί λεγόμενοι Πεντηκοστιανοί, από χρόνια δραστηριοποιημένοι στήν Ελλάδα, έχουν κυριολεκτικά άφηνιάσει τόν τελευταίο καιρό.

Μέ 122 «έκκλησίες» και «χώρους κηρυγμάτων», έντυπα και ραδιοφωνικούς σταθμούς σέ όλη τή χώρα άσχοῦν, έντελῶς άπροκάλυπτα, τίς προσηλυτιστικές δραστηριότητές τους. Έχουν μάλιστα βάλει τό πόδι τους μέ «χώρους κηρυγμάτων» και σέ πέντε νησιά τών Κυκλάδων μας τή Σύρο, Νάξο, Πάρο, Σέριφο και Σαντορίνη, όλως μεθοδικά, άφοῦ σ' αύτά βρήκαν κατάλληλο έδαφος και «διδάσκουν».

Οί Σίφνιοι τῆς Παναγίας Χρυσοπηγῆς τους έλπίζουμε ότι σέ όμοια πρόκληση θά δώσουν τήν άπάντηση: «ανάγκη διδασκάλων θρησκείας δέν έχομεν» κατά τά περιγραφόμενα στόν παρόντα τόμο, σελ. 40.

## ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- **Θοδωρή Γ. Λιβάνιου**, «Οί ρίζες τῶν κοινῶν παραδοσιακῶν τραγουδιῶν Κιμῶλου-Σερίφου (Λαογραφική ἔρευνα)», ἔκδοση Δήμου Κιμῶλου, Κίμωλος 2011, σ. 64, εἰκον., συνοδ. CD.

- **Νίκου Χρ. Ἀλιπράντη**, «Ἡ Στρατιωτική Θητεία ἐνός Μικρασιάτη στὴν Ἀθήνα τοῦ Μεσοπολέμου. Τό Ἡμερολόγιο τοῦ Γιάγκου Μασσέλου (1927-1928)», Ἀθήνα 2012, 206, εἰκονογρ.

- **π. Μάρκου Γ. Φώσκολου**, «Ἡ Ὁξωμεριά τῆς Τήνου κατὰ τόν Ὑστερο Μεσαίωνα», Ἀθήνα 2012, 542, εἰκον., ἔκδοση τῆς Ἀδελφότητος τῶν Τηνίων ἐν Ἀθήναις.

- **Λάζαρου Ν. Θεόφιλου**, «Νίκος Καζαντζάκης καί Νάξος», Ἀθήνα 2012 (ἀνάτυπο ἀπό τό περ. «Ναξιακά», τ. 26 (64), Σεπτ.-Νοεμ. 2007).

- **Ναξιακά Γράμματα**, τ. 3 (2012), ἔκδοση τῆς Ἑταιρείας Ναξιακά Γράμματα.

## ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

- Ἀμοργός, διμηνιαία ἔκδοση τοῦ Συνδέσμου Ἀμοργίνων.

- Θηραϊκά Νέα, Κιμωλιακά Νέα, Μῆλος, Σιφναϊκά Νέα, Σίφνος, Χωραΐτης Νάξου.



ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

## ΟΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΥ

ἀρχδ.	=	ἀρχιδιάκονος	μητρ.	=	μητροπολίτης
ἀρχπ.	=	ἀρχιεπίσκοπος	μισσιον.	=	μισσιονάριος
βικ.	=	βικάριος	μον.	=	μοναχός
διδ.	=	διδάσκαλος	οίκ.	=	οικονόμος
διοικ.	=	διοικητής	οικογ.	=	οικογένεια
ἐπίσχ.	=	ἐπίσκοπος	πρ.	=	πρώην
ἐπίτρ.	=	ἐπίτροπος	πρόξ.	=	πρόξενος
ἐπ.	=	ἐπόμενος	πρωτον.	=	πρωτονοτάριος
ἔφορ.	=	ἔφορος	πρωτοσ.	=	πρωτοσύγκελλος
ἡγ.	=	ἡγούμενος	πτρχ.	=	πατριάρχης
ἱερμχ.	=	ἱερομόναχος	σακελλ.	=	σακελλάριος
καντζ.	=	καντζηλιέρης	σκευοφ.	=	σκευοφύλαξ
καπ.	=	καπετάν	χαρτοφ.	=	χαρτοφύλαξ
λογοθ.	=	λογοθέτης	χωρεπ.	=	χωρεπίσκοπος



## I. ΟΝΟΜΑΤΑ - ΤΟΠΩΝ

Ἀβρανόπουλος, βλ. Γεράσιμος

Ἀγάπιος

- μητροπ. Κυζίκου, ἀπό Σερρών,  
129, 130, 131

- Δευτερεύων Σίφνου, 66

Ἀγγλία, 8, 10, 16, 38

Ἀγγλικανοί, 162

Ἀγία Προπαγάνδα, 96, 98, 100,  
102, 104-107, 151

Ἅγιοι Τόποι, 34, 39

Ἀγκώνα, 36

Ἀγραβαράς

- Γεράσιμος, 88, 89, 90

- Θεόδωρος, 89

- Μακάριος, παπᾶ, 90

Ἀθανάσιος

- Μαρμαρᾶς, ἀρχπ. Σίφνου, 88, 95,  
111, 113, 114, 151, 153

- Βιδάλης, παπᾶ, 116, 117

- Ρώτας, ἡγ. Ταξιάρχου Σερίφου, 11

Ἀθηνῶν

- Γυμνάσιο, 77

- Πανεπιστήμιο, 80

Αἰγαῖο Πέλαγος, 57

Αἰγαίου Νῆσοι, 139

Αἴγινα, 41, 58

Αἰκακίδης Χαράλ., 79

Ἀλεξανδρίδης Χριστόδ., 54

Ἀλεξάνδρου Χριστόδ., 60

Ἀλιμπέτη

- Ἀνέζα, 90

- Εἰρήνη, 90

- ποτέ Μαρία, Ἰω., 90

Ἀλιμπέρτης Γεωργάκης, 13, 27

Ἀλιπράντης Κων., 26

Ἀμαλία, βασίλισσα, 72

Ἀμερική, 40

Ἀμουργός, 110

Ἀναβρυτή Λακωνίας, 135

Ἀναξηρόπουλος Σπ., διδ., 73, 74

Ἀνάφη, 39, 110

Ἄνδρος, 39, 87, 94, 152

Ἄνθιμος, ἐπίσκ. Κυκλάδων, 48, 145

Ἀντίπαρος, 34, 37

Ἀξιότης Κων., διοικ. Ἀττικῆς, 144

Ἀπόστολος, οἰκ. Σίφνου, 153

Ἀρακλείτζα, 110

Ἀριστεῖο Ἀγῶνος, 67

Ἀρμένης Ἰάκωβος, 63

Ἀρσένιος, ἐπίσκ. Λαμφάκου, 53, 54

Ἀρτακηνοῦ Μαρία, Δούκα, 122

Ἄρτλαίν, μισσιονάριος, 41

Ἀρχεῖο/α

- Βατικανοῦ, 69

- Γενικά τοῦ Κράτους, 25, 69, 71

- Ἱστορίας Ἑλλην. Δικαίου, 88

- Ἱστορικό Σπάρτης, 135

- Μεσαιωνικό, 109

Ἀστυπάλαια, 16, 37, 52, 110

Ἀτέσης Βασιλείος, μητρ. πρ. Λήμνου,  
130

Ἀτζόνιος Ἰωάννης, 20

Ἀφεντάκης, οἶκον. Κιμήλου, 55

Ἀχλάδη

- χήρα Φρ. Μοθώνη, 10

- Χρυσῶ, ποτέ Ἀντώνη, 10

Ἀχλάδης

- Ἀντώνης, 10

- Τζουάνες, καπ., 10

Βαλέτας Νικόλαος, 53

Βᾶοι, βλ. Μπαῖοι

Βάου οἰκογ., βλ. Μπάου

Βαπτιστές, 162

Βάρκερ Βενιαμίν, μισσιον., 41

Βασιλείου Ἰωάννης, πληρεξ. Μήλου,  
139-141

Βατικανό, 6, 35, 69, 95-98, 107,  
137, 138

Βαφίας Γιακουμῆς, 63

Βενέρης

- βλ. Ἰερώνυμος

- Ἰωάννης, ἔμπορος

Βενετία, 5, 6, 8, 94, 97, 98, 101

Βενετίας

- νούντσιος, 151, 153

- Τουρκίας πόλεμοι, 34, 38, 151
- Βενετική Δημοκρατία, 151
- Βενετοί υπήκοοι, 35
- Βενιζέλος Ν., 143
- Βενιζέλου
  - Άγάπη, μοναχή, 142-145
  - Φιλοθέη, αγία, 142-145
- Βεργέριος, 43
- Βερνίκος Γεώργης, παπᾶ, πρωτοσ. Σίφνου, 12
- Βέροιας Σ., 48
- Βερόνας Συνδιάσκεψη, 35
- Βισβίτζης Ίάκωβος, 88, 110
- Βλάχος
  - Άλέξανδρος Ίω., 83, 84, 85
  - Ίωάννης, 78
- Βογορίδης Ά., 38
- Βοναπάρτης Ναπολεών, 34, 35
- Βουκουρέστι, 51, 80
- Βούλγαρης Δημ. Γ., 60
- Βρέντιος, 43
  
- Γαβαλάς Μαθιός, 123
- Γαβριήλ, άρχπ. Σίφνου, 10, 11, 122-124, 127, 146, 148
- Γαζής Άνθιμος, 65
- Γαϊτάνος Θεόδωρος, διδ., 72-75
- Γαλακτίων
  - μάρτυς, 135, 136
  - ιερμχ. μονής Διονυσίου, 137, 138
  - πρωτοσ. Λακεδαιμονίας, 135-138
- Γαλάτσι, 61
- Γαλιάτσος, άφέντης, 7
- Γαλλία, 5, 8, 10, 34, 38
- Γαλλίας πρόξ., 5, 22
- Γαλλικό Έθνος, 6
- Γγιών Τζώρτζης, 111, 113
- Γεδεών, μητρ. Καισαρείας, 117-119
- Γεννάδιος Γεώργιος, διδ., 77 έπ.
- Γεράσιμος
  - Άβρανόπουλος, μον., 67
  - Άγραβαράς, καλόγηρος, 89
  - Βίδος, καντζ. Μυκόνου, 91, 92, 114-122
- Κοντοφρέος, παπᾶ, 92
- μητρ. Κυζίκου, 130
- Γερμανός, μητρ. Π. Πατρών, 36
- Γέροντας Ά., 143
- Γιαννουλάκης Γιώργης, 15
- Γιολδάσης Γεώργης Π., 83
- Γιράρδης Μάρκος, παπᾶ, 123
- Γκιών
  - Ίζέπος, πρόξ. Γαλλίας, 29
  - Κάρολος, πρόξ. Γαλλίας, 8
  - Κατερινιώ, ποτέ Γχιουζέ, 21
- Γλαράκης Άλέξανδρος, 18
- Γοζαδίνος
  - Άγγελος, ήγεμών, 155, 156
  - Άντώνιος, βικάριος, 95, 103
  - Γεώργιος Ν., οίκ., 13, 23, 27, 29
  - Ζαννης, πρωτον., 153
  - Νικολός, παπᾶ, έπίτρ., 12
  - Νικόλαος, 153
  - Φιλιππάκης, 15, 27
- Γοζαδίνου
  - Κατερίνα, 27
  - Μαργαρίτα, 27
  - Μαργαριτιώ Φιλ., 15
- Γραμματεία Έπικρατείας, 83 έπ.
- Γρηγόριος
  - ό Ε΄, πτρχ. ΚΠόλεως, 21
  - άρχπ. Σίφνου, 119, 122
- Γρυπάρης
  - Άναγνωστάκης, 8
  - Άντώνιος Ν., 20
  - Άποστολάκης, 66
  - Γεώργιος, έπίτρ. Σχολής, 132
  - Γεώργιος, γραμματικός, 128, 132
  - Δημήτριος, παπᾶ, 124
  - Μανωλάκης, 7
- Γρύπου Χρυσάκη Γ., 60
- Γύζη
  - Εύγενοῦ, 123
  - Εύπραξία, Καλογραιά, 122 έπ.
- Γύζης
  - Λοΐζος, 123
  - Μαθιός, 123

- Δαλαμπίρα Έλενη, 6 έπ.  
 Δαλμερέ, πράκτωρ Άγγλίας, 18  
 Δαμασκηνός Α', μητρ. Θεσσαλονί-  
 κης, από Μελενίκου, 130  
 Δαμιέτη, 39  
 Δανιήλ, άρχπ. Θερμίων - Κέας, 137  
 Δίκαιο  
 - Άστικό, 110  
 - Κανονικό, 148  
 Δικαίος Γρηγορ., ύπουργός, 18  
 Διοίκησης Προσωρ. Ελλάδος, 17, 139  
 Διονύσιος  
 - πτρχ. ΚΠόλεως, 119  
 - έπίσκ. Κυνουρίας, 48, 145  
 - έπίσκ. Πλαταμώνος, 131  
 Δούνου Άνδρέα Άστορία, 43  
 Δραγάτης Ίάκωβος, 80, 87  
 Δυναστικοί Οίκοι, 162  
  
 Έκκλησία  
 - Άνατολική, 43  
 - Δυτική, 96  
 - Μεγάλη ΚΠόλεως, 54  
 - Όρθόδοξη, 36  
 - Προτεσταντική, 162  
 Έλευθερίου Νικ., έφορ. νοσοκ., 46  
 Έλληνες Έπαναστάτες, 36  
 «Έλληνικός Ταχυδρόμος», 41  
 Έπανάσταση Έλληνική, 34, 35  
 Έπιστήμη, μάρτυς, 136  
 Έταιρεία/ες  
 - Άγγλων - Άμερικανών, 40  
 - Ίεραποστολικές, 40  
 - Φιλική, 52  
 Έυνάρδος, φιλέλληνη, 38  
 Εύρώπη, 36-40  
 Έφοροι  
 - ναών, νοσοκομ. Σύρου, 41  
 - Σχολείων Σύρου, 42-44  
  
 Ζαμπέτα, 7  
 Ζαχαρίας, ιερμχ., 157  
 Ζερλέντης Περικλής, 111  
 Ζηλήμων  
  
 - Άντώνιος Γ., πρόεδρ. Άρείου  
 Πάγου, 54  
 - Γεώργιος, διδ., 54  
 Ζουρνταίν, Γάλλος φιλελλ., 36 έπ.  
 Ζωρζος, παπᾶ, τοῦ δασκάλου, 153  
 Θάσος, 39  
 Θεοδώρητος  
 - έπίσκ. Έλαίας, 135, 136  
 - έπίσκ. Σελλασίας, 145  
 Θεόδωρος, χωρεπ. Σερίφου, 67  
 Θερμιά, 100  
 Θερμίων  
 - Κέας, βικαριάτο, 104  
 - Κέας, Σίφνου, Λατιν. έπισκοπή, 156  
 - Κέας, έπίσκοπος, 156  
 - πρόκριτοι, 100  
  
 Ίάκωβος, ιερμχ. Βρυσιανής, 21  
 Ίάσιο, 66  
 Ίγνάτιος  
 - μητρ. Ούγγροβλαχίας, 38  
 - ήγ. Τουρλιανής Μυκόνου, 111  
 Ίερεμίας τοῦ Όρφανοῦ, ιερμχ., 138  
 Ίερώνυμος (Βενέρης), σκευοφ., 153  
 Ίμβρος, 39  
 Ίος, 110 (βλ. καί Νίος)  
 Ίταλία, 35, 36, 100  
 Ίωάννης  
 - Καλιάρχης, παπᾶ, 119  
 - τοῦ Τζαννη, άποκοφτής, 113  
 Ίωαννίδης Ίωάννης, 78, 84, 85  
 Ίωαννίκιος  
 - άρχδ., ήγ. Βρυσιανής, 66  
 - ιερμχ. Τριών Ίεραρχών Τήνου, 50  
 Ίωαννίτες Ίππότες, 34-39  
 Ίωάσαφ, τοῦ Σπανοῦ, μον., 157  
 Ίωνᾶς  
 - έπίσκ. πρ. Ήλειας, 48  
 - μον. Βρυσιανής, 12  
 Ίωσήφ, ιερμχ., 157  
  
 Κάζηρας Π., έφορ. νοσοκ., 46  
 Καλάβρυτα, 60  
 Καλαποθάκης Δημ., 83-86

- Καλβινιστές, 162  
 Καλβίνος, 43  
 Καλέργης  
 - Δημήτρης, παπᾶ, 90  
 - Ν(ικόλαος), 41  
 Καλιακούδας Χριστόδ., 83-86  
 Καλιάρχης Ἰω., παπᾶ-σχευοφ. 119  
 Καλιμάρης Ἀνδρέας, ἐπίτρ., 115, 125  
 Καλλίνικος, μητρ. Σίφνου, 52-59, 67  
 Καλλιφρονᾶς Δ., Δήμαρχος Ἀθηνῶν, Ὑπουργ. Ἐκκλησιαστ., 71, 144  
 Καλογεράς Μιχαήλ, ἐπίτρ., 115  
 Καλογερόπουλος Σταμάτ., 137  
 Καλομοίρα, Σιφίνου, 90 ἐπ.  
 Καμαράση  
 - Μαρία, σύζ. Πέτρου, 21  
 - Μαρία (υἱοθετ.), θυγ. Μπάου Ἰω., 52, 53  
 Καμαράσης Πέτρος, 16, 52, 55  
 Καμιλλῆς Ἰωάννης - Ἀντώνιος, Λατῖνος ἐπίσκ. Μήλου, 26, 100  
 Καμπάνης  
 - Ἀλέξανδρος, 63  
 - Ζαννῆς Ἀλ., 63, 64  
 - Ἰωάννης, 30  
 Κανέλλης Γρηγ., ἰατρός, 63  
 Κανούσης Βασίλειος, 85  
 Καντζηλιέρης, λογοθ. Σίφνου, 29  
 Καποδίστριας  
 - Αὐγουστῖνος, 60  
 - Ἰωάννης, κυβερνήτης, 38, 56, 60, 64  
 Καραϊωάννης Παν., ἑπαρχος, 61  
 Καρακούσης Σωτήριος, 83, 85  
 Καραμάν., Γάλλος μαρκήσιος, 36  
 Καρμάνος Μανωλ., ἀφέντης, 114  
 Καραμητσόπουλος Τριανταφ., 83  
 Κάρπαθος, 37  
 Καρτζαούτη  
 - Ἀντριάννα, 15  
 - Φλουρέζα, 15  
 Κάσος, 40  
 Κασοῦχος Ἀντώνης, 90  
 Κάτζας Νικόλαος, παπᾶ, 13, 23  
 Κέα, 17, 39, 71, 72, 76, 137, 156  
 Κέας Ἑλλην. Σχολεῖο, 71, 87  
 Κίγκ, μισσιον., 41  
 Κίμωλος, 35, 55, 93  
 Κλήμης, ἡγ. Προφ. Ἡλιοῦ, 157  
 Κόκκος Φραζέσκος, 111  
 Κοκκώνης Γ., 79  
 Κολλέγια Ρώμης  
 - Ἀγίου Ἀθανασίου, 100  
 - Urbano, 155  
 Κολοκοτρώνης Θεόδ., 60  
 Κομμητᾶ Στέφ. ἐγκυκλοπαιδεία, 66  
 Κονσάλβι, καρδινάλιος, 36  
 Κοντολέος Ζάνες, ἐπίτρ., 115  
 Κοντόσταβλος  
 - Ἀντώνιος Μιχ., 94, 101  
 - Γάσπαρης, 35, 94  
 - Μιχαήλος, 6, 10, 94-107  
 - Νικολός, 94, 97, 98  
 Κορδάτος Γιάννης, 39  
 Κόρθιο, Ἄνδρου, 87  
 Κορινθία, 87  
 Κορίνθιος  
 - Γρηγόριος, παπᾶ, 122  
 - Δομένεγος, 91  
 - Μάρκος, παπᾶ, οἰκ.-κάντζ., 111, 114, 119, 120  
 Κόρχ  
 - Δανιήλ, μισσιον., 40, 41  
 - Χ.Λ., 162  
 Κορνάρος, βλ. Στυλιανός  
 Κουβαράκης Πέτρος, μάστρο, 93  
 Κούζης Παναγιώτης, 79, 81  
 Κουμούζης Λαμπριανός, 92  
 Κούνιος Βασίλης, 120  
 Κουντουριώτης Λάζαρος, 60  
 Κρήτη, 35  
 Κρούσιος Μαρτῖνος, 153  
 Κυδωνίες, 40  
 Κύθηρα, 87  
 Κυπριάδης Κ., 144  
 Κυπριανός, πτρχ. ΚΠ., 146  
 Κύριλλος, μητρ. Κυζίκου, 147  
 Κωλέτης Ἰωάννης, 60

- Κωνσταντινούπολη, 41, 51, 52, 54  
 Κωνσταντίνος, μητρ. Χαλκηδόνος, 147  
 Κωστόπουλος Α.Β., διδ., 79  
 Κῶς, 39  
 Κωτάκη Κατερίνα Ν., 94  
 Κωτάκης Νικόλαος, 94
- Λαγαρά Ἀποστόλου, ποτέ Ζαννή, 120  
 Λακεδαιμονίας, μητρόπολη, 135  
 Λακωνία, 135  
 Λαμαράκης Πέτρος, ἔφορ. ναῶν, 46  
 Λαμπριανός, παπᾶ, 116  
 Λειμβαῖος
  - Ἰωάννης, 51-68
  - Κωνσταντῖνος Ἰω., 54
  - Κωνσταντῖνος, οἰκ. Σερίφου, 51
  - Πέτρος Ἰω., 54, 65
 Λειμβαῖου
  - Αἰκατερίνη, σύζ. Ἀλ. Καμπάνη, 54
  - Ἑλένη, σύζ. Ν. Β. Σπεράντσα, 54, 65
  - Θεοφανῶ, σύζ. Γεωργ. Ζηλήμονος, διδ., 54, 65
  - Μαρία, σύζ. Ἰω. Λειμβαίου.
 Λέκας Δημήτριος, 83  
 Λιβάνιος Λουκάς, διδ., 66  
 Λιβόρνο, 35  
 Λισάρδος
  - Μπατίστας, 117
  - Σιδερῆς, 117
 Λογοθέτη Μοσχοῦ Βασ., 94  
 Λογοθέτης Βασίλειος 35, 94, 95  
 Λονδίνο, 38  
 Λουθηρανοί, 162  
 Λούθηρος, 43
- Μάγκουρη Σταματούλα, 21  
 Μάϊνας Κωνσταντάκης, 15  
 Μακάριος
  - ἀρχπ. Σίφνου, 5, 11, 12, 23, 24, 122, 146-148
  - Μέγας Ἀρχιμ. Μεγ. Ἐκκλησ., 120
  - Πουλάκης, παπᾶ, 10
  - Σκουργιαλός, ἡγ. Βρυσσιανῆς, 21
  - Φόσκολος, παπᾶ, 122
 Μαλαξός Φραγκούλης, 118, 120  
 Μάλτα, 34, 35  
 Μανιάτης Ἀλέξης, 115  
 Μάντοβας, τῆς, δούκας, 39  
 Μασουνῆ Ἀγγελῆ, τοῦ Λιαῖ, 111  
 Μαργαρίτης Μισαήλ, διδ., 128  
 Μαριδάκης Γεώργ., καθηγ.-ἀκαδημ., 109  
 Μάτζας
  - Κωνσταντάκης Π., 19, 25
  - Κωνσταντῆς, 28
  - Κωνσταντῖνος, 53
 Μαυρογένης Νικολ., ἡγεμ. Οὐγγροβλαχίας, 128  
 Μαυροχορδάτος Ἀλέξ., 35, 37  
 Μαυρομιχάλης Γ., 36  
 Μεγαλογιάννης Ἰωσήφης, παπᾶ, 122  
 Μεγάλες Δυνάμεις, 35  
 Μέγας Μάγιστρος, 35  
 Μέγας Διερμηνεύς, 129  
 Μεθοδιστές, 162  
 Μειμέτ πασᾶς, 15  
 Μελάχθων, 43  
 Μελέτιος
  - ἀρχπ. Σίφνου, 128
  - μητρ. Μεσσηνίας, 135
  - Μπονάς, παπᾶ, 122-124
  - Σιφινιός, παπᾶ, ποτέ Νικολοῦ, 88-93
 Μελίτη, 43  
 Μεταξᾶς
  - Ἀνδρέας, ὑπουργ. Ἀστυνομ., 36 ἐπ.
  - Ν., ἔφορος ναῶν, 46
 Μεταλληνός Γεώργιος, παπᾶ, 40  
 Μέττερνιχ (τοῦ), πράκτορες, 38  
 Μηλοῖτης Ἰάκωβος, 153  
 Μήλιοι, 139, 140  
 Μῆλος, 39, 54, 68, 94, 96, 102, 105, 139  
 Μηνᾶς Ἀντώνης, παπᾶ, 50  
 Μιχαήλ Δημήτρ., ἔφορ. ναῶν, 46  
 Μόδενας, τῆς, δούκας, 39  
 Μοθόνης Βασίλης, παπᾶ, 122  
 Μοθονιός Γιαννάκης, λογοθ., 10

- Μοναστηριώτης Δημ., 78 ép.  
Μοροζίνης, Βενετός ναύαρχος, 137, 151
- Μπαός
- Άνδρουλής, 7
  - Άποστολάκης Ίω., σιόρ, 23, 24, 27
  - Άποστολάκης Κων., 14, 53
  - Άποστόλης, 15
  - Άπόστολος Κων., 20
  - Άπόστολος Νικ., οίκ., 30
  - Ζωρζής, 7, 8
  - Ίωάννης Κων., άφέντης, 12-14
  - Ίωάννης Κωνσταντάκη, 14, 16-20, 27
  - Ίωάννης Μιχελίου, 23, 27
  - Κωνσταντάκης Άπόστ., 20-22
  - Κωνσταντάκης Ίω., 6, 13-16
  - Κωνσταντίνος <Ίω.>, πρόξ., 5-12, 24, 146, 148
  - Κωνσταντίνος Ίω., 17
  - Κωνσταντίνος, σακελλαρίου, 30, 31, 53
  - Μαρτίνος <Παός>, 67
  - Μιχελάκης, Σιφιnéος (Μυχόνου), 25
  - Μιχελής, 24, 26
  - Νικόλαος Άπ., σκευοφ.-σακελλ., 27-33
  - Νικόλαος Ίω., 17
  - Παρθένιος, ιερμχ., οίκ. 22-23
  - Πετράκης Κων., 31-33
  - Πέτρος Κων., 14, 63
  - Πέτρος Ίω., 17, 66
- Μπάου
- Έλένη, σύζ. Άνδρουλή, 7
  - Έλένη Ίω., 17
  - Έλένη, Κωνσταντάκη, 14
  - Έλένη, σύζ. Μιχελάκη (Μυχόνου), 25
  - Καλίτζα, πρεσβυτέρα, 30
  - Κατερινιά (Παγκάλου), 17, 20
  - Κερανεζίνα, Ζωρζή, 8
  - Κιουρά, Κων., 14
  - Μαρία, Ίω., 17
  - Μαρία, Ίω. του Κων., 14-16
  - Μαρία, Κωνσταντάκη, 14, 16
  - Μαρουσώ, θυγ. Κων. Άπ., 19
  - Μοσχοῦ, Ίω., 19
  - Ρινάκι, θυγ. Κ.Π. Μάτζα, 19
  - Ύμεναία, Ίω., 17
  - Φλώρα, σύζ. Ί. Καμπάνη, 30
  - οίκογένεια, 6, 18, 26
- Μπαρότσιο Γεώργιος, Λατίνος επίσκοπος Κέας, 156
- Μπουντούρης Σταμ. Ν., 60
- Μπρόντζα Λουκάς, καπ., 102
- Μύκονος, 5, 25, 39, 88-93, 110, 152
- Μυτιληναῖος Δημ., αντιπρόξ. Όλλανδίας, 64
- Ναδάλες
- Κωνσταντῆς, παπαῖ, 53
  - Φίλιππος, πρόξ. Γαλλίας, 8
- Νάξος, 5, 6, 34, 37, 39, 100, 102, 103, 152, 162
- Ναύπλιο, 17, 18, 20, 64
- Ναυτικόν Σώμα, 64
- Νεόφυτος
- μητρ. Ήρακλείας, 147
  - άρχπ. Σίφνου, 23
  - έπίσκ. Άττικής, 145
  - ιερομόναχος, 157
- Νικηφόρος
- Κύπριος, ιερμχ.-άγιογρ., 23, 29
  - Τρουλλίδης, ιερμχ. Σιμωνοπετρίτης, 138
- Νικόλαος, ιερεύς-χαρτοφ., 153
- Νικορέζος Κωνσταντῆς, 115
- Νίος (Ίος), 110, 152
- Νταπόλλα
- Βαρθολομαῖος, βικ.-άρχπ., 6, 95, 101, 155
  - Μάρκος, βικ., 137
- Νταρόδος
- Γεώργιος, μάστρο, 127
  - Τζαννῆς, στιμαριστής, 90, 91
- Νταρόδου Μαρία, ποτέ Τζάννε, 90
- Ντκάριστου, άδελφοί
- Γιάκουμος, 90

- Έλένη, 90
- Μιχάλης, 90
- Ντεστουνιάννα Κατερίνα, 11
  
- Ξένος Ίωάννης, 12
- Ξηραθανασόπουλος Άθ., 83, 84
  
- Οικονομίδης Κων., διδ., 79
- Όλλανδία, 64
- Όμηρος Παυλῆς, πρόξ. Γαλλίας, 8
- Όρλάνδος
- Ίωάννης, 38
- Ί., 60
- Ούγγροβλαχία, 38
  
- Παγκάλου Κατερίνα, 17
- Παΐσιος, επίσχ. Τριφυλίας, 48
- Παλαιολόγος Νικόλαος, 60
- Παλαιός
- Κωνσταντῖνος, 53
- Νικολάκης, 21
- Παλλότα ἢ Ρόζας Ένριχο, 104
- Παναγίου Τάφου
- επίτροπος, 22
- βλ. Σχολεῖο
- Πανεπιστήμιο Άθηνών, 80
- Παπαδόπουλος Γ.Γ., 79
- Πάπας
- Ίωάννης 22ος, 43
- Λέων 10ος, 43
- Πῖος 7ος, 36
- Παπικό Κράτος, 36
- Παρθένιος
- μητρ. Χαλκηδόνος, 128, 129, 133, 134
- μητρ. Νικομηδείας, 147
- επίσχ. Βρεσθένης, βιβλιογρ., 135
- ιερμχ.-σακελλ. Μυκόνου, 123, 124
- Πασκουάλες, καλόγηρος, 125
- Παρίσι, 34, 36, 37
- Πάρμας, τῆς, δούκας, 39
- Παρναξίας Λατῖνος αρχπ., 95
- Πάρος, 5, 34, 37, 39, 72, 73, 93, 140, 152, 162
- Πασχάλης Δημήτριος, 39
- Πατέριο Ίω., βικ., 107
- Πάτμος, 39
- Πατριαρχεῖο
- Ίεροσολύμων, 102
- Οἰκουμενικό, 11, 106, 146
- Πεντηχοστιανοί, 162
- Πέρης Γεώργιος, διδ., 95 επ., 155
- Πετρῆς
- Ίωάννης, 125
- Μιχάλης, 93
- Φραζέσκος Γ., 20
- Πετρόπουλος Γεώργ. Α., καθηγ. Πανεπ., 16 passim
- Πίγκερτον, μισσιονάριος, 41
- Πίγκολος Νικόλαος, 36
- Πολέμης Δημήτριος Ί., 94
- Πολίτη Μαρία, 30, 137
- Πόλλα, βλ. Νταπόλλα
- Πολυζώιδης Ν., Γραμμ. Έκκλησ., 145
- Πολύκανδρος, 110
- Πολύκαρπος, πτρχ. Ίεροσολύμων, 22
- Πορτάντε Κων., νοτάριος Ναυπλίου, 10
- Πούκουρης Γεώργιος, 18
- Πρσακάκης Ν., εφορ. νοσοκομ., 46
- Πρεζάνης
- Άνδρέας Γεωργ., διδ.-βουλευτής, 77-87
- Ίωάννης Γεωρ., διδ., 77
- Πρεσβυτεριανοί, 162
- Προβελέγγιος Ίωάννης, 51
- Προβελέγγιου Θεοφανῶ Λεον., 51
- Προξενεῖο Κάτω Χωρῶν, 64
- Προπαγάνδα, βλ. Άγία Προπαγάνδα
- Προτεσταντισμός, 162
- Πρωτοφάλης Έμμαν., 39
- Πυριγότης Ίωάννης, 8
- Πύρρος Διονύσιος, 54, 61
  
- Ράδος Νικόλαος, νομάρχ. Κυκλάδων, 72
- Ράμφος

- 'Ανεγνώστης, 26
- Δημήτριος, παπᾶ, 26
- Μιχαήλ, ποτέ Νικ., 25-26
- Νικολός, 26
- Ράμφου, οίκογένεια, 25
- Ραουζέος Δημ., στιμαριστής, 90
- Ραπτόπουλος Παῦλος, 48
- Ρήγας Καρπερός Γουλιάμου, 83
- Ρτζος 'Ιακωβάκης, κυβερν. ἐπίτρ., 64
- Ρόδος, 34, 37
- Ρόζας Πετράκης, 7, 8, 95, 103, 114
- Ρουσσος Πέτρος, 84
- Ρώμη, 95, 96
- Ρωσσίας, τσάρος, 36
- «Ρωσσέτειος Συναγωνισμός», 78
- Ρωσσέτος Σ., κόμης, 80
  
- Σαμοθράκη, 39
- Σάμος, 39
- Σαντορίνη, 39, 162
- Σάρδης
  - 'Ελευθέριος, 55
  - προ. οίκ. Κιμώλου, 55
  - οίκ. Κιμώλου, 63
  - σακελλ. Κιμώλου, 55
  - χωρεπ. Λογοθέτης, 55
- Σέριφος, 20, 39, 51, 66, 110, 138, 152, 162
- Σερίφου κοινό, 66
- Σερμαρτῆ Κατερινιῶ, 15
- Σέρρα 'Αντώνιος, Λατίνος ἐπίσκ. Μήλου, 96, 106
- Σηλύβρια, 134
- Σίκινος, 39, 110
- Σιμόπουλος Κυριάκος, 39
- Σιφινιός Νικολός, 88, 89
- Σίφνου
  - 'Αντεπαρχιακό Κριτήριο, 33
  - Δημογεροντία, 67
  - Εἰρηνοδικεῖο, 61, 64
  - 'Εκκλησιαστ. 'Επαρχία, 57
  - 'Επίτροποι Σχολῆς, 41
  - καί Μήλου, μητρόπολη, 109
  - καί Μυκόνου, ἀρχιεπισκοπή, 88, 109, 110
- Κέας - Θερμίων, βικάριος, 137
- Κοινό, 16, 21, 55, 56, 98
- Κοινότητα, 12
- 'Ολλανδικό 'Αντιπροξενεῖο, 61, 64, 66
- Τελωνεῖο, 61, 64
- Σκαρδανᾶς Γιαννούλης, 92
- Σκορδίλη 'Αννούσα, Πιέρου, 113
- Σκορδίλης
  - Γεώργης, παπᾶ, 111
  - Πιέρος, 113
- Σκούταρης Πιέρος, ἀφέντης, 88, 113
- Σκῦρος, 39
- Σμύρνη, 16
- Σουλτάνης ἡ Μοναστηριώτης Δημ. Γ., 84, 85
- Σπεράντσας
  - 'Ιωάννης Νικ., διδ., 87
  - Νικόλαος, διδ., 66
- Σπέτσες, 18
- Σπήλιαινας (τῆς) 'Αννούσα, 15
- Στάθης Γεώργιος, 111, 113
- Σταυριανός Γεώργ. 'Αντ., διδ., 71-77
- Στίφου (τοῦ) κερά Ρήνη, 90
- Στυλιανός, Κορνάρος, μητρ. Νικοπόλεως καί Πρεβέζης, 161
- Συλλογή
  - Ζερλέντη Περ., 111
  - Κωδίκων Σπ. Λάμπρου, 128
  - Μαριδάκη Γεωργ., 109
- Συμεών, ἀπό 'Αρέτσο Τοσχάνης, ἐπίσκ. Θερμίων-Κέας, 156
- Σύρας
  - ἔμποροι, 41
  - καί Μυκόνου Διοικητής, 42
  - ἔφοροι ναῶν, 40
- Σύρος, 40 ἐπ., 152, 162
- Σύρου
  - Δήμαρχος, 48
  - "Επαρχος, 48
- Σφήκης Νικολός, Χῖος, 20
- Σχολή - Σχολεῖο
  - 'Αγίου Τάφου Σίφνου, 14, 16, 20, 31, 51, 56, 65-68, 102, 136
  - 'Αλληλοδιδασκτικό Σίφνου, 71



- Ἀλληλοδιδασκτικό Σύρου, 40
- Ἀμερικανικό Σύρου, 42
- Βαρθολομαίου Πόλλα στή Σίφνο [1651],
- Γυμνάσιο Ἀθηνῶν, 77
- Γυμνάσιο Σύρου, 71
- Ἑλληνικό Κέας, 71
- Ἑλληνικό Πάρου, 72
- Ἑλληνικό Σερίφου, 72
- Ἑλληνικό Σίφνου, 56, 58, 71
- Ἑλληνικό Σύρου, 44
- «Φιλελληνικόν Παιδαγωγεῖον Σύρου», 40

#### Τάγμα

- Ἀγίου Ἰωάννου, 35-38
- Ἰωάννου Ἱεροσολυμίτου, 37
- Ταμπακάκης Θ., ἔφορ. νοσοκ., 46
- Τζιγάλας
- Ἰγνάτιος, καλόγερος, 92
- Νικολός, 92
- Τήνος, 61, 87
- Τιμόθεος, ἀρχπ. Σίφνου, 115, 116
- Τομάζου Μαρία Ἰω., 24
- Τουλάνης Γερόνυμος, 124
- Τρουλλίδης, ἱερέυς-σκευοφ., 29

#### Ὑδρα, 36

- Ὑδρας, δημογεροντία, 36, 60
- Ὑψηλάντης Ἰωάννης, 129
- Ὑψηλή Πύλη, 129

#### Φαλκονέρα, 39

- Φαλσέριο Φραντσέσκο, 156
- Φαμελήτης Γεώργης, 116, 117
- Φαρμακίδης Θεόκλητος, 48-50, 145
- Φιδέλες Μιχαήλ, ἐπίτρ., 6
- Φιλάρετος
- ἀρχπ. Σίφνου, 26, 117-120
- μητρ. Σύρου, 161
- Βιτάλης, ἱερμχ. - ἀρχμανδρ., 161
- Δημήτριος, διδ., 41-45
- Φιλιππίδης Ἰ., 143
- Φιλίππου Μαρία, 12
- Φιλόθεος

- οἰκ. Τήνου, 47, 49
- καλογρηός, 90, 91
- Φλωρεντίας, τῆς, δούκας, 39
- Φολέγανδρος, 39, 93
- Φραγκισκανοί μοναχοί, 137
- Φραγκούλης
- Ἰωάννης, 157
- Πέτρος Ἰω., 157
- Φράγκουλος Μάρκος, 111
- Φυντικλῆς Σπ. γυμνασιάρχης, 71
- Φώσκολος Πετράκης, 25

#### Χαδεμένος Ἀντώνης, 119

- Χαμάρτος Π., διδ., 72-75
- Χατζηγιάννης, ἐπίτρ. Κιμώλου, 55
- Χεῦδεν, ναύαρχος, 64
- Χίλδρεν Φ.
- μισσιονάριος, 41, 42
- παιδαγωγεῖον, 41
- Χίλλ, μισσιονάριος, 41
- Χίος, 40, 96
- Χορτάκης Ν., 79
- Χρυσόγελος Νικ., διδ., 52, 61
- Ψαρά, 40
- Ψαράς Ἰ., καθηγ., 79
- Ψαραύτης Γεώργιος, διδ., 66, 67
- Ψαρός Ἀντώνης, 120

## II. ΝΑΩΝ - ΜΟΝΩΝ

### Α'. Ἀγία

- Αἰκατερίνη Κάστρου, Σίφνου, 7
- Αἰκατερίνη, Κέας, Λατιν., 105
- Ἅγιος
- Ἀθανάσιος, Ἀρτεμῶνος, 12
- Ἀνδρέας, Κέας, Λατιν., 105
- Ἀντώνιος Κάστρου, Σίφνου, Λατιν., 155
- Γεώργιος, τοῦ Βάρβαρου, Σίφνου, 27
- Γεώργιος, στίς Λεῦκες, Σίφνου, 15
- Γεώργιος, στίς Λίμνες, Σίφνου, 31
- Γεώργιος Μέγας Βενετίας, 97
- Γεώργιος, στοῦ Μογχοῦ, 161
- Γεώργιος, Τήνου, ἐνορ. 47
- Ἰωάννης, Ἄνω Πεταλίου, 161

- Ίωάννης Θεολόγος Κάστρου, 7, 23-27
- Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, Σίφνου, 161
- Κωνσταντῖνος, Ἄρτεμῶνος, 12-14, 23, 24, 27-31
- Μιχαήλ, Κάστρου, Λατιν., 102
- Τίμιος Σταυρός, Ἀπολλωνίας, 29
- Τριῶν Ἱεραρχῶν, Τήνου, ἔνορ. 47

#### Παναγία

- Ἀγραβαρά, Μυκόνου, 88, 90, 93
- Ἄρτεμῶνος, 12
- Κυρία Ἀγγέλων Καταβατῆς, 23
- Κυρία Ἐλεοῦσα Κάστρου, 11, 12, 22, 23, 53
- Ὁδηγήτρια, Κιμῶλου, 23
- Τελονάκιου, Μυκόνου, 124

#### Β'. Μονή

- Ἁγίου Ἀνδρέου (ὁσίας Φιλοθέης), 142
- Ἁγίου Ἀντίπα, Σίφνου, 138
- Ἁγίου Ἀρτεμίου, Σίφνου, 64, 138
- Ἁγίου Διονυσίου, Ἁγίου Ὁρους, 137
- Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου Μογκοῦ, 22
- Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου φυτειά, 15, 22, 60, 67
- Ἁγίων Τεσσαράκοντα Λακεδαιμόνων, 135, 138
- Παναγίας τοῦ Βουνοῦ, Σίφνου, 67
- Παναγίας Βρυσιανῆς, Σίφνου, 8, 10, 12, 16, 22, 66
- Παναγίας Τουρλιανῆς, Μυκόνου, 117
- Παναχράντου, Ἄνδρου, 161
- Παντοκράτορος, Ἁγίου Ὁρους, 135
- Προφήτου Ἡλιοῦ, Σίφνου, 22, 30
- Σίμωνος Πέτρας, Ἁγίου Ὁρους, 138
- Ταξιάρχου Σερίφου, 11, 15, 16, 20, 21, 55, 66, 67, 135, 138

### III. ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

#### α) Σίφνου

- Ἄκρωτηράκι, 157
- Ἐξάμπελα, 61

- Καλαμπελά, στοῦ, 53
- Ὀρνιθοῦ, 15
- Πετάλι, 53
- Σκαλωτό, 53
- Τόργια, 53
- Τζιγκούρι, 15
- Φυρόγαια, 11, 16, 20

#### β) Μυκόνου

- Ἁγία Ἀναστασία, 92
- Γκῆπος, 123
- Διακόπτι, στό, 124
- Καλαμαύκα, στήν, 90 ἑπ.
- Καρδαμίδα, στήν, 92
- Κάτω Λειβάδια, 90
- Μαοῦ, 120
- Μαράθι, 90
- Μεγάλη Πλάκα, 92
- Φορτοσοῦ, στή, 123

### IV. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΟ

- d'Aviano Giov. 96
- Baffo Giov. 5
- Bao Con. 6
- Chastelain Fil., 37
- Condostaulo Mich., 6
- Coppin Jean, 39
- Della Mirandola, 39
- Della Rocca Giac., 93
- Fedele Michel, 6
- Hildner A., 40
- Marin, marchese, 96
- Martinengo Pietro, 6
- Paterii Giov., 96
- Peris Giorgio, 101
- Riccardi, 105
- San Giorgio Maggiore, 100
- Sebastiani, vesc., 96
- Sifanto, 6
- Spinetti Giov., 156
- Urbano, collegio, 95
- Werry, 16

Ἐκδοτική Παραγωγή



**ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.**

Ἄρδηττοῦ 12-16, 116 36 Ἀθήνα

Τηλ.: 210.921.7513, 210.921.4820 • Fax: 210.923.7033

www.eptalofos.gr • e-mail: info@eptalofos.gr



